

ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่
และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน
กรุงเทพมหานคร

สารนิพนธ์
ของ
นายอรรถพล ระวังโรจน์

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ

ตุลาคม 2547

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๓๗๘.๐๑๑๕

๑๓๕๗๙

ง.๓

ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่
และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน
กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

ของ

นายอรรถพล ระวังโรจน์

๒๗ ส.ค. ๒๕๔๘

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ

ตุลาคม ๒๕๔๗

h ๒๕๗๘๗๓

อรรถพล ระวีโรจน์. (2547). *ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่ และครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วัฒนา ศรีสัตย์วาจา*

วัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้เพื่อ

1. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่เพศและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่พ่อแม่ และครูประจำชั้นมีปัจจัยทางชีวสังคม (อายุ, อาชีพ, ระดับการศึกษา, ระดับรายได้) แตกต่างกัน
3. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน ที่พ่อแม่ และครูประจำชั้นมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยแตกต่างกัน
4. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน ที่มีสัมพันธภาพกับพ่อแม่ และมีสัมพันธภาพกับครูแตกต่างกัน
5. เพื่อศึกษาปัจจัยบางประการ ระหว่าง ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่ และครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับนักเรียน และสัมพันธภาพระหว่างครูประจำชั้นว่ามีปัจจัยใดที่สามารถเป็นตัวทำนายหรือร่วมทำนายพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 150 คน รวมถึงพ่อแม่และแม่ของนักเรียน จำนวนกลุ่มละ 150 คน และครูประจำชั้นของนักเรียน จำนวน 30 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางสังคมศาสตร์ SPSS Version 12.0 สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test F-test และ Multiple Regression

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนเพศชายมีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากกว่านักเรียนเพศหญิง
2. นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. นักเรียนที่พ่อแม่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่พ่อแม่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. นักเรียนที่แม่และครูประจำชั้นที่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากนักเรียนที่แม่และครูประจำชั้นมีอายุต่ำกว่า 30 ปี
5. นักเรียนที่พ่อแม่และแม่มีอาชีพแตกต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน
6. นักเรียนที่พ่อแม่และแม่มีระดับการศึกษาสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากนักเรียนที่พ่อแม่และแม่มีระดับการศึกษาต่ำ

7. นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับการศึกษาสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับการศึกษาต่ำ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

8. นักเรียนที่พ่อแม่และครูมีรายได้แตกต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน

9. นักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับพ่อแม่และครูประจำชั้นสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับพ่อแม่และครูประจำชั้นต่ำ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

10. นักเรียนที่พ่อมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนที่พ่อมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยต่ำ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

11. นักเรียนที่แม่และครูประจำชั้นมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากนักเรียนที่แม่และครูประจำชั้นมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยต่ำ

12. สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู และทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ สามารถทำนายและร่วมทำนายพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนตามระดับนัยสำคัญที่ .001

THE EFFECTS OF PARENTS' AND TEACHERS' DEMOCRATIC ATTITUDES, AND
RELATIONSHIPS BETWEEN STUDENTS AND PARENTS AND TEACHERS ON
DEMOCRATIC BEHAVIORS OF PRATHOM SUKSA 6 STUDENTS IN CO-EDUCATIONAL
SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE PRIVATE SCHOOL COMMISSION IN
BANGKOK METROPOLIS

AN ABSTRACT

BY

MR. ATTAPOL RAVIROJ

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Developmental Psychology
at Srinakharinwirot University

October 2004

Attapol Raviroj. (2004). *The Effects of Parents' and Teachers' Democratic Attitudes, and Relationships between Students and Teachers on Democratic Behaviors of Prathom Suksa 6 Students in Co-Educational Schools under the Office of The Private School Commission in Bangkok Metropolis*. Master Project, M.Ed. (Developmental Psychology). Bagnkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor : Assist. Prof. Wattana Srisatwaja.

The purposes of this study were

- 1) to compare the democracy behaviors of students whom were different in sex and achievement.
- 2) to compare the democracy behaviors of students parents' and teachers' biosocial factors were different.
- 3) to compare the democracy behaviors of students whose parents and teachers' democratic attitudes were different.
- 4) to compare democracy behaviors of students whose relationships with parents and teachers were different.
- 5) to find the predictors of democratic behaviors by democratic attitudes of father mother and teachers, relationships between students and parents and teachers.

The 150 samples of this study were students in Prathom 6, 2003, including 150 fathers, 150 mothers, and 30 teachers of sample students. The data were analyzed by computer program SPSS Version 12.0. The statistics were arithmetic mean, percentage, standard deviation, t-test, F-test and Multiple regression.

This Results were as follows :

1. male & female students were not different in democratic behaviors.
2. The students who had high achievement had more democratic behaviors than the ones who had low achievement at .05 level of significance.
3. The students whose fathers had more than 30 years old had more democratic behaviors than the ones whose fathers had low than 30 years old at the .05 level of significance.

4. The students whose mother and teachers had more than 30 years old and low than 30 years old had not difference in democratic behaviors.
5. The students whose fathers and mothers had difference in occupation had not difference in democratic behaviors.
6. The students whose fathers and mothers had high and low level of education had not difference in democratic behaviors.
7. The students whose teachers had high level of education had more democratic behaviors than low level of education at .05 level of significance.
8. The students whose fathers, mothers and teachers had difference in incomes had not difference in democratic behaviors.
9. The students who had high relationships between fathers, mothers and teachers had more democratic behaviors than the ones who had low relationship between fathers, mothers and teachers at the .05 level of significance.
10. The students whose fathers had high democratic attitudes had high democratic behaviors than the ones whose fathers had low democratic attitudes.
11. The students whose mothers and teachers had high and low democratic attitudes had not difference in democratic behaviors.
12. The relationships between students and teachers and the democratic attitudes could predict the democratic behaviors of students at the .001 level of significance.

อาจารย์ที่ปรึกษา ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัฒนา ศรีสัตย์วาจา)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

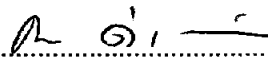

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.นवलละอ สุกาผล)

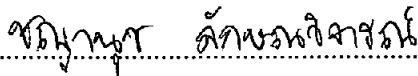
คณะกรรมการสอบ

.....ประธานคุมสอบสารนิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัฒนา ศรีสัตย์วาจา)

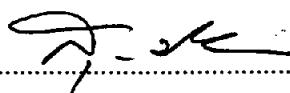

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน ศาสตร์ภัทร)

.....กรรมการ
(อาจารย์ชญานุช ลักษณะวิจารณ์)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีคณะมนุษยศาสตร์
(รองศาสตราจารย์สุภา ปานเจริญ)

วันที่ 14 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2547

ประกาศคุณูปการ

สำหรับความสำเร็จในการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่งจากความรู้ณาในการช่วยเหลือและให้การชี้แนะถึงแนวทางในการดำเนินปฏิบัติมาโดยตลอดจาก รศ.ดร.ดวงเดือน ศาสตร์ภัทร ประธานควบคุมการวิจัย และยังเป็นผู้ซึ่งประสิทธิ์ประสาทความรู้ที่มีคุณค่า ตลอดจนการดูแลใส่ใจต่อเส้นทางการดำเนินการทำสารนิพนธ์ของผู้วิจัยเสมอมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.วัฒนา ศรีสัตย์วาจา กรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่สร้างประสบการณ์ความรู้และชี้แนะมุมมองใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์อย่างยิ่งแก่ผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ชญาบุช ลักขณวิจิตร ณ ที่กรุณาสละเวลาในการเป็นกรรมการสอบสารนิพนธ์ และแนะนำวิถีทางที่ถูกต้องในการปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.นวลละออ สุภาพล อาจารย์ที่ปรึกษาประจำรุ่นของผู้วิจัย และอาจารย์ชุตินา เจียมศิริ อาจารย์ผู้สอนวิชาพื้นฐานทางการศึกษา (การศึกษากับสังคม) ที่สอนสั่งในเนื้อหาความรู้ที่มีคุณค่าและช่วยสร้างกำลังใจ ให้ความเอ็นดูแก่ผู้วิจัยตลอดช่วงเวลาที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเล่าเรียนและขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาจิตวิทยาพัฒนาการทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ที่เป็นสาระสำคัญ และให้คำแนะนำที่มีประโยชน์แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียนโยนออฟเออาร์ค โรงเรียนสวนบัว โรงเรียนชาญเวทย์ศึกษา โรงเรียนแม่พระฟาติมา โรงเรียนสิรินศึกษา โรงเรียนปริญญาศิษย์ โรงเรียนเกษมพิทยา และโรงเรียนประเทืองทิพย์วิทยา ที่สละเวลาอำนวยความสะดวก และให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลแบบสอบถามเป็นอย่างดี

ขอบคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ และน้อง ๆ ชาวจิตวิทยาพัฒนาการทุกท่านที่เป็นที่ปรึกษา เป็นกำลังใจ และคอยให้คำแนะนำตลอดมา รวมถึง พี่ ๆ เพื่อน ๆ ชาวเอกภพภาษาไทย เอกจิตวิทยาการศึกษา เอกจิตวิทยาการแนะแนว เอกธุรกิจศึกษา และเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ที่ได้เคยมีโอกาสร่วมกันและยังคงให้กำลังใจในกันและกันมาโดยตลอด

ขอขอบคุณผองเพื่อน น้อง พี่ทุก ๆ ท่านที่เกย์ร่าเรียนด้วยกันมา ทั้ง โรงเรียนกิตติพลาณิชย์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทาและจากสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ที่ยังคงให้กำลังใจจนเกิดเป็นแรงใจในการสรรสร้างสารนิพนธ์ฉบับนี้ขึ้นมาได้

ท้ายสุดนี้ ขอน้อมรำลึกถึงพระคุณของคุณปู่ทวี (ผู้ล่วงลับไปแล้ว) ที่ยังคงเป็นแรงบันดาลใจให้กับการศึกษาของหลานคนนี้เสมอมา และคุณย่าอรุณ คุณลุงเดชศักดิ์ ที่ให้กำลังใจและผลักดันให้หลานคนนี้พบกับความสำเร็จได้ในวันนี้ รวมถึงน้องชายกิตติพงษ์ น้องสาวอภิรดีที่อยู่เคียงข้างกับความเหน็ดเหนื่อยของพี่คนนีมาโดยตลอด ผู้วิจัยขอมอบคุณความดีให้กับทุกท่าน ในวันนี้ที่ เป็นผู้ทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้

อรรรพพล ระวีโรจน์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
จุดมุ่งหมายของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย	6
ตัวแปรที่ศึกษา	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	9
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมประชาธิปไตย	14
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมประชาธิปไตย	32
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยกับพฤติกรรมประชาธิปไตย.....	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยกับพฤติกรรมประชาธิปไตย.....	45
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และ พฤติกรรมประชาธิปไตย	49
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู และ พฤติกรรมประชาธิปไตย	60
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับพฤติกรรมประชาธิปไตย.....	63
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับพฤติกรรมประชาธิปไตย.....	65
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเพศกับพฤติกรรมประชาธิปไตย	67
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพศกับพฤติกรรมประชาธิปไตย	69
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับอายุกับพฤติกรรมประชาธิปไตย	70
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอายุกับพฤติกรรมประชาธิปไตย	72
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับอาชีพกับพฤติกรรมประชาธิปไตย	74
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาชีพกับพฤติกรรมประชาธิปไตย	76
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับระดับการศึกษากับพฤติกรรมประชาธิปไตย	77

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2(ต่อ) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)	
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับการศึกษากับพฤติกรรมประชาธิปไตย	80
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับรายได้กับพฤติกรรมประชาธิปไตย	83
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรายได้กับพฤติกรรมประชาธิปไตย	85
กรอบแนวคิดในการวิจัย	88
สมมติฐานในการวิจัย	89
3 วิธีดำเนินการวิจัย	90
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	90
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	92
การตรวจสอบหาคุณภาพของเครื่องมือ	97
การเก็บรวบรวมข้อมูล	97
การวิเคราะห์ข้อมูล	98
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	99
5 บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	126
จุดมุ่งหมายของการวิจัย	126
สมมติฐานในการวิจัย	126
วิธีดำเนินการวิจัย	128
การวิเคราะห์ข้อมูล	128
สรุปผลการวิจัย	129
อภิปรายผล	132
ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ	140
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	141

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม	144
ภาคผนวก	160
ประวัติย่อผู้วิจัย	190

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนและร้อยละของนักเรียน โดยจำแนกตามตัวแปรทางชีวสังคม	101
2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มพ่อ โดยจำแนกตามตัวแปรทางชีวสังคม	102
3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มแม่ โดยจำแนกตามตัวแปรทางชีวสังคม	103
4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มครูประจำชั้น โดยจำแนกตามตัวแปรทางชีวสังคม	104
5 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรเพศ	105
6 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน	106
7 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรอายุของพ่อ	107
8 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรอายุของแม่	108
9 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรอายุของครู ประจำชั้น	109
10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่ พ่อบุคคลแตกต่างกัน	110
11 วิเคราะห์ความแปรปรวนของอาชีวะที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่างพ่อ	110
12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่ แม่มีอาชีพแตกต่างกัน	111
13 วิเคราะห์ความแปรปรวนของอาชีวะที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่างแม่	111
14 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรระดับ การศึกษาของพ่อ	112
15 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรระดับ การศึกษาของแม่	113
16 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรระดับ การศึกษาของครูประจำชั้น	114
17 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน พ่อบุคคลได้แตกต่างกัน	115
18 วิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้ที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่างพ่อ	115

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
19 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่ ไม่มีรายได้แตกต่างกัน	116
20 วิเคราะห์ความแปรปรวนของรายได้ที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่างแม่	116
21 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรรายได้ ของครูประจำชั้น	117
22 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปร สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่	118
23 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปร สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น	119
24 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปร ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ	120
25 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปร ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของแม่	121
26 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปร ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของครูประจำชั้น	122
27 การวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทำนายกับตัวแปรทำนาย และระหว่างตัวแปรเกณฑ์กับตัวแปรทำนาย	123
28 แสดงปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ วิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรขั้นทีละตัว (Stepwise Multiple Regression Analysis)	125

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง

หน้า

29	คำอำนาจจำแนกแบบสอบถามพฤติกรรมประชาธิปไตยของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	184
30	คำอำนาจจำแนกแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่	185
31	คำอำนาจจำแนกแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น	186
32	คำอำนาจจำแนกแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ	187
33	คำอำนาจจำแนกแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของแม่	188
34	คำอำนาจจำแนกแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของ ครูประจำชั้น	189

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

จุดเริ่มต้นของรูปแบบที่ส่งเสริมและพัฒนาประเทศชาติให้มีความสงบสุขเป็นระเบียบเรียบร้อย และทำให้ประชาชนทุกคนที่เป็นพลเมืองของประเทศชาตินั้น เปี่ยมไปด้วยคุณภาพชีวิตที่มีคุณค่า นั่นก็คือ การมีลักษณะจิตใจและพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตยในตนเอง

ธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์ มีอาจที่จะหลีกเลี่ยงพ้นในเรื่องของความขัดแย้งระหว่างกันตามความคิด ความเชื่อ และเหตุผลส่วนบุคคล นั่นก็เป็นเพราะสังคมของโลกมนุษย์นั้น ประกอบไปด้วยประชาชนหลายกลุ่ม มีทั้งกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย มีความแตกต่างกันทางเผ่าพันธุ์ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและประเพณี จึงเป็นเรื่องยากในการที่จะเปลี่ยนมุมมองหรือทัศนคติตลอดจนวิถีในการจัดรูปแบบชีวิตส่วนบุคคลให้เข้าร่วมเป็นเนื้อเรื่องเดียวกันได้ทั้งสังคม และเมื่อไม่สามารถที่จะประสานแนวความคิด หรือวิถีในการจัดรูปแบบชีวิตที่แตกต่างกันในแต่ละบุคคลแล้ว ช่องว่างที่เกิดขึ้นระหว่างกันนั้นก็จะเป็นปัญหาที่สร้างความวุ่นวาย มีความสลับซับซ้อน และท้ายที่สุดก็กลายเป็นความขัดแย้งกันภายในสังคมของตนเอง

ความรุนแรงของสถานการณ์ที่มาจากความขัดแย้งก็สามารถเกิดขึ้นได้กับทุก ๆ คนในสังคม ซึ่งระดับ และ รูปแบบของความรุนแรงที่แต่ละบุคคลมี และ แสดงออกมานั้นก็จะแตกต่างกันไปตามปัจจัยพื้นฐานในพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของบุคคลที่ผสมผสานกับการหล่อหลอมโครงสร้างทางสังคม และวัฒนธรรม แต่สำหรับปัจจัยใกล้ชิดที่สำคัญและน่าจะมีอิทธิพลต่อการสร้างเสริมและสนับสนุนในพฤติกรรมของบุคคลนั้นคงจะเป็นในเรื่องของการศึกษา และ ลักษณะของการอบรมการเลี้ยงดูที่แต่ละบุคคลได้รับจากครอบครัวของบุคคล

คงไม่มีผู้ใดสามารถทำนายความเป็นไปในสังคมได้อย่างแน่ชัดว่า สถานการณ์ทางสังคมที่ประชาชนกำลังเผชิญอยู่นั้นจะเป็นไปในรูปแบบใด ประเทศต่าง ๆ จึงได้คิดค้นระบบขึ้นมาควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ที่เรียกชื่อกันว่า ระบอบการเมือง ซึ่งเป็นการปกครองระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันเอง ดังนั้นระบบการปกครองของประเทศจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความเป็นมนุษย์ธรรม โดยต้องไม่ลืมนโยบายที่ต่อส่วนรวม และ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนภายในประเทศของตนนั้น ได้รับความสุขจากการดำเนินชีวิตของตนเอง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และที่สำคัญ คือ เกิดความเป็นธรรมภายใต้สังคมที่ตนอาศัยอยู่ด้วย

ระบบการปกครองของประเทศที่ดีที่สุดนั้นจึงได้ถูกลงมติจากประชาชนว่าควรเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นระบบการปกครองซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนผู้อยู่ใต้การปกครอง การปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นการปกครองซึ่งประชาชนเป็นทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง ตั้งอยู่บนรากฐานของหลักเสรีภาพ (Liberty) และความเสมอภาค (Equality) (บันทึกพิพากษา คดี 2536 : 42) การที่มนุษย์คิดค้นระบบสังคมในการอยู่ร่วมกันขึ้นมา ทำให้มนุษย์มีหน้าที่เพิ่มเติมจากที่เคยเป็นมา นั่นคือแทนที่มนุษย์จะมีหน้าที่เพียงแค่การดิ้นรนให้ตนเอง ครอบครัวยุติ และผู้ใกล้ชิดสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขตามความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลแล้ว มนุษย์ยังจะต้องมีการร่วมมือกันปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกันอีกหลายประการ เพื่อให้สังคมของมนุษย์โดยส่วนรวมอยู่ร่วมกันอย่างสันติและดำรงชีวิตอยู่ได้

จากที่กล่าวไปแล้วข้างต้นจะเห็นว่า บทบาทของผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองนั้น ได้รับและมอบบทบาทโดยตัวประชาชนเอง ดังนั้นไม่ว่าบุคคลจะอยู่ในกลุ่มใดของสังคมก็ตาม ล้วนเป็นทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครองด้วยกันทั้งสิ้น โดยต่างก็มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน คือ การมีความรู้ ความเข้าใจ และมีศรัทธาต่อคุณค่าของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงและมีความคาดหวังสูงสุด คือ เพื่อให้ประชาชนสามารถนำหลักการแห่งประชาธิปไตยมาเป็นกรอบแห่งวิถีการปฏิบัติภายในสังคมของตน ซึ่งสถาบันครอบครัว และ สถาบันการศึกษาต่างถูกคาดหวังให้มีการวางรากฐานและส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยแก่เยาวชน เพื่อให้เด็กรุ่นหลังได้ทราบถึงแนวทางในการปกครองและปฏิบัติตนตามแบบฉบับแห่งหลักการของประชาธิปไตยของประเทศชาติ

แต่อย่างไรก็ตามยังคงปรากฏว่ามีคนไทยส่วนหนึ่งมีความคิด และทัศนคติที่สวนทางต่อการดำเนินชีวิตตามระบอบประชาธิปไตย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องรีบแก้ไขอย่างจริงจัง โดยการปลูกฝังให้คนไทยเป็นพลเมืองดีมีคุณลักษณะประชาธิปไตย ซึ่งสถาบันทางการศึกษาเองก็มีส่วน ทั้งทางตรงและทางอ้อมในการปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมต่าง ๆ ตามวิถีทางประชาธิปไตย รวมทั้งช่วยส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดขึ้น ดังที่ สมศักดิ์ คงเที่ยง (2524) ได้แสดงความคิดเห็นว่า "ภารกิจหน้าที่สำคัญประเภทหนึ่งของสถาบันการศึกษา คือ การอบรมสั่งสอน ปลูกฝังทัศนคติและเตรียมพร้อมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในวิถีแห่งประชาธิปไตย ทั้งนี้เพื่อที่จะได้เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยสืบต่อไป สถานศึกษาทุกระดับตระหนักในภารกิจหน้าที่ความรับผิดชอบต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้พร้อมต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสงบสุขถ้วนหน้าภายใต้สังคมเดียวกัน ดังนั้นพฤติกรรมการเรียนการสอน การสร้างบรรยากาศต่าง ๆ ในโรงเรียนจึงได้พยายามที่จะสอดแทรกแนวความคิด ระเบียบแบบแผนทางการประพฤติปฏิบัติ อันจะเป็นแนวทางไปสู่ความเป็นนักประชาธิปไตยแก่นักเรียนทุกคน"

สำหรับสถาบันครอบครัวนั้น นางลักษณ์ เทพสวัสดิ์ (2543 : 131) ได้กล่าวไว้ว่า สถาบันครอบครัวนับเป็นสถาบันแรกของมนุษย์ที่มีส่วนในการพัฒนาคน เพราะเป็นแหล่งปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยมและปลูกฝังจิตใจให้แก่สมาชิกในครอบครัว ฉะนั้นการที่จะเสริมสร้างประชาธิปไตยจะต้องเริ่มต้นกันที่ครอบครัวเสียก่อน ซึ่งการเสริมสร้างประชาธิปไตยประการสำคัญอย่างหนึ่งก็คือ การพัฒนาคนโดยการอบรมบ่มนิสัยให้มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย

โรงเรียนและครอบครัวจึงเป็นหน่วยหนึ่งทางสังคมที่มีความสำคัญยิ่ง ในการทำหน้าที่ให้การอบรมกลุ่มเอกลาทางการเมืองของสังคม ครอบครัวจะเป็นหน่วยทางสังคมแรกในการที่จะวางรากฐานพฤติกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ให้กับเยาวชน ตามแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น อัลมอนด์ และ เพาเวลล์ (Almond and Powell, 1980 : 38) มีความเห็นว่า ครอบครัวเป็นตัวการในการอบรมกลุ่มเอกลาทางการเมืองที่มีอิทธิพลสูงและต่อเนื่องเป็นระยะยาว ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม จำนวนสมาชิกในครอบครัวเดี่ยวที่ส่วนใหญ่แล้วประกอบไปด้วย พ่อ แม่ และลูก หรือ ครอบครัวขยายประกอบไปด้วยสมาชิกที่เพิ่มขึ้น เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ก็ตาม ล้วนแต่มีส่วนที่จะเริ่มต้นในการเสริมสร้างและพัฒนาบรรดาสมาชิกในครอบครัวให้มีลักษณะจิตใจและพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย แต่ส่วนใหญ่จะเป็นแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาบทบาทของผู้ที่เป็นพ่อแม่ ของ เอลีนอร์ (Eleanor . 1992 : 1006 – 1007) ที่พบว่า บทบาทสำคัญของครอบครัวโดยเฉพาะพ่อแม่ซึ่งเป็นผู้เสมือนครูของลูก (คนแรก) นั้นมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความรู้ ความเชื่อ ความคิดและพฤติกรรมให้ลูก

บทบาทของโรงเรียนก็มีความสำคัญอย่างเด่นชัดไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าครอบครัว นั่นคือ การทำหน้าที่ในการส่งเสริมความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน แต่ปัจจัยสำคัญที่ควรพิจารณาควบคู่ไปด้วยคือ “ครู” เพราะครูเป็นผู้อบรมสั่งสอน เป็นผู้ให้ความรู้ ความคิดแก่นักเรียน เป็นบุคคลกลางที่นำเอาความรู้ ความคิด ค่านิยมต่าง ๆ มาสู่นักเรียน มีการศึกษาที่สนับสนุนว่าบทบาทของครูมีความสำคัญต่อการถ่ายทอดความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งเป็นงานวิจัยของ สุกัญญา วงศ์ด้วน (2537) และ สุระพงษ์ นามจำปา (2537) ที่ได้ศึกษาความรู้และบทบาทของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนในโรงเรียนระดับหมู่บ้านทางภาคเหนือ และ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพบความสอดคล้องกันในการศึกษาว่าครูในระดับประถมศึกษานั้นมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าถ้าครูมีแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องของประชาธิปไตยที่ดีและถูกต้องแล้ว นักเรียนก็ย่อมน่าจะได้รับการถ่ายทอดคุณลักษณะจากครูในรูปแบบของการส่งเสริม และปลูกฝังต่อการมีจิตสำนึก และพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย

ปัจจุบันเรายังมีอาจสรุปภาพรวมของการร่วมดูแลกันและกัน จากสมาชิกภายในสังคมของเราเองได้อย่างแน่ชัดนัก เนื่องจากความเชื่อมั่นต่อลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยของประเทศชาติ

นั้นยังคงเป็นไปอย่างคลุมเครือ เพราะวิวัฒนาการของสภาพสังคมไทยนั้นต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด จึงเป็นส่วนที่ทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาในการอบรมสั่งสอนลูกหลานได้เข้าใจ และเรียนรู้วิถีชีวิตในรูปแบบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง โรงเรียนจึงถูกมุ่งหวังรองลงมาจากรอบครัวในการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนทักษะปฏิบัติตนในตัวโครงสร้างการปกครองที่เป็นรูปแบบประชาธิปไตย (สุพร สุวานิโช. 2535) แต่ด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมไทยที่ได้รับการสืบทอดปฏิบัติกันต่อมานั้น ได้มุ่งสอนให้เด็กเคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่หรือผู้อาวุโส ทำให้เด็กเชื่อทุกอย่างที่ผู้ใหญ่สอนจนขาดความคิดสร้างสรรค์ (มณฑล มือนันต์. 2522) เมื่อครั้งถึงวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่เจริญพร้อมในทุกด้านของพัฒนาการ เรากลับพบว่าเด็กวัยรุ่นส่วนใหญ่ที่มีการแสดงออกอย่างตรงข้ามเพื่อการเรียกร้องและแสวงหาซึ่งสิทธิ เสรีภาพในการปฏิบัติตนร่วมอยู่ในสังคม ความแตกต่างที่เกิดขึ้นในการแสดงออกทางพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กทั้ง 2 วัยนั้น จึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษาว่าบุคคลสำคัญที่ใกล้ชิด และมีอิทธิพลต่อเด็กไม่ว่าจะเป็นทั้งพ่อ แม่ หรือ ครู นั้น มีลักษณะที่เป็นปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็ก

โดยรากฐานแล้วนั้นความเป็นประชาธิปไตยต้องมีแก่นสารที่สำคัญ คือ ประชาชนต้องมีค่านิยม ทักษะคติแบบประชาธิปไตย และการที่เราจะให้คนในสังคมมีทัศนคติ (attitude) ที่ดีต่อประชาธิปไตยนั้น เราสามารถสร้างขึ้นได้ โดยอาศัยกระบวนการของการอบรมสั่งสอนและเลี้ยงดู (socialization) แบบเป็นประชาธิปไตย (สุรวุฒิ บัดโรสง. 2542 :18) สำหรับทัศนคติแบบประชาธิปไตยนั้นก็มิใช่ว่าจะมีในตัวบุคคลที่เป็นพ่อแม่ของทุกครอบครัว หรือจะมีในผู้ที่มิบทบาทหน้าที่ของอาชีพครูทุกคน เพราะแต่ละบุคคลนั้นต่างก็มีลักษณะทางความคิด ความเชื่อ การแสดงออกทางพฤติกรรมตลอดจนเรื่องของบุคลิกภาพนั้นแตกต่างกัน สิ่งเหล่านี้เป็นผลพวงมาจากการเชื่อมโยงระหว่างพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของบุคคลนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม หรือสติปัญญา

คุณค่าทางการศึกษาเรื่องทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของบุคคลนั้น หากสามารถทราบได้ว่ามีปัจจัยใดเข้าไปเป็นปัจจัยทำนาย หรือ ร่วมกันทำนายพฤติกรรมประชาธิปไตยได้ ก็จะเป็นแนวทางในการอธิบายและพัฒนาประชาธิปไตยที่มั่นคงและมีเสถียรภาพให้แก่ประเทศชาติได้ และนั่นคงจะเพียงพอต่อการทุ่มเทและมุ่งหวังที่จะแสวงหาคำตอบ เพื่อทำความเข้าใจและขยายความกระจ่างยิ่งขึ้นไปในเรื่องของพฤติกรรมประชาธิปไตยของบุคคล ความสำคัญที่เป็นหัวใจของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงอยู่ที่ว่า ผู้ที่เป็นพ่อแม่หรือครู ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อการมีบทบาทหน้าที่ในการอบรมและสั่งสอนเด็ก ๆ ในปกครองและเป็นเยาวชนที่เป็นอนาคตของชาตินั้นจะมีทัศนคติต่อคำว่า "ประชาธิปไตย" อย่างไรและทัศนคตินั้นสามารถส่งผลไปถึงการมี "พฤติกรรมประชาธิปไตย" ของเด็ก ๆ ได้หรือไม่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงได้ตั้งเป้าหมายหลักเพื่อจะทำการศึกษาในเรื่องของทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยรวมถึงเรื่องของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่และนักเรียนกับครูประจำชั้น เพื่อร่วมทำนายนพคุณกรรม ประชาธิปไตยของเด็กนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการศึกษา เอกชน ซึ่งจะเป็นแนวทางให้พ่อแม่และครูได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีทัศนคติที่ดีต่อหลักการของประชาธิปไตย การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก ๆ สามารถทำการส่งเสริมและ ถ่ายทอดคุณลักษณะประชาธิปไตยในแง่ของพฤติกรรม บุคลิกภาพ ตลอดจนวิถีชีวิตไปสู่เยาวชนที่เป็นเด็กในวัยเรียน ซึ่งเป็นวัยที่สำคัญต่อการเจริญเติบโตของอนาคตของประเทศชาติเนื่องจากพ่อแม่และครูของเด็กในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นี้ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรับบทบาทหน้าที่ในการดูแลและเอาใจใส่ต่อการเปลี่ยนของช่วงวัย จากวัยเด็กก้าวเข้าสู่วัยแรกรุ่น ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ควรค่าแก่การได้รับการปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตย เพราะในอนาคตหากพลเมืองเหล่านี้ไม่มีบุคลิกภาพหรือพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตยที่ดีในตนเองแล้ว ถึงแม้ประเทศชาติจะมีความพยายามมากเท่าไรก็ตามในการที่จะปกครองระบอบประชาธิปไตยก็มิอาจเกิดรูปแบบวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่แท้จริงภายในประเทศขึ้นมาได้

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่เพศและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่ปัจจัยทางชีวสังคม (อายุ, อาชีพ, ระดับการศึกษา, ระดับรายได้) ของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น แตกต่างกัน
3. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน ที่พ่อ แม่ และครูประจำชั้นมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยแตกต่างกัน
4. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน ที่นักเรียนมีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นแตกต่างกัน
5. เพื่อศึกษาปัจจัยบางประการ ระหว่าง ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นว่ามีปัจจัยใดที่สามารถเป็นตัวทำนายหรือร่วมทำนายนพคุณกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบว่ามีความแปรปรวนใดบ้างทางชีวสังคมของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น ทศนคติที่มีต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น รวมถึงสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ที่น่าจะเป็นสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน
2. ทำให้ทราบว่าตัวแปรทางด้านเพศ และ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนนั้นจะมีผลต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนหรือไม่
3. การศึกษาในครั้งนี้สามารถที่จะนำผลการวิจัยเสนอแนะและสร้างความเข้าใจเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริม พ่อแม่ ผู้ปกครองและครูของนักเรียน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กนักเรียน ได้มีความตระหนักถึงความสำคัญต่อลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยและใส่ใจต่อเด็กนักเรียนมากขึ้นในฐานะที่เด็กเป็นสมาชิกคนหนึ่งในสังคมของครอบครัวและโรงเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ศึกษาโดยทำการค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งได้ทำการกำหนดขอบเขตของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไว้ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่อยู่โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชนเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 344 โรงเรียน
2. พ่อและแม่ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามข้อที่ 1
3. ครูประจำชั้นของนักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ตามข้อที่ 1

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียน โยนออฟอาร์ค โรงเรียนสวนบัว โรงเรียนชาญเวทย์ โรงเรียนแม่พระฟาติมา โรงเรียนศิริรัตนศึกษา โรงเรียนปริญาทิพย์ โรงเรียนเกษมพิทยา และโรงเรียนประเทืองทิพย์วิทยา
2. พ่อและแม่ของนักเรียนตามข้อ 1
3. ครูประจำชั้นของนักเรียนตามข้อ 1

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

3.1.1 ตัวแปรทางชีวสังคม

3.1.1.1 เพศของนักเรียน

- ชาย
- หญิง

3.1.1.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

- ต่ำ
- สูง

3.1.1.3 อายุของพ่อ

- ต่ำกว่า 30 ปี
- ตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป

3.1.1.4 อายุของแม่

- ต่ำกว่า 30 ปี
- ตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป

3.1.1.5 อายุของครูประจำชั้น

- ต่ำกว่า 30 ปี
- ตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป

3.1.1.6 อาชีพของพ่อ

- ข้าราชการ
- รัฐวิสาหกิจ
- รับจ้าง / บริษัทเอกชน
- ค้าขาย
- พ่อบ้าน

3.1.1.7 อาชีพของแม่

- ข้าราชการ
- รัฐวิสาหกิจ
- รับจ้าง / บริษัทเอกชน
- ค้าขาย
- แม่บ้าน

3.1.1.8 ระดับการศึกษาของพ่อ

- ต่ำ
- สูง

3.1.1.9 ระดับการศึกษาของแม่

- ต่ำ
- สูง

3.1.1.10 ระดับการศึกษาของครูประจำชั้น

- ต่ำ
- สูง

3.1.1.11 รายได้ของพ่อ

- ไม่มีรายได้
- ต่ำกว่า 10,000 บาท
- ตั้งแต่ 10,001 – 15,000 บาท
- ตั้งแต่ 15,001 – 20,000 บาท
- ตั้งแต่ 20,001 – 25,000 บาท
- ตั้งแต่ 25,001 บาทขึ้นไป

3.1.1.12 รายได้ของแม่

- ไม่มีรายได้
- ต่ำกว่า 10,000 บาท
- ตั้งแต่ 10,001 – 15,000 บาท
- ตั้งแต่ 15,001 – 20,000 บาท
- ตั้งแต่ 20,001 – 25,000 บาท
- ตั้งแต่ 25,001 บาทขึ้นไป

3.1.1.13 รายได้ของครูประจำชั้น

- ต่ำ
- สูง

3.1.2 ตัวแปรทางจิตสังคม

3.1.2.1 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่

- ต่ำ
- สูง

- 3.1.2.2 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น
 - ต่ำ
 - สูง
- 3.1.2.3 ทักษะติดต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ
 - ต่ำ
 - สูง
- 3.1.2.4 ทักษะติดต่อหลักการประชาธิปไตยของแม่
 - ต่ำ
 - สูง
- 3.1.2.5 ทักษะติดต่อหลักการประชาธิปไตยของครูประจำชั้น
 - ต่ำ
 - สูง

3.2 ตัวแปรตาม

3.2.1 พฤติกรรมประชาธิปไตย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ตัวแปรทางชีวสังคม หมายถึง ตัวแปรเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ ของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น
2. ตัวแปรทางจิตสังคม หมายถึง ตัวแปรสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น และทักษะติดต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำชั้นของนักเรียน
3. ตัวแปรเพศ หมายถึง นักเรียนเพศชายหรือนักเรียนเพศหญิง
4. อายุ หมายถึง อายุของกลุ่มตัวอย่างพ่อ แม่ และครูประจำชั้นของนักเรียน โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วงอายุ คือ
 - 4.1 อายุต่ำกว่า 30 ปี
 - 4.2 อายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป
5. อาชีพ หมายถึง อาชีพของกลุ่มตัวอย่างพ่อและแม่ของนักเรียน โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

- 5.1 ข้าราชการ
- 5.2 รัฐวิสาหกิจ
- 5.3 รับจ้าง / บริษัทเอกชน
- 5.4 ค้าขาย
- 5.5 พ่อบ้าน / แม่บ้าน
6. ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดที่ได้รับของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ
 - 6.1 ต่ำ คือ ต่ำกว่าปริญญาตรี
 - 6.2 สูง คือ ตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป
7. ระดับรายได้ หมายถึง รายได้ต่อเดือน ของ พ่อ แม่ และครูประจำชั้น โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม
 - 7.1 กลุ่มพ่อและแม่ แบ่งออกเป็น 6 ระดับ
 - 7.1.1 ไม่มีรายได้
 - 7.1.2 ต่ำกว่า 10,000 บาท
 - 7.1.3 ตั้งแต่ 10,001 – 15,000 บาท
 - 7.1.4 ตั้งแต่ 15,001 – 20,000 บาท
 - 7.1.5 ตั้งแต่ 20,001 – 25,000 บาท
 - 7.1.6 ตั้งแต่ 25,001 บาทขึ้นไป
 - 7.2 กลุ่มครูประจำชั้น แบ่งออกเป็น 2 ระดับ
 - 7.2.1 ต่ำ คือ รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท
 - 7.2.2 สูง คือ รายได้ตั้งแต่ 10,000 บาทขึ้นไป

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

1. สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ หมายถึง ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการปฏิบัติตัวของพ่อแม่ที่ได้แสดงกับนักเรียน ซึ่งทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกในทางที่ดีและไม่ดีต่อพ่อแม่ ซึ่งได้แบ่งสัมพันธภาพของพ่อแม่กับนักเรียน 4 ด้านดังนี้

- 1.1 การให้ความรัก ความเข้าใจ หมายถึง การปฏิบัติของพ่อแม่ในด้านการให้ความรัก ความเข้าใจ ความเอาใจใส่ ความใกล้ชิดสนิทสนม
- 1.2 การส่งเสริมให้กำลังใจ หมายถึง การปฏิบัติตัวของพ่อแม่ ในการส่งเสริมให้กำลังใจแก่นักเรียน เช่น การยิ้มแย้มแจ่มใส การให้รางวัล

1.3 การลงโทษอย่างมีเหตุผล หมายถึง การปฏิบัติตัวของพ่อแม่ในด้านการใช้คำพูดกริยาท่าทาง การให้อภัย การลงโทษอย่างมีเหตุผล

1.4 การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในครอบครัว หมายถึง การปฏิบัติตัวของพ่อแม่ในการมีกิจกรรมในครอบครัวร่วมกับนักเรียน เช่น เล่นกีฬาด้วยกัน ดูแลให้คำแนะนำนักเรียนในขณะที่ทำการบ้าน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการช่วยงานบ้านร่วมกับพ่อแม่

2. สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น หมายถึง ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการปฏิบัติตัวของครูประจำชั้นที่แสดงกับนักเรียน ซึ่งทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกในทางที่ดีและไม่ดีต่อครู รวมทั้งบรรยากาศในการเรียนการสอน ซึ่งได้แบ่งสัมพันธภาพของครูประจำชั้นกับนักเรียน 4 ด้านดังนี้

2.1 การให้ความรัก ความเข้าใจ หมายถึง การปฏิบัติของครูในด้านการให้ความรัก ความเข้าใจ ความเอาใจใส่ ความใกล้ชิดสนิทสนม

2.2 การส่งเสริมให้กำลังใจ หมายถึง การปฏิบัติตัวของครู ในการส่งเสริมให้กำลังใจแก่นักเรียน เช่น การยิ้มแย้มแจ่มใส การให้รางวัล

2.3 การลงโทษอย่างมีเหตุผล หมายถึง การปฏิบัติตัวของครูในด้านการใช้คำพูดกริยาท่าทาง การให้อภัย การลงโทษอย่างมีเหตุผล

2.4 การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การปฏิบัติตัวของครูในการเรียนการสอน เช่น ตั้งใจฟัง ดูแลนักเรียนในขณะที่ทำแบบฝึกหัด แนะนำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน

สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามจาก นารี โนภระ (2536) มาปรับปรุงและพัฒนาให้เข้ากับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งผู้ที่ได้คะแนนจากแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นสูง หมายถึง การมีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ในระดับที่อยู่เหนือค่าเฉลี่ยขึ้นไป ส่วนผู้ที่ได้คะแนนจากแบบสอบถาม สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นต่ำ หมายถึง การมีคะแนนสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ในระดับตั้งแต่ค่าเฉลี่ยลงมา

3. ทักษะคิดต่อหลักการประชาธิปไตย หมายถึง ความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก ที่บุคคล เห็นว่ามีคุณค่าและพร้อมที่จะปฏิบัติ เพื่อที่จะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมประชาธิปไตย ซึ่งประกอบไปด้วยคุณลักษณะดังต่อไปนี้

3.1 ความศรัทธาในสติปัญญา และความสามารถของมนุษย์

3.2 เสรีภาพ

3.3 เสมอภาค

ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของ พ่อ แม่ และครูประจำชั้นนี้ ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุง พัฒนาจากแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของ ปวิณ ชำนิประศาสน์ (2529) โดยอิงเนื้อหาในเรื่องของหลักการประชาธิปไตยให้เข้ากับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งผู้ที่ได้คะแนน จากแบบวัดทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยสูง หมายถึง การมีคะแนนทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตย ในระดับที่อยู่เหนือค่าเฉลี่ยขึ้นไป ส่วนผู้ที่ได้คะแนนจากแบบ วัดทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยต่ำ หมายถึง การมีคะแนนทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตย ในระดับตั้งแต่ค่าเฉลี่ยลงมา

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถในการศึกษาของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยประเมินจากระดับคะแนนเฉลี่ยสะสมที่คำนวณออกมาเป็นเกรดเฉลี่ยประจำภาคการศึกษาที่ 1 ปี 2546 ซึ่งนักเรียนที่ได้ระดับเกรดเฉลี่ยสะสมต่ำกว่า 2.5 หมายความว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ แต่ถ้านักเรียนที่ได้ระดับเกรดเฉลี่ยสะสมตั้งแต่ 2.5 ขึ้นไป หมายความว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

4. พฤติกรรมประชาธิปไตย หมายถึง ลักษณะพฤติกรรม 3 คุณลักษณะดังนี้

4.1 คารวธรรม คือ การให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทั้งกาย วาจา และ ความคิด รวมถึง การเคารพในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

4.2 สามัคคีธรรม คือ การร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประสานงานกัน

4.3 ปัญญาธรรม คือ ความเชื่อมั่นในวิถีทางแห่งปัญญา มีเหตุผลที่ถูกต้อง และไม่ผิดต่อผู้อื่นในการกระทำ

พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนนี้ผู้วิจัยได้ทำการปรับแต่ง และ พัฒนาจากแบบสอบถาม พฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของ ศรีธัญญา สุริยาวงศ์ (2540) เพื่อนำมาใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งผู้ที่ได้คะแนนจากแบบสอบถามพฤติกรรมประชาธิปไตยสูง หมายถึง การมีคะแนน พฤติกรรมประชาธิปไตย ในระดับที่อยู่เหนือค่าเฉลี่ยขึ้นไป ส่วนผู้ที่ได้คะแนนจากแบบสอบถาม พฤติกรรมประชาธิปไตยต่ำ หมายถึง มีคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตย ในระดับตั้งแต่ค่าเฉลี่ยลงมา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการศึกษาในเรื่องของทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับนักเรียน และสัมพันธภาพระหว่างครูประจำชั้นกับนักเรียน ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชนนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดตามหัวข้อต่อไปนี้

1. พฤติกรรมประชาธิปไตย
2. ทัศนคติต่อประชาธิปไตย
 - 2.1 ทัศนคติต่อประชาธิปไตยของพ่อแม่
 - 2.2 ทัศนคติต่อประชาธิปไตยของครูประจำชั้น
3. สัมพันธภาพและพฤติกรรมประชาธิปไตย
 - 3.1 สัมพันธภาพในครอบครัวระหว่างพ่อแม่กับนักเรียน
 - 3.2 สัมพันธภาพระหว่างครูประจำชั้นกับนักเรียน
4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมประชาธิปไตย
5. เพศและพฤติกรรมประชาธิปไตย
6. อายุและพฤติกรรมประชาธิปไตย
 - 6.1 อายุของพ่อแม่
 - 6.2 อายุของครูประจำชั้น
7. อาชีพและพฤติกรรมประชาธิปไตย
8. ระดับการศึกษาและพฤติกรรมประชาธิปไตย
 - 8.1 ระดับการศึกษาของพ่อแม่
 - 8.2 ระดับการศึกษาของครูประจำชั้น
9. รายได้และพฤติกรรมประชาธิปไตย
 - 9.1 รายได้ของพ่อแม่
 - 9.2 รายได้ของครูประจำชั้น

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “พฤติกรรมประชาธิปไตย”

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมประชาธิปไตย

1.1.1 ความหมายและหลักการของระบอบประชาธิปไตย

“ประชาธิปไตย” แปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า Democracy ซึ่งมาจากภาษากรีกสองคำคือ Demos แปลว่าประชาชน กับ Dratein แปลว่าการปกครอง รวมกันเป็น Demokratia แปลว่าการปกครองโดยผู้ถูกปกครอง หรือ การปกครองโดยประชาชน (สุนทร จันทรตรี, ม.ป.ป.)

จากนิยามศัพท์ของคำว่า “ประชาธิปไตย” ข้างต้น จะเห็นได้ว่าแนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นมีมานานแล้ว จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เท่าที่ปรากฏชัดเจนคือกรีกโดยเฉพาะนครเอเธนส์นั้นเคยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่สมัย 500 ปีก่อนคริสตกาล (บรรพต วีระสัย, 2527)

ลักษณะการปกครองแบบประชาธิปไตยคือ การยึดหลักที่ว่าอำนาจอธิปไตยนั้นเป็นของปวงชนหรือ อำนาจอสูงสุดในการปกครองของประเทศเป็นของประชาชน ดังนั้นประชาธิปไตยจึงเป็นของปวงชน ประชาธิปไตย เริ่มแรกของกรีกในขณะยังเป็นประชาธิปไตยโดยตรง. (Direct Democracy) ได้แก่ การที่ยอมให้พลเมืองชายทุกคนที่บรรลุนิติภาวะ (20 ปี) หรือสามารถจับอาวุธป้องกันประเทศได้มีสิทธิเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยทุกคน โดยเข้าร่วมเป็นสมาชิกสภาประชาชนซึ่งทำหน้าที่ เป็นสถาบันสูงสุดในการแสดงเจตจำนงของรัฐ การที่นครรัฐกรีกต่าง ๆ สามารถปฏิบัติระบอบประชาธิปไตยโดยตรงได้นั้นเป็นเพราะว่าบรรดานครรัฐมีอาณาบริเวณไม่กว้างขวาง และจำนวนประชากรก็มีไม่มากนัก ไม่มีอุปสรรคแต่อย่างใดในการที่ให้พลเมืองที่อายุถึงเกณฑ์ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการประชุมสภาประชาชน ประชาธิปไตยลักษณะดังกล่าวมีต้นกำเนิดจากนักปราชญ์ชาวกรีก คือเพลโต (Plato) และอริสโตเติล (Aristotle) ความคิดของเพลโตที่สำคัญคือความคิดที่เน้นถึงการมีผู้ปกครองที่มีความรู้ความสามารถ และคุณธรรมใช้อำนาจเบ็ดเสร็จเพื่อจัดการให้ประโยชน์สุขเกิดแก่ผู้อยู่ภายใต้การปกครองโดยส่วนรวม แนวคิดนี้เน้นที่จุดมุ่งหมายของการปกครองเป็นสำคัญ ซึ่งเรียกแนวคิดนี้ว่า “หลักการประชาธิปไตย” สำหรับอริสโตเติลให้ความหมายของการปกครองระบอบประชาธิปไตยไว้ว่า คือการปกครองโดยคนจำนวนมากดีกว่าการปกครองโดยคนจำนวนน้อย เพราะคนจำนวนมากเมื่อพิจารณาถึงความสามารถ ประสบการณ์ ความสุขุมรอบคอบ โดยทั้งหมดรวมกันแล้วมีมากกว่าของคนจำนวนน้อย แนวคิดนี้เน้นถึงกระบวนการหรือขั้นตอนของการใช้อำนาจประชาธิปไตย ซึ่งเรียกแนวคิดนี้ว่า “กระบวนการประชาธิปไตย” (กนก วงษ์ตระหง่าน, 2528)

ประชาธิปไตยถูกใช้เป็นคำอธิบายให้แก่ระบบการเมือง และสังคมทุกระบบโดยได้สนับสนุนในเรื่องของความเป็นประชาธิปไตย จนปรากฏภาพลักษณ์ออกมาในลักษณะของความหมายที่แฝงแนว ความคิดอยู่ในความหลักของประชาธิปไตยในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น ประชาธิปไตย

เสรีนิยม (Liberal Democracy) ประชาธิปไตยของประชาชน หรือ ประชาธิปไตยแบบเบ็ดเสร็จ (People's Democratic Dictatorship) ประชาธิปไตยแบบมีผู้นำ (Guided Democracy) สังคมนิยมประชาธิปไตย (Democratic Socialism) สังคมนิยมประชาธิปไตยเป็นต้น (ชัยอนันต์ สมุทวณิช. 2523 ; วิสุทธิ์ โพธิ์แทน. 2524)

สำหรับในภาษาไทย คำว่า “ประชาธิปไตย” มาจากคำภาษาสันสกฤตสองคำ คือ ประชากรูปศัพท์เดิมได้แก่ประชา แปลว่า ลูกชาย ลูกสาว ราษฎร หรือประชาชน ส่วนอีกคำหนึ่ง คือ ธิปไตย รูปศัพท์เดิมได้แก่ ธิปติ แปลว่า เจ้าของ เจ้านาย พระราชาหรือความเป็นใหญ่อย่างยิ่ง เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันจึงมีความหมายว่าประชาชนเป็นใหญ่อย่างยิ่งซึ่งคำว่า “ประชาธิปไตย” เป็นศัพท์ที่เพิ่งเกิดขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์โดยกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ สมัยดำรงพระองค์เจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรูญรัชชิต (สุนทร จันทรตรี. ม.ป.ป.)

กาวลด์, จูเลียส และโคลล์ (ประณต นันทิยะกุล. 2534 : 2 ; อ้างอิงจาก Gould, Julius and Kolh.1964 : 187 - 188) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่า ประชาธิปไตย หมายถึง แบบของการเป็นอยู่ในสังคม ซึ่งแต่ละคนมีความเชื่อว่า จะได้รับความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ๆ ในความหมายที่แคบเข้าไป ประชาธิปไตย หมายถึง การที่สมาชิกของสังคมนั้นมีโอกาสในการตัดสินใจในทุกสิ่งทุกอย่างของชีวิตที่จะมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของส่วนบุคคลและของ ส่นรวม

เมอร์เรียม (Merriam.1939) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่า ประชาธิปไตย เป็นแนวความคิด และการปฏิบัติที่มุ่งสู่ความผาสุกร่วมกันของประชาชน โดยเจตนารมณ์ ร่วมกันของประชาชนเป็นเครื่องนำทาง หัวใจของประชาธิปไตยจึงอยู่ที่ความผาสุกร่วมกัน ซึ่งมีขอบเขตกว้างขวางมาก เพราะครอบคลุมถึงเสรีภาพทางการเมือง ความเสมอภาคทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ

ลาสกี (Laski.1949) ได้ให้ความหมายของคำว่า ประชาธิปไตย ไว้ว่าประชาธิปไตย ก็คือ ความปรารถนาของมนุษย์ที่จะยอมรับนับถือและรักษาไว้ซึ่งความสำคัญของ ตนเอง รวมตลอดถึงความเสมอภาค เพราะความเสมอภาคเป็นที่มาของเสรีภาพ

ลิปเซท (Lipset. 1972) ให้ความหมายของคำว่าประชาธิปไตยไว้ว่า ประชาธิปไตย หมายถึงระบบการเมืองที่เปิดโอกาสโดยใช้วิถีทางปกติธรรมดาทางรัฐธรรมนูญที่จะให้มีการเปลี่ยนผู้ปกครองได้ อีกทั้งยังเป็นกลไกทางสังคมที่ช่วยให้มีการแก้ไขปัญหา ในสังคมอันเกิดจากการตัดสินใจที่ขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ การปกครองในระบอบประชาธิปไตย จึงเท่ากับเปิดโอกาสให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้ใช้อิทธิพลของตนมากำหนดการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะ โดยการเลือกบุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั่นเอง

แอนเดอร์สัน และ คริสตอล (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.

2528 ; อ้างอิงจาก Anderson and Christol. 1973) กล่าวถึงประชาธิปไตยว่า หมายถึงปรัชญาของสังคมมนุษย์หรือวิถีชีวิตที่ยึดถืออุดมคติ และ หลักการบางประการที่กำหนดแบบแผนแห่งพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ในสังคม ในกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

คณะอนุกรรมการอุดมการณ์ของชาติ ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ (2527) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่า "ประชาธิปไตย" หมายถึง อำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศของปวงชน อันเป็นรูปแบบการปกครองแบบหนึ่งซึ่งถือว่าปวงชนเป็นผู้มีอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศ มิใช่อำนาจของผู้ใดผู้หนึ่ง หรือคนใดคนหนึ่ง

กรมล ทงธรรมชาติ (2519) และ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523) ได้ให้แนวความหมายของประชาธิปไตยออกเป็น 3 ฐานะด้วยกัน คือ

1. ประชาธิปไตยในฐานะและอุดมการณ์ หมายถึง ความเชื่อถือ ความยึดมั่นของบุคคลซึ่งประกอบด้วยหลักการคือ ความเสมอภาคของบุคคลทั้งในการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการที่บุคคลมีเสรีภาพในการกระทำต่าง ๆ ได้ตามความสมัครใจ เช่น เสรีภาพในการพูด การเขียน การโฆษณา เป็นต้น ตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครอง หมายถึง เป็นการจั้ดรูปการปกครองกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง บทบาท อำนาจ และหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง ตลอดจนวิธีการตัดสินใจปัญหาข้อขัดแย้งในทางปฏิบัติตามแนวคิดประชาธิปไตย

3. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะดำเนินไปได้ใกล้เคียงกับอุดมการณ์ประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับวิถีชีวิตของประชาชนในประเทศนั้น ถ้าประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศยอมรับ และยึดเอาหลักแห่งความเท่าเทียมจนเป็นแนวในการดำเนินชีวิต และการต่อสู้เพื่อรักษาเสรีภาพ ตลอดจนให้ความสนใจในกิจการบ้านเมืองอย่างสม่ำเสมอแล้ว การปกครองนั้นก็ย่อมจะเป็นประชาธิปไตยได้

เมื่อพิจารณาความหมายของประชาธิปไตยทั้ง 3 ฐานะ จะพบว่า ทุกฐานะจำเป็นที่จะต้องไปด้วยกัน สอดคล้องกัน เพราะว่าการเมือง การปกครองจะเป็นประชาธิปไตยขึ้นมาได้ มิใช่ขึ้นอยู่กับธรรมนูญประการเดียว แต่จำเป็นต้องปลูกฝังให้ประชาชนส่วนใหญ่รู้จักและมีอุดมการณ์ประชาธิปไตย ที่แท้จริง สิ่งสำคัญที่สุดคือการมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย การปกครองแบบประชาธิปไตย จึงจะมีเสถียรภาพและประสิทธิภาพ

จรรยา สุภาพ (2520) ได้ให้ความหมายของคำว่าประชาธิปไตยไว้ว่า หมายถึง ปรัชญาของสังคมมนุษย์หรือวิถีชีวิตที่ยึดถืออุดมคติ และหลักการบางประการที่กำหนดแบบแผนแห่งพฤติกรรมระหว่างคนในสังคม ในกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

อนึ่ง สิทธิประศาสน์ (2527) ได้กล่าวถึงประชาธิปไตยว่า หมายถึง ระบอบการปกครองประเทศระบอบหนึ่ง ซึ่งเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชน คำว่า ประชาชนในที่นี้มีได้หมายถึงเฉพาะบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น แต่หมายถึงปวงชนทั้งชาติ ซึ่งปวงชนเหล่านี้ย่อมมีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบในการปกครองแผ่นดินอย่างเสมอภาคกัน

การปกครองในระบอบต่าง ๆ นั้นจะต้องมีจุดร่วมที่เป็นหลักการสำหรับการปฏิบัติของมนุษย์สำหรับหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งมีดังนี้ คือ ประการแรก อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนคือเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ประการที่สอง หลักเสรีภาพ คือประชาชนมีเสรีภาพในการประกอบกิจการใด ๆ ในขอบเขตของกฎหมาย ไม่ถูกครอบงำโดยผู้อื่น เคารพและไม่รุกรานในสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ของผู้อื่น ประการที่สาม หลักความเสมอภาค คือทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันทางด้านกฎหมาย เศรษฐกิจและสังคม ประการที่สี่ หลักภราดรภาพ คือ ทุกคนมีความเป็นพี่น้องรักใคร่กลมเกลียวกัน สามัคคีกัน ประการที่ห้า หลักเหตุผล คือ การตัดสินใจความขัดแย้งใด ๆ จะต้องใช้เหตุผลเสมอ และ ประการที่หก หลักนิติธรรม คือ การปกครองโดยกฎหมาย ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมาย

สาโรช บัวศรี (2520 : 66 – 68) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ 3 สถานะ เรียกว่าองค์สามของประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับ เซาเวิร์ธน์ คันคยะวิชย์ (2526 : 29 – 30) และ ลาสกี (Laski. 1967 : 84) คือ

1. ประชาธิปไตยในฐานะเป็นอุดมคติหรืออุดมการณ์ หมายถึง การมีศรัทธา ความเชื่อมั่นในสติปัญญา เหตุผล และความสามารถของบุคคล เทิดทูนอิสรภาพ และเสรีภาพของมนุษย์ ยอมรับ และปฏิบัติตามขอบเขตของกฎหมาย ระบบเศรษฐกิจเป็นแบบเสรีนิยม คุ้มครองสิทธิและแรงงาน ประกันประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพ สร้างพลังต่อรองในทางเศรษฐกิจ และแรงงานกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมในสังคม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำต่ำสูงในทางเศรษฐกิจ

2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบทางการเมือง และวิธีการจัดระเบียบการปกครอง หมายถึงการเมืองที่อำนาจสูงสุดมาจากประชาชน รัฐบาลเป็นเพียงผู้รับมอบอำนาจให้ทำหน้าที่ปกครองแทนประชาชน ประชาชนมีอำนาจเปลี่ยนแปลงผู้ใช้อำนาจของตนโดยการเลือกตั้งตามกำหนดวาระ ถือว่าเป็นการปกครองของประชาชนและเพื่อประชาชน โดยมีรัฐธรรมนูญ รัฐสภา ตลอดจนการจัดทำองค์กรต่าง ๆ ตามปรัชญาของประชาธิปไตย

3. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต หรือการดำเนินชีวิตประจำวัน หมายถึง การอยู่ร่วมกันปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพทั้งทางกายและวาจา ไม่ก้าวก่ายสิทธิของผู้อื่น มีวินัยในตนเอง และต่อสังคมเคารพกฎเกณฑ์ของสังคม ร่วมรับผิดชอบ และทำประโยชน์เพื่อความผาสุกของส่วนรวม ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ใช้สติปัญญาในการแก้ปัญหาทั้งมวล ใช้สิทธิของตนเองอย่าง

สมบูรณ์ภายในขอบเขตของกฎหมาย และกติกาของสังคม รู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล บุคคลที่อยู่ในสังคมประชาธิปไตย โดยแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ

3.1 มีคารวะธรรม หมายถึง การเคารพและการให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งกาย วาจา และความคิดของทุกคน

3.2 มีสามัคคีธรรม หมายถึง การแบ่งปัน ร่วมมือ ประสานงาน

3.3 มีปัญญาธรรม หมายถึง การมีความเชื่อมั่นในวิถีแห่งปัญญา ร่วมมือกันในการศึกษา เพื่อพัฒนาปัญญาและนำมาใช้ในการร่วมมือกันทำงาน

กรมการปกครอง (2536 : 18) ได้เสนอหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย ไว้ดังนี้

1. การยอมรับว่ามนุษย์เป็นผู้ที่มีสติปัญญา มีเหตุผล
2. ความเชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ทุกคน
3. การยอมรับความเท่าเทียมกันของมนุษย์ โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ฐานะ ผิว เพศ
4. อำนาจสูงสุดในการปกครองอยู่ที่ปวงชนอันนัยคืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน
5. อำนาจปกครองของรัฐบาล เกิดขึ้นจากการยินยอมของประชาชนผู้ถูกปกครอง

โดยมีวิธีการแสดงความยินยอมต่าง ๆ ที่สำคัญ คือ การใช้สิทธิเลือกตั้ง

6. ประชาชนมีสิทธิในการคัดค้านหรือเปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดหากว่ารัฐบาลไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้

เพลโน (Plano. 1973) ได้เสนอว่าประชาธิปไตยมีองค์ประกอบด้านปรัชญา 4 ข้อ และองค์ประกอบในด้านการเมืองการปกครอง 3 ข้อ ดังนี้

หลักการเชิงปรัชญาของประชาธิปไตย

1. ปัจเจกชนนิยม หมายถึง การยอมรับในคุณค่าของมนุษย์แต่ละคนให้ความสำคัญกับตัวบุคคลมากกว่าองค์การ สมาคมนิติบุคคลอื่น ๆ หรือแม้กระทั่งรัฐ

2. เสรีภาพ ได้แก่ การยอมรับหลักการที่ว่าบุคคลควรมีเสรีภาพในด้านต่าง ๆ ทั้งความร่วมมือ ความคิด การประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ โดยจะต้องอยู่ภายในขอบเขตแห่งระเบียบหรือความเรียบร้อยของสังคม

3. ความเสมอภาค ได้แก่ การยอมรับว่ามนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกัน ถึงแม้มนุษย์จะมีความแตกต่างกันโดยธรรมชาติและโดยสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ในด้านที่เกี่ยวข้องกับสิทธิต่าง ๆ แล้ว มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกัน เช่น สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง

4. ภราดรภาพ ได้แก่ การที่มนุษย์ปฏิบัติต่อกันอย่างเป็นมิตร ปฏิบัติต่อกันฉันพี่น้อง มีความเชื่อเพื่อเชื่อแก่กันโดยไม่แบ่งเขาแบ่งเรา

หลักการเชิงการเมืองการปกครองของประชาธิปไตย

1. หลักอริปไตยเป็นของราษฎรได้แก่การถือว่าอำนาจสูงสุดมาจากพลเมืองนโยบายหรือระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ต้องพยายามให้สอดคล้องกับความต้องการของราษฎร มิใช่ทำตามความต้องการของรัฐ

2. หลักเสียงส่วนมากที่ค้ำประกันถึงเสียงส่วนน้อย โดยปกติมักเข้าใจกันว่าประชาธิปไตยเป็นเรื่องของเสียงส่วนมากอย่างเดียว หากเป็นเช่นนั้นแล้วจะทำให้คนกลุ่มน้อยหรือ มีคนมีเสียงน้อยในสังคมเสียสิทธิเสรีภาพได้ ดังนั้นหลักการประชาธิปไตยจึงพยายามให้เกิดดุลยภาพเพื่อผลดีกับคนทั้งหมด คือฝ่ายเสียงข้างมากมีบทบาทในบริหารกิจจริงอยู่ แต่ไม่ควรละเมิดสิทธิ หรือเอาไรต์เอาเปรียบและกดขี่ข่มเหงผู้มีเสียงข้างน้อย

3. การคุ้มครองเสรีภาพและความเสมอภาคโดยกฎหมาย กฎหมายและนโยบายต่าง ๆ เป็นเรื่องกำหนดขึ้นได้โดยเสียงส่วนมากที่จัดตั้งรัฐบาล แต่ประชาธิปไตยมิใช่อาศัยเพียงเสียงส่วนมาก ซึ่งเกิดจากการเลือกตั้งหรือออกเสียงลงประชามติเท่านั้น ประชาธิปไตยต้องมีเสียงประกันให้แก่พลเมืองในเรื่องของเสรีภาพและความเสมอภาค การมีหลักประกันไม่ได้หมายความว่า "ปล่อยเสรี" อย่างเต็มที่ หรือหมายความว่า "เท่ากัน" ในทุกกรณี แต่เป็นเรื่องของการคุ้มครอง ปกป้อง ให้ได้รับเสรีภาพและความเสมอภาคให้อยู่ในระดับพื้นฐาน

จรรยา สุธาภาพ (2532) ได้กล่าวว่า หลักการของประชาธิปไตยประกอบด้วย

1. หลักที่ถือว่าประชาชนเป็นแหล่งที่เกิด เป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศนั้นคือประชาชนเป็นผู้มีอำนาจในการปกครองตนเอง ในสมัยโบราณอาจเป็นการปกครองตนเองโดยตรง แต่ในสมัยปัจจุบันเป็นการปกครองทางอ้อม คือ จะต้องเป็นผู้แทนที่ประชาชนเลือกตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ปกครองแทนประชาชน

2. หลักการในการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งอาจเรียกว่าเป็นการปกครองโดยประชาชนประชาชนจะใช้อำนาจโดยวิธีต่าง ๆ เช่น เลือกตั้งผู้แทนราษฎร การแสดงประชามติในรูปแบบต่าง ๆ ที่กฎหมายกำหนดให้มีขึ้น การตั้งพรรคการเมือง การแสดงความคิดเห็นและการรวมกลุ่มผลประโยชน์

3. หลักการปกครองเพื่อประโยชน์ของประชาชน ซึ่งหมายถึง การกระทำทุกอย่างในการเมืองการปกครอง จะต้องดำเนินไปให้เกิดผลดีและประโยชน์ต่อประชาชนทั่วไป

4. การใช้หลักเหตุผลประชาธิปไตยต้องการให้บุคคลใช้เหตุผลในการแสดงออก และการดำเนินงานรวมถึงความสัมพันธ์ต่อกัน การกำหนดนโยบาย การแสดงความคิดเห็น การแก้ปัญหา การพัฒนา การเปลี่ยนแปลงและการปรับปรุง เชื่อกันว่าถ้าใช้หลักเหตุผลอย่างเต็มที่ก็จะช่วยให้เกิดความสงบเรียบร้อย ความเจริญก้าวหน้าและความมีเสรีภาพยั่งยืน

5. หลักความยินยอม ประชาธิปไตยไม่ต้องการให้มีการบังคับแต่ต้องการให้บุคคลเป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจ ดังนั้นความยินยอมจึงเป็นการแสวงหาความเห็นพ้องต้องกัน โดยให้บุคคลแต่ละคนมีเสรีภาพในความคิดและตัดสินใจของตนเองโดยเฉพาะ หากเป็นความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ก็นับได้ว่าเป็นความยินยอมพร้อมใจ

6. หลักการปกครองโดยเสียงข้างมากโดยไม่ละเมิดสิทธิฝ่ายข้างน้อยหมายความว่า การแก้ปัญหาที่ดี การหาข้อยุติและการตัดสินใจที่ดี จะต้องใช้หลักเสียงข้างมาก แต่การใช้เสียงข้างมากจะต้องทำด้วยความระมัดระวังมิฉะนั้นจะกลายเป็นเผด็จการโดยเสียงข้างมากหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้หลักเสียงข้างมากมีดังนี้

- เสียงข้างมากจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค
- จะต้องยอมให้ฝ่ายข้างน้อยมีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือความต้องการหรือเหตุผลของคนได้ด้วย
- เมื่อเสียงข้างมากเห็นไปในทางใดแล้ว ทุกฝ่ายต้องยอมรับ แม้จะไม่เห็นพ้องต้องกันก็ตาม
- จะต้องใช้หลักเหตุผลและไม่ใช้อารมณ์
- ต้องใช้หลักเสียงข้างมากในลักษณะที่ไม่มุ่งลิดรอนสิทธิของฝ่ายข้างน้อยโดยไม่เป็นธรรม

7. หลักกฎหมายหรือหลักนิติธรรม ซึ่งหมายถึงการยึดกฎหมายเป็นเกณฑ์หรือกติกาในการดำเนินการต่าง ๆ เพราะกฎหมายได้กำหนดขึ้นโดยผู้แทนของประชาชน จึงถือว่ามีมาจกประชาชนนั่นเอง การใช้กฎหมายเป็นหลักนับว่าเป็นประโยชน์ คือเป็นหลักประกันที่สำคัญ เพราะกฎหมายย่อมเป็นสิ่งที่บัญญัติขึ้นโดยชัดเจนและเปิดเผย เป็นสิ่งที่ทุกคนเข้าใจ รู้เห็นและรับทราบ ตัวบทกฎหมายเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจ จึงไม่อคติ ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง

8. หลักการรับฟังถือเอาเจตนาของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญ เจตนาและความต้องการของประชาชนนี้หมายถึงความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ ซึ่งรัฐบาลจะต้องรับฟังด้วยดีและต้องนำไปปฏิบัติ เพื่อให้บังเกิดผลตามความต้องการของประชาชน

9. หลักการปกครองที่รัฐบาลมีอำนาจจำกัด ประชาธิปไตยไม่ต้องการมีรัฐบาลที่อำนาจเหลือล้นจนละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นมูลฐานของประชาชน จึงได้มีวิธีจำกัดอำนาจของรัฐบาลหลายทาง เช่น กำหนดขอบเขตอำนาจของรัฐบาลไว้ในรัฐธรรมนูญหรือให้อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ สามารถที่จะถ่วงรั้งกันได้ตามควร เป็นต้น

10. หลักความเสมอภาคซึ่งหมายถึงความเท่าเทียมกันในทางการเมืองกฎหมาย และโอกาสความเท่าเทียมกันทางการเมือง นั่นคือ เป็นเจ้าของประเทศเท่ากัน เช่น การมีสิทธิเลือกตั้ง 1 คน 1 เสียง 'ความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย' นั่นคือ บุคคลต้องได้รับการคุ้มครองป้องกันจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเหมือนกัน ความเท่าเทียมในโอกาส หมายถึง การที่ให้คุณค่าทุกคนพึงมีโอกาสเสมอกันในการที่จะได้รับประโยชน์หรือหลักประกันต่าง ๆ เช่นการศึกษาอบรม อาชีพและการบริการต่าง ๆ ของรัฐ

11. หลักศีลธรรม ศีลธรรมเป็นหลักการที่ควบคุมมิให้บุคคลกระทำการที่เป็นการเบียดเบียนกันโดยมิชอบ แต่มุ่งสนับสนุนให้มนุษย์ได้เอื้อเพื่อช่วยเหลือต่อกัน และมีจิตใจกอบประด้วยคุณธรรมเพื่อให้งบเกิดประโยชน์แก่ตนเองและบุคคลอื่น

12. หลักการพัฒนาและการปกครองตนเอง ระบบประชาธิปไตยนั้นเชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถในการปรับปรุงตนเองให้ก้าวหน้า ทั้งในด้านความคิด สติปัญญาและการกระทำต่าง ๆ จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะให้บุคคลได้กำหนดการปกครองตนเองได้ เพื่อความเจริญก้าวหน้าและเพื่อการปกครองตนเอง โดยเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น มีเสรีภาพในการเลือกองค์การเพื่อทำหน้าที่ปกครองแทนประชาชน และวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ความต้องการของคนส่วนใหญ่สามารถใช้เป็นหลักการในการปกครองได้

13. หลักเสรีภาพ เสรีภาพหมายถึง โอกาสที่บุคคลเลือกปฏิบัติได้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนมากที่สุด แต่การมีและการใช้เสรีภาพในระบบประชาธิปไตยนี้จะต้องไม่ละเมิดประโยชน์ของบุคคลอื่น เสรีภาพจึงต้องมีขอบเขตและเหตุผล เสรีภาพที่เป็นพื้นฐานนั้น ได้แก่ เสรีภาพที่เกี่ยวข้องกับบุคคล คือชีวิต ต่างกาย ทรัพย์สิน ชื่อเสียงและความก้าวหน้าและเสรีภาพในทางการเมืองของบุคคล ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองเสรีภาพจะต้องเป็นไปในลักษณะที่มีความรับผิดชอบ ดังนั้นประชาชนที่มีและใช้เสรีภาพต้องมีหน้าที่ด้วยเช่นกัน เช่น บุคคลมีเสรีภาพในการใช้อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายของตน แต่ก็มีหน้าที่ที่จะไม่ละเมิดร่างกายของบุคคลอื่น เช่น ทำให้เกิดความเสียหายบาดเจ็บ

14. หลักที่เกี่ยวกับศักดิ์ศรีของมนุษย์ ประชาธิปไตยถือว่าบุคคลมีความสำคัญยิ่งการปกครองจึงต้องเป็นไปเพื่อรักษาประโยชน์ของบุคคล "รัฐและรัฐบาลเกิดมาเพื่อประชาชน" ดังนั้นกฎหมาย นโยบาย หน่วยงาน และการปฏิบัติต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะให้บริการแก่บุคคล การรักษาสิทธิเสรีภาพของเอกชนนับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

15. หลักการประนีประนอม ประชาธิปไตยต้องการการประนีประนอมในด้านความ

คิดเห็นและการกระทำด้วยการให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยเสรี ซึ่งเชื่อว่าจะช่วยให้หาข้อยุติได้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชื่อมมั่นว่าบุคคลยอมรับเหตุผลที่ดีที่สุด เป็นข้อประนีประนอม ในบางครั้ง ฝ่ายหนึ่งถูก แต่ในปัญหาอื่นฝ่ายที่เคยผิดอาจถูกได้เช่นกัน

16. หลักการยอมรับข้อสงสัย เนื่องจากประชาธิปไตยยึดหลักเหตุผล ดังนั้นจึงถือว่าความคิดทางการเมืองและนโยบายต่าง ๆ มิอาจจะกล่าวอ้างว่าเป็นสัจธรรม จะต้องมีการพิสูจน์ทดลองให้รู้แจ้งเห็นจริงเสียก่อน หลักการนี้จึงช่วยให้เกิดความคิดที่กว้างขวาง มีใจกว้างและยับยั้งการผูกขาด ความคิดเห็นหรือการกระทำที่เป็นเผด็จการ ดังนั้นในทางปฏิบัติจึงเน้นถึงวิธีการที่จะได้มาซึ่งความถูกต้องด้วยการยอมรับฟังความคิดเห็นต่าง ๆ ก่อนที่จะมีการกำหนดนโยบายใด ๆ และแม้จะกำหนดขึ้นแล้วก็ตามก็จะเปิดโอกาสให้มีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ตามหลักแห่งความสงสัย จึงกลายเป็นแนวความคิดทางวิทยาศาสตร์ที่สอนให้บุคคลมิให้เชื่อสิ่งใดอย่างมงาย แต่มุ่งพิจารณาจากความเป็นจริงสำหรับแนวความคิดเกี่ยวกับหลักการประชาธิปไตยนั้น นักวิชาการท่านต่าง ๆ ก็ได้มีหลักการและมุมมองที่แตกต่างกันออกไป แต่ก็สามารถที่จะสรุปได้ว่า การปกครองในระบบต่าง ๆ นั้นจะต้องมีจุดร่วมที่เป็นหลักการสำหรับการปฏิบัติของชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามค่านิยมของประชาธิปไตยที่ว่าเป็นการปกครองโดยประชาชนเพื่อประชาชน สำหรับหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งมีดังนี้ ประการแรก อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน คือ เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ประการที่สอง หลักเสรีภาพ คือ ประชาชนมีเสรีภาพในการประกอบกิจการใด ๆ ในขอบเขตของกฎหมาย ไม่ถูกครอบงำโดยผู้อื่น เคารพและไม่รุกรานในสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ของผู้อื่น ประการที่สาม หลักความเสมอภาค คือทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันทางด้านกฎหมาย เศรษฐกิจและสังคม ประการที่สี่ หลักภราดรภาพ คือ ทุกคนมีความเป็นพี่น้องรักใคร่กลมเกลียวกัน สามัคคีกัน ประการที่ห้า หลักเหตุผล คือ การตัดสินใจขัดแย้งใด ๆ จะต้องใช้เหตุผลเสมอ และ ประการที่หก หลักนิติธรรม คือการปกครองโดยกฎหมาย ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมาย ดังนั้นความต้องการของประชาชนทุกคนในประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงมีความจำเป็นจะต้องนำหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยทั้ง 6 ประการมาเป็นพื้นฐานในการปกครองประเทศชาติ

1.1.2 พหุติกรรม และ วิถีชีวิตประชาธิปไตย

จากความสำคัญของหลักการ อุดมการณ์ และ รูปแบบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยนั้นเปรียบเสมือนทิศทางที่ชี้เข้าไปสู่ภาพแห่งประเทศประชาธิปไตย แต่อีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญของจุดมุ่งหมายของความเป็นประชาธิปไตยนั้น อยู่ตรงที่ว่าคนส่วนใหญ่หรือทั้งหมดจะต้องมีรูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวันที่สุดอดคล้องกับหลักการ อุดมการณ์ และรูปแบบการปกครองที่เป็น

ประชาธิปไตยนั้น ซึ่งก็อาจกล่าวได้ว่า บุคคลจำเป็นต้องมีพฤติกรรม และ วิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย ด้วย มีนักวิชาการท่านต่าง ๆ ได้ให้ทรรศนะไว้ดังนี้

อีเบนส์ไตน์ (Ebenstein. 1964) เห็นว่าประชาธิปไตยที่เป็นวิถีชีวิตนั้นประกอบด้วย หลักสำคัญ 8 ประการ คือ

1. ยึดหลักเหตุการณ์ที่สมเหตุสมผล (Rational Empiricism) เป็นหลักการที่สำคัญที่สุดในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย หลักการนี้มีรากฐานจากความเคารพเชื่อมั่นในเหตุผลและนำหลักเหตุผลนั้นไปใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งทางด้านวัตถุและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และมีความเชื่อว่าบรรดาความรู้ทั้งหลายนั้นได้มาจากประสบการณ์ ดังนั้นความรู้ที่ได้จึงเป็นเพียงความจริงในชั่วขณะซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้เมื่อมีความรู้และประสบการณ์มากขึ้น หรือถูกพิสูจน์ให้เป็นอย่างอื่น ดังนั้นบุคคลที่มีความเคารพเชื่อมั่นในหลักที่มีพื้นฐานตามความเป็นจริง จึงเป็นผู้ที่ยอมรับได้ง่ายว่าความคิดเห็นของตนไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องเสมอไป และจะยินดีให้คนวิเคราะห์วิจารณ์ความคิดเห็นของตน เพื่อที่จะได้นำมาปรับปรุง ดังนั้นผู้ที่มีวิถึชีวิตประชาธิปไตยจะต้องเป็นผู้ที่เคารพเหตุผลและความจริง การเคารพในเหตุผล ความจริง และ การอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่างกันของคนจึงเป็น หลักการและวิถีทางที่สำคัญของประชาธิปไตย

2. เน้นความสำคัญของปัจเจกชน (Emphasis on the Individual) ลัทธิปัจเจกชนนิยมได้พัฒนามาจากคติของศาสนาฮิว และคริสเตียน ตลอดมาจนถึงปรัชญาของลอค และ เจฟเฟอร์สัน ที่เห็นว่าบุคคลเป็นใหญ่ที่สุด มนุษย์แต่ละคนจะมีชีวิตความคิดอ่าน และรสนิยมของตนเองโดยไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน สถาบันทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจทั้งหลายทั้งปวง ต่างมีไว้เพื่อให้บุคคลมีความสุขสำราญยิ่งขึ้นไป มิได้มีไว้เพื่อรับใช้ผลประโยชน์ของสถาบันหรือผู้บริหารสถาบันนั้น ๆ ดังนั้นรัฐบาลจะกดขี่ข่มเหงบุคคลไม่ได้

3. ยึดถือทฤษฎีที่ว่ารัฐเป็นเครื่องมือของปวงชน (Instrumental Theory of the State)หน้าที่หลักของรัฐ คือ การรักษาความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม นอกจากนั้นแล้วประชาชนเขาจะจัดการไปตามความประสงค์และความสามารถของเขาเอง รัฐบาลเป็นเพียงกลไกที่จะบริการประชาชนให้สามารถประกอบกิจกรรมอันเป็นประโยชน์สูงสุด รัฐไม่ควรก้าวก่ายเว้นแต่กรณีจำเป็นที่ประชาชนทำไม่สำเร็จ ซึ่งแตกต่างจากสังคมเผด็จการเบ็ดเสร็จที่รัฐอยู่เหนือบุคคล รัฐมีอำนาจสูงสุด

5. หลักแห่งความสมัครใจ (Principle of Voluntarism) ความสมัครใจเป็นแกนของกระบวนการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะระบอบนี้จึงเกิดการบังคับให้มีการกระทำตามเชื่อตามแต่ต้องการให้บุคคลมีเสรีภาพและเป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจ ดังนั้นถ้า ประชาชนไม่

ต้องการอะไรเขาก็ไม่ถูกบังคับให้ทำ แต่ถ้าต้องการจะทำอะไรก็จะต้องรวมตัวกันทำกิจกรรมนั้น ๆ เอง เช่น รวมกันเป็นพรรคการเมือง

6. แนวความคิดว่ามีกฎหมายอยู่เบื้องหลังกฎหมาย (The law behind the law)

แนวความคิดนี้มาจากลัทธิ liberalism หลักการนี้ถือว่าสังคมเกิดขึ้นจากความสมัครใจมารวมกลุ่มกัน รัฐเองก็มีอำนาจหน้าที่ขึ้นมาได้เพราะประชาชนยินยอม ดังนั้นหากรัฐกดขี่ข่มเหงประชาชน ประชาชนอาจไม่ยอมและพร้อมใจกันล้มรัฐบาลเสีย ข้อตกลงหรือกฎหมายนี้จึงอยู่สูงกว่ารัฐ แต่มีมาก่อนรัฐ

7. เน้นความสำคัญของวิธีการ (Emphasis on means) ในสังคมประชาธิปไตย

วิธีการกระทำกับเป้าหมายเป็นสิ่งสัมพันธ์กันโดยใกล้ชิด ไม่ยอมให้ถือว่าจะทำอย่างไรก็ได้ トラบไตท์สามารถบรรลุเป้าหมายได้ เพราะเชื่อว่าโดยทั่วไปแล้ว วิธีการอันหนึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายอันหนึ่ง และเป้าหมายอันนั้นเองก็จะเป็นวิธีการไปสู่เป้าหมายอันต่อไป ดังนั้นจึงถือว่าทุกคนต้องปฏิบัติการต่าง ๆ โดยวิถีทางที่เป็นธรรมจึงจะบรรลุเป้าหมายที่เป็นธรรม การอภิปรายและการหาข้อตกลง (Discussion and Consent) เป็นวิธีการที่สังคมประชาธิปไตยใช้ตัดสินข้อพิพาท ข้อขัดแย้งทางความคิดเห็นและผลประโยชน์ต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและด้วยการใช้เหตุผล เพราะคงไม่มีความคิดของใครถูกต้องสมบูรณ์ ที่สุด เป็นการใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหา

8. มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคกันเป็นพื้นฐาน (Basic equality of all human beings)

มักจะมีผู้เข้าใจผิดอยู่มากว่าความเสมอภาคคือการที่ทุกคนจะต้องเหมือนกันหรือเท่าเทียมกันทุกประการ ที่จริงหมายถึงความเท่าเทียมกันในขั้นพื้นฐาน เช่น สิทธิในชีวิตและทรัพย์สิน และการแสวงหาความสุข จึงไม่ได้หมายความว่าทุกคนมีความสุขเท่ากัน แต่หมายความว่ามีความเท่าเทียมกันในการแสวงหาความสุขจากชีวิต จากการทำงานตามวิถีทางที่เขาต้องการ ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะแตกต่างกันด้วยเหตุอื่น เช่น ชาติ ชั้น วรรณะ เพศ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าความเสมอภาคในสังคมประชาธิปไตย หมายถึงความเสมอภาคแห่งโอกาส ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะมีชีวิตที่ดีที่มีความสุขตามที่ตนปรารถนา แม้ว่าความสามารถของบุคคลจะไม่เท่ากัน แต่รัฐบาลประชาธิปไตยที่ดีก็ควรจะทำให้ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันมากขึ้น เช่น ขยายการศึกษาฟรี ทำให้คนจนมีโอกาสเรียนมากขึ้น

ดิวอี้ (Dewey, 1976 : 81 – 89) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยที่เป็นวิถีชีวิตว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ 3 ประการ คือ ประการแรก การเคารพสิทธิหน้าที่ และเสรีภาพซึ่งกันและกัน เคารพความคิดและการกระทำของผู้อื่น การแสดงความคิดเห็นและการกระทำต้องไม่ล่วงเกินผู้อื่น ประการที่สอง มีการแบ่งปันและประสานงานกัน รับอาสาทำงานตามความสามารถ ให้ความร่วมมือตามอัธยาศัย และตามมติของส่วนรวม ประการที่สาม มีความเชื่อมั่นในวิถีทางแห่งปัญญา ทำงานเพื่อกิจกรรมใด ๆ ด้วยความรอบคอบและใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์

เพนนอค (Pennock. 1979 : 236 – 255) สรุปลักษณะของผู้มีบุคลิกภาพ
ประชาธิปไตยในรูปวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. ความมีเหตุผล
2. การเคารพซึ่งกันและกัน
 - 2.1 การเคารพความเป็นมนุษย์
 - 2.2 การเคารพความสามารถ
3. การตกลงกันอย่างสันติวิธีด้วยการถกเถียง ประนีประนอม และอดกลั้นใน

ความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

4. การดำเนินชีวิตอย่างมีเสรีภาพได้กฎหมายและไม่ถูกแทรกแซงโดยรัฐถ้าไม่จำเป็น

ทินพันธ์ นาคะตะ (2517) ได้อธิบายถึงวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. การมีจิตใจสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีความต้องการระบอบ
ประชาธิปไตย มากกว่าแบบอื่น

2. ยึดมั่นในความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล เชื่อมั่นในความเสมอภาคของบุคคล
และรู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

3. เคารพในกติกาของประชาธิปไตยและมีข้อผูกพันที่จะปฏิบัติตามกติกานั้น

4. สนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

5. มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนเองเช่นการปฏิบัติตามกฎหมาย การเคารพ

กฎหมาย

6. มองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจผู้อื่น

7. รู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์

8. จะต้องไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการ

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู (2518) กล่าวว่า วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย
คือ วัฒนธรรมทาง การเมือง หรือ การมีจิตใจแบบประชาธิปไตย ซึ่งประกอบไปด้วยลักษณะต่าง ๆ
ได้แก่

1. คนส่วนใหญ่ในสังคมจะต้องมีอุดมคติร่วมกัน มีการยอมรับ และ สนับสนุนต่อ
หลักการประชาธิปไตย และเห็นพ้องต้องกันว่าวิธีการของประชาธิปไตยดีกว่าการปกครองแบบอื่น

2. เห็นความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล เชื่อมั่นในความเสมอภาคของบุคคล รู้จัก
เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากความคิด ความเชื่อของตน อด
กลั้นและให้โอกาสแก่บุคคลอื่น ๆ ได้คิดและได้กระทำตามความคิดความเชื่อของเขา トラบเท่าที่ยังไม่
กระทบกระเทือนหรือลดทอนสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

3. เคารพในกติกาของประชาธิปไตย และ ถือเป็นข้อผูกพันที่ต้องปฏิบัติตามกติกานั้น ๆ เช่นการยึดมั่นในค่านิยมทางประชาธิปไตย การยอมรับในการแข่งขันโดยเสรีภาพทางความคิด การยอมรับการปกครองโดยเสียงข้างมาก และคุ้มครองสิทธิของเสียงข้างน้อย การเลือกตั้งโดยเสรี การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงมติของมหาชน การยึดหลักการปกครองโดยตัวกฎหมาย การยอมรับหลักการและวิธีการประสานความคิดเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม

4. สนใจในกิจกรรมของบ้านเมือง สนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งการไปลงคะแนนเสียง และติดตามการปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ของรัฐบาลว่ากระทำไปสอดคล้องกับเจตนารมณ์และผลประโยชน์ของประชาชนหรือไม่

5. มีความสำนึกหน้าที่พลเมืองของตนไม่มุ่งทวงสิทธิและเสรีภาพโดยไม่นำพาหน้าที่และความรับผิดชอบของพลเมือง เช่น การปฏิบัติตามกฎหมาย เคารพกฎหมาย เสียภาษีและอุทิศตน เป็นทหารเพื่อป้องกันประเทศ เป็นต้น

6. เป็นผู้มองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจในผู้อื่นเพื่อสร้างบรรยากาศอันดีต่อการร่วมมือกันสร้างสรรค์สังคม และพร้อมที่จะใช้วิธีประนีประนอมเมื่อเกิดขัดแย้งขึ้นต้องยอมรับกันว่าการแก้ปัญหาด้วยวิธีการแบบประชาธิปไตยมักจะไม่รวดเร็วทันใจเหมือนวิธีการเผด็จการ แต่ผลลัพธ์มักจะเป็นที่พอใจของทุกฝ่าย

7. รู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นในเชิงสร้างสรรค์แบบที่เรียกว่า "ติเพื่อก่อ" ไม่ใช่ "ติเพื่อทำลาย" การรู้จักวิพากษ์วิจารณ์ต้องกระทำอยู่เป็นนิสัยในชีวิตประจำวันในครอบครัว ในโรงเรียน มหาวิทยาลัย ฯลฯ การมีความคิดเห็นเป็นของตนเองและกล้าแสดงออกเช่นนี้เป็นสิ่งจำเป็น เพราะการให้ทุกคนมีเสรีภาพแต่ไม่ยอมใช้เสรีภาพนั้นก็เท่ากับไม่เกิดผลอะไรเลย การยอมคล้อยตามเชื่อฟังคนง่าย ๆ โดยไม่คิดไตร่ตรองหาเหตุผลด้วยตนเองนั้นเป็นคุณสมบัติที่ไม่เหมาะสมกับระบอบประชาธิปไตย

8. ต้องมีบุคลิกภาพไม่เป็นเผด็จการทางความคิด การกระทำ กล่าวคือไม่นิยมการใช้อำนาจเด็ดขาด หรือมอบอำนาจเด็ดขาดให้แก่ผู้นำคนเดียวในลักษณะ "เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย" เป็นต้น

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ (2518) กล่าวถึงประชาธิปไตยที่เป็นวิถีชีวิตว่าพลเมืองทุกคนต้องเข้าใจในหน้าที่พลเมือง ไม่ลิดรอนเสรีภาพของบุคคลอื่น มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมายของบ้านเมือง

ทิตินา เขมมณี (2522 : 29 - 30) กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่มีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยดังนี้

1. เคารพความเป็นเอกัตบุคคลของผู้อื่น เคารพความสามารถ สติปัญญาและการใช้เหตุผลของผู้อื่น

2. ให้สิทธิเสรีภาพแก่ผู้อื่น ในการใช้ความคิดและตัดสินใจ

3. มีใจกว้าง รับฟัง และพิจารณาความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างเป็นธรรมก่อนตัดสินใจ
4. ยึดหลักเหตุผลในการตัดสินใจ ไม่ใช่แต่อารมณ์หรือเอาแต่ใจตนเอง รู้จักประนี

ประนอมและตัดสินใจอย่างสันติวิธี

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523) เห็นว่าวิถีชีวิตประชาธิปไตย ได้แก่การมีใจกว้างที่จะพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ด้วยวิจรรณญาณ อาศัยการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันก่อนที่จะมีการตัดสินใจ รู้จักประนีประนอม ไม่ใช่ตัดสินใจปัญหาข้อขัดแย้งด้วยการใช้กำลังรุนแรง มีชั้นดีธรรมอดทนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตัว เคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น และยอมรับความเสมอภาคระหว่างบุคคล

ดัล (ชัยอนันต์ สมุทวณิช. 2523 อ้างอิงจาก Dahl. 1967) ได้ให้คำนิยามของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย หมายถึง หลักการ ค่านิยม และทัศนคติของคนในสังคมว่า มีวิถีการดำเนินชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยมีลักษณะดังนี้

1. การมีใจกว้างพิจารณาปัญหาด้วยวิจรรณญาณ
2. มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันก่อนที่จะมีการตัดสินใจ
3. ไม่ตัดสินใจข้อขัดแย้งโดยวิธีรุนแรง มีชั้นดีธรรม รู้จักประนีประนอม
4. อดทน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตัว เคารพสิทธิ เสรีภาพของ

ผู้อื่นยอมรับความเสมอภาคระหว่างบุคคล

สาโรช บัวศรี (2523) กล่าวว่าวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย หมายถึง การดำเนินชีวิตที่ใช้หลักการประชาธิปไตยในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัย โดยระบุว่าหลักการประชาธิปไตยนั้นแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. การเคารพซึ่งกันและกันอย่างยิ่ง (Respect for Individuals) หรือเคารพระชน คือทุกคนจะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทั้งกาย วาจา และความคิด

2. การแบ่งปันการมีส่วนร่วม และการร่วมมือกัน (Sharing Participating and Co - Operating) หรือ สามัคคีธรรม คือ การแบ่งงานกันทำ วางแผนและประสานงานร่วมกัน

การมีความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา (Faith in the Method of Intelligence) หรือปัญญาธรรม คือการใช้ปัญญาเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งให้การพูด การคิด การกระทำสิ่งต่าง ๆ ทั้งโดยตนเองและร่วมมือกับบุคคลอื่นเป็นไปในทางที่มีคุณธรรมและศีลธรรม

วิสุทธิ โพธิ์แท่น (2524) ได้สรุป วิถีชีวิตประชาธิปไตยจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ความมีเหตุผลหรือการกระทำที่มีเหตุผล
2. มีการเคารพซึ่งกันและกันทั้งมีการเคารพในความเป็นมนุษย์และเคารพใน

ความสามารถของกันและกัน

3. การตกลงใจด้วยการถกเถียง ประนีประนอม ออกล้นในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน
4. การดำเนินชีวิตอย่างเสรีภายใต้กฎหมาย และไม่ถูกแทรกแซงอย่างไม่จำเป็นโดยรัฐ

กรมประชาสัมพันธ์ (2529) กล่าวว่า วิถีชีวิตที่ดีว่าเป็นประชาธิปไตยนั้น ควรจะ

ประกอบไปด้วยหลักการดังนี้

1. หลักการใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต
2. หลักการสมัครใจ
3. หลักการมีน้ำใจเป็นนักกีฬา
4. หลักการแก้ปัญหาด้วยวิธีสันติ
5. หลักการเกี่ยวกับการมีระเบียบวินัย
6. หลักความสำนึกเกี่ยวกับคุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล

รชนี พลารักษ์ (2531) สรุปว่า วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย คือการดำเนินชีวิตที่ นำเอาหลักการประชาธิปไตยมาใช้จนเป็นนิสัยหรือวิถีทางแห่งปัญญา คือ มีจิตใจ ค่านิยม บุคลิกภาพ และวิถีทางการดำเนินชีวิตอย่างเป็นประชาธิปไตย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. การเคารพซึ่งกันและกัน
2. การมีส่วนร่วมและร่วมมือกัน
3. การเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531) ได้กล่าวถึงบุคลิกภาพแบบ ประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา และคุณลักษณะที่ใช้เป็นเกณฑ์วัดพฤติกรรม ประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านคารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ไว้ดังนี้

1. คารวธรรม คือ การเคารพซึ่งกันและกัน ได้แก่

1.1 เคารพในร่างกาย คือ แสดงความเคารพทุกครั้งที่พบ เคารพเพื่อน เคารพ บิดามารดาก่อนไปและหลังกลับจากโรงเรียน เคารพญาติผู้ใหญ่ทุกครั้งที่พบ เชื้อพึงประธานกล่าว ดักเตือน ไม่แสดงกิริยาท่าทางหยาบคาย มีความเคารพนอบน้อมต่อคนทุกคน

1.2 เคารพทางวาจา คือ การพูดกับเพื่อน ครู พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ และ คนอื่น ๆ ด้วยถ้อยคำไพเราะมีหางเสียงทุกครั้ง ใช้คำแทนชื่อตัวเองที่เหมาะสม ไม่กล่าวถึงบุคคลอื่นในแง่ร้าย สรรเสริญผู้อื่นด้วยความจริงใจ พูดแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่เป็นจริงไม่กล่าวอ้างโดยไม่ตรงกับความเป็นจริง

1.3 เคารพในความคิดเห็น คือ การตั้งใจฟังครู เพื่อน อภิปรายและทุกครั้งต้องคิด ตามด้วยว่า ถูกต้องหรือไม่ เชื่อได้หรือไม่ ไม่พูดแซงโดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่แสดงกิริยามารยาทไม่เหมาะสม ในขณะที่มีผู้แสดงความคิดเห็น เช่น ทำเสียงดัง และต้องฟังผู้อื่นพร้อมกับคิดตามไปด้วย

จนจบ จึงพิจารณาว่าควรคัดค้านหรือสนับสนุน ถ้าผู้อื่นพูดหรืออภิปรายไม่ตรงกับความคิดเห็นของตนเองต้องฟังให้จบ และไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนแสดงความคิดเห็นโต้แย้ง

1.4 เคารพในกฎเกณฑ์ คือ การปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มอย่างเคร่งครัด ปฏิบัติตามกฎของห้องเรียน กฎของโรงเรียน ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี กฎหมาย กฎจรรยา ไม่ลักขโมย เชิญธงชาติในวันสำคัญ ถวายความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมวงศานุวงศ์ ทำตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เว้นการปะทะทำร้ายต่อชีวิตผู้อื่นในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน

1.5 เคารพในสิทธิของผู้อื่นคือไม่ทำความรำคาญให้ผู้อื่น ไม่หยิบของผู้อื่นและไม่ล่วงล้ำสถานที่ของบุคคลอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่ทำให้สมบัติผู้อื่นเสียหาย เข้าแถวรับบริการทุกครั้ง ไม่ทำให้ผู้อื่นเจ็บกายอับอาย ไม่ถือเอาประโยชน์จากสาธารณสมบัติแต่ฝ่ายเดียว และไม่ทำลายสาธารณสมบัติให้เสียหาย

2. สามัคคีธรรมคือ การร่วมมือกันในการเรียนหรือทำงานโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ได้แก่ การวางแผนในการทำงาน โดยการคิดและทำร่วมกันทุกครั้ง ด้วยความตั้งใจและรับผิดชอบตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเร่งรีบ โดยหวังให้ได้งานมากขึ้นในช่วงระยะเวลาเท่ากับเวลาที่เคยทำ

3. ปัญญาธรรม คือ การรู้จักใช้เหตุผลในการทำงาน การตัดสินใจที่เกิดขึ้นจากการเรียน การทำงานกลุ่มร่วมกัน ใช้เหตุผลในการเลือกประธานกลุ่ม ตั้งคำถาม และคิดอย่างฉลาด ใช้เหตุผลในการอภิปรายตอบปัญหาโต้แย้ง หรือแสดงความคิดเห็นโดยไม่ใช้อารมณ์ เลือกใช้เหตุผลและหลักการที่ถูกต้อง เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ต้องพิจารณาและหาทางแก้ปัญหาอย่างรอบคอบ ด้วยสติปัญญา และความรู้ หากปัญหาใดที่ไม่อาจคิดแก้ไขด้วยสติปัญญา และเหตุผลที่มีอยู่ต้องศึกษาค้นคว้าหาความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหานั้น

ส่วนพฤติกรรมซึ่งวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านคารวะธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 มีดังนี้

1. พฤติกรรมซึ่งวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านคารวะธรรม
 - 1.1 เข้าแถวรับสิ่งของ หรือรับบริการตามลำดับก่อนหลัง
 - 1.2 เคารพผู้ฟังและผู้พูด
 - 1.3 พูดแสดงความคิดเห็นโดยใช้เหตุผล
 - 1.4 ปฏิบัติตามข้อตกลง
 - 1.5 ไม่ละเมิดสถานที่ส่วนตัวของบุคคลอื่น
 - 1.6 ไม่ละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่นและของส่วนรวม

2. พฤติกรรมที่ขี้บ่งวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรม
 - 2.1 ร่วมกันทำงานตามที่ได้รับมอบหมายจนเสร็จ
 - 2.2 ร่วมรับผิดชอบผลงานของกลุ่มและร่วมปรับปรุงแก้ไขงานของกลุ่ม
3. พฤติกรรมที่ขี้บ่งวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรม
 - 3.1 อธิบายเหตุผลได้เมื่อต้องการตัดสินใจหรือซักถามได้ตอบ
 - 3.2 ยอมรับฟังข้อบกพร่องของตนเองของกลุ่ม และพยายามแก้ไข
 - 3.3 แก้ไขปัญหาโดยเหตุผล

อเนก สิทธิประศาสน์ (2532) กล่าวว่าวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยต้องมีหลักการดังนี้

1. หลักการใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต
2. หลักความสมัครใจ
3. หลักความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา
4. หลักการแก้ปัญหาด้วยวิธีสันติ
5. หลักการเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย
6. หลักความสำนึกเกี่ยวกับคุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล

จรรยา สุภาพ (2532) ได้กล่าวว่าวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอาจจะแยกกล่าวได้ดังนี้

1. การใช้เหตุผลด้วยการทดลองหรือการทดสอบจากสภาพความเป็นจริง
2. การให้ความสำคัญแก่บุคคล
3. ความเชื่อมั่นที่ว่ามีรัฐเป็นแค่เพียงเครื่องมือเท่านั้น
4. การยึดถือหลักของความสมัครใจ
5. หลักที่เชื่อกันว่ามีกฎหมายสูงสุดอยู่นอกกฎหมายของรัฐ
6. การยึดถือหรือหลักการให้ความสำคัญในเรื่องวิธีการ
7. ความเชื่อมั่นเกี่ยวกับหลักของการอภิปราย และความยินยอม
8. มีน้ำใจประชาธิปไตย เช่น จิตใจที่กว้างขวาง
9. ความสำนึกเกี่ยวกับคุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล
10. เคารพกฎเกณฑ์และกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย
11. ความสนใจที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง
12. ความเป็นพลเมืองดี
13. การฝึกหัดมองโลกในทางดีและคิดเห็นในแง่ดี
14. การรู้จักใช้เหตุผล ทั้งในการคิด วิพากษ์วิจารณ์และปฏิบัติ

ชุ่ม อ่ำรุ่ง (2534) ได้กล่าวถึงวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย เป็นการนำหลักการประชาธิปไตยมาใช้ในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัยหรือวิถีแห่งชีวิต วิถีชีวิตประชาธิปไตยประกอบด้วยพฤติกรรมที่สำคัญ 3 อย่าง คือ คารวะธรรม สามัคคีธรรม และ ปัญญาธรรม และจากการวิเคราะห์ความหมายของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยเพื่อให้เหมาะสมกับจิตวิทยาพัฒนาการของ นักเรียนระดับประถมศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนควรแสดงออกดังนี้ คือ

1. คารวะธรรม พฤติกรรมที่แสดงออก ควรมีดังนี้

1.1 เคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ ได้แก่ การเคารพเทิดทูนต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ในทุกโอกาส การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ในโอกาสวันสำคัญ การปฏิบัติต่อสัญลักษณ์ที่แสดงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น ธงชาติ พระบรมฉายาลักษณ์ เพลงสรรเสริญพระบารมี

1.2 เคารพซึ่งกันและกันทางกาย ได้แก่ การแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน การทักทาย การให้เกียรติแก่ผู้อื่น การแสดงความเคารพแก่ผู้อาวุโสกว่า การให้การต้อนรับแก่บุคคลและการแสดงความเชื่อเพื่อซึ่งกันและกัน

1.3 เคารพกันทางวาจา ได้แก่ การรู้จักพูดจาให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ใช้คำพูดเหมาะสมตามฐานะของบุคคล พูดจาสุภาพไม่ก้าวร้าวส่อเสียด ไม่พูดในสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นเกิดความเดือดร้อน ไม่นำความลับของผู้อื่นไปเปิดเผย และไม่พูดจានินทาหรือโกหกหลอกลวง

1.4 เคารพในสิทธิของผู้อื่น ได้แก่ การไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นทั้งทางกาย หรือ วาจา รู้จักเคารพในสิทธิของคนที่มาก่อนหลัง เคารพในความเป็นเจ้าของสิ่งของเครื่องใช้และต้องรู้จักขออนุญาตเมื่อล่วงล้ำเข้าไปในที่อยู่อาศัยของบุคคลอื่น

1.5 เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ได้แก่ การยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น เมื่อมีผู้พูดเสนอความคิดเห็นควรฟังด้วยความตั้งใจ และใคร่ครวญด้วยวิจาร์ณญาณ หากเห็นว่าเป็นการเสนอแนวคิดที่มีประโยชน์มากกว่าความคิดเห็นของตนเองก็ควรยอมรับและปฏิบัติตาม

1.6 เคารพในกฎระเบียบของสังคม ได้แก่ การยึดมั่นในกรอบระเบียบของสังคม เช่น วัฒนธรรมประเพณี กฎเกณฑ์ทางสังคมและกฎหมายของประเทศ

1.7 มีเสรีภาพและใช้เสรีภาพในขอบเขตของกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณี

2. สามัคคีธรรม มีพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้

2.1 การรู้จักประสานประโยชน์ โดยยึดประโยชน์ของส่วนร่วมหรือของชาติเป็นที่ตั้ง ได้แก่ การทำงานร่วมกันอย่างสันติวิธี รู้จักการประนีประนอม โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อส่วนรวมเป็นใหญ่มีการเสียสละความสุขส่วนตนหรือหมู่คณะเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมหรือของชาติ

2.2 ร่วมมือกันในการทำงาน หรือทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกันโดยมีบุคคลร่วมงานกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ในการร่วมกันทำงานนี้จะต้องมีการวางแผนในการทำงานร่วมกัน คิดร่วมกัน ทำร่วมกัน เมื่อถึงขั้นตอนของการทำงานก็ช่วยเหลือกันอย่างตั้งใจจริงจึงไม่หลีกเลี่ยง หรือทำแบบเอาเปรียบผู้อื่น

2.3 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

2.4 รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากส่วนรวมและหน้าที่ต่อสังคม

2.5 ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในกลุ่มในหน่วยงานและในสังคม

3. ปัญญาธรรม มีพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้

3.1 การไม่ถือตนเป็นใหญ่ คือ การรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับฟังและปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนมากในที่ประชุม หรือในการทำงานต่าง ๆ และการรู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

3.2 เน้นการใช้ปัญญา ใช้เหตุผลและความถูกต้องในการตัดสินใจปัญหาทั้งปวงไม่ใช้เสียงส่วนมากในการตัดสินใจเสมอไป

3.3 เมื่อมีปัญหาใดเกิดขึ้นหรือเมื่อมีเรื่องที่จะต้องตัดสินใจทุกคนต้องร่วมกันคิดและช่วยกันตัดสินใจโดยใช้เหตุผล

3.4 ในกรณีที่มีปัญหาโต้แย้งในหมู่คณะ จะต้องพยายามอภิปรายจนกระทั่งสามารถชักจูงให้ทุกคนคล้อยตาม เมื่อเกิดกรณีที่แตกต่างกันก็มีเหตุผลที่ดีด้วยกันและไม่สามารถชักจูงให้กลุ่มหันไปทางใดทางหนึ่งได้เท่านั้น จึงจะใช้วิธีออกเสียง

กล่าวโดยสรุปพฤติกรรมและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยก็คือการนำเอาหลักการอุดมการณ์ และ รูปแบบในการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัย จนกระทั่งมีจิตใจ ค่านิยม บุคลิกภาพและรูปแบบในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นประชาธิปไตย

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมประชาธิปไตย

จากการศึกษาพบว่ามีผู้ที่สนใจทำการศึกษาวิจัยในเรื่องของพฤติกรรมประชาธิปไตย ทั้งในและต่างประเทศ ดังต่อไปนี้

1.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

ฟรีดแมน (Friedman, 1973) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมด้านประชาธิปไตยศึกษาเฉพาะ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยเพื่อศึกษาทฤษฎีใหม่ ๆ ของระบอบประชาธิปไตย และการนำทฤษฎีเหล่านั้นไปใช้ในชีวิตประจำวัน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็ก นักเรียนที่อยู่ในประเทศสวีเดน ผลการศึกษาพบว่าเด็กโตกว่ามีโอกาสรับรู้และเรียนรู้การมีส่วนร่วมทางการเมืองใน

ระบอบประชาธิปไตยมากกว่า และดีกว่าเด็กเล็ก และพบว่าบ้านและโรงเรียน มีส่วนในการสนับสนุนเด็กให้ร่วมมือทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยมาก

แพลตเนอร์ (Platner, 1977) ศึกษาพฤติกรรมของนักเรียนอายุ 9 – 11 ปี ที่ได้รับการสอน และการปกครองชั้นเรียนแบบประชาธิปไตย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 3 และเกรด 4 โรงเรียนมิดเดิลไอแลนด์ (Middle Ireland) จำนวน 138 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุม ซึ่งสอนด้วยวิธีอัตตาธิปไตย กลุ่มทดลองสอนด้วยวิธีประชาธิปไตย เครื่องมือที่ใช้คือ แบบทดสอบ พีบีอาร์เอส (PBRs) ผลการศึกษา พบว่ากลุ่มทดลองมีพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

1.2.2 งานวิจัยในประเทศไทย

วิมลพรรณ กลางมณี (2526) ได้ศึกษา “ผลของการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านภาวะธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านใจดี อำเภออุซันท์ จังหวัดศรีสะเกษ” กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2535 ที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านภาวะธรรมต่ำ จำนวน 20 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 10 คน กลุ่มควบคุม 10 คน ผลการวิจัยพบว่านักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านภาวะธรรมสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และภายหลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านภาวะธรรมสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ลาวัณย์ รักไทยดี (2530) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยในนักเรียนของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร ตามคุณลักษณะด้านภาวะธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม พบว่า โดยเฉลี่ยครูประถมศึกษาปฏิบัติกิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ในด้านภาวะธรรมมาก ด้านสามัคคีธรรมและด้านปัญญาธรรมมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่าครูระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 2 จัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยในด้านภาวะธรรมมาก ด้านสามัคคีธรรม และปัญญาธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 4 และ 5 – 6 จัดกิจกรรมส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยในด้านภาวะธรรมและสามัคคีธรรมในระดับมาก ส่วนด้านปัญญาธรรมอยู่ในระดับปานกลาง

สาส์ จวบศรี (2531) ได้ศึกษา “ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม ผิวศรีราษฎร์บำรุง จังหวัดปทุมธานี” จำนวน 16 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 8 คน กลุ่มควบคุม 8 คน กลุ่มทดลองได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการสอนแบบปกติ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมมีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

.01 และนักเรียนกลุ่มทดลองมีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปิยรัตน์ ศรีสมบัติ (2533) ได้ทำการศึกษาผลของการใช้ชุดแนะแนวที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนบ้านแก่งไกรสรรพวงษ์สงเคราะห์ อำเภอตรอน จังหวัดอุดรธานี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2532 ที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตยต่ำ จำนวน 16 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 8 คน กลุ่มควบคุม 8 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และภายหลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พิมพ์ใจ คำก้อน (2539) ได้ศึกษา "ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตประชาธิปไตยกับสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน โรงเรียนและสังคม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6" ผลการวิจัยพบว่าวิถีชีวิตประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้าน มีความสัมพันธ์กันสูง

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้งในประเทศและต่างประเทศ พอที่จะสรุปได้ว่า พฤติกรรมประชาธิปไตย เป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ทั้งในด้านคารวะธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรมนั้น มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันของเรา เพราะเป็นรากฐานที่มาแห่งการปฏิบัติต่อกันในสังคม เพื่อให้เกิดการยอมรับระหว่างกัน และสร้างความปกติสุขให้เกิดขึ้นภายในสังคม

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ทศนคติที่มีต่อหลักการประชาธิปไตย

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทศนคติต่อหลักการประชาธิปไตย

บุคคลจะมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างไรนั้น ก็สามารถพิจารณาได้จากทศนคติของบุคคลนั้น ๆ ที่มีต่อประชาธิปไตยได้ ซึ่งก็มีนักวิชาการท่านต่าง ๆ ได้มาให้นิยามความหมายและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องทศนคติ และทศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยไว้ดังนี้

2.1.1 ความหมายของทศนคติ

ไพศาล หวังพานิช (2523 : 109) ได้ให้ความหมายของทศนคติว่า หมายถึง ความรู้สึกภายในของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด อันเป็นผลจากประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้น และ ความรู้สึกดังกล่าวจะเป็นตัวกำหนดให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรม หรือแนวโน้มของการตอบสนองต่อสิ่งนั้นในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง อาจจะเป็นทางสนับสนุนหรือคัดค้านก็ได้

ศักดิ์ สุนทรเสณี (2528 : 2 – 3) ได้ให้ความหมายของทศนคติหรือเจตคติ ไว้ว่า

1. หมายถึงความสลับซับซ้อนของความรู้สึก ความยาก ความกลัว ความเชื่อมั่น ความ

ลำเอียง การมีอคติของบุคคลในการที่จะสร้างความพร้อมที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามประสบการณ์ที่บุคคลนั้นได้รับ

2. หมายถึงความโน้มเอียงที่จะมีปฏิกิริยาต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางที่ดีหรือต่อต้านสภาพแวดล้อมที่จะมาถึงทางหนึ่งทางใด

3. ในด้านพฤติกรรมของคนเราหมายถึงการเตรียมตัวหรือความพร้อมในการที่จะตอบสนองดังกล่าว

3.1 เป็นการแสดงถึงการตอบสนองที่เกิดขึ้นภายในบุคคลนั้นซึ่งจะยังไม่เกิดขึ้น ทันทีทันใด และสามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมภายนอก การบ่งแสดงถึงการตอบสนอง อาจจะแสดงออกมารู้สึกตัวหรือไม่รู้สึกตัว ทางด้านวาจาหรือจากสิ่งเร้าภายในร่างกาย สิ่งที่แสดงออกแต่ละอย่างเป็นส่วนหนึ่งของการตอบสนองทางเจตคติ และแนวโน้มเอียงอื่น ๆ ภายในตัวบุคคล

3.2 การตอบสนองทั้งหมด เป็นการแสดงออกโดยการกระตุ้นให้แสดงออกซึ่งเจตคติอาจจะกระทำภายในหรือภายนอกบุคคลนั้น การกระตุ้นด้วยการพูดหรือวิธีอื่น

3.3 การตอบสนองทั้งหมดเป็นผลของวิถีชีวิต แรงขับที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมที่จะทำให้เกิดการตอบสนอง เป็นการสร้างภาพพจน์ต่าง ๆ ตามนิสัยของคน ๆ นั้น

รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธ์ (2533 :12) ได้ให้ความหมายของทัศนคติว่า หมายถึง คักยภาพภายในตัวบุคคลที่มีแนวโน้มแสดงออกทางพฤติกรรมในทิศทางบวก ทิศทางลบหรือเป็นกลาง

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2536 :112) ได้ให้ความหมายของทัศนคติว่า หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่าง ๆ ในทิศทางหนึ่งซึ่งอาจเป็นในทิศทางสนับสนุนหรือคัดค้านก็ได้

2.1.2 มิติของทัศนคติ

นักการศึกษาท่านต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศต่างแสดงทรรศนะต่อมิติของทัศนคติไว้มากมาย ดังนี้

ชม ภูมิภาค (2526 : 65)

1. ทิศทาง คือ อาจจะสนับสนุน หรือ ต่อต้าน
2. ปริมาณ (Degree) เช่น ตั้งแต่พอใจอย่างยิ่งไปจนกระทั่งเป็นกลางจนถึงไม่พอใจ
3. ความเข้มข้น(Intensity)หมายถึงมีความมั่นใจมากน้อยต่างกัน ทัศนคติเข้มข้น

หมายถึง ทัศนคติสุดปลายด้านใดด้านหนึ่ง

ชอร์ และ ไวท์ (เชิดศักดิ์ โฆวาสินธุ์, 2520 : 30 – 40 ; อ้างอิงจาก Shaw and Wright, 1967 : 3 – 14) ได้เสนอมิติของทัศนคติไว้ดังนี้

1. ทศนคติเป็นผลหรือขึ้นอยู่กับการที่บุคคลประเมินผลสิ่งเร้าแล้วแปรเปลี่ยนมาเป็นความรู้สึกภายในที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการที่แสดงพฤติกรรม

2. ทศนคติของบุคคลจะแปรค่าได้ทั้งด้านคุณภาพและความเข้มข้น

ทศนคตินั้นซึ่งจะแปรค่าได้ทั้งมาก ปานกลางและน้อย นั่นคือทศนคติมีทั้งบวกและลบ
ทศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้มากกว่าเป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นมาเอง หรือเป็นผลมา

จากลักษณะโครงสร้างภายในตัวบุคคลหรือวุฒิภาวะ

ทศนคติขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าเฉพาะทางสังคม

ทศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าเป็นกลุ่มเดียวกันอาจจะมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

ทศนคติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วจะมีลักษณะคงที่ และเปลี่ยนแปลงได้ยาก

สถิต นิยมญาติ (รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธ์. 2533 :13 – 14;อ้างอิงจาก สถิต นิยมญาติ. 2524 : 56 – 57) ได้เสนอมิติของทศนคติไว้อีกลักษณะหนึ่ง ดังนี้

1. ความเข้มข้น (Intensity) จะมองว่าทศนคติมีความแข็งแกร่งมากน้อยแค่ไหน
ทศนคติของบุคคลมีความรุนแรงอย่างไร

2. ขนาด (Magitude) จะมองว่ามีขนาด ขอบข่ายของทศนคติมีความกว้างขนาดไหน

3. ความเด่น (Salience) จะมองว่าความเด่นอยู่ในความรู้สึกของบุคคลมากน้อย
เพียงใด

4. ความเป็นแกนสำคัญของชีวิต (Centality) จะมองว่าบุคคลใช้ทศนคติใดเป็นหลัก
ในการมองโลกมองชีวิต

2.1.3 องค์ประกอบของทศนคติ

รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธ์ (2533 : 12 – 13) ได้กล่าวว่านักจิตวิทยาได้เสนองค์ประกอบของทศนคติไว้ 3 แนวทางดังนี้

1. ทศนคติมีสามองค์ประกอบ คือ

1.1 องค์ประกอบด้านสติปัญญา หมายถึง องค์ประกอบด้านความเชื่อ
ความรู้ ความคิด และ ความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อเป้าหมายของทศนคติ

1.2 องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก หมายถึง ความรู้สึกชอบ – ไม่ชอบ
ของบุคคลที่มีต่อเป้าหมายของทศนคติ

1.3 องค์ประกอบด้านพฤติกรรม หมายถึง ความพร้อมหรือแนวโน้มที่
บุคคลจะปฏิบัติต่อเป้าหมายของทศนคติ

นักจิตวิทยาที่สนับสนุนการแบ่งทศนคติออกเป็นสามองค์ประกอบคือเครทซ์ (Kretch)

พรุทซ์ฟิลด์ (Prutchfileld) พอลเลเชย์ (Pallachey) และทริอันดิส (Triandis)

2. ทศนคติมีสององค์ประกอบ คือ

2.1 องค์ประกอบด้านสติปัญญา หมายถึง กลุ่มของความเชื่อที่บุคคลมีต่อ

เป้าหมายของทศนคติจะเป็นตัวส่งเสริมหรือขัดขวางการบรรลุถึงค่านิยมต่าง ๆ ของบุคคล

2.2 องค์ประกอบด้านอารมณ์ ความรู้สึก หมายถึง ความรู้สึกที่บุคคลมี เมื่อถูกกระตุ้น

โดยเป้าหมายของทศนคติ

นักจิตวิทยาที่สนับสนุนการแบ่งทศนคติออกเป็นสององค์ประกอบคือโรเซนเบิร์ก

(Ro-senberg) และ แคทซ์ (Katz)

3. ทศนคติมีองค์ประกอบเดียวคืออารมณ์ ความรู้สึกในทางชอบหรือไม่ชอบที่บุคคลมี

ต่อเป้าหมายของทศนคติ

นักจิตวิทยาที่สนับสนุนการแบ่งทศนคติออกเป็นองค์ประกอบเดียว คือ เทอร์สโตน

(Thur-stone) อินสโค (Insko) เบม (Bem) ฟิชบายน์ (Fishbein) และไอเซน (Aizen) แนวทางการแบ่งองค์ประกอบของทศนคติ 3 แนวทางดังกล่าว ปรากฏว่า แนวทางที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน คือ แนวทางที่เห็นว่า ทศนคติมีองค์ประกอบเดียวเกี่ยวกับอารมณ์ ความรู้สึก

ประกาเพ็ญ สุวรรณ (2520 :3-5) ได้แยกองค์ประกอบของทศนคติจากคำจำกัดความต่อไปนี้ "ทศนคติ" เป็นความคิดเห็น ซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ เป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก ได้เป็นสามองค์ประกอบดังนี้

1. องค์ประกอบด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Component) ได้แก่ความคิด ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มนุษย์ใช้ในการคิด ความคิดนี้อาจจะอยู่ในรูปใดรูปหนึ่งแตกต่างกัน เช่น เมื่อคนหนึ่งพูดถึง "รถยนต์" อาจจะนึกถึงรถยนต์ในลักษณะแตกต่างกัน อาจจะคิดถึงยี่ห้อที่แตกต่างกัน ซึ่งการที่จะอธิบายถึงรถยนต์นั้น จะต้องมีความเข้าใจก่อนว่า "รถยนต์" รถยนต์มีความหมายต่อผู้พูดอย่างไรหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับรถยนต์เป็นอย่างไรนั่นเอง

2. องค์ประกอบทางด้านท่าทีความรู้สึก (Affective Component) เป็นองค์ประกอบทางด้านอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งจะเป็นตัวเร้า "ความคิด" อีกต่อหนึ่ง ถ้าบุคคลมีภาวะความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดี ขณะที่คิดถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ขณะเมื่อคิดถึงรถยนต์ (ซึ่งอาจจะออกมาในรูปลักษณะที่แตกต่างกัน) แสดงว่าบุคคลนั้นมีความรู้สึกในด้านบวก (Positive) และแสดงความรู้สึกในด้านลบ (Negative) ตามลำดับต่อรถยนต์นั้น

3. องค์ประกอบด้านปฏิบัติ (Behavioral Component) องค์ประกอบนี้เป็นองค์ประกอบ

ที่มีแนวโน้มในทางปฏิบัติ หรือถ้ามีสิ่งเร้าที่เหมาะสมจะเกิดการปฏิบัติหรือปฏิกิริยาอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ขับรถยนต์ ซ้อม หรือให้คำชมเชยรถยนต์ เป็นต้น

โยธิน ศันสนยุทธ์ และ จุมพล พูลภัทรชีวิน (มปป. : 44) ได้กล่าวไว้ว่า ทักษะคตินั้น ประกอบไปด้วย องค์ประกอบสามประการดังนี้

1. องค์ประกอบทางการรู้การเข้าใจ (Cognitive Core) องค์ประกอบด้านนี้เกี่ยวข้องกับ การจัดประเภทประสบการณ์ทางการรู้การเข้าใจที่สัมพันธ์กัน ได้แก่ความเชื่อ (belief) หรือความคิด (idea) ของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด

2. องค์ประกอบทางด้านอารมณ์ (Affective Values) องค์ประกอบด้านนี้เกี่ยวข้องกับ ความรู้สึกและอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ร่วมกับองค์ประกอบทางการรู้การเข้าใจ

3. องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม (Behavioral Tendencies) เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออก เช่น พฤติกรรมการเลือก พฤติกรรมการตัดสินใจ เป็นต้น

2.1.4 การเกิด และ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล ซึ่ง ปรานี รามสูต (2528 : 187) ได้กล่าวว่าทัศนคติของบุคคลเกิดได้จากสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. กรอบมเลี่ยนดูในวัยเด็กหรือวัยต้น ๆ ของชีวิต
2. การศึกษาเล่าเรียน
3. ประสบการณ์ครั้งแรก ๆ ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคล

วัฒนธรรมภายในสังคมเช่น ความเชื่อทางศาสนา แนวคิดหรือในหลักการดำเนินชีวิตของสังคมนั้น ๆ การให้คุณค่าต่อสิ่งต่าง ๆ

รับการถ่ายทอดมาจากบุคคลอื่นหรือจากสังคมที่บุคคลนั้น ๆ เข้าไปเป็นสมาชิกอยู่ สื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

ทัศนคติของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งแวดลอมจะออกมาในรูปแบบใดนอกจากขึ้นอยู่กับ อิทธิพล ต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว ยังขึ้นอยู่กับลักษณะส่วนตัวหรือบุคลิกภาพของ ผู้นั้นเองด้วย คือ ถ้าเป็นคนทีคล้อยตามคนอื่นโดยง่ายไม่เป็นตัวของตัวเอง สิ่งแวดลอมก็ย่อมมีอิทธิพลต่อ ทัศนคติของเขามาก แต่ถ้าไม่ยอมรับความคิดเห็นของใคร เอาแต่ใจตัวเอง เป็นตัวของตัวเองมาก สิ่งแวดลอมก็มีอิทธิพลต่อทัศนคติของเขาน้อย คือ ทัศนคติของเขามักโน้มเอียงไปตามความคิดเห็นดั้งเดิมของตัวเอง เช่น ถ้าเป็นคนมองโลกในแง่ดี ชอบผูกไมตรีกับคนทั่วไป ก็มักจะมีทัศนคติในทางที่ดีกับเพื่อนหรือบุคคลที่อยู่รอบข้าง เป็นต้น

ศักดิ์ สุนทรเสณี (2528 : 4) ได้เสนอแนวคิดว่าทัศนคติของมนุษย์จะเกิดขึ้นจาก

เงื่อนไข 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการเพิ่มพูนและบูรณาการของการตอบสนองแนวความคิดต่าง ๆ เช่น ทศนคติของครอบครัว โรงเรียน ครู การเรียนการสอน และอื่น ๆ

2. ประสบการณ์ส่วนตัว ขึ้นกับความแตกต่างของบุคคลซึ่งมีประสบการณ์ที่ต่างกันไป นอกจากประสบการณ์ของคนจะสะสมขึ้นเรื่อย ๆ แล้วยังทำให้มีกระสวน (Pattern) เป็นของตัวเองด้วย ดังนั้นทัศนคติบางอย่างจึงเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละบุคคลแล้วแต่พัฒนาการและความเติบโตของคน ๆ นั้น

3. การเลียนแบบ การถ่ายทอดเจตคติของคนบางคนได้มาจากการเลียนแบบเจตคติของคนอื่นที่ตนพอใจ เช่น พ่อ – แม่ ครู พี่น้องและบุคคลอื่น

4. อิทธิพลของกลุ่มสังคม คนย่อมมีเจตคติคล้ายตามกลุ่มสังคมที่ตนอาศัยอยู่ตามสภาพแวดล้อม เช่น เจตคติต่อศาสนา สถาบันอื่น ๆ

โทรแอนทิส (ซูซีพ อ่อนโคกลง. 2518 : 7 ; อ้างอิงจาก Triandis. 1971 : 3) ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทัศนคติว่าเป็นเพราะ

1. ได้รับข้อมูลจากบุคคลหรือสื่อมวลชน
2. ได้รับประสบการณ์ตรงหรือความกระทบกระเทือน
3. ถูกบังคับให้ปฏิบัติไม่ตรงกับทัศนคติของตน
4. การรักษาทางจิตใจ เพื่อให้เข้าใจเหตุผลที่ถูกต้องขึ้น
5. เปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมใหม่

2.1.5 ลักษณะทั่วไปของทัศนคติ

ทัศนคติเป็นเรื่องของความรู้สึกที่บ่งชี้ลักษณะทางจิตใจ และอารมณ์ของบุคคล ซึ่งอาจจะเป็นลักษณะที่ไม่แสดงออกมามีภายนอกให้บุคคลเห็นหรือเข้าใจก็ได้ ซึ่งรวิวรรณ อังคนุรักษ์พันธุ์ (2533 : 15) ก็ได้สรุปลักษณะทั่วไปที่สำคัญของทัศนคติไว้ 5 ประการ

1. ทัศนคติเป็นเรื่องของอารมณ์(Feeling)อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามเงื่อนไข หรือ สถานการณ์ ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคคลจะมีการกระทำที่เสแสร้งโดยแสดงออกไม่ให้เห็นตรงกับความรู้สึกของตนเมื่อเขารู้ตัวว่ามีคนสังเกต

2. ทัศนคติเป็นเรื่องเฉพาะตัว(Typical)ความรู้สึกของบุคคลอาจเหมือนกัน แต่รูปแบบการแสดงออกแตกต่างกันไป หรืออาจมีการแสดงออกที่เหมือนกันแต่ความรู้สึกต่างกัน

3. ทศนคติมีทิศทาง (Direction) การแสดงออกของความรู้สึกสามารถแสดงออกได้สองทิศทาง เช่น ทิศทางบวกเป็นทิศทางที่สังคมปรารถนา และทิศทางลบเป็นทิศทางที่สังคมไม่ปรารถนา ได้แก่ ซื่อสัตย์ – คดโกง, รัก –เกลียด , ชอบ – ไม่ชอบ, ชยัน – ซี้เกียจ เป็นต้น

4. ทศนคติมีความเข้มข้น(Intensity)ความรู้สึกของบุคคลอาจเหมือนกันในสถานการณ์เดียวกัน แต่อาจแตกต่างกันในเรื่องความเข้มที่บุคคลรู้สึกมากน้อยต่างกัน เช่น รักมาก, รักน้อย, ชยันมาก, ชยันน้อย เป็นต้น

5. ทศนคติต้องมีเป้า (Target) ความรู้สึกจะเกิดขึ้นลอย ๆ ไม่ได้เช่น รักพ่อ – แม่, ชยันเข้าชั้นเรียน, ซี้เกียจทำการบ้าน เป็นต้น

ส. วาสนา ประवालพฤษ (2524 : 5) ได้สรุปลักษณะที่สำคัญของทศนคติไว้ดังนี้

1. ทศนคติเป็นการเตรียมหรือความพร้อมในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าในทางที่ชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งนั้น ๆ ซึ่งการเตรียมนั้นจะเป็นการเตรียมภายในของจิตใจมากกว่าภายนอกที่จะสังเกตเห็น

2. สภาวะของความพร้อมจะตอบสนองนั้นเป็นลักษณะที่ซับซ้อนของบุคคลที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งต่าง ๆ จะเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับอารมณ์ด้วยซึ่งเป็นสิ่งที่อธิบายไม่ค้อยได้และบางครั้งไม่มีเหตุผล

3. ทศนคติไม่ใช่พฤติกรรม แต่เป็นสภาวะทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและเป็นตัวกำหนดแนวทางในการแสดงออกของพฤติกรรม

4. ทศนคติไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่สามารถสร้างเครื่องมือวัดพฤติกรรมที่แสดงออกมาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำนายหรืออธิบายทศนคติได้

5. ทศนคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ บุคคลจะมีทศนคติในเรื่องเดียวกันแตกต่างกันได้ด้วยสาเหตุหลายประการเช่น สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม ระดับอายุ เชื้อชาติ ปัญญา เป็นต้น

6. ทศนคติมีความคงที่และแน่นอนพอสมควรแต่อาจเปลี่ยนแปลงได้เมื่อประสบสภาพแวดล้อมใหม่ที่เหมาะสมแตกต่างไปจากเดิม

2.1.6 หน้าที่ และ ประโยชน์ของทศนคติ

สำหรับตัวทศนคติเองนั้นมีอะไรที่เป็นหน้าที่และประโยชน์ในตัวของมันเอง ซึ่ง แคทซ์ (พิศมัย วิบูลย์สวัสดิ์ และคนอื่น ๆ. มปป. : 86 – 87 ; อ้างอิงจาก Katz. 1967) ได้วิเคราะห์ว่าหน้าที่ของทศนคตินั้นมี 4 ประการ

1. หน้าที่ในการปรับตัวและคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ตนคิดจะช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวอยู่ในโลกที่ซับซ้อนได้ ทั้งนี้บุคคลจะคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับเป็นสำคัญ โดยทั่วไปแล้วแต่ละบุคคลมีความต้องการที่จะได้ผลประโยชน์มากที่สุดและเสียผลประโยชน์น้อยที่สุด

2. หน้าที่ในการป้องกันตัวเอง เป็นการช่วยปกป้องตัวบุคคลจากความรู้เกี่ยวกับตัวเองของเขาซึ่งทำให้เขาเกิดความไม่สบายใจ หรือ ป้องกันเขาจากความเป็นจริงในสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นความจริงที่ทำให้เขา ไม่สบายใจ และรวมถึงการที่บุคคลหลีกเลี่ยงที่จะยอมรับว่าตัวเขาเป็นคนอย่างไร

3. หน้าที่ในการแสดงค่านิยมของตนบุคคลอาจสร้างความพอใจขึ้นมาโดยการได้แสดงทัศนคติของตนให้ประจักษ์แก่ผู้อื่น ซึ่งทัศนคตินั้นจะเหมาะสมสอดคล้องกับค่านิยมส่วนตัวของเขาและเหมาะสมกับสิ่งก็เกี่ยวกับตัวเขาด้วยเช่น บุคคลที่มีทัศนคติรุนแรงต่อค่านิยมแห่งการมีเสรีภาพและประชาธิปไตยซึ่งอาจมีการสนองความอยากของตนโดยการมีกิจกรรมที่เป็นการสนับสนุน ค่านิยมนั้น

4. หน้าที่ให้ความรู้บุคคลทั้งหลายมิใช่ปรารถนาเพียงความเชื่อเพื่อมาสนองความต้องการของตนเท่านั้น บุคคลยังพยายามแสวงหาความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เพื่อที่จะได้เข้าใจประสบการณ์ที่ผ่านมาของเขา หรือเข้าใจโลกของเขานั้นเอง

ประกาศาเพ็ญ สุวรรณ (2520 : 4 – 5) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของทัศนคติไว้ดังนี้

1. ช่วยทำให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวโดยการจัดรูป จัดระบบสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเขา
2. ช่วยให้มี Self – Esteem โดยช่วยให้บุคคลหลีกเลี่ยงที่ไม่ดีหรือปกปิดความจริงบางอย่างซึ่งนำความไม่พอใจมาสู่ตัวเขา

3. ช่วยในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่สลับซับซ้อนซึ่งการมีปฏิกริยาตอบโต้ หรือ กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดออกไปนั้นส่วนมากจะทำในสิ่งที่น่าสนใจมาให้ หรือเป็นบำเหน็จรางวัลจากสิ่งแวดล้อมช่วยให้บุคคลสามารถแสดงออกถึงค่านิยมของตนเอง ซึ่งแสดงออกว่าทัศนคตินั้นนำความพอใจมาให้บุคคลนั้น ในส่วนที่ว่า ทัศนคติของเราช่วยให้ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมนั้น ดังจะเห็นได้จากในกลุ่มของบุคคลที่มีทัศนคติที่เหมือนกันนั้นก็มักจะเข้ากันได้ง่ายและบุคคลส่วนมาก มักจะมีทัศนคติเหมือนกับบุคคลอื่นที่เขาใกล้ชิดหรือสนิทสนมด้วย หรือบุคคลที่มีความสำคัญต่อ ตัวเขา

กาญจนา คำสุวรรณ และ นิตยา เสาร์มณี (2524 : 227) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเรื่องทัศนคติไว้ดังนี้

เป็นแรงจูงใจให้บุคคลปรับตัว เมื่อเรามีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดเราย่อมเข้าหาสิ่งนั้นให้ค่านิยม หรือ ให้ความชื่นชอบต่อเนื่องไปถึงสิ่งอื่น ๆ เช่น ถ้าเรามีทัศนคติว่าการเปลี่ยนแปลงสังคมต้องใช้สันติวิธี ถ้าเราพบใครที่มีแนวคิดเช่นนี้เราก็จะชอบเขาไปด้วย

ช่วยให้เราตีความหมายของสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่นถ้าเรามีทัศนคติที่ดีต่อพ่อแม่ แม้บางครั้ง พ่อแม่จะขัดใจเราแต่เราก็เข้าใจว่าพ่อแม่ทำกับเราด้วยความหวังดี

2.1.7 การวัดทัศนคติ

ในการวัดทัศนคติของบุคคลนั้นนับว่าเป็นเรื่องที่ยากพอสมควร เนื่องจากเป็นการวัดในเรื่องของคุณลักษณะภายในของบุคคลซึ่งเกี่ยวกับเรื่องของอารมณ์ ความรู้ ความรู้สึกหรือลักษณะทางจิตใจต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงไปได้ง่าย แต่ก็มีนักวิชาการหลายท่านก็ได้เสนอในข้อตกลงเบื้องต้นในการที่จะวัดทัศนคติ ดังนี้

เชดส์คอร์ต โฆวาสินธุ์ (2520 : 41) ได้กล่าวว่า การวัดทัศนคติจะมีข้อตกลง ดังนี้

การศึกษาความคิดเห็นหรือความรู้สึกของบุคคลที่มีลักษณะคงเส้นคงวาหรืออย่างน้อยเป็นความคิดเห็นหรือความรู้สึกที่จะไม่เปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาหนึ่ง ทัศนคติเป็นสิ่งที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรง ฉะนั้นการวัดทัศนคติจึงเป็นการวัดทางอ้อมจากแนวโน้มของบุคคลที่จะแสดงออก หรือประพฤติปฏิบัติอย่างมีระเบียบแบบแผนที่คงที่ไม่ใช่พฤติกรรมโดยตรงของมนุษย์

การศึกษาทัศนคติของบุคคลนั้น ไม่ใช่เป็นการศึกษาแต่เฉพาะทิศทางทัศนคติของบุคคลเหล่านั้น แต่ต้องศึกษาถึงระดับความมากน้อย หรือความเข้มข้นของทัศนคตินั้น ๆ ด้วย

นอกจากนี้ บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2531 : 180 – 181) ได้กล่าวถึงสิ่งที่ต้องพิจารณาในการวัดทัศนคติซึ่งสรุปได้ ดังนี้

เนื้อหา (Content) เนื้อหาหรือสิ่งเร้า เป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจเป็นอันดับแรกในการวัดทัศนคติ สิ่งเร้าที่จะใช้ไปกระตุ้นให้แสดงกิริยาท่าทีออกมานั้น จะต้องมีการกำหนดแน่นอนและเป็นตัวแทนของทัศนคติที่ต้องการวัด

ทิศทาง (Direction) การวัดทัศนคติโดยทั่วไป กำหนดให้ทัศนคติมีทิศทางเป็นเส้นตรงและต่อเนื่องกันในลักษณะเป็น ซ้าย – ขวา หรือ บวก – ลบ กล่าวคือ จะมีกิริยา ท่าทีเห็นด้วยอย่างยิ่งและลดความเห็นด้วยลงเรื่อย ๆ จนถึงมีความรู้สึกเฉย ๆ และลดต่อไป เป็นไม่เห็นด้วย และเพิ่มความไม่เห็นด้วยขึ้นเรื่อย ๆ จนไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ลักษณะการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยนี้ถือว่าเป็นเส้นตรงเดียวกันและต่อเนื่องกัน

ความเข้ม (Intensity) กิริยาท่าที หรือความรู้สึกที่แสดงออกต่อสิ่งเร้านั้น ถือว่ามีปริมาณน้อยแตกต่างกัน ถ้าความเข้มสูงไม่ว่าจะไปในทิศทางใดก็ตาม จะมีความรู้สึก หรือกิริยาท่าทีที่รุนแรงมากกว่าที่มีความเข้มที่เป็นกลาง

สำหรับวิธีการวัดทัศนคตินั้น ชูชีพ อ่อนโคกสูง (2518 : 117) ได้กล่าวไว้ว่ามีวิธีที่จะทราบทัศนคติของคนใดคนหนึ่งต่อวัตถุ คนสิ่งกัณฑ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นอย่างไร อาจทำได้โดย

1. ใช้แบบสอบถาม
2. สังเกต สัมภาษณ์ หรือการจดบันทึก
3. ใช้สังคมมิติ

4. การให้สร้างจินตนาการ

การสร้างเครื่องมือวัดทัศนคตินั้น จะต้องมีการสร้างมาตราส่วนประเมินค่าทัศนคติออกมาเป็นตัวเลขต่าง ๆ หลายแบบ ซึ่ง บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2531 : 183) ได้กล่าวว่า มาตราวัดทัศนคติที่นิยมและรู้จักกันอย่างแพร่หลายนั้น มี 4 ชนิด คือ

1. มาตราวัดตามวิธีของเธอร์สโตน
2. มาตราวัดตามวิธีของลิเคอร์ท์
3. มาตราวัดตามวิธีของกัตต์แมน
4. มาตราวัดตามวิธีของออสกู๊ด

มาตราการวัดที่นิยมใช้กันมากที่สุดนั้น คือ มาตราวัดตามวิธีของลิเคอร์ท์ ซึ่งมีกระบวนการวัดไม่ยุ่งยากซับซ้อน

สำหรับหลักเกณฑ์ในการเขียนข้อความวัดทัศนคตินั้น ไพศาล หวังพานิช (2523 : 110 – 111)

1. ต้องเป็นข้อความที่ได้แย้ง และแสดงลักษณะความเห็นมิใช่เป็นข้อเท็จจริง
2. ต้องเป็นข้อความที่เกี่ยวข้อง หรือ สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการจะวัด
3. ต้องมีความหมายสมบูรณ์ ซึ่ให้เห็นความคิดเห็นอย่างเด่นชัดเพียงเรื่องเดียว
4. ไม่ใช่ข้อความที่แปลความหมายได้มากกว่าหนึ่งอย่าง
5. หลีกเลี่ยงข้อความที่จะมีผู้เห็นด้วยทั้งหมดหรือไม่เห็นด้วยทั้งหมด
6. หลีกเลี่ยงคำบางคำที่บอกลักษณะที่เฉพาะ เช่น เท่านั้น เพียงแต่ เป็นต้น
7. เลี่ยงคำบางคำที่บอกลักษณะกว้าง ๆ เช่น ทั้งหมด เสมอ ไม่เคยเลย เป็นต้น
8. เลือกข้อความที่เห็นว่าครอบคลุมพิสัยของความรู้สึกได้กว้าง
9. ควรเป็นข้อความสั้น ๆ และแต่ละข้อความต้องมีความคิดเดียว
10. ใช้ภาษาง่าย แจ่มชัด และตรงไปตรงมา ไม่ใช่คำปฏิเสธซ้อน
11. รูปประโยคที่ใช้ต้องเป็นประโยคง่าย ๆ ไม่ใช่ประโยคที่ซับซ้อน

บทบาทและความสำคัญของครอบครัวนั้นมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก แต่ในครอบครัวที่เป็นบทบาท และความสำคัญนั้นมีเนื้อหาแห่งความเป็นจริงที่ว่าครอบครัวแต่ละครอบครัวนั้นมีความแตกต่างกันออกไปในบริบทที่หลากหลาย เริ่มต้นจากการที่บิดามารดามาจากครอบครัวแบบใด ได้รับการอบรมเลี้ยงดูมาอย่างไรก็มักจะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานอย่างนั้น ทั้งสร้างบรรยากาศและความสัมพันธ์ภายในครอบครัวตามลักษณะที่ตนได้รับการอบรมเลี้ยงดูมา แต่ในสังคมประชาธิปไตย การ อบรมเลี้ยงดูเด็กมีจุดประสงค์สำคัญก็เพื่อพัฒนาเด็กให้มีคุณสมบัติของความเป็นประชาธิปไตย การอบรมเลี้ยงดูเด็กให้มีความเป็นประชาธิปไตยนั้น สิ่งสำคัญก็คือ จะต้อง

ใช้วิธีการแบบประชาธิปไตย รวมถึงผู้ให้การอบรมเลี้ยงดูจะต้องทำตนเป็นประชาธิปไตยคือเป็นต้นแบบที่ดีของนักประชาธิปไตยด้วย (ป.มหาพันธ์. 2544)

ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูบุตรของผู้ที่เป็นบิดามารดานั้น จึงเป็นส่วนที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากการอบรมเลี้ยงดูที่พวกเขาได้รับมา ก่อเกิดและหล่อหลอมจนเป็นส่วนของทัศนคติในตัวบุคคล ซึ่งกลายเป็นวิถีแห่งความคุ้นเคยของพ่อแม่ที่เคยได้รับมาและพร้อมที่จะถ่ายทอดรูปแบบการปฏิบัติสู่รุ่นลูกต่อไป ถ้าหากพ่อแม่มีทัศนคติต่อลักษณะของประชาธิปไตยที่ดีแล้วนั้น ก็มีโอกาสสูงที่จะวางแบบแผนในการเลี้ยงดูลูกแบบประชาธิปไตยยังส่งผลให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อประชาธิปไตย และเกิดพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยขึ้น

นอกเหนือจากทัศนคติต่อประชาธิปไตยของผู้ถ่ายทอดในสถาบันครอบครัวแล้วยังมีสถาบันทางการศึกษาที่มีความสำคัญต่อตัวเด็กไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสถาบันครอบครัว สำหรับ ป.มหาพันธ์ (2544) ก็ได้สนับสนุนในบทบาทที่สำคัญของสถาบันทางการศึกษา กับการมีลักษณะความเป็นประชาธิปไตยของบุคคลไว้ว่า โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความรู้ ทัศนคติ ค่านิยม แนวการประพฤติปฏิบัติเกี่ยวกับการเมืองการปกครองแก่เด็กและเยาวชนที่จะเติบโตเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไปในอนาคต ซึ่งกลไกสำคัญของโรงเรียนในการทำหน้าที่ดังกล่าว ได้แก่ ครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน โดยผู้ที่เป็นครูต้องทำตนให้เป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อการปกครองและการมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย มีค่านิยมที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง มีการปฏิบัติตามแนวทางของประชาธิปไตย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นการปลูกฝังพฤติกรรมนิสัยความเป็นประชาธิปไตยให้แก่เด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2524) ได้กล่าวแสดงทรรศนะ ในเรื่องของการศึกษาที่เกี่ยวกับความเป็นประชาธิปไตย ไว้ว่า ภารกิจหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของสถาบันทางการศึกษาก็คือ การอบรมสั่งสอนปลูกฝังทัศนคติและเตรียมให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในวิถีทางแห่งประชาธิปไตย ทั้งนี้เพื่อที่จะได้เป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตยสืบต่อไป สถาบันทางการศึกษาในทุกระดับชั้นต่างก็ตระหนักในภารกิจหน้าที่ความรับผิดชอบในด้านนี้เป็นอย่างยิ่ง โดยเริ่มจากพฤติกรรมการเรียนการสอน การสร้างสรรค์บรรยากาศต่าง ๆ ซึ่งโรงเรียนได้พยายามที่จะสอดแทรกแนวความคิดระเบียบแบบแผนทางการประพฤติปฏิบัติอันจะเป็นแนวทางไปสู่ความเป็นนักประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนทุกคน ดังนั้นสถาบันทางการศึกษาของไทยในปัจจุบันจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครู และ อาจารย์ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ทั้งที่เป็นด้านวิชาการและประสบการณ์ชีวิต เพื่อที่ลูกศิษย์จะได้สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้กับชีวิตในอนาคตของตน

ดังนั้นลักษณะสำคัญของครูในการพัฒนาประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน จึงมีจุดเริ่มที่สำคัญจากการมีทัศนคติที่ดีต่อรูปแบบการปกครองและรูปแบบวิถีชีวิตประชาธิปไตย ซึ่งสิ่งนี้จะแสดงออกมาด้วยลักษณะของการถ่ายทอดความรู้ ในระหว่างที่มีกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเด็กจะมีโอกาสสัมผัส และจะค่อย ๆ ซึมซับความรู้สึกนี้เข้าไปเป็นลักษณะของตัวเอง ซึ่งหากถ้าครูเป็นผู้มีทัศนคติที่ดีต่อประชาธิปไตยแล้ว เด็กก็จะเรียนรู้ที่จะมีความรับผิดชอบต่อตัวเองและต่อสังคมในระดับที่เข้มข้นขึ้นตามช่วงวัยแห่งการเจริญเติบโตของพวกเขาด้วย

สรุปแล้วทัศนคตินั้นเป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่มีกระบวนการพัฒนาขึ้นมาจากลักษณะพื้นฐานในด้านสติปัญญา อารมณ์ และ ซึมซับเนื้อหาในเรื่องต่าง ๆ ที่ได้จากการเรียนรู้จากครอบครัว เพื่อนบ้าน โรงเรียน ที่ทำงาน และบริบททางสังคมที่เป็นกลุ่มสังคมประเภทต่าง ๆ กัน ดังนั้นในทัศนคติของแต่ละบุคคลนั้นจึงมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างทั้งในด้านทิศทาง ความเข้ม ตลอดจนปริมาณของเนื้อหา

ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของบุคคลนั้น จึงเป็นเรื่องของมุมมองของแต่ละบุคคลที่มีต่อความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งก็เป็นไปได้ทั้งทัศนคติในเชิงปกติ ในแง่สัมพันธ์ทางบวก หรือลบ ทัศนคติที่มีต่อประชาธิปไตยของแต่ละบุคคล ย่อมเป็นผลมาจากสติปัญญา และอารมณ์โดยส่วนตัวของแต่ละบุคคล แต่ก็เป็นสิ่งที่มาจากการได้รับการเรียนรู้ การปลูกฝังและถ่ายทอดจากกลุ่มทางสังคมที่มีขนาดเล็กสุดจนถึงระดับชาติ ประชาธิปไตยเป็นเรื่องที่มีมานานมาตั้งแต่สมัยอดีตกาล จึงมีการสืบทอดเนื้อหาในเรื่องของประชาธิปไตย ตลอดจนมีการพัฒนาและปรับปรุงให้เข้ากับความต้องการของยุคสมัยต่อมา เพื่อการตอบสนองความต้องการในสิทธิของประชาชนที่จะดูแลและปกครองตนเองร่วมกันอย่างสันติสุข ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของแต่ละบุคคลจึงมีความแตกต่างกันทั้ง ๆ ที่มีองค์ประกอบเหมือนกัน ตามที่ได้กล่าวใน เนื้อหาข้างต้น

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาตัวแปร “ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตย” ในครั้งนี้ พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากทั้งในและต่างประเทศดังต่อไปนี้

2.2.1 ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่

ในการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในที่นี้จะขอกล่าวถึงงานวิจัยที่ได้ทำศึกษาในเรื่องของทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่(และพฤติกรรมที่บอกได้ถึงการมีทัศนคติต่อประชาธิปไตยของพ่อแม่) ที่มีผลต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็ก เนื่องจากมีผู้ทำการศึกษาวิจัยในด้านทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยน้อย ซึ่งงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศมีดังต่อไปนี้

2.2.1.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

บาร์เนต และคนอื่น ๆ (Barnett and others. 1980) ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า เด็กหญิงในกลุ่มตัวอย่างมากไปด้วยการรู้สึกโกรธ เป็นเด็กซึ่งมีบิดามารดาที่รายงานว่าตนเองเป็นคนที่พยายามเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น เป็นคนอบอุ่น และเน้นความรู้สึกของผู้อื่นเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ที่มีหรือไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ก็ตาม

เลน (Lane. 1972) ได้ทำการศึกษาวิจัย ซึ่งพบว่าพ่อแม่ที่นั้นอาจจะถ่ายทอดความเชื่อทางการเมืองให้แก่ลูกได้ 3 วิธีใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ

1. พ่อสอนความรู้ ความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมทางการเมืองให้ลูกโดยตรง เช่น สอนว่าระบอบประชาธิปไตยดีหรือไม่ดี ใครเคยเป็นผู้นำประเทศบ้าง นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันคือใคร
2. ลูกอาศัยอยู่กับพ่อแม่ เพราะฉะนั้นเขาจะมีสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับพ่อแม่ ซึ่งมีโอกาสที่ทำให้คนที่มีความลักษณะนิสัยคล้ายพ่อแม่ สิ่งแวดล้อมอาจหมายถึงเชื้อชาติของกลุ่มบุคคลที่เป็นเพื่อนบ้าน เช่น นิโกร ก็จะมีอยู่รวม ๆ กัน หรือฐานะของพ่อแม่ หมายความว่าเพื่อนบ้านก็ต้องมีฐานะ คล้าย ๆ กัน เช่น คนรวย คนฐานะปานกลาง หรือคนจน สิ่งแวดล้อมยังรวมหมายถึง ชุมชนหรือที่ตั้งของชุมชน เช่น อยู่ในจังหวัดลำพูนตอนเหนือของประเทศ ถ้าพ่อแม่ที่อยู่ที่นั่น ลูกก็จะเกิดที่นั่น และต้องอยู่ที่นั่นอย่างน้อยระยะหนึ่ง
3. วิธีการที่พ่อวางตัวในสายตาของลูกหรือวิธีการที่พ่ออบรมลูกสร้างบุคลิกภาพบางอย่างให้แก่ลูก ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของลูกโดยทางอ้อม เช่น บุคลิกภาพเผด็จการ

2.2.1.2 งานวิจัยในประเทศ

วันเพ็ญ อายุการ (2512) ได้ทำการศึกษาวัยรุ่นทั้งชายและหญิง ในจังหวัดนนทบุรีจำนวน 307 คน ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของเด็กมาก โดยเฉพาะการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ครูอาจารย์ ถ้าเข้มงวดกวดขันในเรื่องระเบียบวินัยมากทำให้เด็กไม่กล้าแสดงความคิดเห็นคอยทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่เท่านั้น ความคิดริเริ่มและความเป็นผู้นำไม่มี

สุดา รัตนมาโร (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การปลูกฝังค่านิยมแบบประชาธิปไตยในชุมชนคลองจั่นและสลัมคลองเตย" โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่แสดงออกทั้งในด้านพฤติกรรมและความคิดของครอบครัวในเคหะชุมชนคลองจั่น และครอบครัวในสลัมคลองเตย โดยได้เลือกตัวอย่างจากครอบครัวในเคหะชุมชนคลองจั่น 50 ครอบครัว และจากครอบครัวในสลัมคลองเตย 50 ครอบครัว ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ มีความแตกต่างกันในเรื่องค่านิยมแบบประชาธิปไตยและการปลูกฝังค่านิยมแบบประชาธิปไตยระหว่างครอบครัวในเคหะชุมชนคลองจั่นและครอบครัวในสลัมคลองเตย โดยที่ผลการวิจัยพบว่า

ครอบครัวในคณะชุมชนคลองจั่นมีค่านิยมแบบประชาธิปไตยและมีการปลูกฝังค่านิยมแบบประชาธิปไตยสูงกว่าครอบครัวในสลัมคลองเตย

พรชัย รอดสมจิตร (2527) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา ที่อยู่ในสถานสงเคราะห์และที่อยู่ในครอบครัวปกติ ซึ่งจากงานวิจัยได้แสดงการรายงานผลออกมาว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวปกติ จะมีความสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคมสูงกว่าเด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์

เนื่องจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติต่อประชาธิปไตยของพ่อแม่ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กนั้นมีน้อย แต่จากผลงานวิจัยเท่าที่พบพอที่จะสรุปได้ว่า เด็กที่ได้รับการยอมรับจากพ่อแม่จะเป็นเด็กที่มีความมั่นใจในตนเอง มีความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง มีความร่วมมือ และได้รับการยอมรับจากเพื่อน ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้คือพฤติกรรมประชาธิปไตยนั่นเอง ซึ่งการที่มีทัศนคติแบบประชาธิปไตยที่มีอยู่ในจิตใจของผู้ที่เป็นพ่อและแม่นั้น จะทำให้ผู้ที่เป็นพ่อแม่มีลักษณะในการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยและจุดนี้เองที่เด็กจะได้ความประพฤติที่เป็นรูปแบบของพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้านคือ คารวะธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ดังนั้นผู้วิจัยคิดว่า สมมติฐานที่เหมาะสมในการตั้งครั้งนี้คือ “นักเรียนที่พ่อแม่มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนที่พ่อแม่มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยอยู่ในระดับต่ำ” และ “นักเรียนที่แม่มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนที่แม่มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยอยู่ในระดับต่ำ”

2.2.2 ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของครู

บทบาทของอาชีพครูนั้นมีส่วนสำคัญต่อการส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นลักษณะของพฤติกรรมที่ควรปลูกฝังเพื่อเป็นพื้นฐานให้แก่เด็กนักเรียน จึงทำให้มีผู้สนใจศึกษาวิจัยในเรื่องของทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของครูหลายท่านด้วยกัน ซึ่งมีทั้งงานวิจัย ทั้งในและต่างประเทศดังนี้

2.2.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

เฟอร์เรล (Ferrel .1974 : 5477 – A) ได้ทำการวิจัย เรื่อง “The Political Attitude and Behavior of Public College Teachers in Louisiana” โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของครูในวิทยาลัยของรัฐหลุยเซียนา ข้อมูล ที่ได้รับมาจากการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังอาจารย์ 526 คน ในสองสถาบันการศึกษาที่มีระดับการศึกษาสูงซึ่งผลของการวิจัยครั้งนี้พบว่า อาจารย์ของรัฐหลุยเซียนาส่วนใหญ่เป็นผู้มีลักษณะตนเองเป็นอนุรักษนิยม (Conservative) แต่มีแนวโน้มแห่งการปฏิบัติตนเป็นเสรีนิยม ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นจำนวนมากมีส่วนร่วมคล้อยตามต่อการลงคะแนนเสียงโดยการเลือกตั้งประธานาธิบดี และมีผู้ตอบแบบ

สอบถามประมาณ 24 % ที่มีส่วนร่วมในการโฆษณาทุกรูปแบบที่เกี่ยวกับพฤติกรรมในการลงคะแนนเสียงและมีการสนทนากันอย่างไม่เป็นทางการ

เอชแมน (Echman. 1976) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Analysis of the Effects of Qualitative and Quantitative Educational Variables Upon The Political Socialization of High School Students" โดยได้ใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเมือง ดีทรอยต์ ผลการวิจัยพบว่า เด็กนักเรียนในชั้นเรียนที่ครูไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น จะมีลักษณะรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมืองหรือ ความรู้ทางการเมือง ตลอดจนความร่วมมือทางการเมืองน้อยกว่าเด็กที่เรียนในชั้นเรียนที่มีครูเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น หรืออาจกล่าวได้ว่า หากครูผู้สอนนักเรียนไม่มีลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยแล้ว เด็กก็จะมีลักษณะของพลเมืองดีที่สมบูรณ์ตามวิถีทางแบบประชาธิปไตยด้วย

ลูวิส (Lewis. 1988) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับเจตคติและคุณค่าพื้นฐานของประชาธิปไตย" ในเขตท้องที่ Meminn County ของรัฐเทสซี ผลการวิจัยพบว่า ทั้งกลุ่มครูและนักเรียนเห็นว่าการออกเสียงเลือกตั้งเป็นสิทธิพิเศษ และพบว่าครูจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งนั้นสนับสนุนให้มีการเข้าร่วมในทางการเมือง

2.2.2.2 งานวิจัยในประเทศ

สุภัทรา คล้ายคุ้ม (2519) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความสนใจในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งผลการวิจัยพบว่าความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนใหญ่เห็นด้วยในเกณฑ์ที่ว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ และเป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องมีการจำกัดการปฏิบัติของตนไว้ตามสมควร และการเลือกตั้งเป็นวิธีหนึ่งที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง และยังพบอีกว่าครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่สอนหรือแนะนำการใช้สิทธิเลือกตั้งแก่นักเรียนมาก

ปรีชา ตงมณี (2520) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติของครูประถมศึกษาที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีครูประถมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ และเปรียบเทียบทัศนคติในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ ความสำนึก ความสนใจ การมองเห็นความสำคัญของการเลือกตั้ง ระบบพรรคการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูประถมศึกษาโดยรวมมี

ความรู้ ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยดี มีความสำนึกความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยน้อย

บัญญัติ สมชอบ (2533) ได้ทำการศึกษาครูผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาถึงบทบาทของครูในการเสริมสร้างคุณลักษณะประชาธิปไตยให้กับนักเรียน ซึ่งได้สรุปจากการศึกษาครั้งนี้ไว้ว่าการสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนระหว่างครูและนักเรียนในชั้นเรียน ด้วยการให้ผู้เรียนได้รับรู้และเข้าใจในความเป็นประชาธิปไตยนั้น ครูเองก็ต้องมีคุณลักษณะและบทบาทของ ผู้ที่มีจิตใจเป็นนักประชาธิปไตยและเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีทัศนคติต่อประชาธิปไตยของครู ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนนั้น ผลงานวิจัยส่วนใหญ่พอที่จะสรุปได้ว่า การที่ครูมีทัศนคติและความคิดเห็นต่อลักษณะทางประชาธิปไตยเป็นไปในเชิงยอมรับ และมีแนวโน้มในการปฏิบัติอย่างสอดคล้องกับทัศนคติแล้ว จะส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่เป็นแบบลักษณะอย่างประชาธิปไตย หรือมีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการดำเนินตามวิถีชีวิตที่เป็นรูปแบบการปกครองของคนไทย ดังนั้นสมมติฐานในการศึกษาครั้งนี้คือ "นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยอยู่ในระดับ สูงมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยอยู่ในระดับ ต่ำ"

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ สัมพันธภาพ และ พฤติกรรมประชาธิปไตย

3.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และ พฤติกรรมประชาธิปไตย

3.1.1 สัมพันธภาพในครอบครัวระหว่างพ่อแม่กับลูก

สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวนั้นมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กอย่างมากเด็กที่อยู่ในครอบครัว ที่บิดามารดาและบุตรมีความรักใคร่ผูกพันกันจะทำให้เด็กเติบโตเป็นคนดี มองโลกในแง่ดี มีความรู้สึกรอบอุ้ม มีความรักและความปรารถนาดีต่อผู้อื่นและสังคม และมีพฤติกรรมที่ดีเป็นที่ยอมรับของสังคม (ผน แสงสิงแก้ว. 2521 : 9)

3.1.1.1 ความหมายของครอบครัว

สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญต่อระบอบการปกครองเป็นอย่างยิ่งไม่ว่าประเทศใดนั้นจะมีการปกครองในระบอบใดก็ตาม แต่ความแตกต่างของครอบครัวนั้นก็ มีปัจจัยหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลจากค่านิยมของยุคสมัย หรือ วัฒนธรรมประเพณีของแต่ละประเทศ จึงเป็นเหตุให้มีวิวัฒนาการในเรื่องของโครงสร้างของสถาบันครอบครัว ตลอดจนพัฒนาการในด้านการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกและ

เป็นสถาบัน หลักในการกล่อมเกลาลีขงสมาชิกเพื่อกระจายไปสู่สถาบันทางสังคมประเภทอื่น ๆ และก็เป็นวัฏจักรทางสังคมที่ย้อนกลับมาแปรเปลี่ยนและหลอมลักษณะทางโครงสร้าง และการพัฒนาสถาบันครอบครัว สถาบันครอบครัวนั้นถือเป็นสถาบันที่เป็นหน่วยเล็กที่สุดของสังคม จึงมีความสนิทสนมกันและผูกพันกันมากกว่าสถาบันอื่น ๆ เนื่องจากสมาชิกใหม่ที่เกิดมานั้น จะได้รับการเลี้ยงดูและเอาใจใส่จากผู้เป็น พ่อและแม่ อีกทั้งในบางครอบครัวยังมี ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา ที่มีส่วนร่วมในการสร้างความกระชับต่อสัมพันธ์ภายในครอบครัวให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นอีก

เดวิส (นิยม บุญมี. 2530 : 39 ; อ้างอิงจาก Davis. 1978 : 40) ได้ให้ความหมายว่า ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐาน และสากลที่สุดของทุกสถาบัน โดย เดวิส ได้อธิบายครอบครัวออกเป็น 2 แนวด้วยกัน คือ

1. แนวจิตวิทยา มุ่งชี้ให้เห็นว่าครอบครัวเป็นกลุ่มปฐมภูมิมีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิดของบรรดาสมาชิกของกลุ่มที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน มีการพบปะและแสดงอาการตอบสนองต่อกันและกัน อันถือว่าเป็นพื้นฐานแห่งความสัมพันธ์กันทางสังคม

2. แนวสังคมวิทยา ถือว่า บรรดาสมาชิกในครอบครัวนั้นต่างฝ่ายต่างให้และรับประสบการณ์จากกันและกัน ซึ่งถือว่าต่างฝ่ายต่างถ่ายทอดพฤติกรรมให้แก่กันและกันอันเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Socialization) เพื่อปรับสภาพของตนเองให้เข้ากับสังคมได้

แมคอีเวอร์ และ เพจ (กนิษฐา ไทเดชะวัฒน์. 2531:38 อ้างอิงจาก Maciver and Page. 1989 :43) กล่าวว่า ครอบครัวคือกลุ่มกลุ่มหนึ่งที่มีเพศสัมพันธ์ที่มั่นคง และถาวรเพียงพอที่จะเลี้ยงดูกันเพื่อการสร้างสรรค์ และให้การอบรมแก่เด็ก ๆ ได้ นอกจากนี้มีลักษณะที่เป็นเงื่อนไขโดยเฉพาะในทุกแห่งหนในสังคมมนุษย์ 5 ประการ ดังนี้คือ

1. มีการแสดงถึงความสัมพันธ์ในการเลือกคู่ครอง
2. มีรูปแบบการแต่งงาน หรือการจัดการที่จะมาอยู่ร่วมกัน ซึ่งถือเป็นสถาบันอย่างหนึ่งตามควรแก่ความสัมพันธ์ ซึ่งเกิดขึ้นโดยการเลือกคู่ครองที่มีการกำหนดไว้ และต้องรักษาระบบนั้นไว้ให้คงรูปแบบด้วย
3. มีระบบการขนานนามหรือคำกล่าวขานตามสถานะของสมาชิกอันแสดงนัยถึงแบบแห่งการผูกพันทางสายเลือดด้วย
4. มีการจัดการด้านเศรษฐกิจ โดยให้สมาชิกของกลุ่มมีส่วนร่วมด้วย แต่ต้องมีการรับรองกันไว้ด้วยโดยเฉพาะด้านความต้องการทางเศรษฐกิจ ที่รวมเอาการให้กำเนิดบุตรและการเลี้ยงดูบุตรเข้าไว้ด้วย

พาเฟอร์รี่ และ ฟินช์ (Poverny and Finch. 1988) ลงความเห็นว่ำนิยามที่กล่าวไว้ข้างต้นไม่ครอบคลุมลักษณะการดำเนินชีวิตอีกหลายรูปแบบที่เรียกตนเองว่า“ครอบครัว”ในยุคปัจจุบัน สำหรับประเทศไทยนั้น ก็มีการให้ความหมายของครอบครัวไว้ต่าง ๆ กันดังนี้ ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้ให้คำจำกัดความของครอบครัวไว้ว่า“ผู้ร่วมครัวเรือน คือ สามี ภรรยา และ บุตร” เป็นต้น ซึ่งเป็นความหมายที่อธิบายครอบครัวในลักษณะที่กว้าง แต่ความเป็นจริงแล้ว ครอบครัวเดียวกันอาจจะไม่อยู่ร่วมหลังคาเรือนเดียวกันก็ได้ แต่ขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์สมาชิกมีต่อกัน ตามบทบาทสามีภรรยา พ่อแม่กับลูก พี่กับน้อง ซึ่งเป็นไปตามความรู้สึกที่เรียกได้ว่า รัก ผูกพัน และเอาใจใส่ต่อกันในระหว่างสมาชิกของครอบครัว ในปีเดียวกัน

สุพัตรา สุภาพ (2529) ได้ให้ความหมายของครอบครัวว่าหมายถึง กลุ่มบุคคลที่มา รวมกันโดยการสมรสโดยทางโลหิต หรือโดยการรับเลี้ยงดู (คือเป็นบุตรบุญธรรม) โดยปกติจะหมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วยสามีและภรรยา โดยไม่มีบุตรของตนเองก็ได้ มีการก่อตั้งขึ้นเป็นครอบครัว มี ปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน ในฐานะที่เป็นสามีภรรยา เป็นบิดามารดา เป็นบุตรชาย หญิง และเป็นพี่ เป็นน้อง โดยการรักษาวินัยธรรมเดิม และอาจจะมีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่เพิ่มเติมก็ได้

สำหรับคณะกรรมการด้านครอบครัว ในคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (กสส.) ได้ให้นิยามว่า ครอบครัวเป็น “กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์และจิตใจ มีการดำเนินชีวิตร่วมกัน รวมทั้งมีการพึ่งพิงกันทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กันทางกฎหมาย หรือทางสายโลหิต และบางครอบครัวอาจมีลักษณะเป็นช้อยกเว้นบางประการจากที่กล่าวมา” (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ. 2537) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของประเทศอาจเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นลักษณะของครอบครัวในแต่ละยุคแต่ละสมัยจึงอาจมีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งนิยามในการให้ความหมายของครอบครัวนั้นก็อาจเปลี่ยนไป เพื่อให้ครอบคลุมโครงสร้างและรูปแบบที่เป็นไปตามปัจจุบันสากล

3.1.1.2 ลักษณะสำคัญและหน้าที่ของครอบครัว

ตามโครงสร้างครอบครัวของแต่ละสังคมนั้นก็มีลักษณะและหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไปตามสภาพ ของสังคม สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ (2534 : 17 – 19) ได้กล่าวว่า โดยทั่วไปนั้นลักษณะและหน้าที่ของครอบครัว มีดังต่อไปนี้

ลักษณะที่สำคัญของครอบครัว

1. โดยการสมรส ครอบครัวประกอบด้วยบุคคลบุคคลที่ทำการสมรสกันหรือความผูกพันทางสายโลหิตหรือเป็นลูกบุญธรรม การสมรส หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ส่วนความผูกพันทางสายโลหิต คือ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูก รวมทั้งลูกบุญธรรมด้วย

2. ขนาดของครอบครัวและสมาชิกของครอบครัว ขนาดของครอบครัวแบบโบราณ จะมีขนาดใหญ่ประกอบด้วย ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา พ่อ แม่ ลูก หลาย เหลน เป็นต้น มักจะมีสมาชิก 3 - 4 - 5 ชั่วอายุคน ปัจจุบันครัวเรือนมีขนาดเล็กประกอบด้วยสามี ภรรยา ลูกหนึ่ง หรือ สอง สามคน หรือไม่มีเลย สมาชิกของครอบครัวเหล่านี้มักอยู่รวมในครัวเรือนเดียวกัน หรือบางครั้งก็ แยกกันอยู่ต่างหาก

3. มีความสัมพันธ์ต่อกัน ทุกคนในครอบครัวมีปฏิริยาต่อกัน ในบทบาทสามีกับ ภรรยา พ่อ แม่ กับลูก พี่กับน้อง มีความรักกัน เอาใจใส่ต่อกัน มีจิตใจผูกพันกัน แม้จะไม่อยู่ร่วม หลังคาเดียวกัน จะต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างกิน แต่ต่างคนต่างก็มีปฏิริยาเชิงสัมพันธ์ต่อกัน

4. มีการถ่ายทอดรักษาวัดมณธรรมสมาชิกในครอบครัวจะถ่ายทอดและรับแบบของ ความประพฤติในการปฏิบัติต่อกันเช่น ระหว่างสามี ภรรยา และลูก และเมื่อผสมผสานกับวัฒนธรรม ที่นอกเหนือไปจากครอบครัวก็จะได้แบบของความประพฤติที่สมาชิกปฏิบัติต่อกันและต่อผู้อื่น

หน้าที่ของครอบครัว

1. มีการให้กำเนิดลูกซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญประการแรก เพราะการมีลูกเป็นจุดเริ่มต้น ของครอบครัว เป็นการสืบต่อและรับช่วงวิญจักรของครอบครัว

2. บำบัดความต้องการทางเพศ ซึ่งออกมาในรูปการสมรส เพราะการสมรสเป็นวิธี หนึ่งที่สังคมเข้ามาควบคุมความสัมพันธ์ให้เข้ามาอยู่ในขอบเขต

3. การเลี้ยงดูลูกให้เติบโตในสังคม ความรัก ความเอาใจใส่ ความมีจิตใจผูกพันกัน ไม่มีสถาบันใดทำหน้าที่ได้ดีกว่าครอบครัว พ่อแม่ส่วนใหญ่มีความรักลูกย่อมจะประคับประคองดูแล ลูกของตนเป็นอย่างดี แม้จะยากดีมีจนก็ตาม

4. การอบรมให้เรียนรู้ระเบียบสังคม กล่าวได้ว่า ครอบครัวเป็นสถาบันแรกของการ บำรุงรักษาและถ่ายทอดทางวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะมนุษย์ถือกำเนิดมาในครอบครัวจึงได้รับการอบรม จากพ่อแม่ หรือญาติผู้ใหญ่

5. การคุ้มครองและการทำนุบำรุงรักษา ครอบครัวมีหน้าที่ในการให้ความคุ้มครอง และการเลี้ยงดูแลลูกและบุคคลในครอบครัว ซึ่งกระทำได้ 2 ประการ คือ

1. ทำนุบำรุงร่างกาย ได้แก่การเลี้ยงดูให้ลูกเจริญเติบโตและมีสุขภาพแข็งแรง
2. ทำนุบำรุงทางคุณภาพ ได้แก่ การให้การศึกษอบรม เพื่อให้สมาชิกใหม่ ได้เรียนรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์

6. กำหนดสถานภาพเด็กที่เกิดมาย่อมได้รับสถานภาพตามพ่อแม่ของขอบเขต สถานภาพ ตำแหน่งที่ครอบครัวให้นี้ทำให้เรารู้ว่าเราเป็นใคร เช่น พ่อแม่ มีสัญชาติไทย ลูกที่เกิดมา ย่อมเป็นคนไทย เป็นต้น

อย่างไรก็ดีสถานภาพของการเกิดที่มีพ่อแม่ จำวยยากจนเป็นเชื้อพระวงศ์ หรือลูกชานา อาจเปลี่ยนแปลงได้ ขึ้นอยู่กับสังคมที่บุคคลนั้นสังกัดอยู่ เช่น ลูกชานา อาจได้เป็นรัฐมนตรี ลูก พ่อค้าอาจเป็นข้าราชการได้ถ้าได้รับการศึกษาที่ดีพอ เป็นต้น

3.1.1.3 ลักษณะของครอบครัวที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดี

คอกซ์ และลีเกอร์ (Cox and Leager, 1961 ; 639 – 648) ได้อธิบายเรื่องของ ความรักที่พ่อแม่มีต่อบุตรไว้ ซึ่งมีลักษณะพฤติกรรมดังต่อไปนี้

1. การให้ความสำคัญแก่บุตรเป็นอันดับแรก ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูโดยการ ให้สิ่งที่บุตรต้องการจริง ๆ พอ ๆ กับการให้โดยที่พ่อแม่คิดว่าบุตรต้องการ และพ่อแม่หวังว่าบุตรอาจจะ มีความต้องการ

2. การให้ตรงตามพัฒนาการ ได้แก่ พ่อแม่ตั้งความมุ่งหมายและการ เรียกร้องไว้ให้เหมาะสมกับความสามารถทางอารมณ์ สังคม ร่างกาย และทักษะของบุตรที่พึงมีได้ตาม ขั้นของพัฒนาการ

3. การยอมรับและยกย่องบุตร ได้แก่ การแสดงออกโดยพ่อแม่ แสดงความ รักบุตร และยอมรับบุตรแต่ละคนตามความสามารถและขีดจำกัดของสมอง อารมณ์และร่างกาย

สายสุรี จุติกุล (2542 : 13 – 24) ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (2537 : 29 – 38) และสมน อมรวิวัฒน์ (2537 : 55 – 57) มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ ดีจะต้องมีพฤติกรรมที่แสดงความรักและความผูกพันกันในลักษณะต่อไปนี้

1. ต้องเอาใจใส่ดูแลและเอื้ออาทรต่อการเอาใจใส่ในทันที หมายถึง การ ดูแลสุขภาพของกันและกัน อาหารการกิน การเล่าเรียนของบุตร ความสะอาด การใช้จ่ายเงินทอง การเดินทางไปทำงานหรือไปโรงเรียน ความทุกข์และความสุขที่ต้องระบายน เป็นต้น

2. ต้องรู้จักคนที่รักเรา สามีภรรยาต้องรู้จักและเข้าใจกันให้ดี สำหรับบุตร บิดา มารดา ก็ต้องเข้าใจและมีความรู้เกี่ยวกับบุตร อุปนิสัยบุตร รู้ว่าบุตรชอบหรือไม่ชอบอะไร จุดเด่น จุดด้อยเป็นอย่างไร ทุกคนในครอบครัวจะต้องปรับความรู้จักซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยให้มีการ ตอบสนองที่ดีต่อกันและกัน

3. ต้องเคารพซึ่งกันและกัน การเคารพในที่นี้หมายถึง การเคารพที่มาจาก ใจ การเคารพในลักษณะนี้มีพฤติกรรมแสดงออกได้หลายอย่าง เช่น การฟังกัน การเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน การเกรงใจกัน เช่น บุตรเกรงใจบิดามารดา บิดามารดาก็ต้องรู้จักเกรงใจบุตร ความเกรงใจนี้รู้สึกว่ามีคุณค่าและจะช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดีขึ้น

4. ต้องมีความรับผิดชอบ คือ การยอมรับความ ผิดหรือความชอบ การไม่รับผิดชอบต่อบิดามารดาและความไม่ถูกต้อง การเป็นต้นแบบที่ไม่ดีก็เป็นการแสดงความไม่รับผิดชอบ การละเลยหรือละเมิดสิทธิของเด็ก สิทธิของบิดามารดา สิทธิของผู้สูงอายุหรือผู้พิการ ก็เป็นการไม่รับผิดชอบต่อ มีบุตรแล้วไม่เลี้ยง มีบิดามารดาสูงอายุแล้วไม่เลี้ยง เป็นต้น

5. ต้องมีความไว้วางใจกัน ซึ่งจะเป็กรากฐานที่ทำให้เกิดสัมพันธภาพในครอบครัว ความไว้วางใจควรมีต่อกันทั้งทางกาย ใจจะช่วยให้คนในครอบครัวมีความสบายใจ ไร้กังวล หรือความกลัว เป็นที่พึ่งพาได้ ครอบครัวใดที่ไม่ได้สร้างรากฐานที่ดีในเรื่องของความไว้วางใจ

6. บุคลิกภาพของผู้เยาว์ในครอบครัวอยู่ในสภาพของการขาดความไว้วางใจ อาจนำไปสู่ภาวะของการเป็นคนก้าวร้าว เก็บกดหรือมีปมด้อย

7. ต้องให้กำลังใจกันและกัน การให้กำลังใจก็คือการให้พลังแก่สมาชิกในครอบครัว ให้ดำเนินชีวิตไปอย่างมีความสุข การให้กำลังใจอาจเป็นคำพูด ท่าทางที่ให้การสนับสนุน ชมเชยเมื่อทำสิ่งที่ถูกต้อง แนะนำแนวทางหาทางออกเมื่อมีปัญหา ไม่ดูว่ากล่าวโทษว่าเป็นความผิด

8. ต้องให้อภัยกันและกัน สมาชิกในครอบครัวอยู่ด้วยกันหลายคน ต้องมีการกระทบกระทั่งกันไม่มากก็น้อย ถ้ามีความรักอยู่ก็อภัยกันได้ยกโทษให้ ในครอบครัวที่บุตรประพฤติผิด บิดามารดาก็ไม่ควรจดจำความผิดนั้นแล้วนำไปต่อว่าบุตรในโอกาสต่อ ๆ ไป เพราะเมื่อบุตรได้รับฟังความผิดของตนอยู่เสมอก็จะเกิดความโกรธ ความไม่สบายใจและอาจนึกไปว่าบิดามารดาไม่รักตน

9. ต้องรู้จักสื่อสารในครอบครัว การสื่อสารในครอบครัวควรจะใช้ปิยะวาจา ระหว่างสามีภรรยาบิดามารดากับบุตร การสื่อสารอาจจะมีทั้งรูปแบบที่ใช้ภาษาท่าทาง ภาษาพูด การเขียน ฯลฯ การตำหนิกันก็ทำได้แต่ควรเป็นคำตำหนิที่ใช้ถ้อยคำน่าฟัง

10. ต้องใช้เวลาด้วยกันอย่างมีคุณค่าและคุณภาพ สมาชิกในครอบครัวควรหาเวลาอยู่ด้วยกันถามไถ่สารทุกข์สุกดิบระหว่างกัน ช่วยกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่มี มีกิจกรรมร่วมกัน เช่น ไปเที่ยวทางไกล ไปเที่ยวสวนสาธารณะ รับประทานอาหารพิเศษร่วมกัน ไปเยี่ยมญาติ เป็นต้น

11. ต้องมีการปรับตัวตามภาวะที่เปลี่ยนแปลงของบุคคลในครอบครัว สภาพะวะของครอบครัวและสภาวะของสมาชิกมิได้อยู่นิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตัวอย่างเช่น บุตรที่เกิดใหม่เป็นทารก ก็เติบโตและมีพัฒนาการตามวัยอันเหมาะสม บิดามารดาจะต้องปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงของบุตร ตัวของบิดามารดาเองก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัย ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวจะต้องตระหนักในเรื่องความเปลี่ยนแปลงนี้และปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ในฐานที่ตัวเองเปลี่ยนแปลงไป และปรับตัวในฐานะที่จะต้องสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของคนอื่น

12. ต้องรู้จักภาระหน้าที่ในครอบครัวและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกัน ในครอบครัวต่างคนต่างมีบทบาทและหน้าที่ ทั้งบทบาทหน้าที่ต่อตนเอง และต่อสมาชิกในครอบครัว ซึ่งบทบาทและหน้าที่เหล่านี้เกิดจากความคาดหวังของตนเองและความคาดหวังของแต่ละคนในครอบครัว ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวจะต้องตกลงกันให้ดีกว่าเรื่องต่าง ๆ ที่จะบริหารครอบครัวให้เป็นปกติสุขนั้นเป็นเรื่องของใครในสัดส่วนอย่างไร ร่วมกันอย่างไร

13. มีความใกล้ชิดทางสัมผัส การสัมผัสเช่น การกอดกันโอบกั้นบ้าง เกี่ยวแขนหรือหอมแก้มกันในครอบครัว เป็นการแสดงความรักและความอบอุ่นตามธรรมชาติของคน แต่การแสดงออกควรกระทำกันในครอบครัวระหว่างคนใกล้ชิดและแสดงความใกล้ชิดจริง ๆ เช่น เมื่อบุตรเล็ก ๆ เป็นทารก บิดามารดาก็ควรเอามาอกอด มาจูบ เพื่อแสดงความรักและให้ความอบอุ่น และเพิ่มความมั่นใจให้แก่บุตร แต่เมื่อบุตรโตขึ้นก็อาจจะห่างไป

3.1.1.4 องค์ประกอบที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพในครอบครัว

จันทิรา ปัทมินทร และอมรกุล อินโชนานนท์ (2537 : 9 – 18) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลที่สำคัญที่สุดต่อครอบครัว คือ สายสัมพันธ์อันดีระหว่างบิดามารดาและบุตร มีความรัก ความอบอุ่นต่อกัน และภายในครอบครัวต้องมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีเวลา มีความอดทน มีการสร้าง ความผูกพันที่กระชับและมั่นคงมีความเข้าใจต่อกัน

อัมเบอร์สัน (Umberson. 1992 : 664) ให้ความเห็นว่า สัมพันธภาพในครอบครัว จะมั่นคงได้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังนี้

1. สัมพันธภาพในครอบครัวจะต้องยั่งยืนและขยายใหญ่
2. บุตรควรมีความสัมพันธ์ต่อบิดามารดา
3. สังคมจะยกย่องครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี
4. ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดี สมาชิกในครอบครัวจะเกิดความรู้สึกมีคุณค่า

และเจตคติที่ดีต่อสังคม

5. ความผูกพันระหว่างบิดามารดาและบุตร ต้องมีความเกี่ยวข้องกันตลอดเวลา

กุลวรรณ วิทยาวงศรุจิ (2526 : 5 – 7) กล่าวถึงความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัวไว้ว่า สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึงลักษณะพฤติกรรมที่พ่อ และ/หรือ แม่ปฏิบัติต่อลูก พฤติกรรมที่ลูกปฏิบัติต่อพ่อ และ/หรือแม่ และพฤติกรรมที่พ่อและแม่ปฏิบัติต่อกัน โดยได้จำแนก พฤติกรรมที่แสดงถึงสัมพันธภาพในครอบครัว ไว้ดังนี้

1. การพักผ่อนร่วมกันในครอบครัว หมายถึง การที่พ่อแม่และลูกได้มีกิจกรรมร่วมกัน ในการพักผ่อนหย่อนใจเมื่อมีเวลาว่าง

2. การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ หมายถึง การที่ลูกได้มีส่วนร่วมกับพ่อแม่ในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้เกี่ยวกับทุกขั้สุข ความลับในเรื่องต่าง ๆ ของพ่อแม่ เช่น ปัญหาการเงิน ปัญหาการงาน
3. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การที่บุตรหลานได้มีส่วนร่วมกับพ่อแม่ในการตัดสินใจกระทำการต่าง ๆ ภายในบ้าน เช่น การจัดระเบียบกฎเกณฑ์ภายในบ้าน
4. การเห็นชอบของพ่อแม่หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อลูกในลักษณะของการเห็นด้วยกับการกระทำ และความคิดเห็นของลูก เช่น การไม่ปฏิเสธข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็น หรือการกระทำต่าง ๆ ของบุตร
5. ความรักความห่วงใยของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่ลูกรับรู้ว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงความรัก ความห่วงใยที่มีต่อบุตร เช่น การช่วยเหลือคลายปัญหาต่าง ๆ การให้ความเป็นกันเองกับลูก
6. ความไว้วางใจของพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงความไว้วางใจในตัวลูกว่า สามารถปฏิบัติตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง
7. การที่พ่อแม่เห็นด้วยกับกิจกรรมของเพื่อน ๆ ของลูก หมายถึง พฤติกรรมของพ่อแม่ที่แสดงถึงการเห็นด้วยกับการที่ลูกไปมีกิจกรรมกับเพื่อน ๆ โดยที่ไม่ขัดขวาง หรือเป็นอุปสรรคหรือแสดงออกถึงความไม่ไว้วางใจในการไปร่วมกิจกรรม
8. การที่บุตรยอมรับเกณฑ์มาตรฐานของพ่อแม่ หมายถึง การที่ลูกแสดงพฤติกรรม ยอมรับมาตรฐานพฤติกรรม และมาตรฐานการดำรงชีวิตของพ่อแม่ เช่น เห็นด้วยกับความคิดเห็นของพ่อแม่ในด้านการเรียน การทำงาน ค่านิยม ทัศนคติ และยินยอมกระทำตามเกณฑ์ที่พ่อแม่กำหนดด้วยความยินดี
9. ความรักและความเคารพของลูกที่มีต่อพ่อแม่ หมายถึง พฤติกรรมของลูกที่แสดงต่อพ่อแม่ ซึ่งเป็นการแสดงถึงความรัก ความเคารพต่อพ่อแม่ โดยการเชื่อฟังพ่อแม่ ไม่ขัดใจ ไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจ
10. การไม่มีข้อกำหนดมากเกินไป หมายถึง การที่พ่อแม่ไม่แสดงพฤติกรรมที่เป็นกำหนดหรือจำกัดความประพฤติของลูกมากเกินไป
11. การไม่เข้มงวดกวดขันเกี่ยวกับระเบียบวินัยมากเกินไป หมายถึง การที่พ่อแม่ไม่แสดงการกระทำใด ๆ ที่สื่อแสดงถึงความเข้มงวดในระเบียบวินัยเช่นการลงโทษอย่างรุนแรง การไม่ยืดหยุ่นในระเบียบวินัย การบังคับให้ลูกปฏิบัติตามระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัดโดยไม่คำนึงถึงความพร้อม

12. การไม่ปกป้องคุ้มครองมากเกินไป หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่แสดงต่อลูกอย่างไม่ปกป้องคุ้มครองมากเกินไป หรือไม่แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เหมือนหนึ่งลูกไม่มีความสามารถดูแลตนเองได้ หรือเหมือนลูกเป็นเด็กเล็ก ๆ

13. การที่พ่อแม่ไม่คอยย้ำเตือนถึงความสำเร็จมากเกินไป หมายถึง พ่อแม่ไม่คอยย้ำเตือนหรือบอกรำลึกให้ลูกได้รับความสำเร็จในการทำงานมากเกินไป เช่น ไม่เคียดเข็ญให้ลูกกระทำการต่าง ๆ มากเกินไป

14. การยินดีให้กำลังใจเพื่อความสำเร็จ หมายถึง การที่พ่อแม่ให้กำลังใจ ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ลูกประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงาน ทั้งการกระทำและด้วยคำพูด

15. ความกลมเกลียวของพ่อแม่หมายถึง พฤติกรรมที่พ่อแม่กระทำต่อกันในลักษณะที่ไม่มีความขัดแย้งซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน มีความรักใคร่สามัคคี ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

ลักษณะของสัมพันธภาพที่มั่นคงในครอบครัว จรูญ ทองถาวร (2533) ได้กล่าวว่า ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่มั่นคงคือครอบครัวที่ประกอบไปด้วยความรักความเมตตาและหลักคุณธรรมในการประพฤติปฏิบัติต่อกัน โดยความอบอุ่นในจิตใจอันเกิดจากความรัก ความเมตตา หรือความหวังดีต่อกันด้วยความจริงใจนั้น เป็นสิ่งที่มนุษย์เราต้องการมากที่สุดในการพัฒนาความเป็นบุคคลที่พึงปรารถนาของชุมชนและสังคมนอกเหนือจากปัจจัยทั้ง 4 ที่มนุษย์ต้องการ แต่ล้าหลังความรักความเมตตาและความหวังดีต่อกันภายในครอบครัวอย่างเดียวนั้นยังไม่เพียงพอ ยังต้องมีสิ่งอื่นประกอบด้วย สิ่งนั้นคือ ความดีงาม ความถูกต้องและความเหมาะสมอันจะเรียกว่าคุณธรรมก็คงไม่ผิด คุณธรรมเป็นเสมือนหางเสือที่คอยกำหนดทิศทางขณะที่ความรัก ความเมตตา และความหวังดี เป็นพลังงานผลักดันขับเคลื่อน และเมื่อครอบครัวมีทั้งความรักความเมตตาและหลักคุณธรรมในการประพฤติปฏิบัติต่อกัน สัมพันธภาพในครอบครัวย่อมเกิดขึ้นถาวร ไม่ว่าจะเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ และสังคมอะไรมาคุกคามก็ไม่อาจทำลายสัมพันธภาพอันดีนี้ให้แตกสลายได้

อาจกล่าวสรุปได้ว่า สัมพันธภาพภายในครอบครัวที่ดีนั้นจะเป็นพื้นฐานชั้นสูงของครอบครัวที่จะส่งผลต่อสังคม โดยสมาชิกในครอบครัวมีความรัก ความผูกพันซึ่งกันและกัน มีการช่วยเหลือห่วงใยอาหารต่อกันซึ่งจะก่อให้เกิดความสุขภายในครอบครัวและเป็นพื้นฐานทางอารมณ์ที่ดีแก่สมาชิก โดยเฉพาะบุตรจะมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ที่เหมาะสมตามวัยและสามารถสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้

สัมพันธภาพระหว่างกันของบุคคลในครอบครัวถือเป็นความสัมพันธ์กันทางบทบาทคือสมาชิกที่มามีความสัมพันธ์กันนั้นไม่มีโอกาสเลือกที่จะสัมพันธ์กัน เมื่อลูกคลอดออกมาจะต้องเกิดความสัมพันธ์กันขึ้นระหว่างพ่อแม่กับลูกซึ่งเป็นไปตามบทบาททางสังคม อย่างไรก็ตามบุคคลโดยทั่วไปยังมอง สัมพันธภาพในครอบครัวว่าเป็นสัมพันธภาพแบบใกล้ชิด (Close Relationship)

โดยพิจารณาจากระดับความเข้มข้นในการผูกพันกัน (Intensity) ความคุ้นเคยสนิทสนมกัน (Intimacy) ความเชื่อถือว่าไว้วางใจกัน (Trust) และการเข้าไปเกี่ยวข้องกัน (Commitment) (Fisher. 1987 : 247) ถึงแม้ว่ายังมีครอบครัวอีกหลาย ๆ ครอบครัวที่มีสัมพันธภาพกันอย่างห่างเหิน แต่คาดหวังว่าสัมพันธภาพในครอบครัวควรมีการพัฒนาให้มีสัมพันธภาพที่ผูกพันอย่างมั่นคงยิ่ง ๆ ขึ้นไป

3.1.1.5 ครอบครัวกับประชาธิปไตย

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ (2534 : 23 – 29) มีความเห็นว่า การเสริมสร้างประชาธิปไตยประการสำคัญอย่างหนึ่ง คือ การพัฒนาคน โดยการอบรมบ่มนิสัยให้มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย ซึ่งสถาบันครอบครัวนับว่าเป็นสถาบันแรกของมนุษย์ที่มีส่วนในการพัฒนาคน เพราะเป็นแหล่งปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม และปลูกฝังจิตใจให้แก่สมาชิกในครอบครัว ฉะนั้นการที่จะเสริมสร้างประชาธิปไตยจะต้องเริ่มต้นกันที่ครอบครัว โดยเริ่มต้นจากการให้การศึกษาแก่สมาชิกใหม่ที่เกิดขึ้นมา ให้เขาได้รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง และของผู้อื่น ตลอดจนมีความอดทน อดกลั้น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ซึ่งจำเป็นต้องมีการฝึกให้สมาชิกในครอบครัวมีการจัดระเบียบวินัยกันภายในครอบครัว และต่อตัวบุคคล รู้จักสอนให้สมาชิกรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมของสังคม รู้จักที่จะให้เหตุผลในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัว มีความสามัคคีพร้อมที่จะรับผิดชอบร่วมกับกลุ่ม และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เมื่อเข้าสู่สังคมที่ใหญ่กว่าครอบครัวของตนเองแล้ว ก็ต้องเรียนรู้ที่จะยอมรับมติของเสียงข้างมากอย่างมีเหตุผล มีความไวต่อสถานการณ์ที่ขัดแย้งเพื่อจัดการความตึงเครียดให้เป็นไปอย่างประนีประนอมกัน รู้จักที่จะรับฟังความคิดเห็นและช่วยแก้ปัญหาด้วยใจรัก เมตตา และเป็นธรรมที่สุด วางแผนและหลักการเป็น แต่ก็ต้องไม่ลืมซึ่งศีลธรรม และที่สำคัญที่สุด ผู้ที่เป็นพ่อแม่ก็น่าจำเป็นต้องเป็นแบบอย่างที่ดีต่อลูก ๆ ด้วยเช่นกัน

ดังนั้น เรื่องของความสัมพันธ์ภายในครอบครัวนั้นจึงนับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญของการเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยให้กับสมาชิกในครอบครัว เพราะครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่จะปลูกฝังค่านิยม ทัศนคติตั้งแต่ยังเด็ก เด็กจะมีความผูกพันอยู่กับครอบครัวมาเป็นพื้นฐาน ถ้าเด็กได้รับแบบอย่างในการถ่ายทอดทัศนคติ ค่านิยม ตลอดจนพฤติกรรมที่ดีงามจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย หรือผู้ดูแลเลี้ยงดู เด็กก็จะนำไปคิดและเลียนแบบเพื่อปฏิบัติตาม และจะมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพและการดำเนินชีวิตของเด็กเมื่อเติบโตใหญ่ขึ้นมาด้วย และเด็กในวันนี้ก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในสังคมได้ในวันข้างหน้า

3.1.1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับนักเรียน กับ พฤติกรรมประชาธิปไตย

มีผู้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องสัมพันธภาพในครอบครัวที่สัมพันธ์กันกับพฤติกรรมประชาธิปไตยอยู่หลายท่านดังต่อไปนี้

3.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

มาเซียลัส (Massialas,1969:105) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี และ กระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง ผลการศึกษาพบว่า มีปัจจัยหลายอย่างที่มีบทบาทต่อการฝึกอบรมความเป็นพลเมืองดี และความเข้าใจทางการเมือง หนึ่งในหลายปัจจัยที่สำคัญนั้นก็คือบทบาทของความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ส่งผลต่อนักเรียน ซึ่งได้ผลสรุปของบทบาทครอบครัวพบว่า ในความสัมพันธ์ของครอบครัวมีความสำคัญอย่างมากต่อการเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยให้กับเด็ก บรรยากาศของการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่เต็มไปด้วยกฎระเบียบที่เคร่งครัด ไม่มีความเป็นประชาธิปไตยในการปกครองแล้ว จะมีผลสืบเนื่องถึงความไม่พอใจ และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเมือง

3.2.2 งานวิจัยในประเทศ

บัณฑิตา ศักดิ์อุตม (2523) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูกับความมีวินัยในตนเองตามการรับรู้ของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 265 คน เป็นชาย 128 คน หญิง 137 คน ของโรงเรียนในกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูเด็ก 3 แบบคือ แบบประชาธิปไตย แบบเข้มงวดกวดขัน และแบบปล่อยปละละเลย แบบวัดความมีวินัยในตนเอง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีวินัยในตนเองมากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันและแบบปล่อยปละละเลย และนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันมีวินัยในตนเองมากกว่านักเรียนที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยและในการอบรมเลี้ยงดู

กุลวรรณ วิทยาวงศรุจิ (2526) ได้ศึกษาหาความสัมพันธ์ของสัมพันธภาพในครอบครัว และการปรับตัวของวัยรุ่นที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย จำนวน 499 คน จากการศึกษาวิจัยผลปรากฏว่าสัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางต่อการมีพฤติกรรมปรับตัวและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อสังคม โดยได้อธิบายว่า เด็กวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดีจะมีการปรับตัวดี มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อสังคม แต่ถ้าเด็กมีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดีก็จะมีการปรับตัวไม่ดีไปด้วย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสภาพในครอบครัวที่อบอุ่น และมีบุคคลในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้เด็กมีการปรับตัวเข้ากับสังคมได้ ไม่ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่อรูปแบบการปกครองของสังคม

พัชรา พันธุ์พัฒนกุล (2527) ได้ศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบความสำนึกในบทบาทของตนเองและสัมพันธภาพภายในครอบครัวของนักเรียนวัยรุ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครและจังหวัดพะเยา ซึ่งจากการศึกษาตัวแปรทางด้านการศึกษาให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ผลที่ได้พบว่านักเรียนที่กำลังศึกษาทั้งมัธยมศึกษาตอนต้น

และตอนปลายที่มีการให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนในระดับสูง จะมีสัมพันธภาพในครอบครัว สูงกว่านักเรียนที่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนในระดับต่ำ

ยิ่งยง ยุทธศักดิ์ (2539) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่มีลักษณะครอบครัวและสัมพันธภาพในครอบครัวต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมที่พึงประสงค์และพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กที่อยู่ในครอบครัวแตกแยก กับเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่สมบูรณ์ ว่าลักษณะสัมพันธภาพในครอบครัวของเด็กทั้ง 2 กลุ่มนั้นมีส่วนสัมพันธ์กันกับลักษณะพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์อย่างไร สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ในเขตอำเภอปากเกร็ด และอำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี ในสังกัดการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี ปีการศึกษา 2538 จำนวน 200 คน ซึ่งผลการวิจัยนั้นพบว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพดี มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เช่น พฤติกรรมการช่วยเหลือ ความร่วมมือ ความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น มากกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีสัมพันธภาพไม่ดี

จากงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่ได้นำมากล่าวมาข้างต้นนั้นสรุปได้ว่า หากสัมพันธภาพในครอบครัวนั้นมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวแล้ว ก็ย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสมาชิกแต่ละคนด้วย ซึ่งพฤติกรรมประชาธิปไตยก็เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อรูปแบบการปกครองประชาธิปไตยของประเทศไทย ดังนั้นสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวจึงน่าจะส่งผลต่อการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยของสมาชิกในครอบครัวด้วย จึงเป็นที่มาของการตั้งสมมติฐานการวิจัยในครั้งนี้ว่า "นักเรียนที่มีสัมพันธกับพ่อแม่อยู่ในระดับสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับนักเรียนอยู่ในระดับต่ำ"

3.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู และพฤติกรรมประชาธิปไตย

ในกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณค่าที่แท้จริงนั้น จำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจ และความสัมพันธที่ดีระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ซึ่งครูจะเป็นผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของนักเรียนในทุก ๆ ระดับ

3.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2537) ได้กล่าวถึงลักษณะของความเป็นครูว่า โดยทั่วไปแล้วนั้นครูจะมีภาพคาดหวังในบทบาทหน้าที่และลักษณะส่วนบุคคลว่าต้องเป็นคนที่ดี ต้องมีความเป็นครู แต่สิ่งพิเศษที่นอกเหนือจากนี้ก็คือ การมีความเมตตา มีความพอใจที่จะพัฒนาคน และมีความสมถะ ซึ่งจิตใจที่ให้ จิตใจที่อยากพัฒนา อยากแก้ไขสังคม อยากทำให้คนอื่นก้าวหน้า มีความสำเร็จในชีวิตและรักชีวิตที่เรียบง่าย มัธยัสถ์ ไม่หวังร่ำรวย และมีความภูมิใจอย่างสุขสันต์ต่อ

อุดมการณ์ของความเป็นครู สิ่งเหล่านี้จะหล่อหลอมความผูกพันและความมั่นคงทางจิตใจ ให้กับเด็ก โดยผ่านความคุ้นเคยกันจากการเรียนการสอนที่มีกันมาอย่างต่อเนื่อง

ประทีป อึ้งทรงธรรม (2542) ได้แสดงทรรศนะต่อความสัมพันธ์ของการเป็นครูผู้มีบทบาทหน้าที่สอนสั่งและให้ความรู้แก่นักเรียนไว้ว่า การเรียนการสอนนักเรียนนั้นต้องไม่เพียงแต่สอนและให้ความรู้แก่นักเรียนภายในห้องเรียนหรือโรงเรียนได้เพียงอย่างเดียว แต่ครูต้องพร้อมที่จะเป็นผู้พลีร่างกายแรงใจต่อการมอบเนื้อหาความรู้ทั้งในและนอกบทเรียนในต่างสถานที่ได้อีกด้วย ประสบการณ์ตรงจากพื้นที่ (สลัม) ที่ได้เข้าไปบุกเบิกต่อการเปลี่ยนรูปแบบทางความคิดที่เป็นอุปสรรคต่อการให้ความสำคัญทางการศึกษานั้น ทำให้เกิดภาพที่ชัดเจนต่อความเข้าใจในสิ่งที่เรียกว่าความรักต่อหน้าที่ เป็นการรักที่จะให้และเด็กเองก็รักที่จะรับในความรู้สึกที่จะถ่ายทอดตัวความรู้ไปยังพวกเขาด้วยเช่นกัน

นักการศึกษาหลายท่าน ได้ทำการศึกษาในเรื่องของรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ ระหว่างครู และ นักเรียนไว้มากมาย เช่น สไตส์ และดอร์ซี (Stiles and Dorsey , 1950) ได้แบ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนเป็น 2 แบบคือแบบอัตตาริปไตย ครูจะเป็นผู้สั่งการทุกอย่าง เด็กจะต้องเชื่อฟังโดยไม่มีข้อโต้แย้ง ครูจะใช้กฎเกณฑ์ตามที่ตนพอใจและบังคับให้นักเรียนปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและแบบประชาธิปไตย ครูจะสร้างสถานการณ์ให้เด็กมีส่วนร่วมในการวางแผน และร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมในชั้นเรียน ครูยอมรับในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก ครูทำตัวเป็นที่ปรึกษาของนักเรียน ความสัมพันธ์แบบอัตตาริปไตย พบว่า นักเรียนจะมีบุคลิกแบบตัวใครตัวมัน ไม่รู้จักอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม สนใจเฉพาะบทเรียน โดยไม่คำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ส่วนแบบประชาธิปไตยพบว่านักเรียนมีลักษณะเป็นตัวของตัวเองมีความเชื่อมั่นและให้ความร่วมมือกับหมู่คณะ

คุณค่าของสัมพันธภาพระหว่างครูและนักเรียน หากไม่ได้พิจารณาอย่างละเอียดแล้ว ก็อาจถูกมองข้ามในความสำเร็จ สิ่งนี้อาจมาจากความคิดที่เรามักจะคิดกันว่าครูมีหน้าที่สอนนักเรียนมีหน้าที่รับความรู้ แต่สิ่งที่โยงโยให้เกิดคุณค่าที่แท้จริงในกระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างตัวครูและนักเรียนนั้นก็คือ สัมพันธภาพ ดังนั้นเราคงต้องดูจากบริบทแวดล้อม ว่ามีอิทธิพลที่เอื้อต่อการสนับสนุน หรือ ทำลาย สัมพันธภาพระหว่างครูและนักเรียนกันอย่างไร จะได้หาวิธีแก้ไขปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และพัฒนาเพื่อให้เกิดคุณประโยชน์สูงสุด

3.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างครูและนักเรียน

ในกระบวนการเรียนการสอนในชั้นเรียนนั้น ปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียนจะเป็นอีกหนึ่งตัวชี้วัดในด้านของคุณภาพทางการศึกษาที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนได้ จึงมีผู้ทำการศึกษาวิจัยว่าการมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูและนักเรียนนั้นจะเป็นตัวแปรที่สำคัญต่อการมีพฤติกรรม

ประชาธิปไตยของนักเรียนหรือไม่ ซึ่งงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่ได้ทำการศึกษาในแนวคิดดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

3.2.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

โลปส์ (Lopes. 1976) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "An Examination of the Relationship between Students' Perception of School Power Structure, Students' Internal-External Locus of Control and Students' Approval of Democratic Values in Seven High Schools in Connecticut" โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้เด็กนักเรียนมีค่านิยมประชาธิปไตยที่ถูกต้อง ซึ่งจากการศึกษาที่เน้นถึงความแตกต่างของความสัมพันธ์ของการสอนของครูในโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งผลปรากฏว่านักเรียนที่ถูกวิจัยในครั้งนี้มีมารยอมรับในค่านิยมและคุณค่าของประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน

ไวท์ (White.1977) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Study of Democratic Sociopolitical Values among High School Students in an Urban Setting" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะทราบว่าเยาวชนอเมริกันยอมรับนับถือในค่านิยมประชาธิปไตยจากปัจจัยในเรื่องของการได้รับการสอนสังคมศึกษาของครูหรือไม่ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ในกิจกรรมที่เป็นกระบวนการเรียนการสอนสังคมศึกษานั้นมีส่วนทำให้เยาวชนอเมริกันนั้นมีค่านิยมประชาธิปไตย

ลูวิส (Lewis. 1989) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Relationship Between Teachers and Students Regarding the Fundamental Attitudes and Values of Democracy" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมและทัศนคติที่เป็นส่วนเกี่ยวข้องมาจากสัมพันธภาพของครูและนักเรียนในด้านของภาวะการเป็นพลเรือน ซึ่งผลการวิจัยพบว่าทั้งสองกลุ่มเห็นว่าสิทธิในการออกเสียงเป็นสิทธิพิเศษ และมีความคิดเห็นตรงกันว่าครูมีบทบาทหน้าที่ในการสอนหลักประชาธิปไตยและประวัติศาสตร์อเมริกันในทุกระดับชั้น

3.2.2.2 งานวิจัยในประเทศ

พรเนตร ศรีทอง (2536) ได้ทำการศึกษาความรู้และบทบาทของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้านของภาคใต้พบว่า โดยภาพรวมนั้น ครูประถมศึกษา มีบทบาทในการเผยแพร่และสอนหลักประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน ในด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้าน และกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ในระดับปานกลาง และครูประถมศึกษาส่วนใหญ่ก็มีบทบาทในการส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้วย

ตรีพินิจ พินิจมนตรี (2537) ได้ศึกษา "ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ" ผลการวิจัยพบว่า การใช้กระบวนการกลุ่มในกิจกรรมการเรียนการสอนมีผลทำให้นักเรียนมีพฤติกรรม

ประชาธิปไตยในระดับสูง ซึ่งมโนทัศน์ประชาธิปไตย และการใช้กระบวนการกลุ่มในกิจกรรมการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน โดยการใช้กระบวนการกลุ่มในกิจกรรมการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนมากเป็นอันดับ 1

ศรัณยา สุริยวงษ์ (2540 : 78) ได้ศึกษา “ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนกับพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก และความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน กับพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนมีความสัมพันธ์กัน อยู่ในระดับปานกลางทั้งภาพรวมและรายด้าน

เยาวลักษณ์ อักษร (2544) ได้ทำการศึกษาบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะ ประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียน ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างของครู ผลการวิจัยพบว่าครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบการร่วมทำกิจกรรมทางการศึกษาภายในห้องเรียน โดยเน้นให้นักเรียนร่วมมือปฏิบัติและทำงานกันเป็นกลุ่ม และลักษณะของครูสังคมศึกษาในการเป็นแบบอย่างให้แก่ นักเรียนก็คือ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ใจกว้างและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย ร่วมกิจกรรมภายในโรงเรียนและยึดมั่นศรัทธาในระบอบประชาธิปไตย

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพในโรงเรียนระหว่างครูและนักเรียน จะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนที่เป็นกิจกรรมทางการศึกษาในชั้นเรียนระหว่างครูและนักเรียนนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน เนื่องจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน และผู้เรียนนั้นจะมีการสอดแทรกและถ่ายทอดในลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยให้แก่กัน เป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกันในบทบาทและหน้าที่ในกรอบของวิถีประชาธิปไตย ดังนั้นจึงอาจตั้งสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ได้ คือ “นักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับครูประจำชั้นอยู่ในระดับสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับครูประจำชั้นอยู่ในระดับต่ำ”

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ พฤติกรรม ประชาธิปไตย

4.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

สิ่งหนึ่งที่จะเป็นดัชนีชี้ถึงประสิทธิภาพการบริหารของสถานศึกษานั้น ๆ ก็คือ ภาพรวมของ

เรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนของโรงเรียนนั้น ๆ และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าโรงเรียนเป็นสถานที่สำคัญยิ่ง ในการอบรมสั่งสอนแนะนำเด็กนักเรียนให้เจริญเติบโตก้าวหน้าเพื่อเป็นกำลังของประเทศไทย

ในฐานะที่เป็นชาติที่มีการปกครองในระบบประชาธิปไตยนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการปลูกฝังเรื่องระเบียบวินัย ความสามัคคี และ ความรักชาติ ซึ่งเครื่องมือที่สำคัญที่จะสร้างสิ่งเหล่านี้ก็คือการให้การศึกษาแก่เด็ก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก็จะเป็นตัวหนึ่งที่จะบอกได้ถึงความตั้งใจในการศึกษาที่ให้แก่พวกเขา

4.1.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ชวาล แพรัตกุล (2516 :15) สรุปสัมฤทธิ์ผลการเรียนไว้ว่า หมายถึง "ความสำเร็จในด้านความรู้ทักษะและสมรรถภาพด้านต่าง ๆ ของสมอง ผลสัมฤทธิ์การเรียนควรจะประกอบด้วยสิ่งสำคัญอย่างน้อยสามสิ่ง คือ ความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพสมองในด้านต่าง ๆ"

จรินทร์ ธานีรัตน์ (2516 : 6) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์การเรียนไว้ว่า หมายถึง "ความสำเร็จที่ได้รับจากความรู้ ความสามารถหรือทักษะ หรือหมายถึงผลงานการเรียนการสอน หรือผลงานที่เด็กได้จากการประกอบกิจกรรมส่วนนั้น ๆ ก็ได้"

กองวิจัยทางการศึกษา (2521 : 11) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์การเรียนไว้ว่า หมายถึง "ความสำเร็จ หรือความสามารถในการกระทำใด ๆ ที่จะต้องอาศัยทักษะ หรือมีฉะนั้นก็ต้องอาศัยความรู้ในวิชาหนึ่งวิชาใดโดยเฉพาะ"

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 (2530 : 810) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ไว้ว่า หมายถึง "ความสำเร็จ"

พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พุทธศักราช 2530 (2530 : 529) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ไว้ว่า หมายถึง "ผลสำเร็จ"

จาก Dictionary of Education ของ กูด (Good. 1973 : 6) ได้ให้ความหมายของคำว่าผลสัมฤทธิ์การเรียนไว้ว่า หมายถึง "ความรู้ หรือการพัฒนาทักษะทางการเรียน ซึ่งโดยปกติพิจารณาจากคะแนนสอบที่กำหนดให้ หรือคะแนนที่ได้จากงานที่ครูมอบหมายให้ หรือทั้งสองอย่าง"

สเปนซ์ (Spence. 1983 : 9) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์การเรียนไว้ว่า "ความสำเร็จจากพฤติกรรมในการทำงานของบุคคล โดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์ที่วางไว้ หรือจากความฉลาดของบุคคลนั้น"

4.1.2 องค์ประกอบของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ฮาวิกเฮิร์สท และ นิวกาเทน (Harvighurst and Neugarten. 1969 : 159) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่เป็นตัวตัดสินระดับผลสัมฤทธิ์การเรียนว่า ประกอบด้วย 4 ประการคือ

1. ความสามารถที่ติดตัวมาแต่กำเนิด
2. ชีวิตและการอบรมในครอบครัว
3. ประสิทธิภาพของโรงเรียน
4. ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง หรือ ระดับความมุ่งหวังในอนาคต

จากทั้งความหมายและองค์ประกอบของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่กล่าวมาแล้วนั้น จึงพอจะสรุปได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ ผลลัพธ์แห่งความสำเร็จ หรือ ความรู้ที่ได้พัฒนาขึ้น จากการเรียนจนแสดงให้เห็นถึงความสามารถทางด้านวิชาการต่าง ๆ ซึ่งก็ประกอบกันขึ้นจากความมุ่งหวังต่ออนาคตของบุคคล ทักษะ ความรู้ และความสามารถของบุคคลก็เป็นตัวกำหนดและผลักดันต่อความตั้งใจ ตลอดจนประสิทธิภาพของโรงเรียน และ เรื่องของการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัวนั้นก็มี ส่วนในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

หลังจากสงครามเย็นยุติลงเมื่อ ค.ศ.1989 ก็เริ่มที่จะเห็นประชาชนเรียกร้องในปัจจุบันขั้นพื้นฐาน ซึ่งการเรียกร้องในสิทธิ์ในการได้รับการศึกษานั้นก็เป็นตัวอย่างหนึ่งที่สำคัญที่ประชาชนได้แสดงออกให้เห็นถึงความตั้งใจต่อการพัฒนาศักยภาพของชีวิต และก็มีความเป็นไปได้อย่างยิ่งที่จะเห็นในความสำเร็จของพวกเขาเหล่านั้น หากมีโอกาสทางการศึกษาที่ดีได้ยื่นเสนอให้ การเรียกร้องในสิทธิ์เช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ประชาธิปไตยยังคงอยู่ในความรู้สึกของทุกคน ตามความเข้าใจที่ตรงกันว่า "มนุษย์ทุกคนควรจะได้รับสิทธิและโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียมกัน"

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กับ พฤติกรรมประชาธิปไตย

จากการศึกษาพบว่า มีผู้ที่สนใจทำการศึกษาดัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพฤติกรรมประชาธิปไตยดังต่อไปนี้

4.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

สทีเกิล (บุชรา ชานนท์. 2533 ; อ้างอิงจาก Spiegel. 1965) ได้ทำการศึกษาในเรื่องของการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมของนักเรียนที่ล้มเหลวในการเรียน ซึ่งเด็กนักเรียนเหล่านี้จะมีลักษณะปฏิเสธและต่อต้านกฎเกณฑ์ของสังคม เขาจะทำในสิ่งที่ตรงข้ามกับคนทั่วไปเกือบทั้งหมด จะมีพฤติกรรมที่ขัดต่อความสงบสุขของผู้อื่น เนื่องจากพวกเขามักจะมีความขุ่นข้องเคืองใจอยู่เสมอ มีลักษณะต่อต้านอำนาจและปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามกฎระเบียบ ไม่มีความเป็นมิตร และมีความเคียดแค้น ขอบฝ่าฝืนกฎหมาย และระเบียบของสังคม

4.2.2 งานวิจัยในประเทศ

อรพินท์ นาคประดิษฐ์ (2518) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมแห่งพลเมืองดี และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในจังหวัด

ยะลา ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีคุณธรรมแห่งพลเมืองดีมากกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

พีระพงษ์ ศรีเหนียง (2524) ที่ได้ศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านพุ่มวง พบว่า นักเรียนกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

สมพงษ์ พวงคำ (2528) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยวิชาการกระบวนกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนตามปกติ ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนด้วยกระบวนกรกลุ่มสัมพันธ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยแตกต่างกัน

ปรียาวรรณ ทุมโฆษิต (2532) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคม และทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนเทคนิคควีซี กับการสอนตามคู่มือการสอนของหน่วยศึกษานิเทศน์ กรมสามัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม และทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของกลุ่มทดลองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แต่กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บุญลือ เพชรดอน (2537) ได้ศึกษา "การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความเป็นประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่สอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนปกติ" ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้วิธีสอนตามปกติ

ดุสิต โคนสันเทียะ (2538) ได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตหน่วยการเมืองการปกครอง และทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลองกับการสอนปกติ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2536 โรงเรียนชุมชนบ้านหนองไช่น้ำ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 49 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากรายงานการวิจัยทั้งในและต่างประเทศนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่นำมาเสนอในงาน วิจัยครั้งนี้ และพอที่จะสรุปได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับพฤติกรรมประชาธิปไตยนั้นมีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน อาจเป็นไปได้ที่ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กนักเรียนนั้นส่วนสำคัญน่าจะมาจากการมีพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร มีความตั้งใจ ใฝ่ดี รักการเรียนรู้ ซึ่งถ้าเด็กนักเรียนมีพฤติกรรมโดยรวมที่เป็นพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้านคือ คารวธรรม สามีคิธรรม และปัญญาธรรมแล้ว ย่อมจะส่งเสริมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง และสามารถนำมาตั้งเป็นสมมติฐานได้ดังนี้ “นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ”

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ เพศ และ พฤติกรรมประชาธิปไตย

5.1 การศึกษาตัวแปรเพศของนักเรียน

สภาพความเป็นจริงของปัญหาความเท่าเทียมกันระหว่างเพศชายและเพศหญิงในปัจจุบันนั้นถูกกล่าวขานกันมากถึงสิ่งที่จะมาตัดสินว่าอะไรคือมาตรฐานของความเป็นธรรมระหว่างเพศทั้งสอง ในสมัยก่อนนั้น รูปแบบของการเลี้ยงดูเด็กชายหญิงมีความแตกต่างกันในเรื่องของความคาดหวังต่อบทบาทและหน้าที่เมื่อพวกเขาโตขึ้น สังคมมักคาดหวังว่าผู้ชายนั้นโตขึ้นมาหาเลี้ยงครอบครัว มีความก้าวหน้าในอาชีพการงาน ส่วนผู้หญิงนั้นสังคมมักคาดหวังให้รับบทเป็นช่างทำหลัง ซึ่งมีหน้าที่คอยดูแลบ้าน ปรนนิบัติผู้เป็นสามี และเลี้ยงดูบุตร

อรรถัย หรุเจริญพานิช (2544) เปิดประเด็นในเรื่องของความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ ให้ความแตกต่างระหว่างชายกับหญิงทางชีวภาพเป็นเรื่องที่ชัดเจน และมีโครงสร้างที่เป็นหลักฐานเพียงพอที่จะรับรู้ถึงความเหมาะสมทางบทบาทของหน้าที่การงานตามสรีระทางชีววิทยา แต่ถึงแม้ปัจจัยทางชีวภาพจะเป็นตัวกำหนดความแตกต่างระหว่างผู้ชายและผู้หญิงก็จริง แต่ไม่สำคัญไปกว่าการที่สังคมให้ความหมายหรือให้คุณค่าของความแตกต่างนั้น สังคมจึงเป็นตัวกำหนดที่สำคัญซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมและการปฏิบัติที่สืบเนื่องต่อกันมา สังคมยกย่องและให้คุณค่าในความแข็งแกร่งและการเป็นผู้นำของผู้ชายยกย่องบทบาทและกิจกรรมภายนอกบ้านให้มีคุณค่าเหนือกว่าบทบาทหรือกิจกรรมภายในบ้านของผู้หญิง การให้คุณค่าที่แตกต่างของสังคม ก่อให้เกิดกฎระเบียบทางสังคมที่ช่วยเสริมระบบสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ และเปิดโอกาสให้ผู้ชายได้แสดงบทบาทผู้นำเรื่อยมาตราบจนทุกวันนี้

ศศิตา บุตรวัฒน์ (2544) ได้ถ่ายทอดถึงความรู้สึกต่อความเท่าเทียมกันของชายและหญิง ซึ่งกล่าวไว้ว่าสตรีและบุรุษต่างเป็นฉายาของพระเป็นเจ้าที่มีสติปัญญา มีน้ำใจอิสระ ในความเป็นบุคคลนี้มีคุณค่าแห่งพลังสร้างสรรค์และมีความสัมพันธ์ในมิติต่าง ๆ ทั้งในมิติเศรษฐกิจ มิติการตัดสินใจ และมิติความสัมพันธ์ทางสังคม แม้ในความแตกต่างทางเพศ โลกกำหนดบทบาทแม่และเมีย

ให้กับสตรี และกำหนดบทบาทพ่อและสามีให้กับบุรุษ อันเป็นบทบาทที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้นับตั้งแต่ปฐมกาลก็จริง แต่บทบาทในการทำงานและโอกาสต่าง ๆ ทางสังคมย่อมสามารถเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมของยุคสมัย

แต่เดิมก่อนที่การศึกษาจะพัฒนามาเป็นระบบที่มีแบบแผนดังเช่นปัจจุบัน เป็นการศึกษาที่ปล่อยเสรีให้เป็นไปตามความสมัครใจของแต่ละบุคคล แต่ในการสอนนั้นจะไม่มีหลักสูตร หรือประมวลการสอน ในทางตะวันตกนั้นมักอยู่ในลักษณะของสำนักวิชา สำหรับของไทยก็มีวัดเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา อย่างไรก็ตามสิ่งที่มีความคล้ายคลึงกันก็คือ ในอดีตที่ผ่านมาโอกาสทางการศึกษาเปิดให้แก่เด็กชายเท่านั้น ผู้หญิงจึงไม่ได้รับการสนับสนุนให้เรียนหนังสือ เพราะถือว่าไม่มีความจำเป็น

ปราณี ฐิติวัฒนา (2517 : 30) กล่าวว่า ในสังคมตะวันออกถือว่าผู้ชายมีลักษณะเป็นผู้นำเป็นผู้ที่มีลักษณะก้าวร้าว พึ่งตนเอง และตรงไปตรงมา เป็นผู้คุ้มครองความปลอดภัยแก่สตรี เด็กและคนชรา เป็นผู้ที่กำลังหาญ และเสียสละแก่ผู้อื่น ขณะที่คาดหวังให้ผู้หญิงเป็นผู้ที่มีศีลธรรมและคุณธรรมสูง และเป็นผู้ที่เชื่อฟังและโอนอ่อนผ่อนตามมากกว่าผู้ชาย และการพัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์เองก็เคยถูกคาดหวังว่าจะสร้างความเท่าเทียมกันทางโอกาส แต่ในความเป็นจริงประชาชนส่วนใหญ่ของโลกไม่สามารถเชื่อมต่อกับความเจริญในความหมายนี้ได้ และไม่อาจจะเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ไหลเคลื่อนอย่างรวดเร็วได้ ผู้ที่อ่านข้อมูลกว่าจึงขาดข้อมูลในการเลือกและตัดสินใจ ด้วยปัญหาโครงสร้างสังคมที่พัฒนาตามไม่ทันโลกาภิวัตน์ ความด้อยโอกาสทางข้อมูลอยู่แล้ว หากต้องอยู่ตามลำพังก็เท่ากับบีบให้ผู้ด้อยโอกาสใช้เวลาคิดแก้ปัญหาของตนสั้นขึ้น ผลลัพธ์ก็คือ ผู้หญิงส่วนใหญ่ก็ต้องออกไปมีชีวิตรอดอยู่ตามชายขอบสังคมเร็วขึ้น

ในสังคมวัฒนธรรมเอเชียได้กำหนดประเภทงานให้กับชาย - หญิง โดยอาศัยค่านิยมทางเพศ โดยเฉพาะในสังคมไทยมักถูกมองข้ามศักยภาพ และมีขีดจำกัดไปซึ่งมีผลให้สตรีขาดโอกาสการเลื่อนตำแหน่ง ตลอดจนขาดโอกาสพัฒนาคุณภาพฝีมือในอาชีพงาน ยังมีอุปสรรคอีด้านหนึ่งคือทัศนคติที่มองว่าแรงงานสตรีเต็มไปด้วยปัญหาที่สังคมต้องคอยดูแล อาทิปัญหาความปลอดภัยทางเพศ ปัญหาครอบครัว งานประเภทยังจำกัดสถานภาพของสตรี ทำให้สตรีถูกปฏิเสธรับเข้าทำงาน โดยเฉพาะกฎหมายแรงงานที่กำหนดให้สตรีลาคลอดได้ 90 วัน ตัวอย่างนี้เป็นคำอธิบายว่า ทำไมหลายโอกาสที่เดียวที่อุปสรรคและการเลือกปฏิบัติของสตรีคือเส้นเดียวกัน

กระบวนการสำคัญที่จะนำประเทศมาสู่ความเจริญทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยีและสังคม ย่อมต้องอาศัยการศึกษามาเป็นเครื่องมือที่สำคัญเพื่อก้าวสู่ถนนสายการทำงาน สร้างจังหวะชีวิตและงานให้ประสบความสำเร็จ แต่โอกาสทางการศึกษาก็ยังเป็นปัญหาสำคัญของสตรีไทยอยู่ ค่านิยมของครอบครัวที่ว่าการศึกษาไม่จำเป็นสำหรับลูกผู้หญิงยังมีอยู่ในมุมต่าง ๆ ของสังคม

เรามักจะพบว่าการศึกษาสำหรับสตรีในอดีตนั้นมักจะเป็นในรูปแบบของการฝึกอบรมและศึกษาจากภายในครอบครัว โอกาสของสตรีที่จะได้รับการศึกษาในสถาบันการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่ถูกจำกัด ซึ่งในสังคมไทยเรานั้น ยังคงมีความเหลื่อมล้ำกันระหว่างสิทธิและเสรีภาพของชาย และ หญิง ถึงแม้ทุกวันนี้กระแสในสังคมจะกล่าวกันว่าหญิง และ ชายนั้นมีความเท่าเทียมกันแล้วในทุก ๆ ด้าน แต่เบื้องลึกภายในจิตใจนั้นก็ยังคงมีสิ่งที่ติดมากับอดีตต่อวัฒนธรรมและค่านิยมในเรื่องของบทบาทหน้าที่และความสำคัญในเรื่องเพศ

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรเพศ และ พฤติกรรมประชาธิปไตย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรเพศ และพฤติกรรมประชาธิปไตยนั้น พบผู้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปรข้างต้นดังต่อไปนี้

5.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

มาเซียลัส (Massialas. 1969) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี และ กระบวนการ สังคมปริกิตทางการเมือง ผลของการศึกษาพบว่า มีปัจจัยหลายอย่างที่มีบทบาทต่อการฝึกอบรมความเป็นพลเมืองดี และความเข้าใจทางการเมือง ซึ่งได้แก่ บทบาทของครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน หนังสือ ตำรา และตัวแปรอื่น ๆ ที่มีผลต่อนักเรียน สำหรับบทบาทในด้านเพศนั้นพบว่าเพศชายสามารถเรียนการเมืองได้เร็วและมากกว่าเพศหญิง และเพศชายจะรับรู้เรื่องการเมืองในลักษณะของสถาบันได้มากกว่าเพศหญิงอีกด้วย

5.2.2 งานวิจัยในประเทศ

ไกรวุธ จิระบุตร (2520) ได้ศึกษาทัศนคติทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทยพบว่า นิสิตนักศึกษาชายส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองและการปกครองมากกว่านิสิตนักศึกษาหญิง

นเรศ ปิยะพันธุ์ (2524) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาค่านิยมทางการเมืองของครูผู้สอน นักศึกษาผู้ใหญ่พบว่า เพศมีอิทธิพลทำให้ค่านิยมทางการเมืองของครูผู้สอนนักศึกษาผู้ใหญ่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยครูชายมีแนวโน้มมีค่านิยมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยสูง

เด่น พลวิเศษ (2524) ได้ศึกษาบุคลิกภาพทางการเมืองของอาจารย์กับนักศึกษาของวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พบว่าเพศชายมีบุคลิกภาพทางการเมืองโน้มเอียงไปในทางสนับสนุนระบอบประชาธิปไตยมากกว่าเพศหญิง ในทางตรงกันข้ามเพศหญิงมีบุคลิกภาพทางการเมืองโน้มเอียงไปในทางสนับสนุนระบอบเผด็จการมากกว่าเพศชาย

จากการศึกษาผลงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศจะพบว่าเพศชายมีลักษณะค่อนข้างเด่นชัดที่แสดงได้ถึงการรับรู้ เข้าใจ และปฏิบัติในรูปแบบประชาธิปไตย และในความสัมพันธ์ของ ปัจจัยเรื่องเพศ และ พฤติกรรมประชาธิปไตย โดยส่วนใหญ่แล้ว เพศชายจะมีบทบาทต่อความเป็นประชาธิปไตยสูงกว่าเพศหญิง ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าเพศนั้นมีความสัมพันธ์ต่อการมีพฤติกรรมประชาธิปไตย และนำมาตั้งเป็นสมมติฐานได้ดังนี้ “นักเรียนเพศชาย มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนเพศหญิง”

6. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ อายุ และ พฤติกรรมประชาธิปไตย

พฤติกรรมประชาธิปไตยนั้นมีความสำคัญต่อทุกช่วงชีวิตของมนุษย์ เพราะในแต่ละขั้นของช่วงชีวิตของมนุษย์นั้นมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันนับแต่วัยแรกเกิดจนถึงวัยสูงอายุ พื้นฐานของช่วงอายุหนึ่งจึงมีผลต่อการพัฒนาในการดำเนินชีวิตขั้นต่อ ๆ ไป

6.1 ความเกี่ยวข้องระหว่างอายุของบุคคลกับความเป็นประชาธิปไตย

กลิน ฮอร์ทอนเนียม (2534) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับประชาธิปไตยของประเทศไทยเราไว้ดังนี้ “การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งถือว่าเป็นระบอบการปกครองที่เหมาะสมกับมนุษยชาติมากที่สุด ที่ทำให้คนอยู่ด้วยกันอย่างร่มเย็นเป็นสุขและทำให้ประเทศชาติมีการพัฒนาก้าวหน้าได้มากที่สุดนั้น มีรูปแบบการปกครองมาตั้งแต่ปี 2475 ซึ่งในปัจจุบันวันนี้ได้ผ่านพ้นล่วงมานานแล้ว ประชาธิปไตยก็ควรจะมีการพัฒนาที่ดีไปตามยุคตามสมัย แต่ความเป็นจริงการพัฒนาประชาธิปไตยของบ้านเรานั้นกลับดูเหมือนจะถอยหลังไปด้วยซ้ำ”

ไม่มีความเด่นชัดที่บอกได้ว่าการสืบทอดแห่งคุณลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยจากรุ่นสู่รุ่น จึงไม่มีสิ่งใดที่จะมาสนับสนุนได้เช่นกันว่า ประชาธิปไตยของประเทศเรานั้นมีการพัฒนาเรื่อยมา กลิน ฮอร์ทอนเนียม (2534) ยังกล่าวไว้ว่าสาเหตุส่วนใหญ่ก็คงเกิดจากประชาชนคนในประเทศยังขาดสำนึกวิถีชีวิตประชาธิปไตย หรือเรียกว่ายังไม่เข้าใจถึงแก่นของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง ป. มหาพันธ์ (2544 : 24) กล่าวว่าระบบการเคารพนับถือกันตามผู้ที่มีวัยวุฒิสูงก็คือ ผู้ที่มีอายุมากหรือคนแก่ หรือผู้อาวุโสนั่นเอง คนไทยเราได้รับการอบรมสั่งสอนมาแต่ไหนแต่ไรว่าให้นับถือผู้ใหญ่เพราะผู้ใหญ่เกิดมาก่อน อาน้ำร้อนมาก่อน ได้รู้ได้เห็นอะไรมามาก มีประสบการณ์ในเรื่องต่าง ๆ มากกว่า ซึ่งจุดนี้เป็นอุปสรรคอย่างมากต่อวิถีชีวิตของประชาธิปไตย การปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะเหตุว่าหลักการของประชาธิปไตยอยู่ที่สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค การนำเอาค่านิยมดังกล่าวไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้อง ทำให้กระบวนการของประชาธิปไตยนั้นล้มเหลว เราจึงควรหันมาใช้วัฒนธรรมในการยอมรับนับถือผู้ที่มีอายุในลักษณะที่เหมาะสม

ป. มหาจันทร์ (2544 : 65) ยังได้สรุปถึงงานวิจัยส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงดู ว่าในตลอดช่วงระยะเวลาของพัฒนาการของเด็ก นับแต่วัยทารกจนถึงวัยที่เติบโต เด็กจะต้องได้รับการสนับสนุนการส่งเสริมพัฒนาการ ด้วยการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาในช่วงต่าง ๆ อย่างไรก็ตามการอบรมเลี้ยงดูในระยะต้นของชีวิตก็มีความสำคัญไม่น้อย เพราะถือว่าเป็นรากฐานของการพัฒนาในขั้นต่อไป ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูในระยะต้น ๆ บิดามารดา หรือผู้ปกครองจะต้องให้ความรัก ความอบอุ่นแก่เด็กเป็นสำคัญ เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้นก็จำเป็นต้องได้รับสิ่งแวดล้อมที่จะสร้างเสริมพัฒนาการของเด็กให้กว้างขวางออกไป สภาพแวดล้อมภายในบ้านก็ดี วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ดี ตลอดจนทัศนคติของบิดามารดาที่มีต่อเด็กก็ดี มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของเด็กเป็นอันมาก วิธีการที่บิดามารดาปฏิบัติต่อเด็กมีส่วนเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กโดยตรง

ในสถานศึกษานั้นมีตัวแปรอีกตัวหนึ่งที่เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กนักเรียนก็คือ อายุของครู เพราะพัฒนาการที่เป็นภารกิจงานหลักของแต่ละวัยนั้นมีบทบาทและหน้าที่ที่ต้องจัดสรร และปฏิบัติแตกต่างกันออกไป หมายความว่าพื้นฐานทางอารมณ์ สติปัญญา และบุคลิกภาพลักษณะส่วนบุคคลก็จะมีพื้นฐานเป็นไปตามกฎแห่งพัฒนาการด้วยเช่นกัน

เฮสส์ และ ธอร์นีย์ (Hess and Thorny. 1967 : 15) ได้แบ่งขั้นตอนของการเรียนรู้ทางการเมืองไว้ดังนี้

1. ขั้นระบุองค์การทางการเมืองได้ (Identification of Political Objects) เป็นขั้นแรกที่จะเรียนรู้ว่าสถาบันหรือองค์การทางการเมืองต่าง ๆ คืออะไร
2. ขั้นเกิดมีแนวความคิด (Conceptualization) เป็นขั้นที่เด็กเริ่มมีประสบการณ์มากขึ้น เด็กจะเริ่มมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์การทางการเมืองแน่ชัดยิ่งขึ้น
3. ขั้นเข้าใจสาระความเป็นจริง (Subjective Involvement) ในขั้นนี้เด็กจะมีความรู้ความเข้าใจชัดเจนจนเกิดความรู้สึกในแง่บวกหรือแง่ลบต่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองต่าง ๆ เช่น ทราบว่านักการเมืองคนนี้ดีกว่าอีกคนหนึ่งด้วยความมีเหตุผล เป็นต้น
4. ขั้นแสดงกิจกรรมที่ชัดเจน (Overt Activity) เป็นขั้นที่เด็กมีความรู้สึกต้องการมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรง เช่น การวิจารณ์การกระทำของรัฐบาล การสนับสนุนผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง การร่วมประท้วงทางการเมือง เป็นต้น

เฮสส์ และ อีสตัน (Hess and Easton. 1942 : 234) พบว่า โลกทางการเมืองของเด็กนั้นเริ่มก่อตัวเป็นรูปเป็นร่างมาอย่างดีก่อนที่เด็กจะเริ่มเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาเสียด้วยซ้ำ และจะมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วงอายุต่อ ๆ มา

ดอร์สัน และ พรูวิทท์ (Dawson and Prewitt. 1969 : 94) พบว่าเมื่อเด็กเติบโตขึ้น ภาพพจน์ทางการเมืองจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ในช่วงอายุ 7 - 13 ปี เด็กจะรับรู้และเข้าใจ สัญลักษณ์ทางการเมืองที่เป็นนามธรรมและมีความซับซ้อนมากขึ้นได้ โดยเด็กจะรับรู้และเข้าใจสัญลักษณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับตนเองก่อน ในช่วงอายุราว 10 - 11 ปี เด็กจะสามารถเข้าใจต่อสัญลักษณ์ในลักษณะที่เป็นสถาบันและเริ่มให้ความสำคัญกับบทบาทและสถาบันมากกว่าตัวบุคคล สามารถแยกความแตกต่างระหว่างบทบาทหรือสถาบันกับตัวบุคคลได้ เช่น บุคคลที่ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นพื้นฐานในการวางพฤติกรรมประชาธิปไตยให้กับวัยเด็ก เนื่องจากสังคมเล็งเห็นว่าการที่จะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และดำเนินชีวิตไปตามกฎระเบียบของสังคมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้พื้นฐานในพฤติกรรมที่พึงประสงค์มาจากในวัยเด็ก ซึ่งพฤติกรรมประชาธิปไตยก็เป็นสิ่งที่สังคมที่มีการปกครองในระบบประชาธิปไตยนั้นปรารถนา ดังนั้นรากฐานในการที่จะสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยให้กับเด็ก ก็เพื่อให้เด็กได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความเป็นประชาธิปไตยในสังคม

6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรด้านอายุ และพฤติกรรมประชาธิปไตย

ในตัวแปรด้านอายุของบุคคล ที่มีความสัมพันธ์กันกับพฤติกรรมประชาธิปไตยนั้น พบว่ามีหลักฐานของ ผู้สนใจทำการศึกษาวิจัยในตัวแปรดังกล่าวทั้งในและต่างประเทศดังต่อไปนี้

6.2.1 อายุของพ่อแม่

6.2.1.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

ไวท์ (White . 1977) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาว่า วัยรุ่นอเมริกันมีความเชื่อต่อค่านิยมทางการเมืองแบบสังคมประชาธิปไตยเพียงใดและระดับความเชื่อต่อค่านิยมทางการเมืองแบบสังคมประชาธิปไตยได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบในเรื่องของอายุด้วยหรือไม่ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน จำนวน 387 คน ซึ่งสุ่มมาจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนรัฐบาล 2 แห่ง จากโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยในรัฐฟลอริดา 1 แห่ง ซึ่งผลการวิจัยปรากฏว่า เด็กวัยรุ่นอเมริกันมีค่านิยมแบบอนุรักษ์สังคมแบบประชาธิปไตยเป็นส่วนใหญ่ ส่วนตัวแปรทางอายุนั้นมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6.2.1.2 งานวิจัยในประเทศ

สวนา พรพัฒน์กุล (2520) จากสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของเด็กไทย" โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 1,511 คน ประกอบด้วยนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยถือว่านักเรียนแต่ละระดับเป็นตัวแทนในระดับนั้น ซึ่งหนึ่งในตัวแปรที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา คือ อายุของผู้ปกครอง เพื่อดูความสัมพันธ์ที่มีต่อความสำนึกในหน้าที่พลเมือง ซึ่งผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่

ได้จำแนกตามอายุของผู้ปกครอง แสดงว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของเด็กไทย

กฤษฎา บุรณะพงศ์ (2540) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ผู้สูงอายุกับการขัดเกลาทางสังคมในครอบครัวในการสืบทอดคุณธรรมแก่เยาวชนในกรุงเทพมหานคร” โดยจุดมุ่งหมายในการวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาบทบาทของผู้สูงอายุในการขัดเกลาด้านคุณธรรมแก่เยาวชนในครอบครัว สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้มีจำนวน 230 คน โดยได้จากประชากรชาวพุทธ ชาวมุสลิม และชาวคริสต์ ซึ่งผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีระดับความสำนึกในคุณธรรมและความพึงพอใจในการสืบทอดคุณธรรมอยู่ในระดับสูง

สำหรับงานวิจัยภายในประเทศและต่างประเทศในเรื่องของตัวแปรทางด้านอายุ และ พฤติกรรมประชาธิปไตยนั้น ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างอายุ และพฤติกรรมประชาธิปไตยในลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผล และสนับสนุนซึ่งกันและกัน ด้วยเหตุที่ว่าถ้าบุคคลมีวุฒิที่สูงขึ้นเป็นไปตามระดับแล้ว บุคคลจะมีพฤติกรรมที่เป็นคุณประโยชน์ที่บ่งบอกถึงด้านของประชาธิปไตยทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น ซึ่งสามารถนำมาตั้งเป็นสมมติฐานในการวิจัยได้ดังนี้ “นักเรียนที่พ่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนที่พ่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี” และ “นักเรียนที่แม่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนที่แม่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี”

6.2.2 อายุของครู

6.2.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

สเตอร์น (Stuen. 1996 : 1 – 133) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง Elementary Teachers' Perceptions of The Characteristics and Development of Good Citizenship in Washington State. ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามการรับรู้ของครูประถมศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งผลการวิจัยพบว่าหนึ่งในตัวแปรที่สำคัญที่มีผลต่อการรับรู้ของครู คือ อายุ สำหรับตัวแปรนี้มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองให้กับผู้เรียน

ไรลีย์ (Riley. 1997 : 1 – 140) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง Teacher Perceptions of The Qualities of Good Citizenship in Comprehensive Secondary School in England. เพื่อศึกษาการรับรู้ของครูเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในประเทศอังกฤษ จากการวิจัยพบว่า ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของกลุ่มประชากรแตกต่างกัน ซึ่งในความแตกต่างกันมาจากการศึกษาในตัวแปรหนึ่ง นั่นคือ ประสบการณ์ของครู

6.2.2.2 งานวิจัยในประเทศ

มีผู้ศึกษางานวิจัยหลายท่านระบุข้อค้นพบว่า อายุนั้น มีอิทธิพลต่อการสนับสนุนในหลักการของประชาธิปไตย ดังต่อไปนี้

เรื่องศักดิ์ จริตเอก (2528) ได้ทำการศึกษางานวิจัยเรื่องความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่ปฏิบัติหน้าที่ในกองบังคับการตำรวจสันติบาล ซึ่งได้พบว่า อายุเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งของความแตกต่างในทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของตำรวจสันติบาล

เกรียงศักดิ์ สุเมธอมวรรณ์ (2533) ได้ทำการศึกษางานวิจัยเรื่อง ระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของปลัดเทศบาล ซึ่งได้พบว่า อายุของปลัดเทศบาลมีความสัมพันธ์กับระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

ด้วยเหตุที่ประเทศไทยมีพัฒนาการรูปแบบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทำให้ประชาชนภายในประเทศมีอิสระ เสรี ในการแสดงความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ มากขึ้นกว่าเมื่อก่อน ดังนั้น คนที่มีอายุที่แตกต่างกันนั้น ย่อมมีความแตกต่างกันในเรื่องของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแตกต่างกัน ซึ่งจุดนี้จึงอาจกล่าวได้ว่านักเรียนก็อาจได้รับการถ่ายทอดในลักษณะของพฤติกรรมประชาธิปไตยที่แตกต่างด้วยเช่นกัน สมมติฐานในครั้งนี่คือ “นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีอายุต่ำกว่า 30 ปี”

7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ อาชีพ และ พฤติกรรมประชาธิปไตย

7.1 ความข้องเกี่ยวระหว่างการประกอบอาชีพ และ ความเป็นประชาธิปไตย

หน่วยงานในสังคมไม่ว่าหน่วยงานของทางราชการหรือหน่วยงานของเอกชนหรือองค์กรที่มีใช้ของรัฐบาลหน่วยงานของทางราชการ เช่น กระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ โรงเรียน มหาวิทยาลัย เป็นต้น องค์กรที่มีใช้ของรัฐบาล เช่น กลุ่มกรีนพีซ กลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร กลุ่มคนรักช้าง กลุ่มแม่บ้านทหารตำรวจ กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน เป็นต้น หน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้ โดยเฉพาะที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองโดยตรง มีบทบาทอย่างสำคัญ ในการเผยแพร่ความรู้และข้อมูลข่าวสารทางการเมืองให้แก่ประชาชน สำหรับหน่วยงานที่มีได้มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ก็สามารถให้ความร่วมมือในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับงานการเมืองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสมาชิกในสังกัดหรือของประชาชนทั่วไป เช่น ในโรงงานต่าง ๆ ชมรมต่าง ๆ เป็นต้น

หน่วยงานควรให้ความรู้ ข่าวสาร และให้การอบรม คนงาน หรือสมาชิกในชมรม ให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องทางการเมือง เพื่อจะได้ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง หากทุก

หน่วยงานทั้งของภาครัฐและภาคเอกชนต่างก็ร่วมมือกัน ในการเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชนทั่วไป และแก่สมาชิกของตน ก็จะเป็นการ ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยให้มีความก้าวหน้ามีความมั่นคงต่อไปชั่วกาลนาน (ป. มหาจันทร์. 2544 : 128)

ปัจจุบันนี้ระบบเศรษฐกิจเชิงอุตสาหกรรมเข้ามามีบทบาทในกาทำมาหาเลี้ยงชีพแทนการทำงานด้านเกษตรกรรมที่ทำมาแต่ก่อน และเห็นว่าเป็นความยากลำบากอันหนึ่ง การทำงานในระบบเศรษฐกิจเชิงอุตสาหกรรมนี้ทำให้คนเราต้องทำงานเป็นกะ เป็นระบบ และต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านตามระบบ คนที่ทำงานนั้น ต้องเข้ามาทำงานตรงเวลา และออกจากงานตรงเวลา โดยมีการจ่ายค่าแรงงานเป็นเงินตราเพื่อจะได้ใช้แลกเปลี่ยนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ นานา ดูเหมือนว่าคนเรากำลังดำเนินชีวิตเฉกเช่นหุ่นยนต์ที่ถูกกำหนดโปรแกรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตไว้แล้ว โดยกระบวนการดำเนินชีวิตในครอบครัวต้องขึ้นอยู่กับตารางเวลาการทำงานที่ถูกกำหนดไว้แล้ว

ยิ่งกว่านั้นดูเหมือนว่าคนไทยเราต้องขึ้นอยู่กับการทำมาหาเลี้ยงชีพโดยการเป็นลูกจ้างเขาอยู่ตลอดเวลา ไม่สามารถเป็นตัวของตัวเองได้ แม้ว่าคน ๆ นั้นจะเป็นเจ้าของกิจการด้านเศรษฐกิจเชิงอุตสาหกรรมก็ตาม เขาก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงหนีกรอบของหลักการในระบบนี้ไปได้ นั่นคือ คนไม่สามารถจัดกระบวนการดำเนินชีวิตของตนเองได้ ยิ่งกว่านั้น ในเมื่อที่ทำงานล้วนอยู่ในทำเลที่มีความแออัดทั้งด้านจำนวนผู้คน การจราจร และสภาพความเป็นอยู่ ทำให้คนเราต้องดิ้นรนในด้านต่าง ๆ เพื่อที่จะได้ความสะดวกสบายมากขึ้น ก่อให้เกิดการเอาเปรียบกันในด้านต่าง ๆ นำไปสู่ความเห็นแก่ตัว และการทำตัวให้โดดเดี่ยว ก่อให้เกิดสภาพความเป็นมนุษย์ลดน้อยลงไป แตกต่างจากสมัยก่อนซึ่งถึงแม้ว่าคนเราจะต้องใช้แรงงานมากกว่าสมัยปัจจุบันนี้ แต่ว่าสภาพความสุขในชีวิตจะมีมากกว่า (ไทยวัฒน์ นิลเขต. 2544)

ดังนั้นบทบาทของแต่ละหน่วยงานแต่ละองค์กรนั้นจึงมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศชาติเป็นอย่างมาก ทั้งในการให้ข้อมูลข่าวสาร เป็นนักจัดการและนักบริหารที่ดี เป็นตัวแบบอย่างที่ดีในการสร้างความเป็นประชาธิปไตย เพราะในสังคมปัจจุบันนี้ "การสื่อสาร" มีส่วนสำคัญในการติดต่อในชีวิตประจำวัน ผู้ที่ทำงานในแต่ละอาชีพก็ต้องมีการติดต่อสื่อสารทั้งในด้านธุรกิจ และส่วนตัว อีกทั้งยังมีกลุ่มอาชีพเดียวกันยังต้องมีการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันอีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น อาชีพครู ต้องมีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างครูด้วยกันเอง ตลอดคนต้องมีการติดต่อกับผู้ปกครองและนักเรียน ซึ่ง การประสานงานด้านการสอนของครูในโรงเรียนนั้นก็ต้องมีความสามัคคีกัน มีทิศทางและจุดมุ่งหมายเดียวกันโดยไม่ขัดต่อเป้าหมายและความคาดหวังของสังคมต่อพฤติกรรมการสอนเด็กนักเรียน สำหรับเด็กนักเรียนเองก็ต้องแสดงออกถึงความเคารพนอบน้อมต่อคุณครูเพราะคุณครูเป็นผู้มอบความรู้ให้แก่ตนเอง ซึ่งนักเรียนก็ต้องแสดงออกให้เห็นถึงปัญญาความรู้ที่ได้มาจากการฝึกฝนของตนเอง และการสอนของคุณครูด้วย ทั้งความสามัคคี

ความเคารพ และปัญญานั้นเป็นสิ่งที่สามารถสร้างออกมาเป็น พฤติกรรมประชาธิปไตยของแต่ละบุคคลได้ อาชีพของแต่ละบุคคลนั้นจึงมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้งกลุ่มอาชีพของตนเอง และของผู้อื่นด้วย

7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ และ พฤติกรรมประชาธิปไตย

จากการศึกษาพบว่า มีผู้สนใจทำการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรด้านอาชีพ และ พฤติกรรมประชาธิปไตย ทั้งในและต่างประเทศดังต่อไปนี้

7.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

ซีดาร์ (Cedar. 1973) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Determining the Effects of Family Characteristics on the Political Opinions of Youth" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. จะช่วยขยายความรู้เกี่ยวกับบทบาทและสถานภาพของครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นทางการเมืองของเยาวชน 2. ศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นทางการเมือง กลุ่มตัวอย่างประชากร คือนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยทางภาคตะวันตกกลาง ในปีการศึกษา 1965 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเยาวชน สำหรับอาชีพของบิดาที่เป็นตัวแปรอิสระนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างต่ำ พ่อแม่ที่มีหัวก้าวหน้าจะมีลักษณะที่สัมพันธ์กับความเป็นประชาธิปไตยโดยการให้ความสนับสนุนทางการเมือง และมีความสัมพันธ์กับการเลือกตั้ง

7.2.2 งานวิจัยในประเทศ

สมบัติ ศรีประเสริฐ (2525) ได้ศึกษา "ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่บิดามีอาชีพแตกต่างกันมีมโนทัศน์ประชาธิปไตยแตกต่างกัน โดยนักเรียนที่บิดามีอาชีพเป็นนักการเมืองนักกฎหมาย จะมีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่บิดามีอาชีพเป็นทหาร ตำรวจ เกษตรกรรม คณงานก่อสร้างและค้าขายหาบเร่ ส่วนนักเรียนที่บิดามีอาชีพเป็นผู้บริหารหรืออาจารย์มหาวิทยาลัยนั้น จะมีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยดีกว่านักเรียนที่มีบิดามีอาชีพเป็น ทหาร ตำรวจ ค้าขายหาบเร่และคณงานก่อสร้าง นอกจากนี้ยังพบว่า นักเรียนที่บิดามีอาชีพเป็นนายควม นักปกครองนักการเมือง นักหนังสือพิมพ์ จะมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่บิดามีอาชีพคณงานโรงงานและกลุ่มลูกจ้างขายของ

ศิริวรรณ ทินวงศ์ (2532 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาสถานภาพทางสังคมของครอบครัวนักเรียนโรงเรียนมัธยม พบว่า ครอบครัวที่มีสถานภาพทางสังคมระดับล่าง บิดามารดาและผู้ปกครองจะมีบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยม และจะกล่อมเกลาพฤติกรรมและทัศนคติแบบอำนาจนิยมให้กับบุตร

ของตน ส่วนครอบครัวในระดับชั้นกลางขึ้นไป บิดามารดาและผู้ปกครองจะมีบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยมค่อนข้างสูง ในขณะที่บุตรกลับมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยมากขึ้น

มนูญ รูปขจร (2526) ได้ศึกษาลักษณะทางสังคมของสมาชิกรัฐสภากับอุดมการณ์ประชาธิปไตยในช่วงปี 2525 พบว่า มีแนวโน้มที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่มีอุดมการณ์ประชาธิปไตยสูงกว่าวุฒิสมาชิก และลักษณะอาชีพมีความสัมพันธ์กับอุดมการณ์ประชาธิปไตยในระดับปานกลาง

โดยสรุปแล้วปัจจัยที่เป็นตัวแปรในเรื่องของอาชีพนั้นสามารถบอกได้ถึงความสัมพันธ์ต่อการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้งจากผลงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าลักษณะหน้าที่การงานของบุคคลนั้นอาจเป็นส่วนที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ในเรื่องของอาชีพและการมีพฤติกรรมประชาธิปไตย และสามารถตั้งสมมติฐานในการวิจัยได้ดังนี้ "นักเรียนที่มีพ่อแม่มีอาชีพที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน"

8. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ระดับการศึกษา และ พฤติกรรมประชาธิปไตย

8.1 พัฒนาการของระบบการศึกษา กับ การพัฒนาประชาธิปไตย

สมหมาย จันทรเรือง (2544) ได้กล่าวถึงการศึกษาของประเทศไทย ว่า การศึกษาในประเทศไทยตั้งแต่เริ่มสถาปนาราชอาณาจักรไทยมีพื้นฐานเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ในแถบตะวันออก คือ วัดและวังเป็นสถาบันหลักในการจัดการศึกษา และการศึกษาไม่ขอบเขตจำกัดเฉพาะชนชั้นสูงหรือคนเพียงบางกลุ่มเท่านั้น ภายหลังจากที่ประเทศไทยเริ่มเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติ เฉพาะอย่างยิ่งชาติตะวันตก จึงได้รับอิทธิพลการศึกษาไปด้วย ซึ่งเห็นชัดเจนในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่ ทำให้การศึกษาของไทยพัฒนาสู่ความทันสมัยทัดเทียมกับอารยประเทศ และมีการสานต่อจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่งผลต่อการพัฒนาระบบการศึกษาของไทยให้ก้าวหน้า มั่นคงมากยิ่งขึ้น ที่สำคัญได้แก่การเกิดมหาวิทยาลัยเป็น แห่งแรก และมีการขยายการศึกษาไปสู่มวลชนอย่างกว้างขวาง

สมหมาย จันทรเรือง (2544) ยังได้กล่าวถึง ลักษณะการศึกษาไทย ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาของราชสำนัก
2. การศึกษาของสงฆ์
3. การศึกษาเอกชน
4. การศึกษานอกโรงเรียน
5. การฝึกหัดครู

6. การศึกษาพิเศษ และการศึกษาสงเคราะห์
7. การศึกษาประชาบาล
8. การอุดมศึกษา

พัฒนาการทางการศึกษาไทยนั้นมีความเป็นมาตั้งแต่ครั้งสมัยอดีต จากความต้องการพัฒนาตนเองของประชาชนจึงมีผลให้เกิดวิวัฒนาการในด้านการศึกษายิ่งขึ้นจนถึงปัจจุบัน ความต้องการมีเสรีภาพทางความคิด มีต้องตกอยู่ในเบื้องล่างการบังคับและชักนำของผู้อื่น จึงเป็นเหตุให้ผู้คนสนใจหาวิชาความรู้ให้กับตนเองเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองให้ดำเนินชีวิตอยู่รอดในสังคมที่มีการแข่งขันดังเช่นทุกวันนี้ได้

ด้นัย ไชยโยธา (2534 : 133) ได้กล่าวถึงระบบการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาตามนัยแห่งแผนการศึกษาเป็นสิ่งที่ต้องกระทำตลอดชีวิต ทั้งการศึกษาในโรงเรียน และนอกโรงเรียน
2. การศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ระดับคือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ซึ่งในการจัดการศึกษาทุกระดับมุ่งให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา และรักการทำงาน
3. การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเป็นการอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนภาคบังคับเพื่อเตรียมเด็กให้พร้อมทุกด้านพอที่จะรับการศึกษาต่อไป การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาอาจจัดในระบบโรงเรียน หรือการศึกษานอกโรงเรียน โดยจัดเป็นสถานรับเลี้ยงดูเด็ก หรือเป็นศูนย์เด็กปฐมวัย
4. การศึกษาระดับประถมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ขั้นพื้นฐานและสามารถอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ มีความสามารถประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับวัย และดำรงตนเป็นพลเมืองดีในระบบการปกครองประชาธิปไตย การจัดสถานศึกษาระดับประถมศึกษาจัดเป็นตอนเดียวตลอด ใช้เวลาเรียนประมาณ 6 ปี
5. การศึกษาระดับมัธยมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจ และความถนัด การศึกษาระดับมัธยมศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ตอนดังต่อไปนี้
 - 5.1 มัธยมศึกษาตอนต้น ใช้เวลา 3 ปี มุ่งให้ผู้เรียนเลือกเรียนกลุ่มวิชาการ และกลุ่มวิชาชีพตามความถนัดและความสนใจ
 - 5.2 มัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้เวลา 3 ปี เน้นให้ผู้เรียนเรียนกลุ่มวิชาที่ตนถนัด
6. การศึกษาระดับอุดมศึกษา มุ่งพัฒนาความเจริญงอกงามด้านสติปัญญาและความคิดเพื่อ

ความก้าวหน้าทางวิชาการ มุ่งสร้างสรรค์กำลังคนในระดับวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงเพื่อพัฒนาประเทศ มุ่งให้คนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ความเข้าใจศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าทางสังคมและประเทศชาติ

7. การศึกษาระดับอุดมศึกษาจัดในรูปวิทยาลัย มหาวิทยาลัย หรือสถาบันเฉพาะ

8. การจัดการศึกษาแต่ละระดับอาจจัดในรูปแบบใดแบบหนึ่งตามความเหมาะสม ความต้องการของสังคม เช่น การฝึกหัดครู การอาชีวศึกษา และอื่น ๆ

9. การฝึกหัดครูเป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างครูให้สามารถทำตนกระทำหน้าที่เป็นผู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการรอบด้านขึ้นในตัวผู้เรียน เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม และมีความเห็นสอดคล้องกับวัฒนธรรมและระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์

10. การอาชีวศึกษา เป็นการศึกษาวิชาชีพ มุ่งผลิตกำลังคนในระดับต่าง ๆ

การศึกษาวิชาชีพในระดับประถมศึกษามุ่งฝึกผู้เรียนเกิดนิสัยทำงานตามความถนัด

การศึกษาวิชาชีพในระดับมัธยมศึกษา มุ่งฝึกให้ผู้เรียนมีประสบการณ์มีความรู้ ความชำนาญที่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติและประกอบอาชีพได้ หรือรู้แนวทางในการประกอบอาชีพ

การศึกษาวิชาชีพในระดับอุดมศึกษา มุ่งฝึกวิชาชีพระดับสูง เพื่อให้มีความชำนาญเฉพาะอย่างให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน

การศึกษาวิชาชีพพิเศษ มุ่งการศึกษาอบรมวิชาชีพบางอย่างที่ต้องการฝึกพิเศษ

การศึกษาวิชาชีพในการศึกษานอกโรงเรียน มุ่งให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกอาชีพระยะสั้น เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพที่ต้องการได้ หรือเพื่อฝึกเพิ่มเติมในส่วนที่ขาด ในอาชีพที่กำลังทำอยู่ หรือเพื่อสามารถประกอบอาชีพนั้น ๆ ได้ดีขึ้น

11. การศึกษานอกโรงเรียนเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียน เพื่อมุ่งให้รู้จักแก้ปัญหา ฝึกอาชีพหรือพัฒนาความรู้เฉพาะอย่างตามความต้องการและความสนใจของพลเมือง

12. การศึกษาพิเศษเป็นการศึกษาที่จัดให้แก่บุคคลที่มีลักษณะพิเศษหรือผิดปกติทางร่างกายสติปัญญา หรือจิตใจ อาจจัดเป็นสถานศึกษาเฉพาะ หรือจัดในโรงเรียนธรรมดาก็ได้ตามความเหมาะสม

13. การศึกษาภาคบังคับ เป็นการศึกษากฎหมายบังคับให้ทุกคนเรียนรู้อยู่ในโรงเรียน จนกว่าจะพ้นเกณฑ์บังคับ การกำหนดอายุเข้าเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับนั้นท้องถิ่นแต่ละแห่งจะกำหนดให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของท้องถิ่นและความพร้อมของเด็กในท้องถิ่นด้วย แต่ต้องไม่บังคับเข้าเรียนก่อนอายุครบ 6 ปีบริบูรณ์ และไม่ช้ากว่าอายุครบ 8 ปีบริบูรณ์

ป.มหาพันธ์ (2544 : 23) ได้กล่าวว่า คนไทยยกย่องผู้ที่มีความรู้ หรือมีการศึกษาสูงมาตั้งแต่ไหนแต่ไรแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากได้รับการอบรมสั่งสอนมาแต่เล็กแต่น้อยว่า วิชาเป็นสิ่งสำคัญ ผู้ที่มีวิชาความรู้จึงได้รับการยกย่องนับถือว่าเป็นคนมีความสามารถ ไม่ว่าจะในแขนงวิชาใดก็ตาม นอกจากนั้นคนไทยยังยกย่องนับถือผู้ที่มีการศึกษาสูง การศึกษาที่วันนี้ได้แก่การศึกษาในระบบการศึกษา ด้วยเหตุนี้สังคมไทยยุคปัจจุบันจึงถือว่าการศึกษามีความสำคัญยิ่ง การศึกษาที่ดีจะส่งผลโดยตรงต่อวงการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตย

ในสถาบันการศึกษาเองซึ่งเป็นสถาบันที่มีหน้าที่หลักโดยตรงต่อการให้การศึกษากับบรรดาเหล่าทรัพยากรมนุษย์ที่จะเป็นทุนในการพัฒนาประเทศของชาติความเข้มข้นของเนื้อหาการเรียนจึงมุ่งตรงต่อการพัฒนาความรู้ ความคิด และความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคม ถึงแม้ว่าปัจจัยที่แตกต่างกันของบุคคลที่เป็นองค์ประกอบต่อการเลือกเรียนในระดับการศึกษาต่าง ๆ นั้นไม่มีความชัดเจนพอที่จะระบุไปได้ว่าปัจจัยใดที่มีอิทธิพลต่อการเลือกเรียนในระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน แต่ด้วยการเรียนระดับการศึกษาที่แตกต่างกันนั้นก็พอทำนายได้ถึงการมีลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยของบุคคล เพราะในแต่ละระดับการศึกษานั้นต่างมุ่งหวังให้บุคคลมีความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นก็จะยิ่งปลูกฝังวิถีชีวิตประชาธิปไตยอย่างเข้มข้นขึ้น ทั้งนี้ก็เพราะต้องการให้มีการผลิตผู้ที่มีความรู้สูงมีคุณลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยเพื่อการพัฒนาประเทศชาติสืบไป

ระบบการศึกษานั้น ไม่ว่าจะเป็ระบบการศึกษาในโรงเรียน นอกโรงเรียน หรือเป็นการศึกษาด้วยตนเอง (การศึกษาตลอดชีวิต) เกณฑ์ที่เรียกว่าระดับของการศึกษานั้นเหมือนและแตกต่างกันออกไป แต่ความชัดเจนของเกณฑ์ที่เป็นตัวกำหนดระดับการศึกษาของระบบการศึกษาในโรงเรียนนั้นจะเข้าใจได้ง่ายกว่าระบบการศึกษารูปแบบอื่น เพราะโครงสร้างทางการศึกษาเด่นชัดในเรื่องของความมุ่งหมายต่อผู้เรียน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นภาคการศึกษาที่บังคับให้ประชาชนชาวไทยทุกคนต้องได้รับการศึกษาในขั้นนี้ทั้งนี้ก็เพื่อให้เด็กนั้นมีความพร้อมในทุกด้านที่จะทำการรับการศึกษาในขั้นต่อไป และพร้อมที่จะเป็นพลเมืองดีของสังคมของการปกครองระบอบประชาธิปไตยด้วย

8.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ระดับการศึกษา และ พฤติกรรมประชาธิปไตย

ในความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษา และ พฤติกรรมประชาธิปไตยนั้น พบว่ามีผู้สนใจที่ทำการศึกษาวิจัยไว้เพื่อเป็นหลักฐานที่มีประโยชน์ต่อการศึกษาทั้งในและต่างประเทศดังต่อไปนี้

8.2.1 ระดับการศึกษาของพ่อแม่

8.2.1.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

แอลมอนด์ และเวอร์บา (พีระพงษ์ ศรีเหนียง. 2544 ; อ้างอิงจาก Almond and Verba. 1979) ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญของกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง การศึกษาทำให้บุคคลมีความรู้เรื่องการเมืองอย่างดีขึ้น และมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงต่อบทบาททางการเมืองของตน สถานศึกษามีบทบาทอย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพของผู้ที่เข้ามาศึกษาและก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างไปจากบุคคลที่มีการศึกษาต่ำ เช่น บุคคลที่มีการศึกษาสูงย่อมจะมีความสนใจทางการเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าบุคคลที่มีการศึกษาต่ำ

8.2.1.2 งานวิจัยในประเทศ

ประวิทย์ อรรถวิเวก (2518) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3" โดยได้ผลสรุปว่า ระดับการศึกษาของบิดามีความสัมพันธ์ต่อมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของบุตร กล่าวคือถ้าบิดามีการศึกษาสูงบุตรย่อมมีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตย สูงด้วย ในทางตรงกันข้าม ถ้าบิดามีการศึกษาต่ำ บุตรย่อมมีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยต่ำด้วย

รัตนภรณ์ มหาศรานนท์ (2519) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษาประกาศนียบัตรชั้นสูงในกรุงเทพมหานคร" วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาความแตกต่างขององค์ประกอบด้านระดับการศึกษาของบิดามารดาของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง ว่าจะมีผลต่อมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษาหรือไม่ ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาวิทยาลัยครูในกรุงเทพฯ ๖ แห่งจำนวนนักศึกษาชาย 150 คน นักศึกษาหญิง 150 คน รวม 300 คน ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาชายและหญิงมีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยดีและดีพอใช้เป็นส่วนใหญ่ แต่มีเรื่องที่ยังไม่เข้าใจดีพอ 3 เรื่อง คือ การปกครองท้องถิ่น, สถาบันในระบอบปกครองแบบประชาธิปไตยและกระบวนการในการปกครองแบบประชาธิปไตย องค์ประกอบที่เกี่ยวกับระดับการศึกษาของบิดาของนักศึกษาที่มีต่างกัน จะมีมโนทัศน์ประชาธิปไตยแตกต่างกัน

สมบัติ ศรีประเสริฐ (2525) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" ซึ่งได้ผลการวิจัยว่าการศึกษาของบิดามีผลให้มโนทัศน์และพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแตกต่างกัน โดย นักเรียนที่บิดาไม่ได้รับการศึกษาจะมีคะแนนมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยต่ำที่สุด และนักเรียนที่บิดาจบปริญญาตรีถึงปริญญาเอกจะมีมโนทัศน์ประชาธิปไตยสูงที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนที่บิดา จบการศึกษาสูง จะมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูง และ นักเรียนที่บิดามีการศึกษาต่ำ จะมีพฤติกรรมประชาธิปไตยต่ำ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับการศึกษาและพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้งในและต่างประเทศนั้น สามารถที่จะสรุปได้ว่ามีส่วนสัมพันธ์กัน เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ของบิดามารดาส่วนใหญ่จำเป็นต้องผ่านการอบรม สั่งสอนและขัดเกลา เพื่อให้เกิดทักษะในการเรียนรู้ในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมในสังคม ฉะนั้น พฤติกรรมประชาธิปไตยจึงเป็นสิ่งที่เปรียบเสมือนเครื่องมือที่เอื้อต่อการศึกษาในทุก ๆ ระดับ ยิ่งมีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นก็ยิ่งเพิ่มพูนเนื้อหาทางพฤติกรรมมากขึ้น และยังส่งผลให้บุตรนั้นมีพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้งทางตรงและทางอ้อมได้อีกด้วยซึ่งนำมาตั้งเป็นสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ได้ดังนี้ “นักเรียนที่พ่อและแม่มีระดับการศึกษาสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่พ่อและแม่มีระดับการศึกษาต่ำ”

8.2.2 ระดับการศึกษาของครู

8.2.2.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

แอลมอนด์ และ เวอร์บา (พีระพงษ์ ศรีเหนียง, 2544 ; อ้างอิงจาก Almond and Verba, 1979) ได้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญของกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง การศึกษาทำให้บุคคลมีความรู้เรื่องการเมืองดีขึ้น และมีความเชื่อมั่นสูงในบทบาททางการเมืองของตน สถานศึกษามีบทบาทอย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพของผู้ที่เข้ามาศึกษาและก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างไปจากบุคคลที่มีการศึกษาต่ำ เช่น บุคคลที่มีการศึกษาสูงย่อมมีความสนใจทางการเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าบุคคลที่มีการศึกษาต่ำ

8.2.2.2 งานวิจัยในประเทศ

ปัญญา ปุ้ยเปีย (2518) ได้ทำการวิจัยเรื่องบุคลิกภาพประชาธิปไตยของอาจารย์วิทยาลัยครูกลุ่มประชากรคือ อาจารย์วิทยาลัยครู 4 แห่ง จากวิทยาลัยครูสตรีศรีธรรมราช วิทยาลัยครูลำปาง วิทยาลัยครูธนบุรี วิทยาลัยครูมหาสารคาม สังกัดกรมการฝึกหัดครู ซึ่งผลจากการวิจัยพบว่า อาจารย์วิทยาลัยครูโดยส่วนรวมมีความเป็นประชาธิปไตย และคุณวุฒิของอาจารย์นั้นมีส่วนช่วยให้บุคลิกภาพประชาธิปไตยแตกต่างกัน

เนตรนภา นามผล (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ทัศนคติทางการเมืองการประชาธิปไตยศึกษาเฉพาะกรณีนิติบัญญัติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า นิติส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง ซึ่งในระดับของชั้นปีที่ศึกษาพบว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างทางทัศนคติ

นุชรี นุชคุ้ม (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่องทัศนคติของนายทหารนักเรียนโรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักสูตรประจำที่มีผลต่อประชาธิปไตยในฐานะวิถีชีวิต ผลการวิจัยพบว่า นายทหารนักเรียนโรงเรียนเสนาธิการทหารบกที่มีทัศนคติต่อประชาธิปไตยในฐานะวิถีชีวิต โดยภาพรวม

แล้วมีลักษณะความเป็นประชาธิปไตยในระดับกลางซึ่งภูมิหลังทางการศึกษานั้นไม่มีผลต่อทัศนคติ ต่อประชาธิปไตยในฐานะวิถีชีวิต

จากการศึกษางานวิจัยทั้งในและต่างประเทศจะพบว่า ตัวแปรที่เป็นเรื่องของระดับการศึกษาของบุคคลนั้น มีความสำคัญต่อการมีระดับความนึกคิด การแสดงออกทางพฤติกรรมที่เป็นไปในรูปแบบของความเป็นประชาธิปไตย หรืออาจกล่าวได้ว่า การศึกษานั้นเป็นตัวหล่อหลอมคุณภาพชีวิตของมนุษย์เรา สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จึงพอที่จะสรุปเป็นสมมติฐานได้ว่า “นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับการศึกษาสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับการศึกษาต่ำ”

9. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ รายได้ และ พฤติกรรมประชาธิปไตย

9.1 สภาพเศรษฐกิจของบุคคล กับ ลักษณะประชาธิปไตยในการดำเนินชีวิต

ในระบบสังคมเศรษฐกิจ การเมืองสมัยใหม่ได้เกิดปรากฏการณ์ของแนวโน้มที่กดดันชีวิตมนุษย์หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มนุษย์ถูกทำให้ตัวเองกลายเป็นวัตถุ และมนุษย์ตกอยู่ภายใต้การครอบครองของอำนาจ สำหรับในเนื้อแท้ของประชาธิปไตยนั้น ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2543 : 31 – 32) ได้กล่าวสรุปถึงประชาธิปไตยของมวลชนไว้ว่า ประชาธิปไตยทางการเมืองต้องอยู่เคียงคู่กับประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ ซึ่งหมายถึงการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในองค์กรธุรกิจ เอกชน และมีส่วนร่วมในองค์กรของรัฐทุกระดับ เมื่อประชาธิปไตยพัฒนาเข้าสู่ขั้นสูง เราก็จะพบกับรูปแบบที่เรียกว่าการจัดการตนเองในระบบเศรษฐกิจ (Self – Management) และการปกครองตนเองในระบบการเมือง (Self – Government) นั่นก็คือ การพัฒนาสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตยของประชาชนอย่างสมบูรณ์

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ จึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นพื้นฐานที่สนับสนุนต่อการพัฒนาโครงสร้างทางสังคม การเมืองและการปกครอง เพราะการมีเศรษฐกิจที่ดียังผลให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีตามด้วย ในทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของอับราฮัม มาสโลว์ (Maslow, 1954) ได้แสดงถึงขั้นแรกแห่งความต้องการของมนุษย์ นั่นคือ ความต้องการทางสรีระ ได้แก่ความต้องการในเรื่องของการกิน การอยู่ การมีความสุขสบายทางกายทั้งปวง ซึ่งเมื่อมนุษย์มีการสร้างวิถีแห่งการแลกเปลี่ยนต่อการดำรงชีวิต และเรียนรู้ว่าระบบเศรษฐกิจนั้นจะทำให้ประชาชนสามารถตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของตนเองแล้ว ลำดับขั้นแห่งความต้องการในขั้นต่อ ๆ มาก็จะเกิดขึ้น ซึ่งเป็นความต้องการสวัสดิภาพ ความต้องการความรักและสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความต้องการนิยมนับถือตนเอง และสุดท้ายคือ ความต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเอง

ลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ตามทฤษฎีของมาสโลว์ เราจะเห็นได้ว่า เมื่อมนุษย์ไปถึงขั้นความต้องการลำดับสูงสุดแล้ว บุคคลก็จะไม่กังวลเรื่องปากท้อง ความปลอดภัย ความรัก และ

ความยอมรับนับถือตนเองหรือศักดิ์ศรีอีกต่อไป เนื่องจากมนุษย์สามารถตอบสนองความต้องการในลำดับที่ผ่านมาได้อย่างพึงพอใจ ดังนั้น ในลำดับความต้องการขั้นสุดท้ายนี้ มนุษย์จึงต้องการเพียงพัฒนาศักยภาพของตนเองด้วยความสร้างสรรค์เพราะใจรัก ทำงานเพราะอยากจะทำ มีความต้องการพัฒนาตนเองให้ไปถึงขีดสูงสุดของศักยภาพที่ตนเองมีอยู่อย่างแท้จริง สิทธิเสรีภาพ และคุณประโยชน์ของการพัฒนานั้นจึงเป็นความสำคัญของขั้นสูงสุด เป็นการบูรณาการประสบการณ์ และความรู้ที่ผ่านเข้ามาในช่วงชีวิตของตนเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของตนเองและเพื่อนมนุษย์ที่เป็นชนรุ่นหลังของสังคม

จุดมุ่งหมายประการหนึ่งของการประกอบอาชีพก็เพื่อหารายได้มาเลี้ยงดูชีวิตส่วนตัวและชีวิตของบุคคลภายในครอบครัว เพื่อให้แต่ละคนนั้นสามารถที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันได้ แต่แท้จริงแล้ว แต่ละบุคคลนั้นไม่ได้มีเพียงรายได้ที่เข้ามาเพียงอย่างเดียว แต่ก็มีรายจ่ายที่ต้องจ่ายออกไปด้วยในแต่ละวัน เพื่อแลกกับความต้องการของทั้งส่วนตัวและสมาชิกในครอบครัวที่ยังไม่สามารถหารายได้เลี้ยงชีพได้ อาจกล่าวได้ว่าหากรายได้มีไม่พอเพียงกับรายจ่ายที่เกิดขึ้นนั้น ผลแห่งการติดลบจากความไม่ลงตัวของรายรับและรายจ่ายนั้นก็คือ เกิดปัญหาความยากจนตามมา

รายได้ของบุคคลนั้นถือเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งในการพิจารณาสภาพปัญหาความยากจนของบุคคลแต่ก็มีปัจจัยอื่น ๆ อีกหลายปัจจัยที่เป็นตัวแปรต่อปัญหาความยากจนของบุคคล เช่น จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่ยังไม่สามารถหาเลี้ยงชีพได้ด้วยตนเองมีมาก ขาดการศึกษาที่สูงพอที่จะหารายได้เพื่อให้ได้เบียดเบียนที่สูงขึ้น สำหรับผลกระทบจากความยากจนนั้น โกลด วงศ์สุวรรณ, สุธิลา ตูลยะเสถียร และ สถิต วงศ์สุวรรณ (2537 :178 – 179) กล่าวว่า มีผลต่อทั้งบุคคลและสังคมทั้งในแง่บวกและลบดังนี้

1. เป็นการแบ่งชนชั้น รวย พอกินพอใช้ จน
2. ความยากจนส่งผลให้บุคคลมีสุขภาพอนามัยไม่ดี ไม่แข็งแรง เป็นการขัดขวางและลดประสิทธิภาพในการทำงาน ทำให้ไม่มีความสุขในการดำรงชีวิต ขาดการอยู่ดี กินดี
3. เป็นภาระแก่สังคม เมื่อสังคมมีคนยากจนเป็นจำนวนมากก็จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ
4. เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ อันจะนำไปสู่การเกิดปัญหาสังคม เช่น ลักทรัพย์ การขัดแย้งระหว่างบุคคล
5. ความยากจนเป็นเหตุให้ไม่ได้รับการศึกษาตามความสามารถที่มีอยู่
6. ความยากจนเป็นเหตุทำให้เกิดความท้อแท้ความพยายามมีจำกัดและไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ
7. ความยากจนเป็นสาเหตุให้เกิดความเบี่ยงเบนทางพฤติกรรมตามมา เช่น ครอบครัว

แตกแยก ดิดสิ่งเสพย์ดิด เป็นโสภณี่ การด้อยโอกาสในการศึกษาและฝึกอบรม

8. คนจนมักมีครอบครัวใหญ่ มีลูกมากทำให้ส่งผลกระทบต่อไปสู่สมาชิกในครอบครัวยิ่งขึ้น

9. ความยากจนทำให้สังคมมีความอ่อนแอทางเศรษฐกิจและการเมือง

10. มีชีวิตน่าสงสาร

11. สถานภาพทางสังคมต่ำและเป็นผู้ด้อยโอกาสในสังคม

12. มีผลต่อตัวบุคคลและครอบครัว ทำให้เกิดปัญหาทางอารมณ์ เช่น น้อยเนื้อต่ำใจ อิจฉา

หวาดระแวง เกิดปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งมีผลต่อบุคลิกภาพ

13. ก่อให้เกิดความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

14. ค้ำยาบ้า เพื่อความอยู่รอด

ด้วยเหตุที่เกิดความไม่สมดุลในการพัฒนาประเทศและการที่รายได้ส่วนใหญ่ยังไม่กระจายตัวเท่าที่ควร จึงยังคงพบความยากจนกระจายอยู่ในส่วนใหญ่ของประเทศในส่วนของสังคมชนบทที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่วนผู้ที่มีรายได้สูงก็มักจะอาศัยอยู่ในตัวเมืองที่มีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าทันสมัย ทำให้ความรู้และทักษะของชุมชนในเมืองส่วนใหญ่แล้วจะมีสูงกว่าชุมชนในชนบท

ความไม่เป็นธรรมทางสังคมทั้งในด้านความเจริญ และความเป็นอยู่นั้นยังคงมีเปรียบเทียบให้เห็นได้ในสังคมเมืองและสังคมชนบท ซึ่งข้อดีและข้อเสียของทั้งสองสังคมนั้นก็แตกต่างกันออกไป เพราะบนความเจริญของในสังคมเมือง ประชาชนส่วนใหญ่จะมีสภาพเศรษฐกิจที่ค่อนข้างดีกว่าสังคมชนบท แต่รูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างกันของบุคคลนั้นก็เป็นไปอย่างหละหลวม ซึ่งแตกต่างจากสังคมชนบท ที่ถึงแม้จะมีเศรษฐกิจไม่ดีเท่ากับสังคมเมือง แต่สังคมชนบทก็มีความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยังคงมีประเพณีและวัฒนธรรมในรูปแบบผู้น้อยเคารพยำเกรงผู้ใหญ่ ซึ่งเราจะเห็นความเป็นประชาธิปไตยของสังคมชนบทโดยรวมได้อย่างไม่ยากนัก แต่ถ้าสังคมเมืองแล้วพฤติกรรมประชาธิปไตย นั้นค่อนข้างยากที่จะศึกษา เพราะเราไม่สามารถทราบได้ว่าพฤติกรรมที่แสดงออกต่อกันนั้นมีความรู้สึกจริงใจในการปฏิสัมพันธ์ด้วยเพียงไรดังนั้นในการกระจายของรายได้ของประชาชนจึงน่าจะเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดในพฤติกรรมประชาธิปไตยของบุคคลได้ ดังที่ยกตัวอย่างของสังคมเมืองกับสังคมชนบท

9.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ รายได้ และ พฤติกรรมประชาธิปไตย

งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่ทำการศึกษในเรื่องตัวแปรทางชีวิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับรายได้ และพฤติกรรมประชาธิปไตยนั้นมึน้อยเมื่อเทียบกับตัวแปรด้านอื่น ๆ ดังนั้นจึงขอนำเสนองานวิจัยที่ค้นคว้ามาได้นั้นสรุปเป็นสาระพอสังเขปดังต่อไปนี้

9.2.1 รายได้ของพ่อแม่

9.2.1.1 งานวิจัยในต่างประเทศ

กรีนสทีน (Greenstein. 1965) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Children and Politics"

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีสภาพครอบครัวยากจนจะไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง และมีความเชื่อว่าเขาไม่สามารถที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการเมือง ไม่ยอมรับบทบาทของความเป็นผู้นำ ไม่ค่อยจะมีส่วนในกิจกรรมทางการเมือง นักเรียนที่มีฐานะทางบ้านต่างกัน มักมีทัศนคติต่อการเมืองแตกต่างกันและส่วนใหญ่ที่มาจากครอบครัวที่ยากจนเห็นว่าการเมืองไม่มีประโยชน์

มาเซียลัส (Massialas. 1969) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี และกระบวนการทางสังคมปรกติทางการเมือง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านครอบครัวมีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยให้กับเด็ก เด็กในครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจการเงินสูงและเด็กในครอบครัวที่ฐานะบทบาททางการเมืองในระบบประชาธิปไตยจะมีการเรียนรู้ทางการเมืองได้ดี

9.2.1.2 งานวิจัยในประเทศ

อรพินท์ นาคนประดิษฐ์ (2518) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมแห่งพลเมืองดี และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในจังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ครอบครัวมีรายได้สูง จะมีคุณธรรมแห่งพลเมืองดีสูงกว่านักเรียนในครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ และนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีคุณธรรมแห่งพลเมืองดีมากกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

เดือนใจ เกียวชี่ (2526) ได้ทำการศึกษาวิจัยเพื่อเปรียบเทียบความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยระหว่างนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับ 4 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตจังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดตากพบว่า นักเรียนและนักศึกษาที่ครอบครัวมีรายได้สูง เป็นกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยความคิดรวบยอดอยู่ในระดับสูง

ทรงพล สวาสดีธรรม (2526) ได้ศึกษาสังคมปรกติกการเมืองของเยาวชนจังหวัดชายแดนภาคใต้พบว่าฐานะทางเศรษฐกิจของบิดามารดามีอิทธิพลต่อความสนใจทางการเมืองของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ นักศึกษาที่มีบิดามารดามีรายได้สูงกว่าจะมีความสนใจทางการเมืองสูงกว่านักศึกษาที่มีบิดามารดามีรายได้ต่ำกว่า แต่ฐานะทางเศรษฐกิจของบิดามารดา ไม่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกมีสมรรถนะทางการเมืองและความไว้วางใจทางการเมือง

ปวิณ ชำนิประศาสน์ (2529) ได้ศึกษาความสอดคล้องระหว่างหลักการประชาธิปไตยกับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตย ซึ่งวัตถุประสงค์ของการศึกษารั้งนี้เพื่อที่จะศึกษาระดับการมีความสอดคล้องของทัศนคติระหว่างการสนับสนุนหลักการประชาธิปไตยกับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตยของนิสิตบัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งพบว่าฐานะ

ทางเศรษฐกิจนั้นมียุทธวิธีให้เกิดความสอดคล้องระหว่างการสนับสนุนต่อหลักการประชาธิปไตยกับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตย

จากงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ สามารถที่จะสรุปได้ว่า ปัจจัยในเรื่องของรายได้ของครอบครัวนั้นมีอิทธิพลต่อการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กนักเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ หากการมีรายได้ที่ดีมีฐานะทางเศรษฐกิจดีแล้ว ย่อมเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อปัจจัยด้านต่าง ๆ ของบุคคลและครอบครัวให้มีพฤติกรรมประชาธิปไตย ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อตนเองและต่อบุคคลอื่น และสามารถนำมาตั้งสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ได้ดังนี้ “นักเรียนที่พ่อแม่มีระดับรายได้แตกต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน” และ “นักเรียนที่แม่มีระดับรายได้แตกต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน”

9.2.2 รายได้ของครู

บุณทริกา เอียงเพ็ชร (2543 : 211) ได้ทำการศึกษาพบว่าผู้ที่มีรายได้สูงมีทัศนคติทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2541) ที่พบเช่นกันว่า โดยสัดส่วนของกลุ่มผู้ที่มีรายได้สูง มีแนวโน้มการไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากกว่าสัดส่วนของกลุ่มที่มีรายได้ต่ำ

จากการศึกษางานวิจัยพบว่าการศึกษาที่บุคคลมีรายได้ หรือระดับทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันนั้น ไม่มีอิทธิพลหรือมีผลน้อยมากต่อการมีคุณลักษณะความเป็นประชาธิปไตยของบุคคล อาจเป็นเพราะยังมีองค์ประกอบที่สำคัญกว่าเรื่องของระดับรายได้ส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการมีคุณลักษณะความเป็นประชาธิปไตย ดังนั้นสมมติฐานในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่า “นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับรายได้สูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับรายได้ต่ำ”

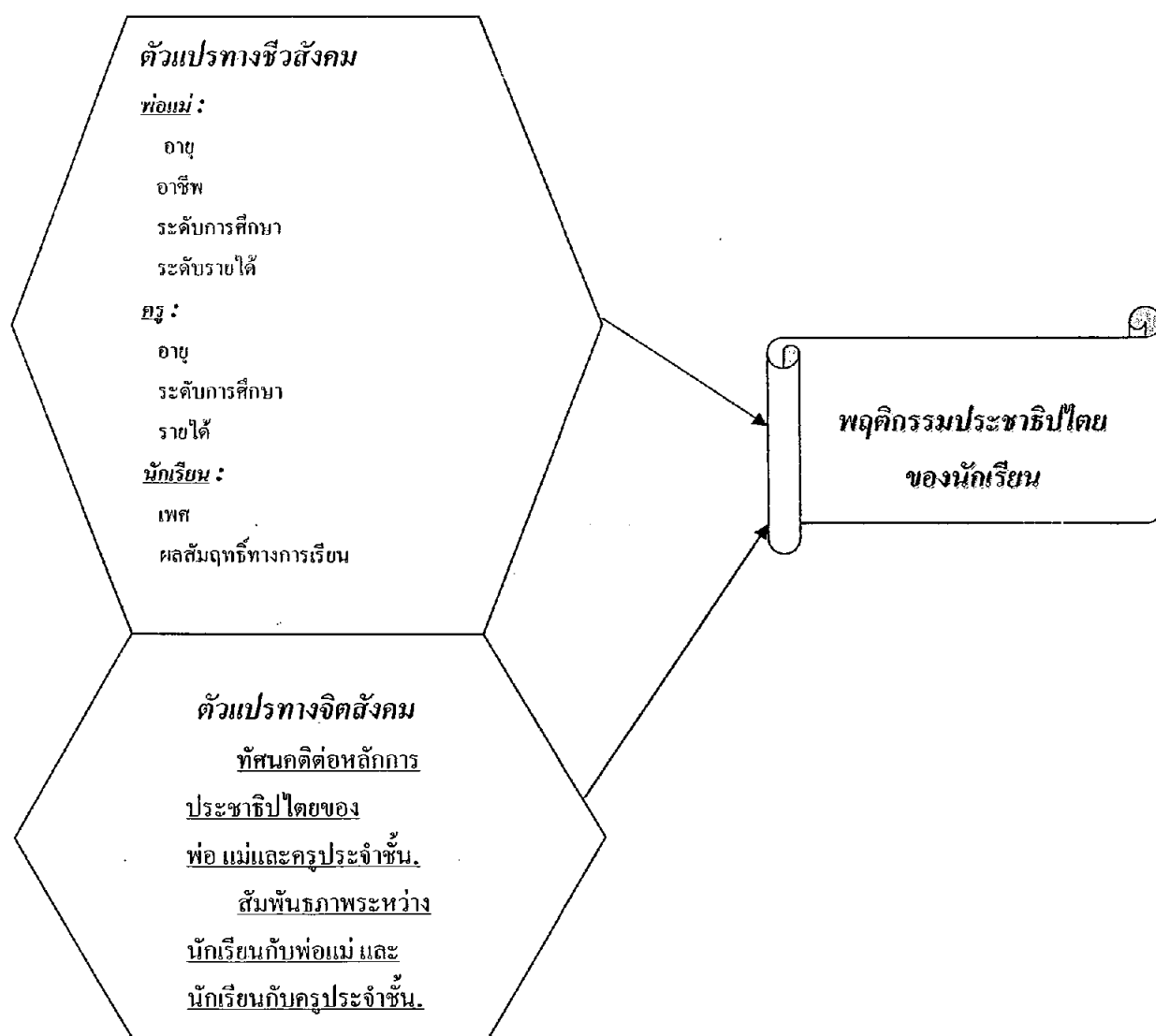
จากที่กล่าวมาแล้วนั้น พฤติกรรมประชาธิปไตยจะถูกถ่ายทอดได้ด้วยหลายวิธี ซึ่งการที่เด็กจะมีพฤติกรรมประชาธิปไตยนั้นนอกจากการได้รับการเรียนรู้ การอบรมสั่งสอนจากคุณครูตามสถานศึกษา และจากการได้ฝึกเข้าร่วมการใช้ชีวิตอยู่กับเพื่อน ๆ และผู้อื่นในสังคมแล้ว ผู้ที่เป็นพ่อแม่ ตลอดจนจนถึงครูประจำชั้นต่างเป็นผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญมากต่อการถ่ายทอดพื้นฐานการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยให้แก่เด็ก เนื่องจากเป็นบุคคลที่จะให้ทั้งความรัก และเอาใจใส่ อบรมสั่งสอนให้มีความรู้ ความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม จากการศึกษาวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทสนั้น จะเห็นได้ว่าผู้วิจัยหลายท่านเน้นในเรื่องของการอบรมเลี้ยงดูด้วยรูปแบบต่าง ๆ และมีการศึกษาบทบาทด้านการเรียนการสอนของครูที่จะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตย แต่ยังไม่มีการศึกษาในส่วนของทัศนคติของพ่อแม่ แม่ และครูประจำชั้นโดยตรง ว่าการที่พ่อแม่ และครูประจำชั้นนั้นมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยในระดับที่แตกต่างกัน และในเบื้องต้นของสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และนักเรียนกับครูประจำชั้นนั้น

จะมีความสัมพันธ์ หรือมีผลต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กได้ด้วยหรือไม่ ทั้งนี้ผู้วิจัยก็ได้นำปัญหานี้มาตั้งเป็นสมมติฐานไว้เป็นข้อสุดท้าย คือ "ตัวแปรสัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อแม่กับนักเรียน สัมพันธ์ภาพระหว่างครูกับนักเรียน ทศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ ทศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของแม่ และทศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของครูประจำชั้น สามารถทำนายหรือร่วมทำนายพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน" ซึ่งในภาพรวมจากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้ได้แสดงให้เห็นถึงเหตุผลที่สำคัญที่ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาทศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น และสัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อแม่กับนักเรียน และสัมพันธ์ภาพระหว่างครูประจำชั้นกับนักเรียน ว่ามีผลต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กนักเรียน ซึ่งการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ทำการวิจัยสำรวจกับเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขตโรงเรียนกรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 โดยดูว่ามีปัจจัยใดบ้างของพ่อ แม่ และครูประจำชั้นของนักเรียนกลุ่มดังกล่าวที่มีอิทธิพลกับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามสาระดังนี้ คือ การกำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แบ่งประชากรออกเป็น 3 กลุ่มประชากร

1. นักเรียนที่อยู่กับพ่อแม่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษาในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร ปี2546 จำนวน 344 โรงเรียน จาก 50 เขต
2. พ่อแม่ของนักเรียนตามข้อ 1
3. ครูประจำชั้นของนักเรียนตามข้อ 1

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi – Stage Random Sampling) ตามขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มเขตมา 8 เขต ได้แก่ เขตดุสิต พญาไท ดินแดง สาทร คลองสาน ราชเทวี วัฒนา สายไหม
2. สุ่มโรงเรียนตามเขตที่ได้จากการสุ่มจากข้อ 1 เขตละ 1 โรงเรียน
3. นักเรียนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากเขตตามข้อ 2
4. พ่อแม่ของนักเรียนตามข้อ 3
5. ครูประจำชั้นของนักเรียนตามข้อ 3

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้จากการสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. สํารวจจํานวนโรงเรียนประเภทสหศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2546 ที่มีการสอนระดับประถมศึกษา พบว่ามีจํานวนโรงเรียนทั้งสิ้น 344 โรงเรียน
2. เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยทำการสุ่มเขตการศึกษาในจังหวัดกรุงเทพมหานครขึ้นมาจํานวน 8 เขต จาก 50 เขต ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Sampling) ได้เขต เขตดุสิต พญาไท ดินแดง สาทร คลองสาน ราชเทวี วัฒนา สายไหม
3. สุ่มเลือกโรงเรียนประเภทสหศึกษาจากการสุ่มเขตของข้อ 2
 - 3.1 เขตดุสิต สุ่มได้โรงเรียนโยนออฟอาร์ค มีจํานวนห้องเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสิ้น 5 ห้องเรียน
 - 3.2 เขตพญาไท สุ่มได้โรงเรียน สวนบัว มีจํานวนห้องเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสิ้น 4 ห้องเรียน
 - 3.3 เขตดินแดง สุ่มได้โรงเรียน แม่พระฟาติมา มีจํานวนห้องเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสิ้น 6 ห้องเรียน
 - 3.4 เขตสาทร สุ่มได้โรงเรียน ชาญเวทย์ศึกษา มีจํานวนห้องเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสิ้น 3 ห้องเรียน
 - 3.5 เขตคลองสาน สุ่มได้โรงเรียน ศิริธนศึกษา มีจํานวนห้องเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสิ้น 1 ห้องเรียน
 - 3.6 เขตราชเทวี สุ่มได้โรงเรียน ปริญญาทิพย์ มีจํานวนห้องเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสิ้น 2 ห้องเรียน
 - 3.6 เขตวัฒนา สุ่มได้โรงเรียน เกษมพิทยา มีจํานวนห้องเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสิ้น 3 ห้องเรียน
 - 3.8 เขตสายไหม สุ่มได้โรงเรียน ประเทืองทิพย์วิทยา มีจํานวนห้องเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสิ้น 6 ห้องเรียน

รวมโรงเรียนทั้งสิ้น 8 โรงเรียน และมีห้องเรียนทั้งสิ้น 30 ห้องเรียน
4. ทำการสุ่มอย่างง่ายจากกลุ่มนักเรียนที่ปัจจุบันอาศัยอยู่กับพ่อแม่ เพื่อเลือกนักเรียนที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่มาเป็นกลุ่มตัวอย่าง ห้องเรียนละ 5 คน เพราะฉะนั้นจะได้กลุ่มตัวอย่างนักเรียน พ่อและแม่ของนักเรียน จากโรงเรียนประเภทสหศึกษาของ 8 เขต ประเภทละ 150 คน และกลุ่มตัวอย่างครูประจำชั้นของนักเรียนกลุ่มดังกล่าวจํานวน 30 คน รวมจํานวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 480 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แนวคิดที่นำไปสู่การปรับปรุงความเหมาะสมของเนื้อหา จากผู้ทำการวิจัยท่านอื่น ๆ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยแบบสอบถาม 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลของเด็กนักเรียน

ตอนที่ 1.1 แบบสอบถามลักษณะทางชีวสังคม เป็นแบบสอบถามข้อมูลลักษณะทางชีวสังคมของเด็กนักเรียน รวมทั้งสิ้น 2 ข้อ ซึ่งประกอบไปด้วย เพศ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยลักษณะข้อคำถามนั้นเป็นแบบ ให้เลือกตอบ

ตอนที่ 1.2 แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูมาจากนารี โนภระ (2536) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .83 และ แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 25 ข้อ

ข้อความเป็นเชิงรับ จำนวน 14 ข้อ (ข้อที่ 1, 2, 3, 4, 6, 8, 9, 11, 16, 17, 22, 23, 24, 25)

ข้อความเป็นเชิงนิเสธ จำนวน 11 ข้อ (ข้อที่ 5, 7, 10, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 21)

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามชุดนี้มาทำการปรับปรุง และดัดแปลงในตัวข้อคำถามให้เกิดความเหมาะสม สอดคล้องกับตัวอย่าง ซึ่งลักษณะของคำถามเป็นแบบให้เลือกตอบ ในลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ จริงมากที่สุด จริงมาก จริงน้อย และไม่จริงเลย และได้นำไปหาค่าความเชื่อมั่นอีกครั้ง ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับนักเรียน และครูประจำชั้นกับนักเรียนดังต่อไปนี้

- สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .9381 โดยผ่านการเลือกข้อคำถามตามการยอมรับของค่าอำนาจจำแนกซึ่งหาโดยวิธีการหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมได้ทั้งหมด 22 ข้อ

- สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .9075 โดยผ่านการเลือกข้อคำถามตามการยอมรับของค่าอำนาจจำแนกซึ่งหาโดยวิธีการหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมได้ทั้งหมด 22 ข้อ

สำหรับเกณฑ์ในการแปลความหมายของแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นมีดังต่อไปนี้

ลักษณะความรู้สึกลักษณะข้อคำถาม	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	ไม่จริงเลย
	เชิงรับ	4	3	2
เชิงนิเสธ	1	2	3	4

การแปลความหมายคะแนนสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่และนักเรียนกับครูประจำชั้น

ตัวอย่าง

(0) คุณครูมีความเป็นกันเองกับนักเรียน

(00) พ่อแม่ชอบใช้อำนาจกับฉัน

จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	ไม่จริงเลย

สำหรับในการให้คะแนน และแปลความหมายของคะแนน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นจะจัดกระทำโดยการนำคะแนนของนักเรียนที่ตอบไว้ในแต่ละคนมาหาค่าเฉลี่ย และจะใช้เกณฑ์การตัดสินดังนี้

2.51 – 4.00 หมายถึง มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่หรือนักเรียนกับครูประจำชั้นสูง

1.00 – 2.50 หมายถึง มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ หรือนักเรียนกับครูประจำชั้นต่ำ

ตอนที่ 1.3 แบบสอบถามพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน

การศึกษาครั้งนี้ได้นำแบบสอบถามพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนจากศรัณยาสุริยวงษ์ (2540) ซึ่งมีค่าความเชื่อถือเท่ากับ .97 และแบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 30 ข้อ โดยแบ่งเนื้อหาพฤติกรรมประชาธิปไตยออกเป็น 3 ด้านดังนี้

พฤติกรรมประชาธิปไตย :

ด้านคุณธรรม จำนวน 10 ข้อ (ข้อที่ 1 – 10)

ด้านสามัคคีธรรม จำนวน 10 ข้อ (ข้อที่ 11 – 20)

ด้านปัญญาธรรม จำนวน 10 ข้อ (ข้อที่ 21 – 30)

ข้อความที่เป็นเชิงรับจำนวน 18 ข้อ (ข้อที่ 1, 3, 4, 5, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 20, 21, 22, 23, 25, 27, 28 และ 29)

ข้อความที่เป็นเชิงนิเสธจำนวน 12 ข้อ (ข้อที่ 2, 6, 7, 8, 9, 10, 17, 18, 19, 24, 26 และ 30)

ผู้วิจัยได้นำตัวแบบสอบถามชุดนี้มาทำการปรับปรุง และดัดแปลงในตัวข้อความเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งลักษณะของคำถามเป็นแบบให้เลือกตอบ ในลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ จริงมากที่สุด จริงมาก จริงน้อย และ ไม่จริงเลย และได้นำไปหาค่าความเชื่อมั่นอีกครั้ง ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .9310 โดยผ่านการเลือกข้อความตามการยอมรับของค่าอำนาจจำแนกซึ่งหาโดยวิธีการหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมได้ทั้งหมด 28 ข้อ โดยมีเกณฑ์การแปลความหมายของพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนดังต่อไปนี้

ลักษณะความรู้สึก ลักษณะข้อคำถาม	ลักษณะความรู้สึก			
	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	ไม่จริงเลย
เชิงรับ	4	3	2	1
เชิงนิเสธ	1	2	3	4

การแปลความหมายของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน

ตัวอย่าง

(0) นักเรียนจะขออนุญาตก่อนจะแสดงความคิดเห็นใด ๆ

(00) นักเรียนแสดงความเข้าใจเรื่องที่เพื่อนทำงานผิดพลาด

จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	ไม่จริงเลย

สำหรับการให้คะแนนและแปลความหมายของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จะจัดกระทำโดยการนำคะแนนของนักเรียนที่ตอบไว้ในแต่ละคนนั้นมาหาค่าเฉลี่ย และจะใช้เกณฑ์การ ตัดสินดังนี้

2.51 – 4.00	หมายถึง	นักเรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตย สูง
1.00 – 2.50	หมายถึง	นักเรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตย ต่ำ

ตอนที่ 2 ข้อมูลพ่อแม่ของเด็กนักเรียน

ตอนที่ 2.1 แบบสอบถามลักษณะทางชีวสังคมเป็นแบบสอบถามข้อมูลลักษณะทางชีวสังคม ของพ่อแม่ รวม 4 ข้อ ซึ่งประกอบไปด้วย ข้อมูลด้านอายุ, อาชีพ, ระดับการศึกษาสูงสุด และ รายได้ ต่อเดือนของพ่อและแม่ ซึ่งลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check Lists)

ตอนที่ 2.2 แบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตย

การศึกษานี้ นำแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยจากปวิณ ชำนิประศาสน์ (2529) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .79 และแบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 20 ข้อ ซึ่งทุกข้อมีลักษณะเป็นข้อความเชิงรับ

หลักการที่เป็นประชาธิปไตย :

- ความศรัทธาในสติปัญญา และความสามารถของมนุษย์ จำนวน 5 ข้อ (ข้อที่ 1 – 5)
- เสรีภาพ จำนวน 6 ข้อ (ข้อที่ 6 – 11)
- ความเสมอภาค จำนวน 9 ข้อ (ข้อที่ 12 – 20)

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามชุดนี้มาทำการปรับปรุงและดัดแปลง ตัวข้อคำถามให้เกิดความเหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งลักษณะของคำถามเป็นแบบให้เลือกตอบในลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างมาก เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างมาก และได้นำไปหาค่าความเชื่อมั่นอีกครั้ง ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามของทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ และแม่อันต่อไป

- กลุ่มตัวอย่างพ่อ ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .8052 โดยผ่านการเลือกข้อคำถามตามการยอมรับของค่าอำนาจจำแนกซึ่งหาโดยวิธีการหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมได้ทั้งหมด 14 ข้อ
- กลุ่มตัวอย่างแม่ ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .8541 โดยผ่านการเลือกข้อคำถามตามการยอมรับของค่าอำนาจจำแนก ซึ่งหาโดยวิธีการหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมได้ทั้งหมด 14 ข้อ

สำหรับเกณฑ์ในการแปลความหมายแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อและแม่มียังต่อไปนี

ระดับความคิดเห็น :

เห็นด้วยอย่างมาก	ให้	4	คะแนน
เห็นด้วย	ให้	3	คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ให้	2	คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างมาก.	ให้	1	คะแนน

ตัวอย่าง

(0) ผู้ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจย่อมมีสิทธิเสรีภาพมากกว่าผู้อื่น

(00) เสรีภาพทางการเมืองมีไม่เท่าเทียมกันในบุคคลแต่ละกลุ่ม

เห็นด้วยอย่างมาก	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างมาก

สำหรับในการให้คะแนน และแปลความหมายของคะแนนของแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตย จะจัดกระทำโดยการนำคะแนนของผู้ที่ตอบแบบสอบถามในแต่ละคนนั้นมาหาค่าเฉลี่ย และจะใช้เกณฑ์ในการตัดสินดังต่อไปนี้

2.51 – 4. 00 หมายถึง มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยสูง

1.00 - 2.50 หมายถึง มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยต่ำ

ตอนที่ 3 ข้อมูลของครูประจำชั้น

ตอนที่ 3.1 แบบสอบถามลักษณะทางชีวสังคม เป็นแบบสอบถามข้อมูลลักษณะทางชีวสังคมของครู รวม 3 ข้อ ซึ่งประกอบไปด้วย ข้อมูลด้าน อายุ, ระดับการศึกษาสูงสุด และรายได้ของครู ซึ่งมีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือก ตอบ (Check Lists)

ตอนที่ 3.2 แบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตย

แบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยมีกระบวนการในการดำเนินการมาเช่นเดียวกับแบบสอบถามในตอนี่ 2.2 ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .7720 และได้เลือกข้อคำถามตามการยอมรับของอำนาจค่าความเชื่อมั่นไว้ทั้งหมด 13 ข้อ

การตรวจสอบหาคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและความเที่ยงของเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้

1. นำแบบสอบถามพฤติกรรมประชาธิปไตย สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น และทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยที่ได้ปรับปรุงแล้วไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่มที่โรงเรียนพระแม่มารีย์สาธุประดิษฐ์ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน พ่อและแม่ของนักเรียน จำนวนทั้งสิ้นกลุ่มละ 30 คน และครูประจำชั้นอีก 30 คน

2. หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ด้วยการหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม โดยใช้เกณฑ์การพิจารณา ตัดข้อคำถามที่มีความสอดคล้องกับข้อคำถามทั้งฉบับน้อย คือข้อที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำกว่า .30

3. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามพฤติกรรมประชาธิปไตย สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น และ ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น ซึ่งเลือกเฉพาะข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกมาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) โดยได้ค่าความเชื่อมั่นแต่ละฉบับตามที่ได้กล่าวถึงรายละเอียดของแต่ละแบบสอบถามไปแล้วข้างต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 ติดต่อขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

3.2 ส่งหนังสือที่ขอจากบัณฑิตวิทยาลัยพร้อมโครงร่างสารนิพนธ์และตัวอย่างแบบสอบถามทั้งหมดจำนวนอย่างละ 1 ชุด เพื่อไปขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการโรงเรียนให้กลุ่มตัวอย่างตอบ

3.3 เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงติดต่อประสานงานกับทางโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างโดยแนะนำตัวพร้อมอธิบายและชี้แจงวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม และวิธีการเก็บข้อมูล

3.4 นัดระยะเวลาในการขอรับแบบสอบถามคืนประมาณ 3 สัปดาห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5 นำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามทุกชุดมาให้คะแนนตามที่กำหนดไว้ในแต่ละแบบวัดแล้วนำไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีทางสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับประมวลผลทางสถิติ ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบในแบบสอบถามทุกฉบับ ถ้าแบบสอบถามชุดใดมีคำตอบไม่สมบูรณ์จะคัดเอาแบบสอบถามชุดนั้นออก จากนั้นตรวจให้คะแนนในแบบสอบถามตามเกณฑ์ที่ได้ตั้งไว้

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับประมวลผลทางสถิติ ตามขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

4.2.1 วิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทางชีวสังคมของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม โดยใช้สถิติพรรณนาการแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย (Mean) เพื่อบรรยายระดับคะแนนของตัวแปรต่าง ๆ

4.2.2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t - test กับสมมติฐานในข้อที่ 1 - 5 และ 8 - 10, 13 - 18

4.2.3 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ F - test กับสมมติฐานข้อที่ 6 - 7, และ 11 - 12,

4.2.4 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ Multiple Regression Analysis by Stepwise กับสมมติฐานข้อที่ 19

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัด คณะกรรม การการประถมศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ซึ่งผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจะนำเสนอ เป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของของกลุ่มตัวอย่าง โดยจำแนกตามกลุ่มนักเรียน พ่อ แม่ และครูประจำชั้น

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนโดยจำแนกตามตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้

- จำแนกตามตัวแปรทางพื้นฐานทางชีวสังคมของนักเรียน พ่อ แม่และครูประจำชั้น
- ตัวแปรทางจิตสังคม ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น รวมถึงทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และ ครูประจำชั้น

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ตัวพยากรณ์ที่สามารถทำนายพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตัวแปรสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น รวมถึงทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น เป็นตัวทำนาย

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N	แทน	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
Mean	แทน	ค่าเฉลี่ย
SD.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of Square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean Squares)
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t - distribution

F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F – distribution
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
R	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R ²	แทน	สัมประสิทธิ์ของการทำนาย
R ² Change		แทนสัมประสิทธิ์ของการทำนายที่เปลี่ยนแปลงไปจากการเพิ่มตัวทำนายทีละตัว
F Change		แทนค่าสถิติเอฟที่ใช้ทดสอบความมีนัยสำคัญของการเพิ่มตัวทำนายเข้าไปครั้งละ 1 ตัว
SEb	แทน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการทำนาย
b	แทน	สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวทำนายซึ่งทำนายในรูปคะแนนดิบ
β	แทน	สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวทำนายซึ่งทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน
a	แทน	ค่าคงที่ของสมการทำนาย
P – Value	แทน	ค่าความน่าจะเป็นของสถิติที่ใช้ทดสอบ
*	แทน	ค่าความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	แทน	ค่าความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
***	แทน	ค่าความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001
X1	แทน	ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ
X2	แทน	ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของแม่
X3	แทน	ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของครูประจำชั้น
X4	แทน	สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับนักเรียน
X5	แทน	สัมพันธภาพระหว่างครูประจำชั้นกับนักเรียน
Y	แทน	พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์สถานการณ์ภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างโดยแยกตามกลุ่มนักเรียน พ่อ แม่ และครูประจำชั้น

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของนักเรียน โดยจำแนกตามตัวแปรทางชีวสังคม

ตัวแปร	กลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	57	38.7
	หญิง	93	61.3
	รวม	150	100
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	ต่ำ	30	20.0
	สูง	120	80.0
	รวม	150	100

จากตาราง 1 แสดงถึงจำนวนกลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่ได้ศึกษาครั้งนี้ มีทั้งสิ้น 150 คน ซึ่งพบว่าเป็นนักเรียนเพศหญิงมากที่สุด ร้อยละ 61.3 และพบว่าส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 80.0

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มพ่อ โดยจำแนกตามตัวแปรทางชีวสังคม

ตัวแปร	กลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
อายุ	ต่ำกว่า 30 ปี	6	4.0
	ตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป	144	96.0
	รวม	150	100
อาชีพ	ข้าราชการ	27	18.0
	รัฐวิสาหกิจ	16	10.7
	รับจ้าง / บริษัทเอกชน	63	42.0
	ค้าขาย	42	28.0
	พ่อบ้าน	2	1.3
	รวม	150	100
ระดับการศึกษา	ต่ำ	91	60.7
	สูง	59	39.3
	รวม	150	100
รายได้	ไม่มีรายได้	2	1.3
	ต่ำกว่า 10,000 บาท	29	19.3
	ตั้งแต่ 10,001 – 15,000 บาท	38	25.3
	ตั้งแต่ 15,001 – 20,000 บาท	15	10.0
	ตั้งแต่ 20,001 – 25,000 บาท	18	12.0
	ตั้งแต่ 25,001 บาท ขึ้นไป	48	32.0
	รวม	150	100

จากตาราง 2 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างพ่อทั้ง 150 คน โดยกลุ่มตัวอย่างแทบทั้งสิ้นมีอายุ ตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 96 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง / บริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 42 และโดยภาพรวม แล้วกลุ่มตัวอย่างมีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 60.7 ส่วนใหญ่มีรายได้ ต่อเดือนอยู่ที่ 25,001 บาทขึ้นไป ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 32.0

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มแม่ โดยจำแนกตามตัวแปรทางชีวสังคม

ตัวแปร	กลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
อายุ	ต่ำกว่า 30 ปี	3	2.0
	ตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป	147	98.0
	รวม	150	100
อาชีพ	ข้าราชการ	19	12.7
	รัฐวิสาหกิจ	3	2.0
	รับจ้าง / บริษัทเอกชน	60	40.0
	ค้าขาย	50	33.3
	แม่บ้าน	18	12.0
	รวม	150	100
ระดับการศึกษา	ต่ำ	104	69.3
	สูง	46	30.7
	รวม	150	100
รายได้	ไม่มีรายได้	18	12.0
	ต่ำกว่า 10,000 บาท	59	39.3
	ตั้งแต่ 10,001 – 15,000 บาท	24	16.0
	ตั้งแต่ 15,001 – 20,000 บาท	17	11.3
	ตั้งแต่ 20,001 – 25,000 บาท	11	7.3
	ตั้งแต่ 25,001 บาท ขึ้นไป	21	14.0
	รวม	150	100

จากตาราง 3 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างแม่ทั้ง 150 คน โดยรวมกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 98 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง / บริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 40 ส่วนมากมีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ โดยคิดเป็นร้อยละ 69.3 สำหรับรายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่ต่ำกว่า 10,000 บาท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 39.3

ตาราง 4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มครูประจำชั้น โดยจำแนกตามตัวแปรทางชีวสังคม

ตัวแปร	กลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
อายุ	ต่ำกว่า 30 ปี	7	23.3
	ตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป	23	76.7
	รวม	30	100
ระดับการศึกษา	ต่ำ	4	13.3
	สูง	26	86.7
	รวม	30	100
รายได้	ต่ำ	13	43.3
	สูง	17	56.7
	รวม	30	100

จากตาราง 4 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างครูประจำชั้นจำนวน 30 คน โดยส่วนใหญ่แล้วกลุ่มตัวอย่างมีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 76.7 ครูประจำชั้นส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับสูงมีมากถึงร้อยละ 86.7 และครูประจำชั้นส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ในระดับสูง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 56.7

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรต่าง ๆ

2.1 จำแนกตามตัวแปรทางชีวสังคม คือ เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และรายได้ของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น ดังแสดงในตาราง 5 - 21 เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 - 13

สมมติฐานที่ 1 นักเรียนเพศชาย มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนเพศหญิง

ในการทดสอบสมมติฐานนี้ใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ t-test ของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่มีเพศแตกต่างกัน ได้ผลตามตาราง 5

ตาราง 5 ค่าสถิติพื้นฐานและการเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรเพศ

เพศ	N	Mean	SD.	t	P - Value
ชาย	57	1.5965	.4949	-.865	.194
หญิง	93	1.6667	.4739		

จากตาราง 5 แสดงให้เห็นว่านักเรียนเพศชายมีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากนักเรียนเพศหญิง ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 1

สมมติฐานที่ 2 นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตย สูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ

ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ t-test ของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตย ของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน ได้ผลตามตาราง 6

ตาราง 6 ค่าสถิติพื้นฐานและการเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปร ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	N	Mean	SD.	t	P - Value
ต่ำ	30	1.5000	.5085	-1.71*	.047
สูง	120	1.6750	.4703		

จากตาราง 6 แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีพฤติกรรมประชาธิปไตย สูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 2

สมมติฐานที่ 3 นักเรียนที่พ่อมีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่พ่อมีอายุต่ำกว่า 30 ปี

ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ t-test ของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่พ่อมีอายุแตกต่างกัน ได้ผลตามตาราง 7

ตาราง 7 ค่าสถิติพื้นฐานและการเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรอายุของพ่อ

อายุของพ่อ	N	Mean	SD.	t	P - Value
ต่ำกว่า 30 ปี	6	1.1667	.4082	-2.878*	.015
ตั้งแต่ 30 ปี ขึ้นไป	144	1.6597	.4754		

จากตาราง 7 แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่พ่อมีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่พ่อมีอายุต่ำกว่า 30 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 3

สมมติฐานที่ 4 นักเรียนที่แม่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่แม่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี

ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ t-test ของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่แม่มีอายุแตกต่างกัน ได้ผลตามตาราง 8

ตาราง 8 ค่าสถิติพื้นฐานและการเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรอายุของแม่

อายุของแม่	N	Mean	SD.	t	P - Value
ต่ำกว่า 30 ปี	3	1.6667	.5773	.097	.461
ตั้งแต่ 30 ปี ขึ้นไป	147	1.6395	.4818		

จากตาราง 8 แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่แม่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่ต่างจากนักเรียนที่แม่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 4

สมมติฐานที่ 5 นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีอายุต่ำกว่า 30 ปี

ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ t-test ของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่ครูมีอายุแตกต่างกัน ได้ผลตามตาราง 9

ตาราง 9 ค่าสถิติพื้นฐานและการเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรอายุของครูประจำชั้น

อายุของครูประจำชั้น	N	Mean	SD.	t	P - Value
ต่ำกว่า 30 ปี	7	1.7143	.4879	1.108	.146
ตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป	23	1.4783	.5107		

จากตาราง 9 แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไปมีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่ต่างจากนักเรียนที่ครูประจำชั้นมีอายุต่ำกว่า 30 ปี ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 5

สมมติฐานที่ 6 นักเรียนที่พ่อแม่อาชีพแตกต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ One – Way ANOVA (F-test) ของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่พ่อแม่อาชีพแตกต่างกัน ได้ผลตามตาราง 10

ตาราง 10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่พ่อแม่อาชีพที่แตกต่างกัน

อาชีพของพ่อ	N	Mean	SD.
ข้าราชการ	27	1.6296	.4921
รัฐวิสาหกิจ	16	1.5625	.5123
รับจ้าง / บริษัทเอกชน	63	1.6825	.4692
ค้าขาย	42	1.6190	.4915
พ่อบ้าน	2	1.5000	.7071

จากตาราง 10 พบว่าพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่พ่อประกอบอาชีพรับจ้าง / บริษัทเอกชนมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดในขณะที่ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่ำสุด และที่เป็นพ่อบ้านมีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด แต่มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงสุด ดังนั้นเพื่อที่จะได้ทราบว่ากลุ่มนักเรียนที่พ่อแม่อาชีพแตกต่างกันจะมีพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกันหรือไม่ จึงได้ทดสอบโดยใช้สถิติ F-test ดังผลในตาราง 11

ตาราง 11 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่พ่อแม่อาชีพแตกต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P - Value
ระหว่างกลุ่ม	4	.271	.068	.286	.887
ภายในกลุ่ม	145	34.289	.236		
รวม		34.560			

จากตาราง 11 แสดงว่านักเรียนที่พ่อแม่อาชีพแตกต่างกันมีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 6

สมมติฐานที่ 7 นักเรียนที่แม่มีอาชีพแตกต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน

ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ One – Way ANOVA (F-test) ของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่แม่มีอาชีพแตกต่างกัน ได้ผลตามตาราง 12

ตาราง 12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่แม่มีอาชีพที่แตกต่างกัน

อาชีพของแม่	N	Mean	SD.
ข้าราชการ	19	1.5263	.5129
รัฐวิสาหกิจ	3	1.6667	.5773
รับจ้าง / บริษัทเอกชน	60	1.6500	.4809
ค้าขาย	50	1.6800	.4712
แม่บ้าน	18	1.6111	.5016

จากตาราง 12 พบว่าพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่แม่มีอาชีพค้าขายมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดในขณะที่ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่ำสุด และส่วนที่เป็นข้าราชการมีน้อยที่สุด แต่มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงใกล้เคียงกับค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่สูงที่สุดคือ รัฐวิสาหกิจ ดังนั้นเพื่อที่จะได้ทราบว่ากลุ่มนักเรียนที่แม่มีอาชีพแตกต่างกันจะมีพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกันหรือไม่ จึงได้ทดสอบโดยใช้สถิติ F-test ดังผลในตาราง 13

ตาราง 13 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่แม่มีอาชีพที่แตกต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P - Value
ระหว่างกลุ่ม	4	.349	.087	.369	.830
ภายในกลุ่ม	145	34.211	.236		
รวม		34.560			

จากตาราง 13 แสดงว่านักเรียนที่แม่มีอาชีพแตกต่างกันมีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 7

สมมติฐานที่ 8 นักเรียนที่พ่อแม่มีระดับการศึกษาสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่พ่อแม่มีระดับการศึกษาต่ำ

ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ t - test ของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่พ่อแม่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ได้ผลตามตาราง 14

ตาราง 14 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรระดับการศึกษาของพ่อ

ระดับการศึกษาของพ่อ	N	Mean	SD.	t	P - Value
ต่ำ	91	1.6484	.4801	.263	.396
สูง	59	1.6271	.4877		

จากตาราง 14 แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่พ่อแม่มีระดับการศึกษาสูงมีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่ต่างจากนักเรียนที่พ่อแม่มีระดับการศึกษาต่ำ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 8

สมมติฐานที่ 9 นักเรียนที่แม่มีระดับการศึกษาสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่แม่มีระดับการศึกษาต่ำ

ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ t - test ของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่แม่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ได้ผลตามตาราง 15

ตาราง 15 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรระดับการศึกษาของแม่

ระดับการศึกษาของแม่	N	Mean	SD.	t	P - Value
ต่ำ	104	1.6154	.4888	-.959	.170
สูง	46	1.6957	.4662		

จากตาราง 15 แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่แม่มีระดับการศึกษาสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่ต่างจากนักเรียนที่แม่มีระดับการศึกษาต่ำ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 9

สมมติฐานที่ 10 นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับการศึกษาสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับการศึกษาต่ำ

ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ t - test ของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของ นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ได้ผลตามตาราง 16

ตาราง 16 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรระดับการศึกษาของครูประจำชั้น

ระดับการศึกษาของครูประจำชั้น	N	Mean	SD.	t	P - Value
ต่ำ	4	1.4615	.0000	5.401***	.001
สูง	26	2.0000	.5083		

จากตาราง 16 แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับการศึกษาสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับการศึกษาต่ำ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 10

สมมติฐานที่ 11 นักเรียนที่พ่อมีระดับรายได้แตกต่างกันมีพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน

ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ One – Way ANOVA (F-test) ของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่พ่อมีรายได้แตกต่างกัน ได้ผลตามตาราง 17

ตาราง 17 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่พ่อมีรายได้ที่แตกต่างกัน

ระดับรายได้ของพ่อ	N	Mean	SD
ไม่มีรายได้	2	1.5000	.7071
ต่ำกว่า 10,000 บาท	29	1.6897	.4708
ตั้งแต่ 10,001 – 15,000 บาท	38	1.6053	.4953
ตั้งแต่ 15,001 – 20,000 บาท	15	1.7333	.4577
ตั้งแต่ 20,001 – 25,000 บาท	18	1.5556	.5113
ตั้งแต่ 25,001 บาทขึ้นไป	48	1.6458	.4833

จากตาราง 17 พบว่ากลุ่มตัวอย่างพ่อของนักเรียนที่มีระดับรายได้ตั้งแต่ 15,001 – 20,000 บาทนั้นมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ในขณะที่ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับต่ำสุด และกลุ่มที่ไม่มีรายได้นั้นมีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด แต่มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงสุด ดังนั้นเพื่อที่จะได้ทราบว่ากลุ่มนักเรียนที่พ่อมีระดับรายได้แตกต่างกันจะมีพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกันหรือไม่ จึงได้ทดสอบโดยใช้สถิติ F-test ดังผลในตาราง 18

ตาราง 18 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่พ่อมีรายได้ที่แตกต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P - Value
ระหว่างกลุ่ม	5	.417	.083	.352	0.880
ภายในกลุ่ม	144	34.143	.237		
รวม		34.560			

จากตาราง 18 แสดงว่านักเรียนที่พ่อมีระดับรายได้แตกต่างกันมีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 11

สมมติฐานที่ 12 นักเรียนที่แม่มีระดับรายได้แตกต่างกันมีพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน
ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ One – Way ANOVA (F-test) ของ
คะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่แม่มีระดับรายได้แตกต่างกัน ได้ผลตามตาราง 19

ตาราง 19 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่
แม่มีรายได้ที่ต่างกัน

ระดับรายได้ของแม่	N	Mean	SD
ไม่มีรายได้	18	1.6111	.5016
ต่ำกว่า 10,000 บาท	59	1.6271	.4877
ตั้งแต่ 10,001 – 15,000 บาท	24	1.5833	.5036
ตั้งแต่ 15,001 – 20,000 บาท	17	1.7647	.4372
ตั้งแต่ 20,001 – 25,000 บาท	11	1.5455	.5222
ตั้งแต่ 25,001 บาทขึ้นไป	21	1.7143	.4629

จากตาราง 19 พบว่าแม่ของนักเรียนที่มีระดับรายได้ตั้งแต่ 15,001 – 20,000 บาท มี
คะแนนเฉลี่ยสูงสุด ในขณะที่ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในระดับต่ำสุด และกลุ่มที่มีระดับรายได้
ตั้งแต่ 20,001 – 25,000 บาทนั้นมีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุด แต่มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงสุด ดังนั้น
เพื่อที่จะได้ทราบว่ากลุ่มนักเรียนที่แม่มีระดับรายได้แตกต่างกันจะมีพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่าง
กันหรือไม่ จึงได้ทดสอบโดยใช้สถิติ F-test ดังผลในตาราง 20

ตาราง 20 วิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่แม่มีรายได้ที่ต่างกัน

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P - Value
ระหว่างกลุ่ม	5	.580	.116	.492	.782
ภายในกลุ่ม	144	33.980	.236		
รวม		34.560			

จากตาราง 20 แสดงว่านักเรียนที่แม่มีระดับรายได้แตกต่างกันมีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่
แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 12

สมมติฐานที่ 13 นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับรายได้สูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับรายได้ต่ำ

ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ t-test ของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่ครูมีระดับรายได้แตกต่างกัน ได้ผลตามตาราง 21

ตาราง 21 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรรายได้ของครูประจำชั้น

รายได้ของครูประจำชั้น	N	Mean	SD.	t	P - Value
ต่ำ	13	1.6115	.5063	.769	.224
สูง	17	1.4706	.5145		

จากตาราง 21 แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับรายได้สูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่ต่างจากนักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับรายได้ต่ำ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 13

2.2 จำแนกตามตัวแปรทางจิตสังคมคือ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่, สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ทักษะคิดต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ ทักษะคิดต่อหลักการประชาธิปไตยของแม่ และทักษะคิดต่อหลักการประชาธิปไตยของครูประจำชั้น ดังแสดงในตาราง 22 - 26 เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 14 - 18

สมมติฐานที่ 14 นักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับพ่อแม่สูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับพ่อแม่ต่ำ

ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ t-test ของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่แตกต่างกัน ได้ผลตามตาราง 22

ตาราง 22 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่

สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่	N	Mean	SD.	t	P - Value
มีสัมพันธภาพต่ำ	23	1.4783	.5107	-1.76*	.040
มีสัมพันธภาพสูง	127	1.6693	.4723		

จากตาราง 22 แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับพ่อแม่สูงมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับพ่อแม่ต่ำอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่

สมมติฐานที่ 15 นักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับครูประจำชั้นสูงมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูง
กว่านักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับครูประจำชั้นต่ำ

ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ t-test ของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตย
ของนักเรียนที่มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นแตกต่างกัน ได้ผลตามตาราง 23

ตาราง 23 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรสัมพันธภาพ
ระหว่างครูประจำชั้นกับนักเรียน

สัมพันธภาพระหว่าง นักเรียนกับครูประจำชั้น	N	Mean	SD.	t	P - Value
มีสัมพันธภาพต่ำ	36	1.3889	.4944	-3.568*	.001
มีสัมพันธภาพสูง	114	1.7193	.4513		

จากตาราง 23 แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับครูประจำชั้นสูงมีพฤติกรรม
ประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับครูประจำชั้น ต่ำ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 ซึ่ง
สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 15

สมมติฐานที่ 16 นักเรียนที่พ่อแม่มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่พ่อแม่มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยต่ำ

ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ t - test ของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่พ่อแม่มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยแตกต่างกันได้ผลตามตาราง 24

ตาราง 24 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ

ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ	N	Mean	SD.	t	P-Value
ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยต่ำ	29	1.4828	.5085	-1.88*	.033
ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยสูง	121	1.6777	.4693		

จากตาราง 24 แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่พ่อแม่มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยสูงมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่พ่อแม่มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยต่ำอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 16

สมมติฐานที่ 17 นักเรียนที่แม่มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่แม่มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยต่ำ

ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ t-test ของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่แม่มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยแตกต่างกัน ได้ผลตามตาราง 25

ตาราง 25 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของแม่

ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของแม่	N	Mean	SD.	t	P - Value
ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยต่ำ	26	1.6538	.4851	.161	.436
ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยสูง	124	1.6371	.4827		

จากตาราง 25 แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่แม่มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยสูงมีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่สูงกว่านักเรียนที่แม่มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยต่ำ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ที่ 17

สมมติฐานที่ 18 นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยสูงมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยต่ำ

ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติ t - test ของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่ครูประจำชั้นมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตย แตกต่างกัน ได้ผลตามตาราง 26

ตาราง 26 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน จำแนกตามตัวแปรทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของครูประจำชั้น

ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของครูประจำชั้น	N	Mean	SD.	t	P - Value
ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยต่ำ	4	1.7500	.5000	.928	.202
ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยสูง	26	1.5000	.5099		

จากตาราง 26 แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่ต่างจากนักเรียนที่ครูประจำชั้นมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยต่ำ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 18

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ตัวพยากรณ์ที่สามารถทำนายพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตัวแปรสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ทศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ ทศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของแม่ และทศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของครูประจำชั้น ดังแสดงผลในตาราง 27 - 28 เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 19

สมมติฐานที่ 19 ตัวแปรสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ทศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ ทศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของแม่ และทศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของครูประจำชั้น สามารถทำนายหรือร่วมทำนายพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน

ในการทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์หาสหสัมพันธ์ร่วมระหว่างตัวแปรต่าง ๆ และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรขั้นทีละตัว (Multiple Regression Analysis by Stepwise) ได้ผลตามตาราง 27 - 28

ตาราง 27 ผลการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทำนายกับตัวแปร

ทำนาย และระหว่างตัวแปรเกณฑ์กับตัวแปรทำนาย ดังนี้

ตัวแปร	X1	X2	X3	X4	X5	Y
X1	-	.356**	-.216	-.068	-.038	.160*
X2		-	-.131	-.048	.073	-.013
X3			-	.135	-.015	-.170
X4				-	.367**	.143
X5					-	.294**
Y						-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 27 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเกณฑ์ Y (พฤติกรรมประชาธิปไตย) กับ ตัวแปรทำนายต่าง ๆ (X 1 - X 5) ซึ่งตัวแปรทำนายที่สัมพันธ์กันทางบวกกับตัวแปรเกณฑ์ในระดับที่สูง คือ X 5 (สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น) = .294 ในระดับนัยสำคัญที่ .01 และตัวแปรทำนายที่สัมพันธ์ทางบวกกับตัวแปรเกณฑ์ในระดับที่รองลงมา คือ X 1 (ทศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ) = .160 ในระดับนัยสำคัญที่ .05

สำหรับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวทำนายกับตัวทำนาย พบดังนี้

ตัวทำนายคู่ที่มีความสัมพันธ์ทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีเพียง 2 คู่ คือ (X 1) ทศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ กับ (X 2) ทศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของแม่

(X 4) สัมพันธภาพในระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ กับ (X 5) สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น

ตาราง 28 แสดงปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรขั้นทีละตัว (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ลำดับ	ตัวแปร	b	SE _b	β	R	R ²	R ² Change	F Change
1	สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น (X 5)	.338	.087	.301	.294	.086	.080	14.001***
2	ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ (X 1)	.209	.094	.172	.340	.116	.104	9.635***

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

R = .340

R² = .116

SE = .4559

a = .668

จากตาราง 28 พบว่าปัจจัยที่สามารถพยากรณ์พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.001 โดยเรียงลำดับจากปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดไปน้อยที่สุด คือ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นได้ร้อยละ 8.6 ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อเป็นตัวทำนายที่มีประสิทธิภาพสูงเป็นลำดับที่ 2 สามารถร่วมกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นทำนายพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน ได้ร้อยละ 11.6 โดยอำนาจการทำนายเพิ่มขึ้นจากการใช้ตัวทำนายตัวแรกตัวเดียวร้อยละ 10.4 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 2 เท่ากับ .340 ตัวทำนายทั้ง 2 ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น และ ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อนั้น สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน หรือ มีอำนาจการทำนายพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนเชื่อถือได้ร้อยละ 11.6 โดยมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานการทำนายเท่ากับ .4559 และสามารถเขียนเป็นสมการทำนายพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนได้ดังนี้

สมการพยากรณ์พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน ในรูปคะแนนดิบคือ

$$Y = .668 + .209 X 1 + .338 X 5$$

สมการพยากรณ์พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน ในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ

$$Z = .172 X 1 + .301 X 5$$

บทที่ 5

บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทย่อ

การวิจัยนี้ได้ศึกษาทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ,แม่และครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร โดยมีบทสรุปทั้งขั้นตอนการดำเนินการและผลการศึกษาค้นคว้าดังนี้

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่เพศและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนที่พ่อ แม่ และครูประจำชั้นมี ปัจจัยทางชีวสังคม (อายุ, อาชีพ, ระดับการศึกษา, ระดับรายได้) แตกต่างกัน
3. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน ที่พ่อ แม่ และครูประจำชั้นมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยแตกต่างกัน
4. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน ที่นักเรียนมีสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับนักเรียน สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนแตกต่างกัน
5. เพื่อศึกษาปัจจัยบางประการ ระหว่าง ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นว่ามีปัจจัยใดที่สามารถเป็นตัวทำนายหรือร่วมทำนายพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน

สมมติฐานในการศึกษา

1. นักเรียนเพศชาย มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนเพศหญิง
2. นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ
3. นักเรียนที่พ่อมีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนที่พ่อมีอายุต่ำกว่า 30 ปี

4. นักเรียนที่แมมีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนที่แมมีอายุต่ำกว่า 30 ปี
5. นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีอายุต่ำกว่า 30 ปี
6. นักเรียนที่พ่อมีอาชีพแตกต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน
7. นักเรียนที่แมมีอาชีพแตกต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน
8. นักเรียนที่พ่อมีระดับการศึกษาสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนที่พ่อมีระดับการศึกษาต่ำ
9. นักเรียนที่แมมีระดับการศึกษาสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนที่แมมีระดับการศึกษาต่ำ
10. นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับการศึกษาสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนที่มีครูประจำชั้นมีระดับการศึกษาต่ำ
11. นักเรียนที่พ่อมีระดับรายได้แตกต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน
12. นักเรียนที่แมมีระดับรายได้แตกต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน
13. นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับรายได้สูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับรายได้ต่ำ
14. นักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับพ่อแม่อยู่ในระดับสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับพ่อแม่อยู่ในระดับต่ำ
15. นักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับครูประจำชั้นอยู่ในระดับสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับครูประจำชั้นอยู่ในระดับต่ำ
16. นักเรียนที่พ่อมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนที่พ่อมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยอยู่ในระดับต่ำ
17. นักเรียนที่แมมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนที่แมมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยอยู่ในระดับต่ำ
18. นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยอยู่ในระดับต่ำ
19. ตัวแปรสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับนักเรียน สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของแม และทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของครูประจำชั้น สามารถทำนายหรือร่วมทำนายพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน

วิธีดำเนินการศึกษาวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร, พ่อ แม่ และครูประจำชั้นของนักเรียนกลุ่มดังกล่าว โดยทั้ง 4 กลุ่มได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นออกเป็น 8 เขตด้วยกัน ได้แก่ เขตดุสิต พญาไท คลองสาน สาทร วัฒนา ราชเทวี สายไหม และเขตดินแดง รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 480 คน (นักเรียน, พ่อ และ แม่ กลุ่มละ 150 คน) (สำหรับครูประจำชั้น 30 คน โดยคิดจากอัตราส่วน ครูประจำชั้น 1 คน ต่อ นักเรียนในชั้น 5 คน)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบไปด้วยแบบสอบถามดังต่อไปนี้

- แบบสอบถามข้อมูลชีวสังคมของนักเรียน พ่อ แม่ และครูประจำชั้น
- แบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของ พ่อ แม่ และครูประจำชั้น
- แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นของนักเรียน
- แบบสอบถามพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมประมวลผลทางสถิติสำเร็จรูป โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประมวลผลโดยใช้การคำนวณค่าสถิติพื้นฐานทางด้านเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ ของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น

2. ประมวลผลโดยใช้การคำนวณหาค่า t -distribution (t -test) ในการเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนจำแนกตามเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน และอายุ ระดับการศึกษาของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น และ รายได้ของครูประจำชั้น ตลอดจนสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 - 5, 8 - 10, 13 - 18

3. ประมวลผลโดยใช้การคำนวณหาค่า F -distribution (F -test) ในการเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนกับ อาชีพ และรายได้ของพ่อแม่ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 6 - 7, 11 - 12

4. ประมวลผลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์คำนวณด้วยสถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis by Stepwise) เพื่อหาความสามารถในการพยากรณ์ทำนายตัวแปร

พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน โดยใช้ตัวแปรสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับนักเรียน สัมพันธภาพระหว่างครูประจำชั้นกับนักเรียน และทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำชั้นเป็นตัวทำนาย เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 19

สรุปผลการศึกษาวิจัย

สรุปผลการศึกษาวิจัยสำหรับตอนที่ 1

การวิเคราะห์สถานการณ์ภาพทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยจำแนกตามกลุ่มนักเรียน พ่อ แม่ และครูประจำชั้น

1. กลุ่มตัวอย่างนักเรียน

กลุ่มตัวอย่างนักเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 61.3 และพบเป็นส่วนมากที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 80.0

2. กลุ่มตัวอย่างพ่อ

กลุ่มตัวอย่างพ่อส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 96 โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง / บริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 42.0 มีระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีระดับต่ำ ซึ่งมีมากถึงร้อยละ 60.7 และส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ที่ 25,001 บาทขึ้นไป ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 32.0

3. กลุ่มตัวอย่างแม่

กลุ่มตัวอย่างแม่ส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 98.0 โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง / บริษัทเอกชน คิดเป็นร้อยละ 40.0 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำ ซึ่งมีมากถึงร้อยละ 69.3 และมีรายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่ต่ำกว่า 10,000 บาท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 39.3

4. กลุ่มตัวอย่างครูประจำชั้น

กลุ่มตัวอย่างครูประจำชั้นโดยส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 76.7 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูง ซึ่งมีมากถึงร้อยละ 86.7 และมีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 10,001 บาทขึ้นไป เป็นจำนวนมากที่สุด ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 56.7

สรุปผลการศึกษาวิจัยสำหรับตอนที่ 2

การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยจำแนกตามตัวแปรพื้นฐานทางชีวสังคมของนักเรียน พ่อ แม่ และครูประจำชั้น และตัวแปรทางจิตสังคม ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับนักเรียน และสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน รวมถึงทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น

1. จำแนกตามตัวแปรทางชีวสังคม คือ เพศ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น

1.1 นักเรียนเพศชายมีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากกว่านักเรียนเพศหญิง

1.2 นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.3 นักเรียนที่พ่อมีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่พ่อก่อนมีอายุต่ำกว่า 30 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.4 นักเรียนที่แม่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากนักเรียนที่แม่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี

1.5 นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากนักเรียนที่ครูประจำชั้นมีอายุต่ำกว่า 30 ปี

1.6 นักเรียนที่พ่อมีอาชีพแตกต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน

1.7 นักเรียนที่แม่มีอาชีพแตกต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน

1.8 นักเรียนที่พ่อมีระดับการศึกษาสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากนักเรียนที่พ่อก่อนมีระดับการศึกษาต่ำ

1.9 นักเรียนที่แม่มีระดับการศึกษาสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากนักเรียนที่แม่มีระดับการศึกษาต่ำ

1.10 นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับการศึกษาสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับการศึกษาต่ำ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

1.11 นักเรียนที่พ่อก่อนมีรายได้แตกต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน

1.12 นักเรียนที่แม่มีรายได้แตกต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน

1.13 นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีรายได้สูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตย ไม่แตกต่างจากนักเรียนที่ครูประจำชั้นมีรายได้ต่ำ

2. จำแนกตามตัวแปรทางจิตสังคม คือ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น รวมถึงทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น

2.1 นักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับพ่อแม่สูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับพ่อแม่ต่ำ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2.2 นักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับครูประจำชั้นสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับครูประจำชั้นต่ำ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2.3 นักเรียนที่พ่อกับทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่พ่อกับทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยต่ำ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

2.4 นักเรียนที่แม่มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากนักเรียนที่แม่มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยต่ำ

2.5 นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากนักเรียนที่ครูประจำชั้นมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยต่ำ

สรุปผลการศึกษาวิจัยสำหรับตอนที่ 3

การศึกษาวิเคราะห์หัตถ์พยากรณ์ที่มีอำนาจการทำนายพฤติกรรมประชาธิปไตยโดยใช้ตัวแปรสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น รวมถึงทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น

การศึกษอำนาจการทำนายพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน โดยใช้ตัวแปรสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น รวมถึงทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น เป็นตัวทำนาย พบว่า พบว่าปัจจัยที่สามารถพยากรณ์พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .001 โดยเรียงลำดับจากปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดไปน้อยที่สุด คือ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ได้ร้อยละ 8.6 ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อเป็นตัวทำนายที่มี ประสิทธิภาพสูงเป็นลำดับที่2 สามารถร่วมกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นทำนายพฤติกรรมประชาธิปไตย ของนักเรียน ได้ร้อยละ 11.6 โดยอำนาจการทำนายเพิ่มขึ้นจากการใช้ตัวทำนายตัวแรกตัวเดียวร้อยละ 10.4 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 2 เท่ากับ .340 ตัวทำนายทั้ง 2 ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น และ ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อนั้น สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน หรือมีอำนาจการทำนายพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนเชื่อถือได้ร้อยละ 11.6 โดยมีความคลาดเคลื่อน มาตรฐานการทำนายเท่ากับ .4559

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของ พ่อ แม่ และครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษาในสังกัดคณะกรรมการ การประถมศึกษา เอกชน กรุงเทพมหานคร ปรากฏข้อค้นพบที่สามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่าตัวแปรสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นเป็นตัวแปรที่มีอำนาจสูงสุดในการทำนาย และร่วมทำนายพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน และจากการศึกษาเปรียบเทียบยังพบว่านักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับครูประจำชั้นก็เปรียบเสมือนกับพ่อหรือแม่คนที่สองของนักเรียน เนื่องจากเด็กจะได้เวลาส่วนใหญ่ในการอยู่ร่วมกับครูประจำชั้นที่โรงเรียน ดังนั้นแบบแผนของพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ดีก็สามารถถ่ายทอดปลูกฝังได้จากการที่มีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันของครูประจำชั้นกับนักเรียน เพราะโดยบทบาทของครูนั้น คือการมอบความรู้ อบรมสั่งสอน ในระเบียบวินัย ตลอดจนสร้างทรัพยากรมนุษย์ตัวน้อย ๆ ให้เป็นพลเมืองดีของสังคม สิ่งเหล่านี้สามารถซึมซับเข้าไปในกระบวนการสร้างพฤติกรรมของเด็ก และเด็กนักเรียนก็สามารถที่จะสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยของเขาขึ้นมาเองได้ สำหรับผลการวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับ โลเปส์ (Lopes. 1976) ที่พบว่า ความสัมพันธ์ของการสอนของครูนั้นก็มีส่วนให้นักเรียนยอมรับในค่านิยมและคุณค่าของประชาธิปไตย สำหรับ ศรีธยา สุริยวงค์ (2540) ก็พบจากการศึกษาเช่นกันว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน กับพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนมีความสัมพันธ์กันด้วยเช่นกัน และจากการวิเคราะห์ตัวแปรสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ก็นักกลับไม่พบความเป็นไปได้ในอำนาจของการเป็นตัวทำนาย หรือร่วมทำนายพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน แต่เมื่อดูผลจากการศึกษาเปรียบเทียบพบว่า นักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับพ่อแม่สูงมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับพ่อแม่ต่ำ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ในข้อที่ 14 ในความเป็นจริงเราก็มีอาจปฏิเสธเรื่องของสัมพันธภาพในครอบครัวที่ย่อมส่งผลต่อตัวเด็กได้โดยตรง สัมพันธภาพจำกัดความให้ได้เข้าใจถึงความผูกพัน ห่วงใย และใส่ใจต่อกัน นักเรียนที่เรียนตามสถานศึกษาเอกชนส่วนใหญ่แล้วมาจากการที่พ่อแม่มีความไว้วางใจต่อการให้ดูแลบุตรหลานของตน นอกเหนือจากความรู้ที่ได้จากการศึกษาเล่าเรียน ความปลอดภัยและการสร้างลักษณะนิสัยของการเป็นคนดีก็เป็นสิ่งที่คาดหวังของพ่อแม่จากโรงเรียนที่ลูกของตนเองจะไปเข้าเรียน ในสถานศึกษาเอกชนส่วนใหญ่จึงสามารถพบในลักษณะของความห่วงใยและปรารถนาดีของ พ่อแม่ที่มีต่อลูก และโดยส่วนใหญ่แล้วเราก็จะพบในคุณลักษณะของนักเรียนที่มีความรัก ความผูกพันต่อพ่อแม่รวมถึงการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ได้จากการหล่อหลอมร่วมกันจากที่บ้านและทางโรงเรียนด้วย ส่วนสำนักงานเสริม

สร้างเอกลักษณ์ของชาติ (2534 : 23 - 29) มีความคิดเห็นที่สนับสนุนต่อผลการวิจัยครั้งนี้ว่า การเสริมสร้างประชาธิปไตยประการสำคัญอย่างหนึ่ง คือการพัฒนาคนโดยการอบรมบ่มนิสัยให้มีจิตใจที่เป็นประชาธิปไตย ซึ่งสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกของมนุษย์ที่มีส่วนในการพัฒนาคน ผลการศึกษาวิจัยของ พัชรา พันธุ์พัฒนกุล (2527) ก็พบว่า นักเรียนที่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนในระดับสูงนั้น พบว่ามีความสัมพันธ์ในครอบครัวอยู่ในระดับสูงเช่นกัน

ตัวแปรที่มีอำนาจรองลงมาในการทำนายและร่วมทำนายพฤติกรรมของนักเรียน คือ ตัวแปรทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ และจากการศึกษาเปรียบเทียบก็พบเช่นกันว่า นักเรียนที่พ่อมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยสูงมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่พ่อมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยต่ำ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ในข้อที่ 16 สำหรับเหตุการณ์วิกฤติการณ์ทางการเมืองในช่วง 14 ตุลา 2516 นั้นอาจขยายความเข้าใจต่อการมีทัศนคติในเรื่องของประชาธิปไตยได้มาก เนื่องจากการรวมตัวของเหล่าวีรบุรุษและวีรสตรีในยุคนั้นต่างมุ่งหวังให้ประเทศชาติมีระบบการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่ชัดเจนขึ้นมา ซึ่งเป็นสิ่งที่หญิงชายวัยพัฒนาต่างก็ต้องการและเรียกร้องแทนประชาชนชาวไทยทั่วประเทศ เพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขภายใต้การปกครองของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบทบาทของการมีลักษณะเป็นผู้นำนั้น เพศชายจะมีสูงกว่าเพศหญิง ดังนั้นจากอดีตที่ผ่านมา รวมถึงเหตุการณ์การชุมนุมประท้วงเรียกร้องสิทธิแห่งความเป็นประชาธิปไตยของประเทศเราจึงเห็นบทบาทในการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ของผู้ชายมีจำนวนมากกว่าผู้หญิง ซึ่งอาจเป็นเพราะทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมที่มีสืบทอดกันมาในเรื่องของการเป็นผู้นำ และการบริหารจัดการสมาชิกในครอบครัว สำหรับงานวิจัยของเลน (Lane. 1972) นั้นได้ศึกษาพบว่าผู้เป็นพ่อจะสอนความรู้ ความเชื่อ ทัศนคติ และค่านิยมทางการเมืองให้แก่ลูกโดยตรง และวิธีการที่พ่อวางตัวในสายตาของลูกหรือวิธีการอบรมลูกสร้างบุคลิกภาพบางอย่างให้แก่ลูก ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของลูกโดยทางอ้อมด้วยเช่นกัน แต่จากผลของการศึกษาในครั้งนี้ก็ยังพบอีกว่า นักเรียนที่พ่อมีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไปมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่พ่อมีอายุต่ำกว่า 30 ปี ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 หากเรายังใช้กรอบในเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตยมาเป็นสถานการณ์เพื่ออธิบาย เราก็จะพบว่า ผลจากการวิจัยในข้อนี้ยังมีความเกี่ยวข้องกับอิทธิพลแห่งช่วงระยะเวลาที่สืบเนื่องต่อกันมาอีกด้วย จากสถานการณ์ของเหตุการณ์นั้น ผู้ที่อยู่ในวัยเด็กหรือวัยหนุ่มในอดีตต่างได้รับรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านประสบการณ์ครั้งสำคัญ เมื่อเหตุการณ์ผ่านไปบุคคลก็มีการพัฒนาทั้งด้านวุฒิภาวะและบทบาทหน้าที่ที่เพิ่มขึ้นและต้องรับผิดชอบ ดังนั้นผู้ที่เป็พ่อก็ต้องเป็นผู้นำที่ดีในการดูแลครอบครัว และปลูกฝังบทบาทหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีให้แก่สมาชิกในครอบครัวด้วยเช่นกัน สำหรับโชติวิเชียร วิเชียรโชติ (2540) ก็ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติทางการเมืองของตำรวจใน

สังกัดตำรวจภูธร 5 ก็พบว่า ตำรวจส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับสูง ซึ่งอายุก็เป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติทางการเมืองของตำรวจในสังกัดภูธรภาค 5

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้ก็มีความคาดหวังแรกเริ่มต่อบทบาทของผู้ที่เป็นแม่ที่น่าจะมีอิทธิพลต่อการที่ลูกมีพฤติกรรมประชาธิปไตยเช่นเดียวกับผู้ที่เป็นพ่อ เพราะจากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น วันเพ็ญ อายุการ (2512) ก็พบว่า การอบรมสั่งสอนในเรื่องของระเบียบวินัยของพ่อแม่อำนาจการเข้มงวดจนเกินไปนั้นก็อาจทำให้เด็กไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น ความคิดริเริ่ม และลักษณะในความเป็นผู้นำก็จะมีอีกด้วย และยังมีผลงานวิจัยของ สวนา พรพัฒน์กุล (2520) ก็ยังพบว่าความแตกต่างในเรื่องของอายุของผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์กับสำนึกในหน้าที่พลเมืองของเด็กไทยด้วย สมมติฐานในข้อที่ 17 และ ข้อที่ 4 ของการศึกษาครั้งนี้จึงถูกตั้งขึ้นมาว่า “นักเรียนที่แม่มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่แม่มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยต่ำ” และ “นักเรียนที่แม่มีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่แม่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี” ซึ่งผลการวิจัยในการศึกษาครั้งนี้กลับพบว่าไม่มีความสอดคล้องกับสมมติฐานดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้หากยกเหตุการณ์เรียกร้องต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนในเหตุการณ์ 14 ตุลา แม้จะมีผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการด้วยก็ตาม แต่อาจเนื่องจากการยอมรับต่อการออกสิทธิ์ออกเสียงตามสิทธิของสตรีนั้นยังไม่มากเท่าที่ควร จึงคล้ายตั้งการสืบทอดในรูปแบบของการเจียมเนื้อเจียมตัวในสิทธิทางการเมืองของสตรีไทย เพราะฉะนั้นในเหตุผลเหล่านี้ย่อมส่งผลให้ทัศนคติต่าง ๆ ของผู้หญิงทางด้านการเมืองไม่มีอิทธิพลมากนักต่อลูกหลานของตน (คณะกรรมการประสานงาน 30 ปี 14 ตุลา ภาคประชาชน : 26) สำหรับงานวิจัยที่ให้ความสนับสนุนต่อผลการวิจัยที่พบในครั้งนี้เป็นของ ฐิติญาธร ผ่องพันธ์ (2542) ที่ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทยในเขตบางเขน ก็พบเช่นกันว่า อายุสตรีที่แตกต่างกันนั้น ไม่มีความแตกต่างกันในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สำหรับการคาดหวังในตัวแปรทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยและอายุของครูประจำชั้นก็เช่นเดียวกับของพ่อและแม่ ซึ่งผลงานวิจัยที่มีส่วนสนับสนุนต่อความเชื่อในครั้งนี้ ก็มีงานวิจัยของ เอชแมน (Echman. 1976) ที่พบจากการศึกษาวิจัยว่า นักเรียนในชั้นเรียนที่ครูไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น จะมีลักษณะรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมืองหรือความรู้ทางการเมือง ตลอดจนความร่วมมือทางการเมืองน้อยกว่าเด็กที่เรียนในชั้นเรียนที่มีครูเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น และ แครอล โจเซฟีน สเตอร์น (Carol Josephine Stuen, 1996 : 133) ที่พบว่าอายุนั้นเป็นตัวแปรที่สำคัญและมีผลต่อการรับรู้ของครูในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองให้กับผู้เรียน สมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้จึงตั้งขึ้นในข้อที่ 18 และ ข้อที่ 5 ว่า “นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีทัศนคติต่อหลัก

การประชาธิปไตยต่ำ” และ “นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีอายุตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีอายุต่ำกว่า 30 ปี” แต่ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไม่พบความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งอาจเป็นเพราะทัศนคติเป็นเรื่องส่วนบุคคล ครูที่มีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยสูงนั้น อาจไม่จำเป็นก็ได้ที่นักเรียนในปกครองของตนต้องมีพฤติกรรมในความเป็นประชาธิปไตยสูงตามด้วย จากการศึกษาของปัญญา ปุยเปีย (2518) ที่พบว่า อาจารย์วิทยาลัยครูที่มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยสูง จะมีบุคลิกภาพเด่นในด้านความสนใจที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง การมีเอกลักษณ์ศักดิ์ศรีแห่งตน แต่มีบุคลิกภาพด้อยในด้านความรับผิดชอบและการคำนึงถึงผู้อื่น ซึ่งผลจากการวิจัยของปัญญา ปุยเปียนี้ อาจอธิบายให้เห็นถึงความสอดคล้องของการมีทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยที่สูงของครู ที่ไม่สอดคล้องกับทิศทางของการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน และเมื่อดูเรื่องปัจจัยทางด้านอายุของครูนั้น อาจเป็นเพราะครูที่จบใหม่นั้นมีความชัดเจนกว่าครูสมัยก่อนในเรื่องของการให้ความรู้ และการปลูกฝังลูกศิษย์ของตนให้เป็นคนที่กล้าคิดกล้าทำแต่ก็ต้องมีระเบียบวินัยและรู้จักในการที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมไทยในปัจจุบันด้วยความเป็นประชาธิปไตย

ระดับการศึกษาที่สูงของพ่อและแม่นั้น ย่อมเป็นคุณประโยชน์ต่อการสนับสนุนทางด้านการศึกษาของผู้เป็นลูก เพราะความรู้และพฤติกรรมทางสังคมต่าง ๆ นั้น ผู้เป็นพ่อแม่ที่มีระดับการศึกษาที่สูงย่อมสามารถนำสิ่งที่ตนเองศึกษาเล่าเรียนมาถ่ายทอดต่อลูกของตนเอง บุคลิกภาพและพฤติกรรมทางการเมืองก็เช่นกัน ลูก ๆ ย่อมได้รับแบบอย่างได้ไม่ยากจากความรู้และประสบการณ์ของผู้เป็นพ่อและแม่ สำหรับประวิทย์ อรรถวิเวก (2518) ที่พบจากการศึกษาว่า ระดับการศึกษาของบิดามีความสัมพันธ์ต่อมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของบุตร ซึ่งสอดคล้องกับ รัตนภรณ์ มหาศรานนท์ (2519) ที่พบว่าระดับการศึกษาของบิดาของนักศึกษาที่แตกต่างกันจะมีมโนทัศน์ประชาธิปไตยแตกต่างกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงได้นำมาตั้งสมมติฐานในข้อที่ 8 และ 9 ที่ว่า “นักเรียนที่พ่อ และ แม่ มีระดับการศึกษาสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่า นักเรียนที่พ่อ และ แม่ มีระดับการศึกษาต่ำ” แต่ผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ กลับไม่พบความสอดคล้องกับสมมติฐานข้างต้น ทั้งนี้ ป. มหาพันธ์ (2544 : 23) ได้กล่าวไว้ว่าคนไทยยกย่องคนที่มีความรู้ การศึกษาสูงมาตั้งแต่ไหนแต่ไรแล้ว เพราะจากการที่ได้รับการอบรมสั่งสอนมาตั้งแต่เล็ก ๆ ว่าวิชาความรู้เป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ดังนั้นแม้คนที่มีวุฒิทางการศึกษา หรือไม่มีวุฒิทางการศึกษามาให้สังคมรับรู้ก็ตาม ก็อาจเป็นผู้ที่มีความใฝ่รู้ใฝ่ศึกษาได้ ด้วยการศึกษานอกระบบโรงเรียน หรือศึกษาด้วยตนเอง ป.มหาพันธ์ยังกล่าวอีกว่าการศึกษาที่ดีนั้นจะส่งผลโดยตรงต่อแวดวงทางการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยด้วย ดังนั้นขอเพียงแต่มีใฝ่ศึกษา การศึกษาก็จะขัดเกลาบุคคลและพร้อมที่จะถ่ายทอดให้แก่สมาชิกรุ่นต่อ ๆ ไปได้ ดังที่ผลงานวิจัยของ สุภาพร วิไลพันธ์ (2520) พบว่าระดับการศึกษาของบิดามารดานั้นไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นทางการเมืองของนักเรียนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งผลงานวิจัยของสมพงษ์ ใหม่วิจิตร

(2529) ก็พบเช่นกันว่า ความรู้ของบิดาไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดพิษณุโลก และผลงานของฐิติญาร ฝ่องพันธ์ (2542) ก็พบเช่นกันว่าสตรีในเขตเลือกตั้งบางเขตที่ระดับการศึกษาแตกต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาตัวแปรด้านระดับการศึกษาของครูประจำชั้นนั้น มีความสอดคล้องกับสมมติฐานข้อ 10 ที่ว่า “นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับการศึกษาสูงมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีระดับการศึกษาต่ำ” เพราะด้วยความสำคัญในเรื่องการศึกษานั้นย่อมหล่อหลอมบุคลิกภาพที่เอื้อต่อการเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าในสังคม ครูที่มีระดับการศึกษาสูงก็ย่อมได้รับความรู้และรูปแบบพฤติกรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม สิ่งเหล่านี้สามารถถ่ายทอดต่อลูกศิษย์ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างด้วยการเป็นพ่อแม่พิมพ์ที่ดีให้แก่ นักเรียน เพื่อให้พวกเขาที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการดำรงชีวิตในสังคม มีผลงานวิจัยที่สนับสนุนต่อผลการศึกษาคั้งนี้ โดย สาย ภาณุรัตน์ (2512 : 11 – 13) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องทัศนคติของครูไทยต่อกิจกรรมทางการเมือง โดยศึกษาครูในกทม. - ธนบุรี นั้น พบว่า ครูที่ได้รับปริญญามีความคิดเห็นทางการเมืองที่ก้าวหน้ากว่าครูที่ไม่ได้รับปริญญา ซึ่งผลการศึกษานี้ก็มีความคล้ายคลึงกับงานวิจัยของปรีชา ตงมณี (2520) ที่ได้ทำการศึกษาคูประถมศึกษาที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งผลการวิจัยพบว่าครูวุฒิมอนูปริญญา - ปริญญาตรีขึ้นไป มีความรู้ความเข้าใจมากกว่าครูวุฒิต่ำกว่าอนุปริญญาตรี

ความแตกต่างในเรื่องของอาชีพของบุคคลนั้น ต่างกันทั้งระดับและเนื้อหาของงานปฏิบัติงาน คุณลักษณะ และบุคลิกภาพส่วนบุคคลจึงจำเป็นต้องหาความสอดคล้องในสิ่งเหล่านี้เพื่อคุณภาพของงานที่ออกมาดี และเพื่อสุขภาพจิตที่ดีในการทำงานด้วยเช่นกัน ผู้ที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่มีการสร้างครอบครัวเป็นของตนเองแล้ว บางส่วนก็มีบุตรที่กำลังอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูบุตร บางครั้งก็มีส่วนในการนำแบบเฉพาะตามคุณลักษณะของตนเองที่มีความสอดคล้องกับสภาพงานของตนมาสร้างหรือร่วมกำหนดในรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูบุตร ในบางอาชีพของคนวัยทำงานนั้นก็อาจมีรูปแบบในการเลี้ยงดูที่รักห่วงใยและเอื้ออาทร อาจมีลักษณะของการปกครองดูแลกันในครอบครัวตามรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย สำหรับผลงานวิจัยของสมบัติ ศรีประเสริฐ (2525) ก็สอดคล้องต่อจุดมุ่งหมายของการถ่ายทอดแนวความคิดนี้ ซึ่งพบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่บิดามีอาชีพแตกต่างกันมีมีทัศนคติประชาธิปไตยแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ นภาพร แก้วนิมิตชัย (2535 : 181 – 182) ที่พบว่านิสัยที่บิดามีอาชีพแตกต่างกันมีวัฒนธรรมแตกต่างกัน ดังนั้นในเบื้องต้นของการศึกษาผู้ วิจัยจึงตั้งสมมติฐานในข้อที่ 6 และ ข้อที่ 7 ไว้ว่า “นักเรียนที่พ่อ และแม่มีอาชีพแตกต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน” ซึ่งผลจากการวิจัยพบว่าไม่มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจด้วยเหตุผลที่ว่า แมื่บุคคลจะประกอบอาชีพใดก็ตาม ขอเพียงแต่เป็นอาชีพสุจริตและสามารถสร้างความภาคภูมิใจให้แก่อาชีพของตนเองได้ คนเราก็จะมีแรงจูงใจที่จะถ่ายทอด

หรือทอดปลุกฝังต่อสมาชิกที่เป็นบุตรหลานในเรื่องของค่านิยมวิถีชีวิตและพฤติกรรมของความเป็นคน ดีรู้จักเคารพซึ่งสิทธิเสรีภาพตามระบอบของการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย ในการกล่าวอ้างนี้ก็มิ ผลงานวิจัยของ นเรศ ปิยะพันธุ์ (2524) ได้ศึกษาค่านิยมทางการเมืองของครู ผู้สอนนักศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งก็พบว่าอาชีพบิดามารดาของครูผู้สอนไม่มีอิทธิพลทำให้ค่านิยมทางการเมืองของครูผู้สอนนักศึกษา ผู้ใหญ่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรวิฑู วงศ์กิจจาเลิศ (2530) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ทศนคติทางการเมืองของนักศึกษาไทย พบว่าไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพบิดากับทัศนคติทางการเมือง ของนักศึกษาไทย ส่วนฐิติญาธร ผ่องพันธุ์ (2542) ก็พบเช่นกันว่าสตรีในเขตเลือกตั้งบางเขตที่มี อาชีพแตกต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน

จากการประกอบอาชีพสุจริตนำมาซึ่งรายได้ของบุคคล การที่บุคคลมีการเงิน เศรษฐกิจที่ดีนั้น ย่อมเสมือนกับความพร้อมต่อการปรนนิบัติตนเองเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในทุก ๆ ด้าน หากเชื่อมโยงเศรษฐกิจการเงินให้เข้ากับในเรื่องของการเมืองและสังคมนั้น ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2543 : 31 - 32) ก็ได้กล่าวได้อย่างสอดคล้องต่อเรื่องของเศรษฐกิจได้อย่างดี โดยกล่าวไว้ว่า ประชาธิปไตยทาง การเมืองต้องอยู่เคียงคู่กับประชาธิปไตยเศรษฐกิจ ซึ่งนั่นก็หมายถึงการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในองค์กรธุรกิจเอกชนและมีส่วนร่วมในองค์กรของรัฐทุกระดับ และเมื่อนั้นประชาชนในสังคมก็ยังได้ พัฒนาอยู่บนรากฐานของความเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ ซึ่งผลงานวิจัยของอรพินท์ นาค ประดิษฐ์ (2518) ก็พบเช่นกันว่านักเรียนที่ครอบครัวมีรายได้สูงจะมีคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองดี สูงกว่านักเรียนในครอบครัวที่รายได้ต่ำ และสอดคล้องกับทรงพล สวาสดิ์ธรรม (2526) ที่พบว่า นักศึกษาที่บิดามารดามีรายได้สูง จะมีความสนใจทางการเมืองสูงกว่านักศึกษาที่บิดามารดามีรายได้ ต่ำ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมติฐานในข้อที่ 11 และ ข้อที่ 12 ที่ว่า “นักเรียนที่พ่อ และแม่มีระดับรายได้ แตกต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน” แต่ผล การวิจัยครั้งนี้ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้ง ไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจากเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นั้นยังอาจเป็นวัยที่เล็เกินไปที่จะมาคำนึงถึง ความสัมพันธ์ในเรื่องของเศรษฐกิจและประชาธิปไตย ตัวแปรรายได้ของพ่อแม่ จึงอาจมิใช่สาเหตุหลัก ที่สามารถชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลต่อการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน ซึ่งผลงานวิจัยของประวิทย์ อรรถวิเวก (2518) ก็พบว่า รายได้ของบิดาไม่มีส่วนสัมพันธ์กับมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งสอดคล้องกับ กิตติมี บุญชูวิทย์ (2533) ที่พบว่า ฐานะทาง เศรษฐกิจของครอบครัวไม่มีผลให้พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขตจังหวัด ขอนแก่นแตกต่างกัน และเมื่อทำการศึกษาประเด็นในเรื่องของรายได้ของครุ นั้น ทุกคนอาจเข้าใจตรง กันว่า ถ้าหากครุมีรายได้ที่มุ่งใจในการพัฒนาระดับคุณภาพของบทบาทและหน้าที่แล้ว รูปแบบต่าง ๆ ในการเรียนการสอนตลอดจนการมีความใส่ใจต่อนักเรียนก็อาจเป็นไปได้ในทิศทางที่ดีต่อนักเรียน และ เกิดพฤติกรรมที่ถูกต้อง เหมาะสมขึ้นมา ซึ่งนั่นก็หมายรวมถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่สังคมคาดหวังที่

นักเรียนควรมี อย่างพฤติกรรมประชาธิปไตยนั้นก็สมควรเกิดขึ้นในกรณีนี้ด้วยเช่นกัน ซึ่งจากแนวคิดของ Milbrath (1997) ที่สนับสนุนในเรื่องนี้ ก็ได้ให้ความกระจ่างในเรื่องรายได้กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า เหตุที่รายได้มีความสัมพันธ์กับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น เพราะความแตกต่างของรายได้ มีความเกี่ยวข้องกับความแตกต่างของสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และทัศนคติ กล่าวคือผู้ที่มีความมั่งคั่งมากกว่ามักจะมีระดับการศึกษาที่สูงกว่า ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเศรษฐกิจการเมืองต่าง ๆ มากกว่าจึงทำให้มีการพัฒนาทัศนคติและความเชื่อต่าง ๆ ของคน ซึ่งเอื้อต่อการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่า ส่วนบุณฑริก เอียงเพชร (2543 : 211) ที่ได้ศึกษาพบว่า ผู้ที่มีรายได้สูงมีทัศนคติทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่มีรายได้ต่ำ และยังมีผลการวิจัยของพิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2541) ที่พบจากการศึกษาวิจัยเช่นกันว่า โดยสัดส่วนของกลุ่มที่มีรายได้สูง มีแนวโน้มการไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากกว่าสัดส่วนของกลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า ดังนั้นสมมติฐานในข้อที่ 13 จึงตั้งไว้ว่า "นักเรียนที่ครูประจำชั้นมีรายได้สูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่ครูประจำชั้นมีรายได้ต่ำ แต่ผลการศึกษาก็ไม่พบความสอดคล้องต่อสมมติฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะด้วยจิตสำนึกของความเป็นครูนั้นจำเป็นต้องเป็นแบบอย่างต่อนักเรียนให้มีความเป็นประชาธิปไตย ทั้งที่เป็นวิถีชีวิตและพฤติกรรมในการดำรงอยู่ในสังคม ตัวแปรรายได้จึงมีอาจกล่าวได้อย่างเต็มที่ว่ามีผลต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนเพราะความเป็นครูย่อมรู้บทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานของตนเอง แต่ก็พบว่ามีบางงานวิจัยที่ได้ให้ผลสนับสนุนต่อผลการศึกษาค้างนี้ โดย อูราพร บุญรักษ์ (2538) พบว่าฐานะทางเศรษฐกิจของครูไม่มีผลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ของครูสตรีระดับประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ช่อแก้ว ประสงค์ลม (2542) ซึ่งก็พบว่า ระดับรายได้ของครูและอาจารย์ระดับมัธยมศึกษา ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องของทัศนคติต่อโครงการโรงเรียนสีขาว

จากอดีตที่ผ่านมา การให้ความสำคัญต่อความเป็นผู้นำ ทั้งทางด้านบริหารจัดการรวมถึงการปกครองนั้นดูเหมือนสังคมจะให้น้ำหนักแก่เพศชายว่าเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมต่อบทบาทหน้าที่เหล่านี้ ดังนั้นในระบบการปกครองของสังคมจึงค่อนข้างเห็นได้อย่างชัดเจนว่าผู้ชายนั้นมียอำนาจในการปกครองดูแลที่ชัดเจนกว่าผู้หญิง จากการแสดงความคิดเห็นของ อรทัย หุจรูญพานิช (2544) กล่าวว่า สังคมนั้นได้ยกย่องและให้คุณค่าในความแข็งแกร่งและการเป็นผู้นำของผู้ชาย ยกย่องบทบาทและกิจกรรมภายนอกบ้านให้มีคุณค่าเหนือกว่าบทบาทหรือกิจกรรมภายในบ้านของผู้หญิง ซึ่งผลงานวิจัยของ มาเซียลัส (Massialas, 1969) ก็พบว่า เพศชายสามารถเรียนการเมืองได้เร็วกว่าและมากกว่าเพศหญิง และยังรับรู้เรื่องการเมืองในลักษณะของสถาบันได้มากกว่าเพศหญิงอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของไกรวุธ จิระบุตร (2520) ที่พบว่า นิสิตนักศึกษาชายส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตย มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองและมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง มีความกระตือรือร้นสนใจเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองและการปกครองมากกว่านิสิตนักศึกษาหญิง

จากเหตุผลดังกล่าวจึงได้ตั้งสมมติฐานในข้อที่ 1 ไว้ว่า “นักเรียนเพศชายมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนเพศหญิง” ซึ่งผลจากการศึกษากลับพบว่าไม่มีความสอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะค่านิยมต่อการปกครองของประเทศไทยและการที่ยุคสมัยของโลกปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมซึ่งสังคมปัจจุบันมีการให้สิทธิเสรีภาพของความเป็นมนุษย์นั้นเท่าเทียมกันระหว่างหญิงและชาย จึงอาจไม่มีความจำเป็นที่จะมาแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างเพศทั้งชายกับหญิงในเรื่องของการมีสิทธิและเสรีภาพแห่งการประพฤติปฏิบัติในระบบการปกครองของประเทศไทยที่เป็นประชาธิปไตย (เดช พุ่มเดชา. 2546) ซึ่งผลงานวิจัยของลลินธร กิจจาริการกุล (2522) ก็ได้สรุปผลการวิจัยไว้ว่า นักเรียนเพศชายและนักเรียนเพศหญิงนั้นไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องของทัศนคติทางการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับ สุจิตรา จงอยู่สุข (2524 : 42 – 45) ที่พบว่านักเรียนทั้งเพศชายและหญิงที่เรียนด้วยหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 นั้น มีความคิดรวบยอดในเรื่องประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน

การที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี อาจสืบเนื่องมาจากการมีพฤติกรรมขยันหมั่นเพียร มีความตั้งใจ ใฝ่ดี รักการเรียนรู้ ซึ่งถ้าเด็กมีพฤติกรรมประชาธิปไตยที่เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคม ก็ย่อมจะส่งเสริมต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเป็นอย่างดี ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงได้ตั้งสมมติฐานไว้ในข้อที่ 2 ที่กล่าวว่า “นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ” ซึ่งผลปรากฏว่าพบความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะการตั้งใจศึกษาเล่าเรียน หมั่นขวนขวายหาความรู้อยู่เสมออันทำให้เด็กนักเรียนเกิดมุมมองที่กว้าง มีโลกทัศน์ต่อสังคมที่มากขึ้น ทำให้เกิดการเข้าใจสภาพของสังคมและการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุขจากการที่ไม่ประพฤติปฏิบัติออกนอกกฎเกณฑ์ที่สังคมได้วางมาตรฐานไว้ ซึ่งผลงานวิจัยที่สามารถสนับสนุนต่อผลการศึกษาในครั้งนี้มีผลงานของอรพินท์ นาคประดิษฐ์ (2518) ที่พบว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองดีมากกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ สำหรับพีระพงษ์ ศรีเหนียง (2524) ที่ได้ศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนบ้านพุ่มวง ก็พบว่านักเรียนกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 6 มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ส่วนปริยาวรรณ พุ่มโฆษิต (2532) ก็พบเช่นกันว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงนั้นมีส่วนทำให้ทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยสูงขึ้นเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

การศึกษาครั้งนี้ ทำให้ทราบว่าพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนนั้นย่อมได้รับอิทธิพลจากครอบครัวที่เป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดของชีวิต โดยเฉพาะกับพ่อแม่ผู้ปกครองที่เป็นผู้เลี้ยงดูตั้งแต่แรกเกิดจนจบจนถึงระหว่างวัยที่ศึกษาและกำลังสู่พัฒนาการแห่งการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน อีกทั้งส่วนผสมที่ลงตัวที่สุดในการก่อรูปพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในสังคมก็คือโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับครูที่อบรมสอนสั่งในเรื่องของเนื้อหาวิชา ความรู้ในบทเรียนและทักษะชีวิตที่นอกเหนือจากครอบครัว ซึ่งพ่อแม่และครูก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหันกลับมาพิจารณากันอีกครั้งว่า ณ ตอนนี้องค์เองได้ทำสิ่งที่ดีที่ถูกต้องต่อศิษย์-บุตรหลานของตนอย่างถูกต้องแล้วหรือ สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปฏิบัติต่อการเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนนั้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะตามผลการวิจัยที่ปรากฏให้เห็นว่ามีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ดังต่อไปนี้

1. พ่อแม่ผู้ปกครอง รวมถึงคุณครู ควรมีส่วนร่วมในการใส่ใจและเสริมกำลังใจต่อการศึกษาเล่าเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้น เพราะในโลกปัจจุบัน การศึกษานั้นจำเป็น เปรียบเสมือนเครื่องชี้นำทางแห่งความสำเร็จในชีวิตทั้งในหน้าที่การงาน และการดำรงอยู่ในสังคมแห่งการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพโดยรวมและภาพลักษณ์ของประเทศชาติอีกด้วย
2. นโยบายการวางแผนครอบครัวที่ว่า มีลูกเมื่อพร้อม ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะเป็นสิ่งเตือนใจสำหรับผู้ที่จะวางแผนอนาคตของครอบครัวได้ดี เพราะจากรายงานสถานการณ์ความรุนแรงที่เป็นปัญหาของครอบครัว พบว่ากลุ่มชายหญิงที่มีบุตรก่อนวัยอันควรนั้น มักพบกับปัญหาครอบครัวขึ้นมาภายหลัง ซึ่งผลกระทบที่รุนแรงที่สุดก็ตกอยู่กับเด็กเอง ซึ่งเด็กกลุ่มนี้ก็อาจจะตกเป็นภาระแก่สังคม ทำให้เกิดปัญหาสังคมขึ้นตามมา ผลสรุปส่วนหนึ่งจากสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้จึงเล็งเห็นว่า วุฒิภาวะของคู่สมรส โดยเฉพาะกับเพศชายนั้นเป็นสิ่งสมควรต่อการนำไปพิจารณาในการวางแผนครอบครัว เพราะผู้ชายจำเป็นต้องไปสร้างบทบาทของการเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดี ต้องเอื้ออำนวยสมาชิกที่กำลังกำเนิดใหม่ในครอบครัวให้สามารถพัฒนาบุคลิกลักษณะที่จำเป็นและสำคัญต่อการอยู่ร่วมในสภาพการณ์การปกครองสังคมของประเทศชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้เป็นพ่อมีทัศนคติต่อทางด้านประชาธิปไตยที่ดี อยู่แล้วย่อมเป็นสิ่งดีต่อการถ่ายทอดความรู้สึกแห่งสำนึกที่ดีแห่งการเป็นพลเมืองดีไปยังผู้เป็นลูกด้วย
3. วงการการศึกษาของประเทศไทยนั้น ควรมีนโยบายในการเร่งผลิตครูที่มีคุณภาพสู่ชุมชนและสังคม ซึ่งก็อาจจำเป็นต้องมีสิ่งจูงใจประชาชนสนใจในความเป็นอาชีพครู และให้เยาวชนรู้สึกภูมิใจต่อวิชาชีพนี้ เพราะในปัจจุบันเด็กส่วนใหญ่จะหันไปเลือกเรียนสายอาชีพด้านอื่น ๆ เพราะมองว่าอาชีพครูนั้นยังขาดการสนับสนุนในด้านคุณภาพชีวิต ทำให้อาชีพครูขาดการพัฒนาและถูกมองข้าม ถ้าหากครูได้รับการศึกษาที่สูง มีความรู้ที่ลึกและกว้างแล้วนั้นก็จะเป็นสิ่งดี เพราะบทบาทของความ

เป็นครูจะสามารถเป็นหลักประกันให้แก่ผู้เรียนได้ว่า นักเรียนจะสามารถซึมซับความรู้ความคิดจากการถ่ายทอดทางการศึกษาที่ครูมีต่อศิษย์ได้อย่างเต็มที่

4. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันภายในครอบครัว โดยเฉพาะระหว่างพ่อแม่และลูกนั้น จะเป็นภูมิเข้มแข็งที่สามารถต้านทานอุปสรรคต่าง ๆ ที่จะสามารถมาลดทอนกำลังแรงในการต่อสู้กับโลกภายนอกได้ อีกทั้งสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันในครอบครัวนี้จะเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการสร้างพฤติกรรมที่มีคุณค่าเป็นที่น่านิยมนับต่อตัวเด็กได้ด้วย สำหรับพฤติกรรมประชาธิปไตยก็เป็นอีกหนึ่งพฤติกรรมที่มีความเหมาะสมต่อการเสริมสร้างให้เด็กได้พัฒนาเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกลักษณะของตนเอง ทั้งนี้สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนที่โรงเรียนนั้นก็สามารถจะเป็นตัวเกื้อหนุนในการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนด้วย เนื่องจากนักเรียนจะมีสังคมที่กว้างมากขึ้นนอกเหนือจากการอยู่ภายในบ้าน เพื่อน ๆ จะเป็นแหล่งเรียนรู้ทางสังคมใหม่ ๆ ของนักเรียน และ สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเองจะเป็นตัวเปิดรับต่อการสอนสั่ง ชี้แนะในความถูกต้องของนักเรียน ทำให้นักเรียนนั้นมีความชัดเจนในการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยของตนเอง

5. ประการท้ายสุด หากในครอบครัวมีทัศนคติต่อเรื่องของประชาธิปไตยในด้านที่ดีแล้วก็ย่อมสามารถสร้างและส่งเสริมผู้เป็นบุตรของตนให้มีพฤติกรรมประชาธิปไตยได้ด้วยการศึกษาครั้งนี้ อาจได้บทสรุปจากความสำคัญของผู้เป็นพ่อในเรื่องของการมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน แต่ก็มีได้หมายความว่าผู้เป็นแม่จะไม่มีส่วนสำคัญในเรื่องนี้ ทั้งนี้อาจด้วยเหตุผลของความเป็นผู้นำของครอบครัวในการบริหารบทบาทตามวิถีแห่งชีวิตประชาธิปไตยก็เป็นได้ ซึ่งถ้านักเรียนสามารถรับรู้ในสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนเองแล้วด้วยนั้น ก็ย่อมเป็นสิ่งที่สามารถสนับสนุนให้นักเรียนเปิดโอกาสแห่งการเรียนรู้ที่จะสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตย ของตนได้ด้วย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยที่พบครั้งนี้มีข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ศึกษาครั้งต่อไปคือ

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยระหว่างนักเรียนในระดับประถมศึกษาในเขตจังหวัดกรุงเทพมหานคร กับท้องถิ่นห่างภาค เพื่อดูว่าอิทธิพลในเรื่องของการดำรงอยู่ในท้องถิ่นที่แตกต่างกันนั้นมีผลต่อการมีพฤติกรรมประชาธิปไตยหรือไม่

2. ควรมีการศึกษาวิจัยในลักษณะเชิงคุณภาพในเรื่องนี้ด้วย เพราะจากการศึกษาที่ผ่านมา นั้นยังไม่ปรากฏพบในการศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อที่จะได้สำรวจข้อมูลที่ลึกซึ้งซึ่งกว่าการวิจัยแบบสำรวจ และเป็นการวิเคราะห์หาข้อมูลที่ยังไม่ทราบในบางประเด็นที่อาจจะนำไปพัฒนาคุณภาพแห่งพฤติกรรมประชาธิปไตยต่อไป

3. ควรมีการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษา เพื่อพิจารณาว่าอิทธิพลในความแตกต่างของช่วงวัยสามารถที่จะทราบถึงปัจจัยหรือตัวแปรต่าง ๆ อันเป็นตัวเกี่ยวข้องต่อการมีพฤติกรรมประชาธิปไตย

4. ควรมีการศึกษาเพื่อดูว่าเพื่อนที่ดีหรือเพื่อนที่สนใจหรือมีทัศนคติที่ดีต่อประชาธิปไตยจะทำให้ นักเรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้วยหรือไม่ และเป็นเพราะเหตุใด เพราะเด็กในวัยที่ทำการศึกษาคั้งนี้เป็นวัยเข้าสู่วัยรุ่น เพื่อนจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ และเป็นตัวแปรที่น่าสนใจศึกษา

5. ควรมีการทดลองปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยให้กับเด็กเล็ก และติดตามผลอย่าง ต่อเนื่องจนเข้าสู่วัยรุ่น เพื่อศึกษาว่าการทดลองสอนโดยมีครูเป็นตัวอย่างประชาธิปไตย และ ดำเนินการเรียนการสอนแบบประชาธิปไตย จะปลูกฝังให้เด็กนักเรียนเหล่านี้มีจิตวิญญาณและ พฤติกรรมประชาธิปไตยในลักษณะที่พึงประสงค์ได้หรือไม่

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนก วงศ์ตระหง่าน. (2528). *การเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรมการปกครอง. (2536). *คู่มือวิทยาการ การพัฒนาประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน*. กรุงเทพฯ.
- กระมล ทองธรรมชาติ. (2519). *การปกครองและประชาธิปไตยของไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- กลิ่น สระทองเนียม. (2534). "สอนประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างไรถึงจะได้ไม่ถูกมองว่า
"ตาบอดคลำช้าง," *วารสารประชากรศึกษา*. 42 (2) : 20 – 24.
- กฤษณา บุรณะพงศ์. (2540). *ผู้สูงอายุกับการขัดเกลาทางสังคมในครอบครัวในการสืบทอด
คุณธรรมแก่เยาวชนในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมวิทยา)
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- กาญจนา คำสุวรรณ และ นิตยา เสาร์มณี. (2524). *จิตวิทยาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ศิลปาบรรณาคาร.
- การฝึกหัดครู, กรม. ศึกษานิเทศก์.หน่วย. (2521). *พื้นฐานการเมืองและการปกครองของไทย*.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ตำรวจ.
- กุลวรรณ วิทยาวงศรจี. (2526). *ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัว
ปริญญาบัณฑิตศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาพัฒนาการ)* กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ไกรวูธ จิระบุตร. (2520). *ทัศนคติทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทย*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร
มหาบัณฑิต (การปกครอง) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ถ่ายเอกสาร.
- คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ. (2527). *รายงานการประชุมคณะอนุกรรมการนิเทศิต
ตามผล* .กรุงเทพฯ.
- คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ. สำนักงาน. (2534). *การเสริมสร้างประชาธิปไตยในครอบครัว*,
กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
- ครูทอง ขนบท. (2534, กรกฎาคม). "ครูกับประชาธิปไตย," *วารสารวิทยากร*. 89 (7) : 12 – 13.
- จรรยา ทองถาวร. (2533). *มนุษย์สัมพันธ์*. กรุงเทพฯ : อักษรภาพิพัฒน์.
- จรรยา สุภาพ และ สมพงษ์ เกษมสิน. (2520). *ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ
: ไทยวัฒนาพานิช.

- จรินทร์ อานีรัตน์. (2518). *ปทานานุกรมการศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รามคำแหง.
- จันทร์ภา ปัทมินทร และอมรรกุล อินโตชานนท์. (2537). "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อครอบครัว." *จุลสารศูนย์
สุขวิทยาจิต*.
- จวีวรรณ กินาวงศ์. (2533). *การศึกษาเด็ก*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โอเอส พรินท์ติ้งเฮ้าส์.
- ชนะ นิลรัตน์. (2519). *การศึกษาทัศนคติแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
ในเขตการศึกษา 2*. ปรินูญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยา) กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชวาล แพรัตกุล. (2516). *เทคนิคการวัดผล*. พระนคร : กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช.
- ชม ภูมิภาค. (2520). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ชอุ่ม อ่างรุ่ง. (2544). *การดำเนินงานของโรงเรียนต้นแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย
ตามโครงการสนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตยในสำนักงานคณะกรรมการการ
ประถมศึกษาแห่งชาติ*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศการศึกษาและพัฒนา
หลักสูตร) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2523). *สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
บรรณกิจ.
- ชูชีพ อ่อนโคกสูง. (2517). *ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแสดงตัวความวิตกกังวลความ
เชื่อมั่นในตนเองกับคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองดี*. ปรินูญานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เชิดศักดิ์ โสมวาสิณธุ์. (2520). *การวัดทัศนคติและบุคลิกภาพ*. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการ
ศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เชาวรัตน์ ศันสยะวิชัย. (2525, ตุลาคม). "ประชาธิปไตย," *ครูปริทัศน์*. 7 : 32 – 33.
- โศติวิเชียร วิเชียรโชติ. (2540). *ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติทางการเมืองของตำรวจในสังกัด
ตำรวจภูธรภาค 5*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) เชียงใหม่ : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- ฐิติญาธร ฝ่องพันธ์. (2542). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีไทยในเขต
บางเขน*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. (2528). *สังคมวิทยาชนบทขั้นสูง*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาสังคมวิทยาและ
มานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- दन्य ไชโยธยา. (2524). **หลักการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา : การสอนระดับ
ประถมศึกษา การสอนสังคมศึกษา การสอนประวัติศาสตร์.** กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ดุสิต โทณสันเทียะ. (2538). **การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริม
ประสบการณ์ชีวิตหน่วยการเมืองและการปกครอง และทัศนคติต่อบุคลิกภาพ
ประชาธิปไตยของนักเรียนประถม ศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการสอนโดยใช้สถานการณ์
จำลองกับการสอนปกติ.** ปรินญานินพนธ์การ ศึกษามหาบัณฑิต (ประถมศึกษา) กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เดช พุ่มเดชา. (2546, ตุลาคม). "ผลพวงประชาธิปไตย ... หาใช่ได้โดยอัตโนมัติ 30 ปี 14 ตุลา
สืบสานประชาธิปไตยประชาชน," **วารสารจดหมายข่าวประชาชน.** 3(1) : 29.
- เด่น พลวิเศษ. (2524). **การศึกษาเปรียบเทียบบุคลิกภาพทางการเมืองระหว่างอาจารย์กับ
นักศึกษาของวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย.** วิทยานิพนธ์
ครุศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ตรีพินิจ พินิจมนตรี. (2537). **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน
ประถม ศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ.** วิทยานิพนธ์ศึกษา
ศาสตรมหาบัณฑิต (ประถมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
ถ่ายเอกสาร.
- เดือนใจ เกียวซี. (2526). **เปรียบเทียบความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิต
ประชาธิปไตยระหว่างนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 4 กับนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตจังหวัดกำแพงเพชรและจังหวัดตาก.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต (มัธยมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- ทรงพล สวาสดิ์ธรรม. (2526). **สังคมประกิตการเมืองของเยาวชนจังหวัดชายแดนภาคใต้ :
ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาวิทยาลัยครูสงขลาและยะลา.** สารนิพนธ์รัฐศาสตร์
มหาบัณฑิต (การปกครอง) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
ถ่ายเอกสาร.
- ทินพันธ์ นาคะตะ. (2527). **ประชาธิปไตย : ความหมาย ปัจจัยเอื้ออำนวยและการสร้างจิตใจใน
การสัมมนาผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงมหาดไทยเรื่องประชาธิปไตยใน
ภาคปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ : บริษัทพิพิธการพิมพ์ จำกัด.
- _____ . (2517, กุมภาพันธ์). "ประชาธิปไตย : ความหมาย ปัจจัยเอื้ออำนวยและการสร้าง
จิตใจ," **วารสารศาสตร์ธรรมศาสตร์.** 3 (24) : 16 – 18.

ไทยวัฒน์ นิลเขต. (2544). "การเสวนาระหว่างอารยธรรม 3 : วิกฤติทางอารยธรรมในสังคมไทย,"

วารสารสังคมพัฒนา. 29 (4) : 20 – 28.

นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. (2543). *วิเคราะห์ปัญหาในสังคมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นเรศ ปิยะพันธ์. (2524). *ค่านิยมทางการเมืองของครูผู้สอนนักศึกษาผู้ใหญ่*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (การศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาต่อเนื่อง) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.

นิยม บุญมี. (2530). *ครอบครัวสัมพันธ์*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

นุชรี นุชคุ้ม. (2539). *ทัศนคติของนายทหารนักเรียนโรงเรียนเสนาธิการทหารบกหลักสูตรประจำที่มีต่อประชาธิปไตยในฐานะวิถีชีวิต*. กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

เนตรนภา นามล. (2538). *ทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ศึกษาเฉพาะกรณีนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

บรรพต วีระสัย. (2527). *หลักทางพุทธศาสนากับประชาธิปไตย*. ม.ป.พ.

บุญทริกา เจียงเพชร. (2545). *พฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อมวลชน สื่อบุคคล สื่ออินเตอร์เน็ต และทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่มีต่อความรู้ ทัศนคติ และกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งระบบใหม่ของกลุ่มผู้ใช้อินเตอร์เน็ตในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

บัญญัติ สมชอบ. (2533). *แนวคิดของครูสังคมศึกษาในการเสริมสร้างคุณลักษณะประชาธิปไตยแก่นักเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดยโสธร*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต (พัฒนศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ. (2531). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สายเจริญพานิช.

บุญลือ เพชรดอน. (2537). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเป็นประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ที่สอนโดยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนปกติ*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (ประถมศึกษา) ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.

- บุษรา ชานนท์. (2533). *ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในภาคกลาง*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ประถมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- บัณฑิตา ศักดิ์อุดม. (2523). *ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูเด็กกับความมีวินัยในตนเองตามการรับรู้ของนักเรียน*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ป. มหาพันธ์. (2544). *สอนเด็กให้เป็นประชาธิปไตย*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ปณิตดา เผือกพันธ์. (2536, พฤษภาคม - สิงหาคม). *วารสารศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 1 (1) : 42 - 47.
- ประชาสัมพันธ์, กรม และ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. (2529). *แนวทางประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- ประณต นันทิยะกุล. (2534). *การเสริมสร้างประชาธิปไตยในครอบครัว*. กรุงเทพฯ : สามเจริญพานิชย์.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. (2526). *ทัศนคติ การวัด การเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ประวิทย์ อรรถวิเวก. (2518). *มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (มัธยมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ประสาธ เป็อรุณ. (2529). *ทัศนคติทางการเมืองของนายทหารต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีนายทหารระดับพันเอก กองทัพบกที่เข้ารับการศึกษาในวิทยาลัยกองทัพบก หลักสูตรชุดที่ 28 ประจำปีการศึกษา 2526*. สารนิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ประโยชน์ นีรัญภัทร์. (2525). *ทัศนคติของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตการศึกษา 6 ที่มีต่อวิถีชีวิตประชาธิปไตย*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ปราณี ฐิติวัฒนา. (2517). *สังคมวิทยาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- ปราณี รามสูตร. (2528). *จิตวิทยาวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ : รุ่งวัฒนาการพิมพ์.

- ปิ่นประภา บุตรไสว. (2523). *การศึกษาเปรียบเทียบวิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวนและวิธีแบบปกติที่ส่งผลให้เกิดทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยม ศึกษาปีที่ 1*. ปรินญานินพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยา การแนะแนว) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปิยะรัตน์ ศรีสมบัติ. (2533). *ผลการใช้ชุดแนะแนวที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนบ้านแก่งไกรสมพงษ์สงเคราะห์จังหวัดอุดรดิตถ์*. ปรินญานินพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ :บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปรีชา ตงมณี. (2520). *ทัศนคติของครูประถมศึกษาที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีครูประถมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การปกครอง) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ปัญญา ปุยเปีย. (2518). *การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยา) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ. (2543). *วิถีใหม่แห่งการพัฒนา : วิธีวิทยาการศึกษาสังคมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ. คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ. (2518). *การเมืองการปกครองเอเชียโดยเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ปรียาวรรณ ทุมไผ่ชิต. (2532). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการสอนโดยใช้เทคนิคการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา*. ปรินญานินพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต (มัธยมศึกษา) กรุงเทพฯ :บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ฝน แสงสิงแก้ว. (2521). *เรื่องของสุภาพจิต*. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ..
- พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530. (2515). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- _____ . (2530). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช.
- พรเนตร ศรีทอง, ว่าที่ร้อยตรี. (2537). *การศึกษาความรู้และบทบาทของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านภาคใต้*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ประถมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- พรชัย รอดสมจิตร. (2527). *ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่อยู่ในสถานสงเคราะห์และที่อยู่ในครอบครัวปกติในกรุงเทพมหานคร*. ปรินูญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (ประถมศึกษา) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2536). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพฯ : ฟิงเกอร์ปริ้นท์แอนดิมี่เดีย,
- พัชรา พันธุ์พัฒนกุล. (2527). *การเปรียบเทียบความสำนึกในบทบาทของตนเองและสัมพันธ์ภาพในครอบครัวของนักเรียนวัยรุ่นที่เข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดพะเยา*. ปรินูญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (มัธยมศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (2541). *ชนชั้นกับการเลือกตั้ง : ความรุ่งเรืองและตกต่ำของสามพรรคการเมืองในกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา.
- พิมพ์ใจ คำก้อน. (2539). *ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตประชาธิปไตยกับสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน โรงเรียน และสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (การวัดผลและประเมินผลการศึกษา) เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- ฟิล์มย์ วิบูลย์สวัสดิ์ และคนอื่น ๆ. (ม.ป.ป.). *จิตวิทยาสังคมร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยามจำกัด.
- พีระพงษ์ ศรีเหนียง. (2524). *การศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของโรงเรียนบ้านพุ่มม่วง*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (การสอน) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ไพศาล หวังพานิช. (2523). *การวัดผลการศึกษา*. กรุงเทพฯ สำนักทดสอบทางการศึกษาและวิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ไพโรจน์ ดารามาศ. (2524). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชาสังคมศึกษาโดยการสอนแบบซินดิเคทกับการสอนตามหลักสูตร พุทธศักราช 2521*. ปรินูญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (สังคมศึกษา) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปิญญา สาธร. (2521). *หลักการศึกษ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุภาการพิมพ์.
- มนตรี ลินทวีชัย. (2542). *Born to be teacher ... เกิดมาเพื่อเป็นครู*. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ EDITOR 1999.

- มนูญ รูปขจร. (2526). **ลักษณะทางสังคมของสมาชิกรัฐสภากับอุดมการณ์ประชาธิปไตย**.
 วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- มณฑล มีอนันต์. (2522). **วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลชั้นนำท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี
 บุคคลชั้นนำจังหวัดสิงห์บุรี**. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การปกครอง) กรุงเทพฯ :
 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์. (2537, เมษายน). "สร้างครอบครัวให้เป็นสุข." *หมอชาวบ้าน*. 15 (180):17-24.
- ยิ่งยง ยุทธศักดิ์. (2539). **พฤติกรรมทางสังคมที่มีลักษณะทางครอบครัวและสัมพันธ์ภาพใน
 ครอบครัวต่างกัน**. กรุงเทพฯ : ปริญญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาพัฒนาการ)
 กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เยาวลักษณ์ อักษร. (2544). **การศึกษาบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาคุณลักษณะ
 ประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์
 ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ประถมศึกษา) กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- โยธิน ศันสนยุทธ และ จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2524). **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริม
 วิชาการ.
- รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธุ์. (2533). **การวัดทัศนคติเบื้องต้น**. ชลบุรี : ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รัชณี พลารักษ์. (2532). **บทบาทของครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบ
 ประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนระดับประถมศึกษา ตามการรับรู้ของครูและนักเรียน**.
 วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ประถมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- รัชพร วรรณคำ. (2536). **การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการพัฒนาความเป็น
 ผู้นำประชาธิปไตยของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่
 5 โดยใช้การสอนด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามปกติ**. วิทยานิพนธ์ศึกษา
 ศาสตรมหาบัณฑิต (ประถมศึกษา) ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
 ถ่ายเอกสาร.
- รัตนภรณ์ มหาศรานนท์. (2520). **มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษาประกาศนียบัตร
 วิชาการศึกษาชั้นสูงในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (มัธยมศึกษา)
 กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- เรื่องศักดิ์ จริตเอก. (2529). *ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของข้าราชการชั้นสัญญาบัตรที่ปฏิบัติหน้าที่ในกองบังคับการตำรวจสันติบาล*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การปกครอง) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ลลินธร กิจจาธิการกุล. (2522). *ทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (มัธยมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ลาวัณย์ รักไทยดี. (2529). *การส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในนักเรียนของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของตนเอง*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ประถมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- วนิดา ธนศุภานุเวช. (2512). *การสำรวจแนวความคิดและความสนใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2512*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (มัธยมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- วรรณวิมล หนิมพานิช. (2517). *มโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (มัธยมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- วัตสันต์ รัตนะ. (2525). *การศึกษาทัศนคติแบบประชาธิปไตยของนักศึกษาในวิทยาลัยอาชีวศึกษาภาคใต้*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. (การอุดมศึกษา) สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา. ถ่ายเอกสาร.
- วันเพ็ญ อายุการ. (2512). *การศึกษาลักษณะและความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมที่แสดงออกถึงบุคลิกภาพเก็บตัว (Intravert Personality) หรือ แสดงตัว (Extravert Personality) กับการยอมรับ (Self – Acceptance) และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนวัยรุ่นในโรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, กองวิจัยการศึกษา. (2521). *ประมวลศัพท์บัญญัติวิชาการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2521.

- วิมลพรรณ กลางมณี. (2536). *ผลของการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตย ด้านการยอมรับของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านใจดี อำเภออุซันต์ จังหวัดศรีสะเกษ*. ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. (จิตวิทยา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิสุทธิ โพธิ์แท่น. (2524). *ประชาธิปไตย แนวความคิด และตัวแบบประชาธิปไตยในอุดมคติ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีรวรรณ พิบูลย์. (2518). *ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต. (มัธยมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ศศิตา บุตรวิมภ์. (2544, มีนาคม). "สตรีผู้ร่วมเสวนากับอารยธรรม," *วารสารสังคมพัฒนา*. 29(3) : 6 – 14.
- ศรีธญา สุริยวงษ์. (2540). *ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนกับพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (หลักสูตรและการนิเทศ) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- ศิริพร กิจเกื้อกูล. (2538). *การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีเรียนแบบชั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตกรุงเทพมหานคร*. ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การศึกษาผู้ใหญ่) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศักดิ์ สุนทรเสณี. (2531). *เจตคติ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา.
- ส.วาสนา ประवालพฤกษ์. (2524, กันยายน – ธันวาคม). "ทัศนคติในแง่ของจิตวิทยา," *การวัดผลการศึกษา*. 3 (2) : 1 – 6
- สถาพร วัชรพานิชย์. (2531). *ความรู้สึกรับสมรรถนะทางการเมือง และทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของทหารกองหนุนด้านการเมือง โครงการกองหนุนเพื่อความมั่นคงของชาติ*. สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การปกครอง) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สถิต นิยมญาติ. (2524). *สังคมวิทยาการเมือง*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- สมบัติ พิศสะอาด. (2527, มิถุนายน). "อุปสรรคของการสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน," *วารสารครูไทย*. 4 (2) : 22 - 23

- สมบัติ ศรีประเสริฐ. (2524). *ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (มัธยมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สมบุญ สุธำราญ. (2527). *อุดมการณ์ของชาติ*. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ : สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ. สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
- สมพงษ์ พวงคำ. (2528). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากการสอนด้วยวิธีการปกติ และกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมศักดิ์ คงเที่ยง. (2524, ธันวาคม). "สถาบันการศึกษากับการปลูกฝังประชาธิปไตย," *วารสารมิตรครู*. 23 (3) : 7.
- สมหมาย จันทร์เรือง. (2544). *พัฒนาการการศึกษาไทย : อดีต ปัจจุบันและในสหัสวรรษใหม่*. มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมหมาย สุพรรณพ. (2541). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมด้านสุขภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สวนา พรพัฒน์กุล. (2523). "ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของเด็กไทย," กรุงเทพฯ : *วารสารการศึกษา*. 16 (6) : 14 – 16.
- สาธิต วินุราช (2534). *การมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีครูประถมศึกษา อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สายทิพย์ สุดดีพันธ์. (2524). *การเรียนรู้ทางการเมืองของเยาวชนไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. (พัฒนศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สายสุรี จุติกุล. (2542). *Health*. กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- สาลี จบศรี. (2531). *ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลอง 13 "ผิวดีราษฎร์บำรุง" จังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ลาโรช บัวศรี. (2520). *ความหมายของประชาธิปไตยในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: กองพัสดุและอุปกรณ์การศึกษา.
- _____ (2520). *ความหมายของประชาธิปไตยในแง่ของการศึกษา*. พื้นฐานการเมืองและการปกครองไทย. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.
- สุกัญญา วงศ์ต่วน. (2536). *การศึกษาความรู้และบทบาทของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้านภาคเหนือ*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ประถมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุจิตรา ศรีนวล. (2528, กันยายน). "สอนภาษาไทยอย่างไร เด็กจึงจะคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และสอดคล้องกับนโยบายการปลูกฝังประชาธิปไตย," *ประชากรศึกษา*. 35 (12) : 3 – 6.
- สุดา รัตนมาโร. (2522). *การปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตยในชุมชนคลองจั่นและสลัมคลองเตย*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมวิทยา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2511). *คุณลักษณะพิเศษแห่งพุทธศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เพื่อนนคร.
- สุนทร จันทตรี. (ม.ป.ป.). *การประถมศึกษากับประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุปรียา ลาภบุญเรือง. (2530). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอภุมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สุพัตรา สุภาพ. (2529). *ปัญหาสังคม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- สุภัตรา คล้ายคุ้ม. (2519). *ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาดต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (สังคมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุภาพร วิไลพันธ์. (2520). *ความคิดเห็นทางการเมืองของนักเรียนเชื้อสายจีนที่เรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. (มัธยมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุนนต์ อมรวีวัฒน์. (2534). *ความสำคัญและขอบข่ายของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต*. เอกสารการสอนชุดวิชาการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต. หน่วยที่ 1 – 7. พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพฯ : 1 – 38. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- สุพร สุวานิไซ. (2533). *การกล่อมเกลாதองการเมืองและความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ประณคศึกษา) เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- สุรพงษ์ นามจำปา. (2537). *การศึกษาความรู้และบทบาทของครูประณคศึกษาเกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (ประณคศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุรวุฒิ ปัดไธสง. (2542). *รายงานการวิจัยเรื่องบทบาทครอบครัวในการถ่ายทอดทางการเมืองให้กับนักเรียนประณคศึกษาในกรุงเทพมหานคร*. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เสาวนีย์ ทองรวย. (2520). *ทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนรัฐบาลส่วนกลางต่อการเมืองไทย*. ปรินญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการการประณคศึกษาแห่งชาติ. (2528). *คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประณคศึกษา*. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ. *รายงานพิธีเปิดครอบครัวสากลและการประชุมสมัชชาครอบครัวแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.
- อนุสรณ์ ทรงประสิทธิ์. (2526). *การศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมปลายในจังหวัดพิษณุโลกเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- อรทัย หรุเจริญพานิช. (2544). "ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ วิถีทางอารยธรรมในสังคมไทย," *วารสารสังคมพัฒนา*. 29 (4) : 79 – 87.
- อรพิน นาคประดิษฐ์. (2518). *ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณธรรมแห่งพลเมืองดี*. ปรินญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อเนก สิทธิประศาสน์. (2527). *การพัฒนาการบริหารราชการในระดับตำบลหมู่บ้านให้สอดคล้อง กับแนวคิดในการพัฒนาประชาธิปไตยในทางปฏิบัติในการสัมมนาผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงมหาดไทย เรื่อง ประชาธิปไตยในทางปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : บริษัทบพิการพิมพ์จำกัด.

- (2532). *สรุปผลการสัมมนาเรื่อง “การขยายฐานประชาธิปไตยสู่ปวงชน”*
 กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น. กรมการปกครอง.
- อุราพร บุณยรักษ์. (2538). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของครู
 สตรีระดับประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร. 2538. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
 (สังคมวิทยา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.*
- Almond, G. A. and Powell, G.B. Jr. Z (1980). *Comparative Politics Today : World View.*
 Boston : Little Brown and Company.
- Cedar, Toby Barbara.(1973, May). “Determining the Effects of Family Characteristics on the
 Political Options of Youth,” *Dissertation Abstracts International*.33 (4) : 6410A.
- Dawson, Richard. And Prewitt, Kenneth. *Political Socialization.* Boston : Little,Brown.
- Dewey, John. (1976). *Democracy and Education.* New York : The Macmillan Company.
- Ebenstein, W. (1964). *Today’s Isms: Communism Fascism Capitalism Socialism.* New
 Jerseys : Prentice-Hall, Inc.,
- Echman, Lee H. (1980, September). “An Analysis of the Effects of Qualitative and
 Quantitative Educational Variables upon the Political Socialization of High School
 Students,” Paper Delivered at Annual Meeting of the American Political Science
 Association. 9 : 3 – 7.
- Fisher. (1987). *An Approach to family Pathology.* San Francisco : W.H. Freeman.
- Good, Carter V. (1960). *Dictionary of Education.* New York : McGraw Hill Book.Co.,Ltd.
- Greenstien, F.I. (1968). “Political Socialization,” In *International Encyclopedia of Social
 Science.* 9 (12) : 551-555.
- Havighurst, Robert J. and Neugarten, Barnicel L. (1969). *Society and Education.* Boston :
 Allyn and Bacon, Inc.
- Hess, Robert. And Thorny, Judith. (1967). *The Development of Political Attitudes in
 Children.* Chicago : Aldine.
- Hess, Robert. And Easton, David. (1942). “The Child’s Political World,” *Midwest Journal of
 Political Science.* 6 (2) : 327 – 342.
- Lane, Robert. E. (1972). *Political Man.* London : The Free Press.
- Laski, H.J. (1949). “Democracy” in Edwin R.A. and Seligman,” *Encyclopedia of the
 Social Science.* Vol. 5 New York : The Macmillan Company.

- Lester W. Milbrath and M.L. Goel, *Political Participation*. How and Why Do People Get Involved in Politics, pp. 12 – 19.
- Lewis, G. S. (1989, May). "Relationship between Teachers and Students Regarding the Fundamental Attitudes and Values of Democracy," *Dissertation Abstracts International*. 49 (7) : 3251A.
- Lipset, S.M. (1972). *Some Social Requisites of Democracy*. In Roy Macridis and Bernard Brown, Eds. *Comparative Politics: Notes & Headings* 4th edition. Illinois : The Dorsey Press.
- Lopes, W. H. (1976, May). "An Examination of the Relationship between Students' Perception of School Power Structure, Students' Internal – External Locus of Control and Students' Approval of Democratic Value in Seven High Schools in Connecticut," *Dissertation Abstracts International*. 36 (8) : 7101 – A.
- Massialas, Byron G. (1969). *Citizenship and Political Socialization*. Encyclopedia of Educational Research Edited by Ebel, Robert L. (4th ed) : 125 -126.
- Merriam, C.E. (1939). *The New Democracy and the New Dealism*. New York: McGraw-Hill.
- Pennock, J. Roland. (1979). *Democratic Political Theory*. New Jersey : Princeton University Press.
- Plano, J.C. (1973). *Political Science Dictionary*. United States of America : Dryden Press.
- Platner, Marquerite and Joyce Brady. (1987, June). "The Effect of Democratic Classroom on the Behavior of 9 – 10 – 11 Year – old Children," *Dissertation Abstracts International*. 38 (8A) : 4751 – A.
- Poverny LM, Finch WA. (1988). *Gay & Lesbian domestic partnerships : Expanding the definition of the family*. *Social Casework* 69 (2) : 116 – 121.
- Riley, Shirley Constance. (1997). "Teacher Perceptions of the Qualities of Good Citizenship in Comprehensive Secondary School in England. Seattle Pacific University," 1997. *Dissertation Abstracts International* 58 (14) : 3882A.
- Schmink, Ellen Joy. (1973). *A study of Attitudes Toward Citizenship as Reported by Suburban High School Students*. *Dissertation Abstracts International*. 35 : 5000 – A.

- Shelly, Gary James. (1996). "Perceptions of the Characteristics of Good Citizenship," Secondary Public School Teachers in the State of Washington Seattle Pacific University. *Dissertation Abstracts International*. 58 (14) : 3882A.
- Spence, Jonet T. (1983). *Achievement and Achievement Motives*. United States of America : W.H. Freeman and Company.
- Stilles, L. J., and M.F. Dorsey. (1950). *Democratic Teaching in Secondary School*. New York : Lippincott Company.
- Stuen, Carol Josephine (1996, February). "Element Teachers' Perceptions of the Characteristics and Development of Good Citizenship in Washington State," Seattle Pacific University, 1996. *Dissertation Abstracts International*. 58 (12) : 3840A.
- Umberson. N. (1992). "The Relationship of Family with Personality factor and Self-Esteem in Australian Schoolboy," *Journal Australian Psychology*. 45 (17) : 295 – 321.
- Webster,C.C.(1974, July). "Political Socialization in India," *Dissertation Abstracts International*. 35 : 548A.
- White, C. J. (1977,October). "Study of Democratic Sociopolitical Values among High School Students in an Urban Setting," *Dissertation Abstracts International* . 38 : 2036 – A.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

จดหมายขอความอนุเคราะห์ในการพัฒนาเครื่องมือการวิจัย และเก็บข้อมูลการวิจัย

ที่ ศธ 0519.12/๓๓๓๗

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๑๑ มกราคม 2547

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนพระแม่มาริสาธประดิษฐ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นายอรรถพล ระวังโรจน์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่ครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัฒนา ศรีสัตย์วาจา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอให้ครูประจำชั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พ่อและแม่ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 4 ห้องเรียน เป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่ครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนมกราคม 2547

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นายอรรถพล ระวังโรจน์ ได้เก็บข้อมูลในการทำสารนิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 09-1320124

ที่ ศธ 0519.12/๐643

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๑๘ มกราคม 2547

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนประเทืองทิพย์วิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นายอรรถพล ระวีโรจน์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่ครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัฒนา ศรีสัตย์วาจา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ครูประจำชั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พ่อและแม่ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 6 ห้องเรียน ตอบแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่ครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนมกราคม 2547

จึงเรียนมาเพื่อขอบความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นายอรรถพล ระวีโรจน์ ได้เก็บข้อมูลในการทำสารนิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 09-1320124

ที่ ศธ 0519.12/๕๕45

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

..) มกราคม 2547

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนปริญาทิพย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นายอรรถพล ระวังโรจน์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่ครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัฒนา ศรีสัตย์วาจา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ครูประจำชั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พ่อและแม่ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 2 ห้องเรียน ตอบแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่ครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนมกราคม 2547

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นายอรรถพล ระวังโรจน์ ได้เก็บข้อมูลในการทำสารนิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 09-1320124

ที่ ศธ 0519.12/๕๕๔๕

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๒ มกราคม 2547

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนเกษมพิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นายอรรถพล ระวีโรจน์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำสารนิพนธ์เรื่อง “ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่ครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัฒนา ศรีสัตย์วาจา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ครูประจำชั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พ่อและแม่ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3 ห้องเรียน ตอบแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่ครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนมกราคม 2547

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นายอรรถพล ระวีโรจน์ ได้เก็บข้อมูลในการทำสารนิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดค่อนิสิต โทรศัพท์ มือถือ 09-1320124

๖๖ มกราคม 2547

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนชาญเวชศึกษา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นายอรุณพล ระวีโรจน์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่ครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัฒนา ศรีสัตย์วาจา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ครูประจำชั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พ่อและแม่ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 3 ห้องเรียน ตอบแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่ครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนมกราคม 2547

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นายอรุณพล ระวีโรจน์ ได้เก็บข้อมูลในการทำสารนิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 09-1320124

ที่ ศธ 0519.12/๑๖48

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๗ มกราคม 2547

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียนแม่พระฟาติมา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นายอรรถพล ระวิโรจน์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่ครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัฒนา ศรีสัตย์วาจา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ครูประจำชั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พ่อและแม่ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 6 ห้องเรียน ตอบแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่ครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนมกราคม 2547

จึงเรียนมาเพื่อขอบความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นายอรรถพล ระวิโรจน์ ได้เก็บข้อมูลในการทำสารนิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 09-1320124

ที่ ศธ 0519.12/๕ ๕4๑

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๒ มกราคม 2547

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการ โรงเรียน โยนออฟอาร์ค

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นายอรรถพล ระวีโรจน์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่ครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัฒนา ศรีสัตย์วาจา เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ครูประจำชั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พ่อและแม่ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 5 ห้องเรียน ตอบแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่ครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนมกราคม 2547

จึงเรียนมาเพื่อขอบความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นายอรรถพล ระวีโรจน์ ได้เก็บข้อมูลในการทำสารนิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 09-1320124

ที่ ศธ 0519.12/๑๕๕๒

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๖ มกราคม 2547

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์ใหญ่โรงเรียนสวนบัว

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นายอรุณพล ระวีโรจน์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่ครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัฒนา ศรีสัตย์วาท เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ครูประจำชั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พ่อและแม่ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 4 ห้องเรียน ตอบแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่ครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนมกราคม 2547

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นายอรุณพล ระวีโรจน์ ได้เก็บข้อมูลในการทำสารนิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภกรณ์ หะวานนท์)

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 09-1320124

ที่ ศธ 0519.12/๕๕๕๔

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๒ มกราคม 2547

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์ใหญ่โรงเรียนศิริชนศึกษา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นายอรรดพล ระวีโรจน์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่ครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์วัฒนา ศรีสัตย์วาท เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ครูประจำชั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พ่อและแม่ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 2 ห้องเรียน ตอบแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อแม่ครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้นที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนมกราคม 2547

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นายอรรดพล ระวีโรจน์ ได้เก็บข้อมูลในการทำสารนิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์นภภรณ์ หะวานนท์)

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 09-1320124

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามทางชีวสังคม

สัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่กับนักเรียน

สัมพันธภาพระหว่างครูประจำชั้นกับนักเรียน

และทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร

คำอธิบาย

1. แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรื่อง ทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ และสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น ที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประเภทสหศึกษา ในสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการทำสารนิพนธ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมประชาธิปไตยของเยาวชนไทย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดตอบตามสภาพความเป็นจริง

2. แบบสอบถามฉบับนี้ผู้ตอบคือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6, พ่อ แม่และครูประจำชั้นของนักเรียน
3. แบบสอบถาม 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 4 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสอบถามของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มี 3 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทางชีวสังคม (ข้อมูลส่วนบุคคล)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสัมพันธภาพ

- ระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่
- ระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น

ตอนที่ 3 แบบสอบถามพฤติกรรมประชาธิปไตย

ชุดที่ 2 - 4 แบบสอบถามของพ่อ แม่ และครูประจำชั้น มี 2 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทางชีวสังคม (ข้อมูลส่วนบุคคล)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตย

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับการอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงพฤติกรรมประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสมต่อไป และขอขอบพระคุณที่ให้ความอนุเคราะห์มา ณ ที่นี้ด้วย

นายอรรถพล ระวีโรจน์

นิสิตปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

แบบสอบถามข้อมูลเพื่อการวิจัยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

แบบสอบถามมีทั้งหมด 3 ตอน โปรดทำทุกตอน

หมายเหตุ * แบบสอบถามนี้จะถูกเก็บเป็นความลับเพื่อให้ประโยชน์ในการทำงานวิจัยเพื่อการศึกษาเท่านั้น
ผู้ทำการวิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน

กรุณาเติมข้อความ หรือ ทำเครื่องหมาย " ✓ " หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน

เพียงข้อละ 1 คำตอบ

ข้อมูลส่วนตัวของนักเรียน

1 _____ เพศชาย _____ เพศหญิง

2 ผลการเรียนรู้ที่เป็นคะแนนเฉลี่ยปลายภาคของชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคการศึกษาที่ 1

_____ ระดับคะแนนเกรดเฉลี่ยต่ำกว่า 2.5

_____ ระดับคะแนนเกรดเฉลี่ยตั้งแต่ 2.5 ขึ้นไป

แบบสอบถามข้อมูลเพื่อการวิจัยสำหรับพ่อ

แบบสอบถามมีทั้งหมด 2 ตอน โปรดทำทุกตอน

หมายเหตุ * แบบสอบถามนี้จะถูกเก็บเป็นความลับเพื่อใช้ประโยชน์ในการทำงานวิจัยเพื่อการศึกษาเท่านั้น
ผู้ทำการวิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของพ่อ

กรุณาเติมข้อความ หรือ ทำเครื่องหมาย " ✓ " หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลส่วนตัวของพ่อ
เพียงข้อละ 1 คำตอบ

ข้อมูลพื้นฐานของพ่อ

1 อายุของพ่อ

_____ ต่ำกว่า 30 ปี

_____ ตั้งแต่ 30 ปี ขึ้นไป

2 อาชีพของพ่อ

_____ ข้าราชการ

_____ รัฐวิสาหกิจ

_____ รับจ้าง / บริษัทเอกชน

_____ ค้าขาย

_____ พ่อบ้าน

3 ระดับการศึกษาสูงสุดของพ่อ

_____ ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี

_____ ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป

4 รายได้ของพ่อ

_____ ไม่มีรายได้

_____ ต่ำกว่า 10,000

_____ ตั้งแต่ 10,001 - 15,000 บาท

_____ ตั้งแต่ 15,001 - 20,000 บาท

_____ ตั้งแต่ 20,001 - 25,000 บาท

_____ ตั้งแต่ 25,001 บาทขึ้นไป

แบบสอบถามข้อมูลเพื่อการวิจัยสำหรับแม่

แบบสอบถามมีทั้งหมด 2 ตอน โปรดทำทุกตอน

หมายเหตุ * แบบสอบถามนี้จะถูกเก็บเป็นความลับเพื่อใช้ประโยชน์ในการทำงานวิจัยเพื่อการศึกษาเท่านั้น
ผู้ทำการวิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของแม่

กรุณาเติมข้อความ หรือ ทำเครื่องหมาย "✓" หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลส่วนตัวของแม่
เพียงข้อละ 1 คำตอบ

ข้อมูลพื้นฐานของแม่

1 อายุของแม่

- ต่ำกว่า 30 ปี
 ตั้งแต่ 30 ปี ขึ้นไป

2 อาชีพของแม่

- ข้าราชการ
 รัฐวิสาหกิจ
 รับจ้าง / บริษัทเอกชน
 ค้าขาย
 แม่บ้าน

3 ระดับการศึกษาสูงสุดของแม่

- ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี
 ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป

4 รายได้ของแม่

- ไม่มีรายได้
 ต่ำกว่า 10,000
 ตั้งแต่ 10,001 - 15,000 บาท
 ตั้งแต่ 15,001 - 20,000 บาท
 ตั้งแต่ 20,001 - 25,000 บาท
 ตั้งแต่ 25,001 บาทขึ้นไป

แบบสอบถามข้อมูลเพื่อการวิจัยสำหรับครูประจำชั้น

แบบสอบถามมีทั้งหมด 2 ตอน โปรดทำทุกตอน

หมายเหตุ * แบบสอบถามนี้จะถูกเก็บเป็นความลับเพื่อใช้ประโยชน์ในการทำงานวิจัยเพื่อการศึกษาเท่านั้น
ผู้ทำการวิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของครูประจำชั้น

กรุณาเติมข้อความ หรือ ทำเครื่องหมาย "✓" หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลส่วนตัวของครูประจำชั้น
เพียงข้อละ 1 คำตอบ

ข้อมูลพื้นฐานของครู

1 อายุ

_____ ต่ำกว่า 30 ปี

_____ ตั้งแต่ 30 ปี ขึ้นไป

2 ระดับการศึกษาสูงสุด

_____ ระดับต่ำกว่าปริญญาตรี

_____ ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป

3 รายได้

_____ ต่ำกว่า 10,000

_____ ตั้งแต่ 10,000 บาท ขึ้นไป

ตอนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลด้านทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตย

กรุณาเติมเครื่องหมาย "✓" ลงในช่องที่คิดว่าตรงกับความรู้สึกของตนมากที่สุด เพียงข้อละ 1 คำตอบ

ข้อที่	ข้อความ	เห็นด้วยอย่างมาก	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างมาก
1	ความถูกต้องของการปกครองประเทศคือการเคารพกติกาของประชาธิปไตยและมีความผูกพันที่จะปฏิบัติตามกติกาที่กำหนดไว้				
2	เสรีภาพส่วนบุคคล เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย				
3	บุคคลทุกคนไม่ว่าจะมีความคิดเห็นทางการเมืองอย่างไรก็สามารถแสดงความคิดเห็นนั้นได้อย่างเปิดเผยและเสรี				
4	บุคคลทุกคนจะมีเสรีภาพในการนับถือศาสนาหรือประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่ตนเองนับถือ				
5	บุคคลทุกคนย่อมมีเสรีภาพในการกระทำต่าง ๆ ตราบเท่าที่การกระทำนั้นไม่ละเมิดซึ่งสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น				
6	สิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นสิ่งสำคัญจึงจำเป็นต้องรักษาสิ่งนี้ไว้ยังชีวิต				
7	การที่บุคคลเห็นว่าพฤติกรรมของคนส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ก็ย่อมมีสิทธิในการวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมของคนเหล่านั้นได้				
8	ธรรมชาติของมนุษย์อยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน				
9	มนุษย์ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม				
10	สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จะต้องเป็นสิทธิทั่วไป และทุกคนจะต้องมีเสียงเท่าเทียมกัน				
11	การลดช่องว่างระหว่างเศรษฐกิจเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อความเสมอภาคของสังคม				
12	ประชาชนทุกคนต้องมีโอกาสที่จะได้รับการศึกษา การทำงานโดยเท่าเทียมกัน				
13	มนุษย์ทุกคนที่เกิดมา แม้มีความแตกต่างทั้งทางด้านสรีระร่างกาย สติปัญญา หรือความสามารถ แต่ทุกคนก็เท่าเทียมกันในฐานะหน่วยหนึ่งของสังคม				
14	ประชาชนทุกคนจะต้องได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน				

ตอนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลด้านทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตย

กรุณาเติมเครื่องหมาย "✓" ลงในช่องที่คิดว่าตรงกับความรู้สึกของตนมากที่สุด เพียงข้อละ 1 คำตอบ

ข้อ ข้อ	ข้อความ	เห็นด้วยอย่างมาก	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างมาก
1	มนุษย์เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีสติปัญญาและรู้จักการใช้เหตุผล				
2	การที่จะบอกได้ว่าความคิดใดถูกหรือผิด จะต้องให้โอกาสแก่คนทุกคนแสดงซึ่งเหตุผลพิจารณาความคิดเห็นนั้นก่อน				
3	ความถูกต้องของการปกครองประเทศคือการเคารพกติกาของประชาธิปไตยและมีความผูกพันที่จะปฏิบัติตามกติกากำหนดไว้				
4	บุคคลทุกคนย่อมมีเสรีภาพในการกระทำต่าง ๆ ครอบคลุมเท่าที่การกระทำนั้นไม่ละเมิดซึ่งสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น				
5	สิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นสิ่งสำคัญจึงจำเป็นต้องรักษาสิ่งนี้ไว้ยิ่งชีวิต				
6	ธรรมชาติของมนุษย์อยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน				
7	มนุษย์ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม				
8	สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จะต้องเป็นสิทธิทั่วไป และทุกคนจะต้องมีเสียงเท่าเทียมกัน				
9	การลดช่องว่างระหว่างเศรษฐกิจเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อความเสมอภาคของสังคม				
10	เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ หรือสถานภาพของบุคคลไม่ได้เป็นสิ่งกีดขวางบุคคลที่จะเท่าเทียมกัน				
11	ประชาชนทุกคนจะต้องได้รับหลักประกันทางเศรษฐกิจ ที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่ลำบากยากเข็ญ				
12	ประชาชนทุกคนต้องมีโอกาสที่จะได้รับการศึกษา การทำงานโดยเท่าเทียมกัน				
13	มนุษย์ทุกคนที่เกิดมา แม้มีความแตกต่างทั้งทางด้านสรีระร่างกาย สติปัญญา หรือความสามารถ แต่ทุกคนก็เท่าเทียมกันในฐานะหน่วยหนึ่งของสังคม				
14	ประชาชนทุกคนจะต้องได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายโดยเท่าเทียมกัน				

ตอนที่ 2. แบบสอบถามข้อมูลด้านทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตย

กรุณาเติมเครื่องหมาย " ✓ " ลงในช่องที่คิดว่าตรงกับความรู้สึกของตนมากที่สุด เพียงข้อละ 1 คำตอบ

ข้อที่	ข้อความ	เห็นด้วยอย่างมาก	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างมาก
1	มนุษย์เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีสติปัญญาและรู้จักการใช้เหตุผล				
2	การตัดสินใจปัญหาใด ต้องใช้เสียงข้างมากเป็นหลัก				
3	การที่จะบอกได้ว่าความคิดใดถูกหรือผิด จะต้องให้โอกาสแก่คนทุกคนแสดงซึ่งเหตุผลพิจารณาความคิดเห็นนั้นก่อน				
4	ความถูกต้องของการปกครองประเทศคือการเคารพกติกาของประชาธิปไตยและมีความผูกพันที่จะปฏิบัติตามกติกากำหนดไว้				
5	เสรีภาพส่วนบุคคล เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการปกครองในระบบประชาธิปไตย				
6	บุคคลทุกคนไม่ว่าจะมีความคิดเห็นทางการเมืองอย่างไรก็สามารถแสดงความคิดเห็นนั้นได้อย่างเปิดเผยและเสรี				
7	การที่บุคคลเห็นว่าพฤติกรรมของคนส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ก็ย่อมมีสิทธิในการวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมของคนเหล่านั้นได้				
8	ธรรมชาติของมนุษย์อยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน				
9	มนุษย์ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม มีเสียงเท่าเทียมกัน				
10	การลดช่องว่างระหว่างเศรษฐกิจเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อความเสมอภาคของสังคม				
11	เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ หรือสถานภาพของบุคคลไม่ได้เป็นสิ่งที่กีดขวางบุคคลที่จะเท่าเทียมกัน				
12	ประชาชนทุกคนจะต้องได้รับหลักประกันทางเศรษฐกิจ ที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่ลำบากยากเข็ญ				
13	มนุษย์ทุกคนที่เกิดมา แม้มีความแตกต่างทั้งทางด้านสรีระร่างกาย สติปัญญา หรือความสามารถ แต่ทุกคนก็เท่าเทียมกันในฐานะหน่วยหนึ่งของสังคม				

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสัมพันธภาพ

ตอนที่ 2.1 แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่

กรุณาเติมเครื่องหมาย " ✓ " ลงในช่องที่คิดว่าตรงกับความรู้สึกของตนมากที่สุด เพียงข้อละ 1 คำตอบ

ข้อที่	ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	ไม่จริงเลย
	การให้ความรักความเข้าใจ				
1	พ่อแม่ให้ความใกล้ชิดเป็นกันเองกับฉัน				
2	พ่อแม่โอบกอดฉันเวลาที่ฉันไม่สบายใจ				
3	ฉันพูดปัญหาเกี่ยวกับพ่อแม่ได้ทุกอย่าง				
4	พ่อแม่ให้ความสนใจกับฉันในด้านการเรียน				
5	พ่อแม่เห็นห่างและไม่สนใจในตัวฉัน				
6	พ่อแม่ห่วงใยฉันทั้งเรื่องการเรียนและเรื่องส่วนตัว				
	การส่งเสริมให้กำลังใจ				
7	พ่อแม่รับฟังปัญหาของฉันได้ทุกอย่าง และยังให้คำปรึกษาที่ดีทำให้ฉันคลายทุกข์ได้				
8	พ่อแม่เคี่ยวเข็ญฉันตลอดเวลา				
9	พ่อแม่ชื่นชมฉันทุกครั้งที่ฉันทำคะแนนสอบได้ดี				
10	พ่อแม่เรียกฉันด้วยความเอ็นดูเสมอ				
	การลงโทษอย่างมีเหตุผล				
11	พ่อแม่พูดกับฉันด้วยถ้อยคำที่หยาบคายและรุนแรง				
12	พ่อแม่หงุดหงิดและโกรธง่ายเมื่อฉันทำอะไรไม่เป็นที่พอใจ				
13	พ่อแม่มักจะดุฉันเมื่อฉันทำผิดแม้เป็นเรื่องเล็กน้อย				
14	พ่อแม่ให้อภัยเมื่อฉันรับผิด				
15	เมื่อฉันทำผิด พ่อแม่จะถามความจริงก่อนการลงโทษ				
16	พ่อแม่ลงโทษฉัน เมื่อคิดว่าฉันทำผิดโดยไม่ถามถึงสาเหตุ				
17	พ่อแม่ตำหนิหรือลงโทษฉันโดยไม่ฟังเหตุผล				
	การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในครอบครัว				
18	พ่อแม่ให้ฉันมีส่วนช่วยในการจัดทำอาหาร				
19	พ่อแม่ไม่มีเวลาไปเล่นกีฬาร่วมกับฉัน				
20	บ่อยครั้งที่ฉันต้องดูโทรทัศน์อยู่ตามลำพัง				
21	พ่อแม่ดูแลในขณะที่ฉันทำการบ้าน				
22	พ่อแม่ให้ฉันมีส่วนร่วมในการทำงานช่วยเหลือภายในบ้าน				

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสัมพันธภาพ

ตอนที่ 2.2 แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น

กรุณาเติมเครื่องหมาย " ✓ " ลงในช่องที่คิดว่าตรงกับความรู้สึกของตนมากที่สุด เพียงข้อละ 1 คำตอบ

ข้อที่	ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	ไม่จริงเลย
	การให้ความรักความเข้าใจ				
1	ครูให้ความใกล้ชิดเป็นกันเองกับฉัน				
2	ครูมีสีหน้ายิ้มแย้มเมื่อพูดกับฉัน				
3	ฉันชอบพูดคุยกับครูทุกเรื่องเมื่อมีโอกาส				
4	ครูให้ความสนใจฉันถึงแม้ว่าฉันจะเรียนหนังสือไม่เก่ง				
5	ครูห่วงใยฉันทั้งเรื่องการเรียนและเรื่องส่วนตัว				
	การส่งเสริมให้กำลังใจ				
6	เมื่อฉันไม่สบายใจ ฉันไม่อยากจะบอกให้ครูทราบ				
7	ครูยิ้มแย้มทักทายฉันเมื่อพบกันนอกโรงเรียน				
8	ครูยอมรับฟังปัญหาและให้คำปรึกษาที่ดีทำให้ฉันคลายทุกข์ได้				
9	ครูชอบใช้วาจาชมขู่บังคับกับฉัน				
10	ครูชมเชยฉันทุกครั้งเมื่อฉันทำดี				
11	ครูตั้งฉายาให้ฉันจนฉันรู้สึกเป็นปมด้อย				
	การลงโทษอย่างมีเหตุผล				
12	ครูพูดกับฉันด้วยถ้อยคำที่หยาบคายรุนแรง				
13	ครูหุดหนิดและโกรธง่ายเมื่อฉันทำอะไรไม่เป็นที่พอใจ				
14	ครูมักดุฉันเมื่อฉันทำผิด แม้เป็นเรื่องเล็กน้อย				
15	ครูให้อภัยเมื่อฉันรับผิด				
16	เมื่อฉันทำผิด ครูจะถามความจริงก่อนการลงโทษ				
17	ครูลงโทษฉัน เมื่อคิดว่าฉันทำผิดโดยไม่ถามถึงสาเหตุ				
18	ครูตำหนิหรือลงโทษฉันต่อหน้าเพื่อน ๆ จนฉันรู้สึกอับอาย				
	การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมภายในโรงเรียน				
19	ครูไม่ตั้งใจฟังเวลาฉันพูด				
20	ก่อนที่ครูจะมอบหมายให้ฉันทำสิ่งใด ครูจะบอกเหตุผลให้ฉันเข้าใจก่อนเสมอ				
21	ครูดูแลในขณะที่ฉันทำการบ้าน				
22	ครูให้ฉันมีส่วนร่วมในกิจกรรมเวลาเรียนในห้องเรียน				

ตอนที่ 3 แบบสอบถามพฤติกรรมประชาธิปไตย

กรุณาเติมเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่คิดว่าตรงกับความรู้สึกของตนมากที่สุด เพียงข้อละ 1 คำตอบ

ข้อที่	พฤติกรรม	มากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	ไม่จริงเลย
1	นักเรียนเข้าแถวรับสิ่งของหรือบริการตามลำดับก่อนหลังทุกครั้ง				
2	นักเรียนมักพูดแทรกเรื่องอื่นที่ตนเองสนใจ ในขณะที่เพื่อนกำลังสนทนาเรื่องอื่นอยู่				
3	นักเรียนขออนุญาตก่อนแสดงความคิดเห็นหรือซักถามข้อสงสัย				
4	นักเรียนยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนทุกคนในกลุ่ม เพื่อนำมาเข้าร่วมในการตัดสินใจ				
5	บ่อยครั้งที่นักเรียนทัวความเคารพเฉพาะผู้ที่มียศสูงกว่าเท่านั้น				
6	นักเรียนมักจะทำตามใจตนเองมากกว่าที่จะยอมฟังระเบียบใด ๆ				
7	บ่อยครั้งที่นักเรียนหยิบของของคนอื่นมาใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต				
8	นักเรียนมักจะหัวเราะเพื่อนเมื่อเพื่อนพูดผิด				
9	นักเรียนแค้นทำผิดกฎของโรงเรียนเมื่อคิดว่าไม่มีใครรู้เห็น				
10	นักเรียนให้กำลังใจแก่เพื่อนร่วมทำงานด้วยเสมอ				
11	นักเรียนอธิบายวิธีการทำงานที่เพื่อนในกลุ่มยังไม่เข้าใจด้วยความยินดี				
12	นักเรียนร่วมทำงานกลุ่มจนสำเร็จ แม้ต้องใช้เวลาาน				
13	เมื่อเกิดปัญหาในผลงานของกลุ่ม นักเรียนจะช่วยกันกับเพื่อน ๆ ในกลุ่มหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น				
14	นักเรียนทำงานตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่				
15	นักเรียนช่วยเสนอความคิดเห็นที่ น่าจะมีประโยชน์ในการปรับปรุงงาน				
16	ในการทำงานกลุ่ม นักเรียนจะเป็นคนวางแผนและกำหนดขั้นตอนการทำงานเพียงลำพัง				
17	นักเรียนช่วยเพื่อน ๆ ในกลุ่มหาอุปกรณ์ที่จำเป็นมาใช้ในการทำงานกลุ่ม				
18	นักเรียนช่วยเพื่อน ๆ ในกลุ่มในกาแบ่งงานและมอบหมายงาน				
19	นักเรียนใช้เหตุผลเพื่อร่วมคิด ร่วมตัดสินใจต่อปัญหาการทำงานที่เกิดขึ้น				
20	นักเรียนเปิดโอกาสให้ผู้อื่นวิพากษ์วิจารณ์ผลงานของตนเองและผลงานของกลุ่ม เพื่อจะได้นำไปปรับปรุงแก้ไข				
21	นักเรียนแสดงเหตุผลชี้แจง เมื่อมีเพื่อนซักถาม				
22	นักเรียนอารมณ์เสีย เมื่อเพื่อนไม่เข้าใจในความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของนักเรียน				
23	นักเรียนทำงานด้วยความละเอียด รอบคอบ เพื่อไม่ให้มีความผิดพลาดล้มเหลว				
24	เมื่อนักเรียนไม่เข้าใจในเรื่องที่เรียน นักเรียนจะปล่อยปัญหาให้ผ่านเลยไป				
25	นักเรียนคิดทบทวนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมาของตนเอง เพื่อสำรวจข้อบกพร่อง และนำไปปรับปรุงแก้ไข				
26	หากนักเรียนได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนในการโต้วาทีของชั้นเรียน นักเรียนจะเลือกใช้เหตุผลที่ดีที่สุดจะเป็นสิ่งที่ถูกต้อง				
27	ทุกครั้งทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย นักเรียนได้ใช้ความสามารถที่มีอย่างเต็มที่				
28	เมื่อนักเรียนทำงานร่วมกับเพื่อนไม่ได้ นักเรียนมักจะใช้อารมณ์ในการแก้ปัญหา				

ภาคผนวก ค
คุณภาพเครื่องมือ

ตาราง 29 ค่าอำนาจจำแนกแบบสอบถามพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ลำดับข้อ	ค่าอำนาจจำแนก
1	.3240
2	.3236
3	.4658
4	.6942
5	.4647
6	.4548
7	.4829
8	.7108
9	.6580
10	.3361
11	.4994
12	.8341
13	.6987
14	.4828
15	.5580
16	.4840
17	.4441
18	.7594
19	.5733
20	.8581
21	.8687
22	.4984
23	.6007
24	.5338
25	.6784
26	.4104
27	.6075
28	.3562

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามพฤติกรรมประชาธิปไตย เท่ากับ .9310

ตาราง 30 ค่าอำนาจจำแนกแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่

ลำดับข้อ	ค่าอำนาจจำแนก
1	.6739
2	.5232
3	.6053
4	.7080
5	.6417
6	.7313
7	.6487
8	.3381
9	.5385
10	.8279
11	.6627
12	.6397
13	.6048
14	.8227
15	.6742
16	.7588
17	.7151
18	.5199
19	.6168
20	.4930
21	.8408
22	.5969

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับพ่อแม่ เท่ากับ .9381.

ตาราง 31 ค่าอำนาจจำแนกแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น

ลำดับข้อ	ค่าอำนาจจำแนก
1	.6685
2	.7193
3	.3750
4	.5113
5	.6064
6	.3192
7	.6086
8	.6260
9	.7429
10	.6409
11	.4315
12	.7104
13	.6410
14	.7243
15	.4943
16	.5070
17	.5898
18	.6268
19	.4480
20	.3461
21	.3309
22	.3436

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครูประจำชั้น เท่ากับ .9075

ตาราง 32 ค่าอำนาจจำแนกแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ

ลำดับข้อ	ค่าอำนาจจำแนก
1	.3500
2	.3358
3	.4661
4	.3298
5	.4323
6	.3719
7	.3958
8	.4574
9	.3869
10	.4323
11	.4109
12	.3406
13	.5968
14	.4995

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของพ่อ เท่ากับ .8052

ตาราง 33 ค่าอำนาจจำแนกแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของแม่

ลำดับข้อ	ค่าอำนาจจำแนก
1	.4094
2	.4626
3	.3883
4	.5761
5	.5696
6	.6420
7	.7671
8	.4337
9	.5608
10	.4993
11	.6080
12	.3084
13	.5596
14	.6037

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของแม่ เท่ากับ .8541

ตาราง 34 ค่าอำนาจจำแนกแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของครูประจำชั้น

ลำดับข้อ	ค่าอำนาจจำแนก
1	.3964
2	.3075
3	.3375
4	.3637
5	.3478
6	.3154
7	.4403
8	.5244
9	.4809
10	.3596
11	.3687
12	.3067
13	.4476

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทัศนคติต่อหลักการประชาธิปไตยของครูประจำชั้น เท่ากับ .7720

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล	นายอรรถพล ระวิโรจน์
วันเดือนปีเกิด	24 มกราคม 2521
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	205 / 139 ซอย พัฒนาการ 1 ถนนสาธุประดิษฐ์ ตำบลบางโพธิ์พอพง อำเภอยานนาวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร 10120 หมายเลขโทรศัพท์ 09 - 1320124
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2547	การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาพัฒนาการ) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
พ.ศ. 2542	การจัดการทั่วไป (บริหารทรัพยากรมนุษย์) สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา
พ.ศ. 2539	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 (Business Commerce Diploma) โรงเรียนกิตติพาณิชย์ กรุงเทพมหานคร